

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

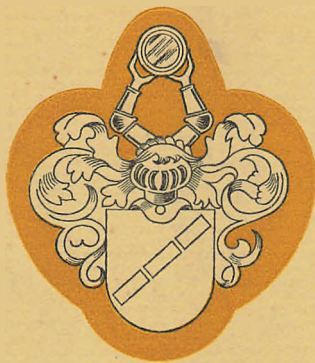
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

THORVALD MADSEN

TRÆK AF RODSTENSEJES
OG ODDER SOGNEKIRKES HISTORIE

8

Rodstenseje set fra parken 1963.

THORVALD MADSEN

TRÆK AF RODSTENSEJES
OG ODDER SOGNEKIRKES HISTORIE

1963

SKANDERBORG AMTSBOGTRYKKERI
HARRY BRIX

FORORD

Igennem mange år har den af Hads herred fortjente lokalhistoriker, fhv. skolebestyrer Thorvald Madsen, Odder, arbejdet med Rodslensejes og Odder sognekirkes historie.

Resultatet foreligger nu i form af en række spredte artikler, byggende på en omfattende samling af dokumenter til belysning af de behandlede emner.

Østjysk Hjemstavns redaktionsudvalg har gennemgået manuskriptet og er af den mening, at selv om materialet ikke hermed er udlømt, og selv om behandlingen er noget usystematisk, er der dog fremdraget et så righoldigt og værdifuldt stof, at det absolut fortjener offentliggørelse.

Da fremstillingen lynges noget af de talrige, ofte meget lange, afskrifter af dokumenter, har man valgt at udskille disse fra selve teksten og anbringe dem i et særligt afsnit, dog således at der i hvert enkelt tilfælde henvises til dem. Gengivelsen af dokumenterne er ikke kontrolleret af redaktionen.

I øvrigt har man ladet Thorvald Madsens selvstændige måde at behandle stoffet på og hans karakteristiske fortællemåde tale for sig selv.

Maj 1963.

Aage Bredsled.

Knud Thorup.

Kjeld Elkjær.

Poul Rasmussen.

HADS HERRED SOM KRONGODS

Det var Frederik den Anden, der mest for jagtens skyld samlede gods til kronen, navnlig omkring de kongelige slotte. Ved hjælp af mageskifte erhvervede han de ejendomme, der tiltalte ham, og som lå passende for ham. Koldinghus og Skanderborg slotte var de to i Jylland, han holdt af at opholde sig på i længere tid.

I efteråret 1580 begyndte han en planmæssig samling af gods i Hads herred. Han lå i underhandlinger med flere adelsmænd om deres ejendomme i herredet; men det var langt fra alle, der var begejstret over pludselig at skulle afstå deres gårde og gods mod løfte om erstatning andet steds. Flere af dem nægtede at lade deres bønder »følge kronen«, før de havde fået vederlag; men efterhånden gik mageskifterne dog i orden.

I året 1580 afstod Knud Mogensen Løvenbalk Loverstrup gård og mølle (Rathlousdal) ved mageskifte til kronen og fik til gengæld Kjellerup ved Mariager.

Næste år, 1581, kom så turen til Oluf Brockenhus på Hovedstrupgård (Rodstenseje) ved Odder. Om han med glæde afstod sit smukke gods mod at få det afsidesliggende Sebber Kloster mellem Løgstør og Nibe i Slet herred, er vist tvivlsomt.

I 1588, da Frederik II døde, var næsten alt adelsgodset i Hads herred gået over i kronens eje. 1651 ejede adelen kun 35 jordbrug i dette herred, og kun 3 gårde erhvervedes af sønnen Christian IV, et ringe antal af de henved 600 jordbrug, der da fandtes i Hads herred.

Da Hovedstrup i 1581 blev krongods, lagdes det under Åkær len og blev af den daværende lensmand bortfæstet til bønder. — Der vides så godt som intet om Hovedstrups historie i det århundrede, der nu gik hen, inden en ny adel i 1661 fik overdraget krongodset i Hads herred. Kun ved man, at Hovedstrupgård led overordentlig meget under de fjendtlige indfald i Danmark 1628, 1645 og 1658—59¹).

ADMIRAL JENS RODSTEN TIL RODSTENSEJE

Rodstenslægten er en gammel jysk adelsslægt, der boede i Vendsyssel, hvor den havde sine gårde: Lengsholm, Tidemandsholm, Lerbæk, Langholt o. fl. Man har ment, at slægten stammede fra Tyskland, men efter nyere undersøgelser er den vist alligevel af hjemlig oprindelse. Den kendes kun fra tiden omkring 1500.

I begyndelsen af 1600-tallet ejedes Lerbæk af Steen Rodsten, som skal have været en lærd mand. Han havde gået i Ålborg skole, studeret i Rostock, 2 år i Wittenberg, siden i Leipzig og Giessen. Under svenskekrigen i Jylland 1643—45 var Steen Rodsten kommandant på Læsø. Han døde på Lerbæk i maj 1664. Han var gift med Margrethe Urne, og blandt deres børn var sønnerne *Markor* og *Jens Rodsten*, der begge blev admiraler. Den sidste blev født på Lerbæk 1633, fik en glimrende uddannelse bl. a. på Sorø Ridderakademi, og i sin ungdom færdedes han meget i udlandet. Han rejste ikke alene i England, Frankrig, Holland, Italien og Spanien, hvis bedste universiteter han besøgte og drog lære af, men desuden rejste han både i Ægypten og Asien.

Efter disse lange og for ham selv udviklende rejser trådte han ved hjemkomsten i dansk krigstjeneste. Han blev således i 1657 skibschef og tjente som sådan under krigsårene med svenskerne 1657—1660. Han var blandt de adelsmænd, der i 1660 underskrev håndfæstningens kassation.

1665 blev han schoutbynacht og 1669 viceadmiral og assessor i admiralitetet.

Da hans far døde 1664, blev han ejer af fødegården Lerbæk og blev gift 12. jan. 1668 med Sophie Amalie Gersdorff, datter af den i 1661 afdøde rigshofmester Joachim Gersdorff.

1670 blev Jens Rodsten sendt til Island og Færøerne for at modtage indbyggernes hyldingsed til Christian den Femte.

I den følgende krig, den såkaldte Skånske Krig 1675—79, blev han udnævnt til eskadrechef og admiral og deltog sammen med sin broder, admiral Markor Rodsten, i de forskellige kampe til søs. 1675 blev det overdraget Jens Rodsten med et linieskib, 4 fregatter og 2 mindre skibe at overføre tropper til Holsten. Da dette hverv var udført, stationeredes han med de samme skibe i Øresund med ordre til at visitere alle skibe, der passerede sundet, og tilholde dem at stryge flaget. Den forenede dansk-hollandske hovedflåde krydsede dengang i Østersøen under den bekendte Kort Adellers kommando. Krigen kom ikke til udbrud før det følgende år. I maj 1676 blev Jens Rodsten med 4 linieskibe afsendt for at forstærke admiral Niels Juels flåde, som lå ved Bornholm. Han deltog således i slagene den 25.—26. maj mellem Bornholm og Rügen, i hvilke begge parter tilskrev sig sejren. Den hollandske schoutbynacht Allemonde beskyldte siden admiral Jens Rodsten for ikke at have gjort sin pligt i slaget. Jens Rodsten begærede da sit forhold undersøgt, og da det viste sig, at beskyldningen var ugrundet, måtte Allemonde give Jens Rodsten en æreserklæring, og de i sagen optagne forhør og andre dokumenter blev brændte.

I slaget ved Øland den 1. juni 1676 kom Jens Rodsten ikke til at deltage, da han få dage forinden havde fået ordre til med to danske og et hollandsk linieskib at begive sig til København for siden at krydse i Kattegat. I slutningen af året anførte han en mindre eskadre, som krydsede i Nordsøen og Østersøen. — Året efter førte han linieskibet »Tre Kroner« i slaget i Køge bugt.

I 1678 var Jens Rodsten først beskæftiget med udskrivning af søfolk og deltog derefter i landgangen på Rügen, der efter skiftende sejre og nederlag blev indtaget af danskerne og brandenborgerne i forening. Efter at Danmark havde sluttet den ydmygende fred i Lund 1679, udtrådte Jens Rodsten af krigstjenesten og boede siden på sine godser, som han styrede med stor dygtighed.

Foruden Lerbæk og Langholt havde han med sin hustru, Sophie Amalie Gersdorff, fået Hovedstrup med tilliggende gods i Odder sogn, Hads herred.

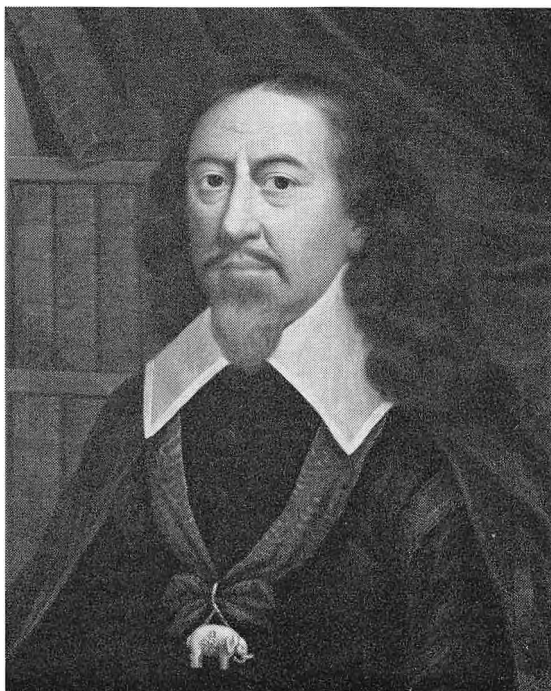
I det følgende skal der meddeles lidt nærmere om, hvorledes og hvorfor krongodset i Hads herred blev afgivet til den Gersdorffske slægt.

Da Skåne ved fredsslutningen 1660 blev afstået til Sverige, mistede rigshofmesteren hr. Joachim Gersdorff hele sit anselige skånske gods, Tundbyholm m. m.

Den svenske regering krævede som vederlag for Bornholms afståelse betydeligt dansk jordegods i Skåne. Joachim Gersdorff overlod derfor den danske konge Frederik III alt sit gods i Skåne: Tundbyholm, Lillø samt ni andre store gårde, et gods, der i hartkorn beløb sig til 3250 td. og 4 skp. og som alle var i fortrinlig stand. Som erstatning for dette mægtige gods fik rigshofmesteren af Frederik III tildelt omtrent ligeså meget krongods, dels på Samsø, dels i Hads herred, hvilket sidste sted var stærkt udpint efter krigene i dette århundrede.

Joachim Gersdorff har sikker aldrig set sit Hads herreds gods. Han døde 1661, kun 50 år gl. Årsagen til hans tidlige død var, foruden legemlig svaghed, sikkert også de fortvivlede forhold, hvori Danmark var stedt efter en ulykkelig krig, som han uden tvivl måtte tage sin del af ansvaret for. Han var en højtdannet, litterært interesseret personlighed, der testamenterede sin store bogsamling, 2865 bind, til Det kgl. Bibliotek.

Det blev arvingerne efter rigshofmesteren, der i årene 1661—74 fik skøder på store arealer af krongods på Samsø og i Hads herred. I alt overtog børneflokk, 4 sønner og 5 døtre, til deling 1200 td. hartkorn på Samsø, som senere blev købt af

Rigshofmester Joachim Gersdorff (1611—61).
Efter maleri af Hans Hansen på Frederiksborg.

Griffenfeldt, og over 1900 td. htk. i Hads herred, praktisk talt alt det gods, som lensmanden på Åkær havde styret på kongens vegne.

I skøderne fik Gersdorffs arvinger tilladelse til at anlægge sædegårde, hvor det faldt dem bekvæmest, med samme frihed som ældgamle, adelige sædegårde i Danmark. Vi kan let forestille os den travle virksomhed, der udfoldede sig i Hads herred i de følgende år, da det store jordegods, der har været samlet omkring Åkær slot, blev fordelt mellem 6 sædegårde: Åkær, Dybvad, Kanne (Rantzausgave), Hovedstrup (Rodtenseje), Højby og Porsborg (Gersdorffslund) og Loverstrup (Rathlousdal).

Ved arvedelingen blev godset omkring Åkær meget formindsket, det svandt ind til under halvdelen, men var dog større end nogen af de nye sædegårdes gods. Mens hovedgårdens gods var sat til 81 td. htk., var fæstegodset vurderet til 700 td.

htk. Ikke mindre end fire af arvingerne ejede efter hverandre den store og velaf-rundede besiddelse: Frederik Gersdorff 1661—74, general Jørgen Bielke, gift med Magdalene Sibylle Gersdorff, 1674—75, Chr. Gersdorff 1675—77 og geheimeråd Otto Krabbe, gift med Dorthé Gersdorff, 1677—97. Ingen af dem slog sig til ro på det gamle, meget forfaldne slot. Gård og gods blev derfor overtaget 1698 af en borgerlig mand, Bendiks Lassen, en købmandssøn fra Århus.

En af Joachim Gersdorffs døtre, Margrethe, der 1672 ægtede dronning Sophie Amalies kammerherre, Gregorius Rathlou, fik ved arvelingen som sin part tilkendt og tilskødet bondebyen Loverstrup og Loverstrupgård, af hvilke hovedgården Rathlousdal oprettedes, og gårdene Højby og Porsborg i Gosmer sogn, men disse gårdes tilliggende indgik under den nye hovedgård Gersdorffslund.

Loverstrupgård tillige med bondebyen Loverstrup blev nedbrudt. I stedet opførte Gregorius Rathlou 1674 en ny gård, hvis hovedbygning var en ret beskeden bindingsværksbygning. Det er ret betegnende, at han kalder sine 2 hovedgårde op efter sig og sin hustru, og den største, ca. 84 td. hartkorn, opkaldes efter hustruens navn, medens den anden hovedgård med hans eget navn er meget mindre, omtrent 40 td. hartkorn. De har uden tvivl været bosat på Gersdorffslund.

I matriklen 1688 opgives Rathlousdals hartkorn til 23 td. ager og eng og skovskylt til 1 td. og 6 skp. Der var 136 td. land under plov, græsning til 18 høveder og 24 læs hø årlig.

Den anden af Joachim Gersdorffs døtre, Sophie Amalie, født 1649, blev som før anført gift 1668 med admiral Jens Rodsten. Hun fik ved arvelingen tildelt Hovedstrupgård og Bondebyen Hovedstrup. Skødet blev udstedt 10. maj 1674.

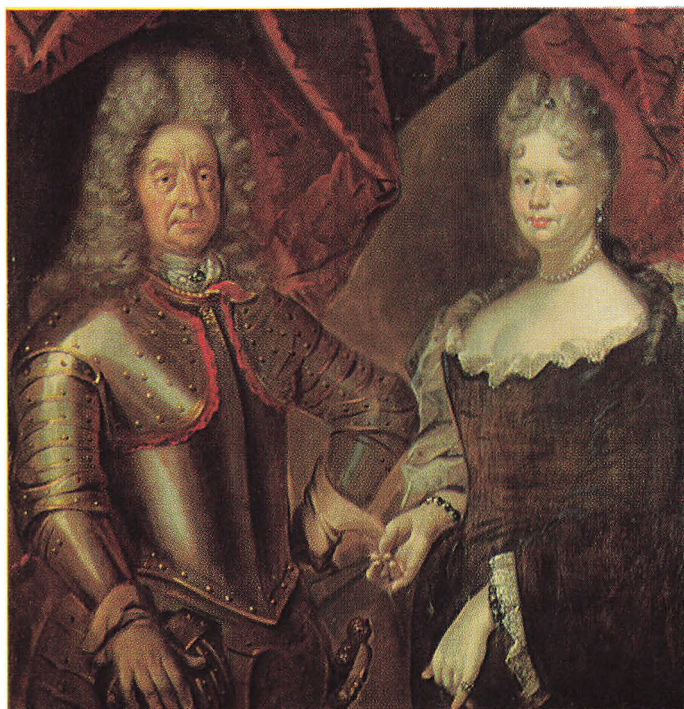
Til Hovedstrup hørte 24 td. hartkorn, ager og eng, samt 1½ td. skovskylt. Hovedstrup by bestod af 5 gårde, 1 bol og 4 gadehuse. Hver af gårdene havde 7 td. hartkorn, altså i alt et lille gods på 64½ td. hartkorn. Gården var i 1660 sat i pant til borger og handelsmand i København Lars Kristensen for 1516 rdl. Først da disse penge var udbetalt, kunne gården gives fri²).

Så længe Jens Rodsten var optaget af sine pligter som admiral, havde han ikke stunder til at tage sig af sin gård. Hans hustru boede foreløbig på den gamle Hovedstrupgård, mens han var optaget af krigen med svenskerne. Først da han i 1679 udtrådte af krigstjenesten, kastede han sig med iver og energi ind i arbejdet for at skabe sig et anseligt og magtfuldt gods.

Vi skal i det følgende se, at han nåede et smukt resultat og på forholdsvis kort tid.

Skødet hjemlede ham ret til at anlægge en sædegård, hvor han fandt det »bevkmest«. Til sædegårde var der knyttet privilegier, de vigtigste af disse var skattefrihed og tiendefrihed for den tilliggende jord. Før 1660 var sædegårde forbeholdt adelen, og alle sædegårde havde sædegårdsrettigheder. Efter enevældens indførelse kunne *alle* eje sædegårde, men for at kunne nyde sædegårdsforpligtelser krævedes, at gården var komplet, d. v. s. havde mindst 200 td. hartkorn bøndergods beliggende inden for en afstand af 2 mil fra gården. Da dette ikke var tilfældet for Hovedstrups vedkommende, satte Jens Rodsten sig det mål snarest muligt at erhverve så meget bøndergods, at hans gård kunne blive en »komplet gård«.

Hovedstrupgård var meget brøstfældig og har vel sagtens ikke adskilt sig meget i udseende fra andre større almindelige bøndergårde. Ligesom sin svoger, Gregorius Rathlou, fattede han den plan at bygge sig en ny gård, mere anselig end det gamle Hovedstrup og mere standsmæssig for en admiral og en datter af selve Danmarks rigsdrost, Joachim Gersdorff. — På bakken ret over for Hovedstrup gård og by begyndte han i 1680 at opføre en ny gård, måske noget i samme stil som den, hans

Admiral Jens Rodsten (1633–1707) og hustru Sophie Amalie Gersdorff
(1649–1706). – Efter maleri på Rodstenseje.

svoger havde opført nogle år før på den gamle Loverstrupgårds plads. — Han gav den sit eget navn, Rodstenseje. I den henseende efterlignede han i alt fald sin svoger. Hovedbygningen har sikkert været af ret beskedne dimensioner, ligesom også det første Rathlousdal var det, og ligesom denne en bindingsværksbygning uden tårne og fløje. Men alligevel må Rodstensejes hovedbygning ved sin højde have set ret anselig ud, idet den var og stadig er bygget op på en høj kælder, desuden var der voldgrave omkring, hvilket også har været tilfældet med Rathlousdal. Rodstenseje stod færdig til indflytning i september 1681.

Hvornår det gamle Hovedstrup er nedrevet, kan ikke siges med sikkerhed, men det er næppe sket før efter, at det nye Rodstenseje er opført. Måske er Hovedstrup by eller noget af den blevet nedbrudt på et tidspunkt, så at den kunne afgive nogle bygningsmaterialer til den nye bygning oppe på bakken.

Allerede før Jens Rodsten begyndte at bygge, var han begyndt at erhverve bøndergods til sin gård. I 1677 købte han Ondrup bys fire gårde af landkommissær Lauritz Brorson til Dybvad. Skødet er udstedt 11. juni 1677 og omtaler meget nøjagtig fæsternes navne og deres afgifter, hvorimod købsprisen ikke er opført. Af skødet er der taget en fotokopi.

Lauritz Brorson var forøvrigt en af den Gersdorffske slægt kendt mand. Han havde før krigen været skriver hos rigshofmesteren og under krigen dennes stedfortræder som lensmand på Bornholm, hvor han desuden deltog i øens befrielse, men efter Gersdorffs død i 1661 påtog han sig forvaltningen af administrationen af hele det store Åkærse gods. Dybvad erhvervede familien først ved skøde den 1. maj 1664; men ifølge skøde 1665 solgtes Dybvad til Lauritz Brorson, der ophøjede gården til en hovedgård, hvortil han samlede gods, og velsitueret, som han var, opnåede han snart at få Dybvad omdannet til en komplet hovedgård med kirketiender og over 200 td. hartkorn bøndergods.

Lauritz Brorson døde i 1681 og blev begravet i Gosmer kirke, hvor hans søn, den kendte Joachim Brorson, var præst og kaldet dertil af faderen.

Lauritz Brorson var gift 3 gange. Hans sidste hustru, Anna Jacobsdatter, blev boende på Dybvad, men det gik svært tilbage for hende, hun betragtedes nærmest som fattig, da hun døde i 1692.

Jens Rodstens egentlige godserhvervelser begyndte først, da han i 1681 havde bygget sin nye gård, og begyndelsen blev gjort med tre gårde i Morsholt.

DE TRE GARDE I MORSHOLT

Oprindelig hørte tre gårde i Morsholt i Odder sogn til det gods i Hads herred, som rigshofmester Joachim Gersdorff i 1661 fik overdraget af kong Frederik den Tredie, men inden Gersdorffs arvinger i 1674 fik skøde på det store gods, var der tre gårde gået tabt ved salg til borgmester Jørgen Hansen i Horsens. For at få fat i gårdene henvendte Jens Rodsten sig til kong Christian den Femte, der gav ham tilladelse til at indfri dem på den betingelse, at borgmesteren fik udbetalt, hvad han i sin tid havde givet for gårdene, men for den pris ville han ikke sælge dem, han modsatte sig kort og godt kongens befaling, hvorfor der blev nedsat en kommission, der skulle mægle dem imellem³).

Der findes ikke blandt Rodstensejes gamle dokumenter noget brev fra kommissionen på Dybvad om det resultat, den er kommet til angående sagen mellem admiral Jens Rodsten og borgmester Jørgen Hansen i Horsens vedrørende de tre bøndergårde i Morsholt.

Men vi ved alligevel, at de to parter er blevet forligte, idet der findes et overdragelsesbrev eller måske snarere en slutseddel, der endda er skrevet på Rodstenseje d. 2. septbr. 1681 og underskrevet af Jørgen Hansen⁴).

ANNA JACOBSDATTERS (SAL. L. BRORSONS ENKE) SKØDE

Det var naturligt for Jens Rodsten at erhverve sig gods til Rodstenseje i det nærliggende Randlev, herfra havde bønderne kun kort vej at gå, når det gjaldt hove- og veritjeneste på gården.

I 1689 købte admiralen de første Randlevejendomme af Lauritz Brorsons enke på Dybvad. Hun var, som før anført, meget forgældet, og har måske af økonomiske grunde været nødt til at sælge nogle af sine ejendomme⁵).

Det næste fremstød, admiral Jens Rodsten gør for at erhverve så meget gods i Randlev som muligt, foretager han i 1695, da han af borgmester Basballe i Århus køber ikke mindre end 9 gårde og boelsteder samt 4 gadehuse i Randlev⁶).

MATRIKLEN 1688

For at skaffe et bedre grundlag for beskatning end landgilde-matriklen 1664 skred regeringen først i 1680'erne til en omfattende opmåling og taksering af al landets jord. Det resulterede i landmålingsmatriklen af 1688, Christian den Femtes matrikel, der var i kraft i over 150 år og først afløstes af matriklen 1844.

Arbejdet begyndte med en opmåling af hver by, hvor åse og agre måles, og hvor besidderne af de enkelte agre nævnes. På basis af disse opmålingsprotokoller udarbejdedes ekstraopmålingsprotokoller, hvor de enkelte gårdes agre anføres samlede. Disse to slags protokoller er indbundne sammen og udgør de såkaldte *markbøger*, en uvurderlig kilde til oplysning om det da rådende fællesskab, om marknavne og landboforhold i det hele taget.

Odder sogns markbog for 1683, der findes i rigsarkivet, meddeler, at admiral Rodsten ejer hele Odder by.

I matriklen 1688 er Rodstensejes Hovedgård ansat til hartkorn: 41 td., 7 skp., 2 fdk., 0 alb. — I mølleskyld: 1 td. 6 skp., 0 fdk. 2 alb.

Markbogen for 1683 meddeler, at der er 17 gårde og 10 bol i Odder by, som hører under Rodstenseje⁷).

AF ODDER SOGNS MARKBOG 1683

Som før omtalt har Odder by i 1688 17 gårde og 10 bol, der alle var fæstere til Rodstenseje. Den jord, de dyrkede, var delt i 3 vange: 1. fælleden, der kaldtes Bredkiers Marken. 2. Rugmarken, kaldtes Norder Refs Mark og 3. Bygmarken, kaldtes for Sønder Refs Marken. Disse tre vange var delt i 34 marker, der hver havde sit gamle navn, som sikkert stammede fra ukendt alders tid og atter var delt i en mængde agre.

1. *Bredkiervangen* havde flg. marker: *Sønden for Præstegaarden*: 5 agre. *Westertoft*: 30 agre. *Langholt i Skoven*: 5 agre. *Bones Bierg*: 5 agre. *Hørskild Slet*: 5 agre. *Sohl Balle i Skoven*: 59 agre, 21 af disse agre ligger i skoven fuld med store sten, og sås med boghvede og rug. *Rold*: 38 agre, findes i skoven under træerne, sås 2 år med boghvede og rug, hvorefter der er 10 års hvile. *Høgholt*: 29 agre, også her er træer. *Møl-Stedet*: 14 agre. *Uden for Sander*: 28 agre. *Stentoft*: 9 agre. *Har Kier*:

35 agre, kun havrejord og ligger »sidt«. *Egens Holt*: 29 agre, også her er skov, sås kun 2 år og hviler i 6. *Over Skov Møllen* (d. v. s. Sandagers Mølle) 115 agre, sås 2 år, hviler 8 år, ligger under træer. *Ulbolt Ager*: 31 agre. *Løwen Holt*: 16 agre. *Krog Bierg*: 46 agre. *Bends Toft*: 4 agre. *Kielsgaard Toft*: 11 agre. *Bispegaards Toft*: 11 agre. *Haven*: 2 agre.

Ialt havde *Bredkiervangen* 522 agre.

II. *Rugmarken eller Norder Refs Marken* havde 6 store marker, hver med sit særegne navn. 1. *Weil-bock ageren* med ialt 105 agre. 2. *Waas Tofften*: 9 agre. 3. *Under Toften*: 124 agre, 4. *Tueden*: 51 agre, 5. *Stuuds-høfd*: 65 agre. 6. *Kalf-Hafven*: 200 agre.

Ialt havde *Rugmarken eller Norder Refs Vangen* 554 agre.

III. *Bygmarken eller Sønder Refs Marck*: bestod af 7 store marker. 1. *Fladtz Fald*: 165 agre. 2. *Offner Ruen*: 28 agre. 3. *Kierckebierg*: 144 agre. 4. *Bols Wraae*: 50 agre. 5. *Balle Gabsled*: 94 agre. 6. *Hadballe Ager*: 163 agre. 7. *Hold Balle*: 76 agre. — Tæller man nu agrene sammen i de tre vange, får man så stort et tal som 1557 agre, hvori Odder bys bønder måtte pløje, så og høste, og hvori kreaturerne gik på græs.

Lad os blot tage et par eksempler. Morten Nielsen Fracher havde alene i 1683 21 agre i *Bredkier Vangen*, Rasmus Jensen havde samme år 29 agre spredt rundt i vangen. I de to andre vange var agrene spredte lige så meget. Det må have været et besværligt landbrug.

I markbogen 1683 skrives således om *Rodstensejes* to møller:

»Udi forskrevne Aader By liger en liden Mølle kaldis *Næder Mølle* med een offuer faldz Quærn. Stenene er $2\frac{1}{8}$ Alen brede och Wandhiulet $3\frac{5}{16}$ Alen høy. Haffuer ingen Mølleledamb, ellers maaler af en Wildbech, som kommer Need aff Schouffen, och naar der er tørt om Sommeren kand ikun maahlis Halfdagen, til med haffuer undertiiden lidt at Maahle, formedelst at der ligger Femb Møller paa samme Bæk; fornæfnte *Næder Mølle* schylder aarlig 13 Td. Hartkorn.

Noch liger udi forne bye een Mølle kaldiz *Tugiz Mølle* med en offuerfaldtz Quærn, er af lige størrelse och beskaffenhed som *Næder Mølle* och liger paa same bæk; schylder aarlig $12\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn.«

Om *Rodstenseje* siger markbogen, at dens marker har et noget andet skifte. F. eks. sås 3 år, hviler 4 år, sås 4, hviler 6, sås 3, hviler 6, sås 3, hviler 8, sås 4, hviler 8. Tre års brug og fire eller seks års hvile er det almindelige.

SKOVMØLLEN I TUGES ENEMÆRKE

I matriklen 1688 nævnes *Tuges Mølle* i Odder med Knud Jørgensen som bruger. Hvor gammel denne mølle egentlig er, kan der vist ikke siges noget om. Den nævnes i 1607 som hørende til kronen. Odder gamle kirkebog meddeler, at Jørgen Møllers søn Anders i *Tues Mølle* »blef ihielskiødt af de Svenske« 1658, den samme skæbne fik også Rasmus Lundezøn i Odder af de svenske, da de periodisk opholdt sig i Hads herred i hele året 1658.

Tuges Mølle, eller som den senere kaldtes, *Tues Mølle*, hørte til det gods i Hads herred, som kong Frederik den Tredie overdrog til rigsdrotten Joachim Gersdorff. Da dette gods deltes mellem Gersdorffs arvinger, kom *Hovedstrup gård* og by, hvorunder også *Tues Mølle* hørte, til godset på den nyopførte sædegård *Rodstenseje*.

Ifølge matriklen 1661—62 hed mølleren i *Tuges mølles* Jørgen Knudsen, og af matriklen 1688 fremgår det, at Knud Jørgensen (åbenbart sønnen) var møller.

I et skøde fra 1689 siges det, at møllen ligger i det såkaldte Tuges enemærke.

Et enemærke var et indelukke, adskilt fra andres jord, ofte med gærde eller grøft, og kunne indeholde både dyrket jord, oldenskov eller fiskevand. Et sådant enemærke var i regelen knyttet til hovedgårde eller selvejergårde, undertiden også til præste- og anneksgårde. Desuden betyder enemærke også privat jagtområde.

Tuges enemærke hørte til Rodstenseje og bestod for størstedelen af skov, hvad også et par interessante skøder vidner om.

Inden for dette enemærke lå og ligger den dag i dag den gamle mølle, som, så langt man ved noget om den, er blevet kaldt »Tuges« eller »Tues Mølle«. Desværre kan der ikke siges noget om, hvem der har givet enemærket og dermed møllen navnet Tuge eller Tue, sikkert ikke en helt almindelig bondemand. — Der må også have ligget en gård inden for enemærket, den der i skødet kaldes for »Skovejendommen Abildgården«, et smukt, poetisk navn, der leder tanken hen på et sted, hvor der vokser æbler.

I markbogen fra 1683 meddeles det, at møllen har overfaldskværn og at »Vandhjulet er 3⁵/₁₆ Alen høyt, haffuer ingen Møledamb, men maaler af en Wildbæk, som kommer ned af Schouen, och naar det er tørt om Sommeren kan der ikkun maales den halve Dag«⁸⁻⁹).

(Om Tues Mølle (Sandagers Mølle) og Neder mølle, se Østjysk Hjemstavn 1960 s. 29—46 og 1961 s. 57—68).

JENS RODSTEN OG TVENSTRUP KIRKE

Foruden godset i Odder og Randlev sogne hørte også Tvenstrup by til Rodstenseje. Den bestod af 9 gårde¹⁰).

Odder, Tvenstrup, Randlev og Astrup kirker med tiende tilhørte admiral Jens Rodsten. De tre første under Rodstenseje, den sidste under Kanne.

Tvenstrup sogn var anneks til Odder, men kirken var i en så slet tilstand, at admiralen fandt det rigtigst at nedbryde den og i stedet bygge en korsarm til Odder kirke, hvortil bønderne i Tvenstrup og Svorbæk skulle høre.

I 1674 ansøgte Jens Rodsten Kongen om tilladelse til at nedbryde kirken og motiverede sin ansøgning med, at anneksset var så ringe og fattigt på folk, at beboerne ikke var i stand til at vedligeholde kirkebygningen, som derfor mere og mere forfaldt. Ansøgningen anbefaledes af Århusbispen dr. Erik Mogensen Grave.

Ved reskript af 29. juli 1674 bevilgede kongen, at Tvenstrup kirke måtte nedrives, og at de derved indvundne materialer måtte bruges til udvidelse af Odder kirke, så at denne kirke for fremtiden også kunne afgive plads for bønderne i Tvenstrup og Svorbæk.

Men beboerne i de to nævnte byer var ikke tilfreds, de ville beholde deres kirke, og ved forhandlinger på Rodstenseje viste admiralen så stor forståelse for bøndernes kærlighed til deres gamle kirke, at han lod dem få deres vilje og lovede at opgive nedbrydningen, mod at beboerne selv overtog kirkens vedligeholdelse, ligesom Odderpræsten fremdeles vedblev at holde gudstjeneste i Tvenstrup kirke, skønt han egentlig ikke efter det kgl. reskript havde pligt dertil og vist heller ikke var kaldet til at betjene kirken i Tvenstrup.

Tvenstrup kirkes tiende, der skulle være tilfaldet Odder kirke, fik bønderne lov at beholde mod at svare en årlig afgift til ejeren, herremanden på Rodstenseje. Først i 1699 sluttedes en kontrakt mellem de to parter.

Der blev altså ikke brug for en udvidelse af Odder kirke, men man spørger uvilkårligt, hvad har så været årsagen til, at Jens Rodsten alligevel byggede en kors-

arm til kirken. Har han mon ikke haft tilstrækkelig tro på, at bønderne i Tvenstrup og Svorbæk kunne gennemføre vedligeholdelsen af deres kirke, eller har han tænkt på et sidste hvilested for sig og sin hustru?

Korsarmen til Odder kirke blev opbygget 1694, og mon ikke materialerne dertil er taget fra den nylig nedbrudte Hovedstrupgård og by? I modsætning til Odder kirkes pragtfulde hovedskib, der er bygget op af kraftige, fint tilhugne granitkvadre, består korsarmens mure af grove, ret store, utilhugne granitsten. Enhver, der går ad Tornøegade og ser op mod korsarmens gavl, vil finde nogle initialer i jern, øverst J. R. S. = Jens Rodsten, nederst S. A. G. = Sophie Amalie Gersdorff. Deres kister står den dag i dag under tilbygningsens gulv.

KANNEGÅRD OG DENS GODS

Rodstenseje med al dens bøndergods på langt over 200 td. htk. blev ikke den eneste hovedgård, Jens Rodsten oprettede. Han fattede den tanke i 1679 at købe Kannegård i Hvilsted sogn, der i fordums dage ligesom Hovedstrup i Odder sogn havde været en lille hovedgård, hvis ejere omtrent 1460 forsømte deres ledingspligt, hvorfor den overtoges af kronen og rangeredes ned til en almindelig bondegård.

Så længe Kannegård var krongods, var den bortforpagtet til forskellige, sidst til en kaptajn Bødtkers enke, Lisbeth, der fik livsbrev på den 1661 af kong Frederik den Tredie. Kongen overdrog imidlertid ejendomsretten til Axel Sehested som erstatning for forskellige krav, denne havde til kronen, hvorefter Sehested afhændede ejendomsretten til Jens Rodsten. Men kaptajn Bødtkers enke forblev på gården og fik endog 1664 stadfæstelse på sit livsbrev med det tillæg, at den efter hendes død skulle tilfalde hendes datter Anna Kirstine Bødtker for livstid, ligesom hun også fik anden begunstigelse af kongen. Jens Rodsten kunne imidlertid ikke være tjent med, at kongen vedblev at forlene gården bort, efter at den var blevet hans ejendom, hvorfor han gjorde indsigelse imod, at gården overdroges kaptajn Bødtkers datter efter moderens død¹¹).

Hvornår Lisbeth Bødtker er afgået ved døden, kan der ikke siges noget om. Men Jens Rodsten tøvede ikke med at erhverve bøndergods til Kanne, så at også denne kunne blive en komplet hovedgård.

I det historiske arkiv for Odder og omegn findes et skøde fra friherre D. Fuiren til Fuiendal til hr. admiral Jens Rodsten, Rodstenseje, på 5 gårde og 2 huse i Hvilsted, hvilket gods blev anlagt under Kannegård. En af disse gårde beboedes af herredsskriver Jørgen Koefoed, tidligere lakaj ved Frederik den Tredies hof, som deltog i frihedskampen på Bornholm. Han var alle dage under kongens protektion.

Dette skøde har bl. a. Herluf Trolle som vitterlighedsvidne og er dateret Kiøbenhavn 11 Martz 1685.

Omkring Kannegård samlede Jens Rodsten gods i Hvilsted, Onsted, Snærild, Balle og Fensholt, således at denne gård ved hans død 1707 havde 17½ td. hartkorn, men derudover i bøndergods 204 td. hartkorn, samt 65 td. i tiende.

I 1695 købte han af kronen sædegårdsfrihed for Kannegård, for denne frihed gav han 617 rdl.

Et brev fra rentekammeret til stiftsbefalingsmanden og biskoppen over Århus stift angående Kannegård, der nu efter kongelig bevilling må anlægges til hovedgård, findes i arkivet for Odder og omegn, der forøvrigt har ikke så få dokumenter angående både Rodstenseje og Kannegård, eller som den senere i 1767 blev kaldt Rantzausgave¹²).

JENS RODSTENS PERSONLIGHED

Det er før omtalt (side 5), at Jens Rodsten ligesom sin far havde fået en fortrinlig skoleuddannelse både herhjemme og i udlandet.

Den senere admiral på Rodstenseje gav sig ikke alene af med praktisk virksomhed med at samle gods til sine to hovedgårde, men han havde også åndelige interesser. Han var stærkt optaget af tidens mange samfundsproblemer, skabt som de var af den store regeringsforandring, der var sket under Frederik den Tredie. Alle disse problemer havde han haft tæt inde på livet, da han opholdt sig i København, og da han som officer deltog i krigene mod Sverige.

Om enevælden har tiltalt ham, har man ikke noget bevis for. Han var i alt fald til stede på stændermødet 1660 og tilhørte det parti af adelsmænd, der underskrev håndfæstningens kassation, men om han er gået så vidt, at han har billigt arveregeringens indførelse, er vistnok et stort spørgsmål; muligt har han på sine udenlandsrejser fået øjnene op for, at enevoldsmagten måske nok kunne have sine fordele, men at den også kunne hindre frie udfoldelser. Jens Rodsten var jo vendelbo og tilhørte den gamle adel, begge disse kendsgerninger prægede ham stærkt. På bunden af sin sjæl har han sikkert været en frihedsmænd, der ønskede frihed for både sig selv og sine standsfæller, men næppe for bønderne, skønt der aldrig tales om noget uværdigt i forholdet til hans fæstere.

Han var en meget konservativ natur, der ikke havde let ved at tilpasse sig nye ideer; det gjorde ham meget ondt, da følgen af den ny regeringsforandring i 1660 blev, at den gamle adel fejedes til side til fordel for en ny adel, en rangadel, der havde borgerlig islæt.

Mange af den gamle adel blev forbigået ved besættelsen af de mange embeder, der blev oprettet ved enevældens indførelse, og det skete ikke sjældent, at den blev hånet og ofte tarvelig behandlet både i taler og skrift. Denne ydmygelse skabte i visse adelskredse en irritation, der ikke var let at holde nede. Det kneb med at tie og tåle denne tilsidesættelse for en stand, der for mange slægters vedkommende havde store traditioner at vise hen til.

Men der hørte mod til at kritisere den nye tingenes tilstand, det kunne både betyde udvisning og føre til tab af ejendom.

En vovede det. Det var — man kunne fristes til at sige en af de kloge boglærde Rosenkrantz — Oluf Rosenkrantz, en af tidens største politiske og kritiske forfattere. Han var baron og ejede bl. a. Egholm på Sjælland, var ligesom Jens Rodsten med på stændermødet 1660, men underskrev ikke erklæringen om håndfæstningens kassation; han var uden tvivl meget misfornøjet med enevældens indførelse og var uforsigtig nok til i krogene at udtale sig derom. Han nød kun ringe gunst fra hoffets side, var svoger til den konservative Otto Kragh og hørte naturligt til på samme side. Mere og mere kogte harmen i ham over den gamle adels ydmygelser og de nye tilstande og personligheder, der efterhånden trængte sig frem.

I året 1663 kunne han ikke tie længere. Der udkom dette år et lille skrift med skarpe angreb på adelen, det var anonymt, og Rosenkrantz svarede på samme måde med et kraftigt modskrift på latin; det havde til overskrift:

»Apologia nobilitatis Danicæ contra larvatum illum Franciscum Irenæum et propudiosum illum Holophantam Johannem Bunonem.«

I hoffets kredse, hvor strømmen gik hårdt mod den gamle adel, vakte modskriftet stor uro og vrede. Der taltes om, at det skulle brændes ved bøddelen, men så vidt kom det ikke. Man har nok gisnet på ved hoffet, at Oluf Rosenkrantz var forfatteren. Embede fik han i hvert fald ikke.

I 1669 vovede han sig frem til under navn at bekende sine anskuelser, om end i en meget dæmpet form. Alt, hvad han skrev, tyder på følelser af stolthed over den gamle adels mange fortjenester.

Det ovennævnte latinske modskrift af Oluf Rosenkrantz må have tiltalt Jens Rodsten. Han oversatte det til dansk, skønt skriftet var på omtrent 200 sider, og tilegnede sin fader det¹³).

JENS RODSTEN OG HUSTRUS SIDSTE ÅR PÅ RODTENSEJE

Ved overgangen fra det 17. til det 18. århundrede var admiral Jens Rodsten på det nærmeste færdig med at samle gods til sine to hovedgårde. Rodtenseje havde da godt 41 td. hartkorn og ca. 240 td. htk. bøndergods. Kanne havde 171½ og 240 td. htk. bøndergods foruden tiende. Det var altså to komplette gårde, og dermed var han tilfreds. Hans gods var knap så stort som svogerens og svigerindens på Rathlousdal og Gersdorffslund, henholdsvis 25 og 48 td. hartkorn, men med et samlet bøndergods på ialt 509 td. htk. — Tiden efter århundredskiftet gik for admiralen med at konsolidere sit gods med reparationer både på veje, broer og kirker. Han skal have været en human godsejer over for sine bønder; men han havde dog adskillige retssager med dem angående vedligeholdelsen af broerne og navnlig da Hovedstrup bro.

Den 16. april 1703 fik han hjemtingets dom på, at bønderne i Boulstrup, Hølken, Spøttrup, Randlev, Halling og Gosmer sogne skal reparere vejen fra Hovedstrup bro til Randlev mark og bestandig holde samme vedlige.

Allerede 1681 har han proces med bønderne angående broen. Dommen kommer til at lyde på, at bønderne i Randlev, Gosmer og Halling sogne, samt byerne Boulstrup og Hølken skal holde Hovedstrup bro i orden. Dens brøstfældighed takseres til 16 slettedaler og skal betales inden 14 dage efter processen.

Bønderne var ikke alt for ivrige med at vedligeholde veje og broer, og det kom flere gange til proces mellem dem og admiralen, han var i henseende til punktligt arbejde ret krævende og var nøjeregnende med arbejdets udførelse.

Efter datidens målestok var det to aldrende mennesker, der ved overgangen til det 18. århundrede besad Rodtenseje. Admiralen var 67 og hans frue 51 år. Men nu var de ved at falde til ro efter at have grundlagt de to godser: Rodtenseje og Kanne, og lagt det vel til rette for deres efterkommere. Alt var ordnet ad testamentarisk vej, og de kunne med sindsro forlade denne verden i bevidstheden om, at hvad de hidtil havde skabt, ville fortsættes videre af slægtens yngre kræfter.

Svagelig som Sophie Amalie var, døde hun den 2. februar 1706, og hendes kiste var den første, der blev sat ned i Odder kirkes korsarm. Hun blev 57 år. Men kun godt et år efter, den 31. marts 1707, døde den gamle admiral, 73 år gl. Hans kiste blev sat ned i kirken ved siden af hans hustrus.

Om han selv, inden han døde, har ladet opsætte det store gravmæle af sandsten og marmor, eller hans datter og svigersøn har gjort det, kan vel ingen sige med sikkerhed. Det har været smukt engang, men nu er det vel som en afglans af, hvad det har været. (Se nedenfor side 76).

JENS RODSTENS OG SOPHIE AMALIE GERSDORFFS BØRN

I Jens Rodstens og Sophie Amalie Gersdorffs ægteskab fødtes der 7 børn, men 4 af dem, deriblandt 2 drenge, døde som små, kun tre døtre overlevede dem.

Den ældste af dem, *Øllegaard*, opkaldt efter mormoderen, Joachim Gersdorffs hustru Øllegaard Huitfeldt, arvede Rodtenseje og Kanne. Hun var den 3. december

1694 blevet viet i Odder kirke til oberstløjtnant Frederik Christian Rantzau til Estvadgaard ved Skive.

Den anden datter, *Margrethe*, var allerede den 21. april 1693 blevet gift med Palle Dyre på Sindinggård mellem Holstebro og Herning. Han havde tidligere været i ægteskab med Marie Grubbe som hendes anden mand. 1707 blev han dræbt i Holstebro af en officer, hvem han i fuldskab var kommet i klammeri med. Margrethe Rodsten ægtede derefter Frantz Rantzau til Bratskov i Øster Hanherred. Han døde 1738, hun levede derefter som enke på Sindinggård til sin død 1747.

Den tredie og yngste datter, *Dorothea*, arvede efter sin far Langholt i Vendsyssel. Jens Rodsten havde købt denne gård 1691. Hun blev 1707 gift med Henrik Bielke, som døde 1736, hendes dødsår kendes ikke.

OBERST RANTZAU OG ØLLEGAARD RODSTEN

I lige linie nedstammede oberstløjtnant Frederick Christian Rantzau fra Frederik den Førstes og Christian den Tredies berømte hærfører Johan Rantzau, hvis sønnesøn Frantz Rantzau faldt i det store slag 1612 på Skellinge Hede i Halland, hvor han kæmpede ved Christian den Fjerdes side. En sønnesøn af ham var også en Frantz, og det var hans søn Christian Frederik Rantzau, der blev Jens Rodstens svigersøn og herre til Rodstenseje.

Han havde som officer faret vidt omkring og bl. a. deltaget i en aktion mod tyrkerne på Morea 1686. Året 1692 blev han ritmester, et par år efter major, og havde da allerede overtaget Estvadgaard, men da Jens Rodsten og hans hustru døde henholdsvis 1707 og 1706, overtog han og hans hustru Øllegaard Rodsten Rodstenseje og bosatte sig der. Han afgik 1701 fra hæren som »karakteriseret« oberst.

I Viborg landsarkiv, blandt Rodstensejes papirer, findes en stor protokol på 385 sider. I den er opført hele den proces, som Chr. Fr. Rantzau havde med sine selvejerbønder. Processen førtes op gennem alle instanser, men højesteret kunne ikke anerkende bøndernes selvejerrettigheder og dømte, at de for fremtiden skulle være fæstere¹⁴).

Under hele denne sag betragter selvejerbønderne selvejerretten som noget selvfølgeligt, og ejeren af Rodstenseje protesterer ikke herimod, han vil blot som en særrettighed have samme hoveri af dem som af fæstebønderne.

Men påstand står mod påstand. En årelang kamp i protest fra selvejerbøndernes side mod godsejerne og retssystemet endte med, at striden i 1731 indankedes for højesteret, der kom til det resultat, at vel er gårdene tilskødet bønderne i 200 år og gået i arv fra mand til mand som deres rette jordejendom, men »ved Skøde af 14. Aug. ere disse Gaarde solgte fra Kong Frederik den Tredie til Joachim Gersdorff, og hertil kommer den kgl. Resolution af 1684, at disse Bønder, som resterer Hoveri, Bondeskyld, skal svare dette herefter«.

Højesteret voterede således, at oberst Rantzau har ret i at betragte selvejerbønderne som fæstebønder og kræve det samme hoveri og samme landgilde af dem som af de andre fæstebønder.

Selvejerbønderne må gerne kalde sig selvejere, men de har tabt alle de dertil knyttede rettigheder ved kongelig resolution og højesteretsdom.

Oberst Rantzau var ikke nogen elsket husbond af de bønder, der hørte Rodstenseje til, og striden med selvejerbønderne gjorde det ikke bedre. — I de onde tider, landbruget havde, gik det tilbage for familien på Rodstenseje. De havde mange børn, og striden med bønderne gjorde dem mere skade end gavn. Estvadgård måtte de sælge for at klare udgifterne i de nedadgående tider.

Om der har været selskabelig omgang mellem Åkær og Rodstenseje, kan der kun gisnes om, men både oberst Rosenørn på Åkær og oberst Rantzau havde deltaget i fremmed krigstjeneste, dog har de næppe haft fælles krigsminder, da Rantzau var en del ældre end Rosenørn og ikke havde deltaget i den store nordiske krig; men det, der kan have ført dem sammen, var den kendsgerning, at oberst Rosenørn havde stået under general Jørgen Rantzau, en halvbroder til obersten på Rodstenseje, og naturligvis har de to også haft fælles godsejerinteresser.

Det var imidlertid ikke de to oberster, der kom til at præge deres godser. De døde ret tidlig med kun et års mellemrum. Oberst Rantzau døde 17. maj 1724 og

Oberst Frederik Chr. Rantzau († 1724).
Efter maleri på Rodstenseje.

blev begravet i Odder kirke. Oberst Rosenørn døde ganske pludselig under et besøg på Rodstenseje den 29. juli 1725.

Med disse to dødsfald var der så to enker, der nu styrede de store godser: Rodstenseje og Åkær, og de gjorde det godt. I det hele taget må man undre sig over kvindernes — enkernes — store dygtighed i indsigt i styrelsen af de tre hovedgodser i Hads herred. Især må man bemærke den Rodstenske slægts kvindelige linie, der så helt og holdent satte præg på Rodstenseje.

Da oberst Rosenørn, Åkær, døde så pludselig på Rodstenseje, skrev hans hustru, bispedatteren Hedevig Margrethe f. Bornemann, et meget smukt sørgedigt om sin mand. Digtet er langt og findes i håndskriftsamlingen på Det kgl. Bibliotek. — Se forøvrigt Århus Stifts hist. årbog 1953 s. 67.

FORBINDELSEN MELLEM KANNEGÅRD OG RODTENSEJE LØSES

Efter oberst Rantzaus død i 1724 fortsatte hans hustru, Øllegaard Rodsten, driften af de to godser: Rodtenseje og Kannegård.

I ægteskabet fødtes 8 børn, hvoraf sønnen *Frantz* og datteren *Sophie Amalie* blev de to, der ved arveforeningen 1736 efter moderens død fik overdraget godserne. Det var to dygtige mennesker og af stærkt udpræget godsindet karakter.

Frantz Rantzau fik gården Kanne for 15.500 rdl., mens søsteren fik Rodtenseje.

Frantz var født på Rodtenseje 1695, var altså ca. 40 år, da han overtog Kanne. Som 18-årig indtrådte han i hæren under den store nordiske krig, blev fændrik og løjtnant, gik i østrigsk tjeneste og deltog i de kejserlige kampe på Sicilien. 1722 var han hjemme og tænkte på at blive optaget i den danske hær for i den at gå videre i de militære grader. Han har åbenbart ikke egnet sig for og heller ikke passet ind i den militære stand. Han opgav den og kastede sig over landvæsenet. Han blev forpagter på Fårupgård i Jelling sogn, og her indledede han et varmt venskab, der varede livet ud, med en mand af bondestand, Peder Christensen.

Da Frantz Rantzau overtog Kannegård i 1736, tog han Peder Christensen med sig og gav ham gården i forpagtning. Selv levede han alle sine dage i ugift stand. Legemligt arbejde tog han sig ikke meget af, men han var bestandig opfyldt af at gøre det godt for andre. Den 12. juli 1749 oprettede han og Peder Christensen et gensidigt testamente, hvori det bl. a. hedder: »— saasom vi begge ugifte og uden Livsarvinger have nu levet tilsammen i Fællig med hinanden i 20 Aar, saavel i Forpagtning, som siden i Ejendom af Faarup i Koldinghus Amt og Cane i Aakier Amt og af Gud i saadan Fællig velsignede«, så træffer de den bestemmelse, at hvis Peder Christensen døde først, skal Frantz Rantzau være hans universalarving, men blev den anden derimod den længstlevende, skulle han, om han ville, beholde Kanne i forpagtning på livet mod en årlig afgift på 400 rdl., og dersom han ønsker at fratræde forpagtningen, skulle han efter vennen arve alt, hvad denne ejede og ikke havde fået på skiftet efter moderen, og desuden have fribolig på gården med forskellige andre emolumenter.

Peder Christensen døde først, hvorefter Frantz Rantzau bestemte sig til at overdrage Kanne til den blandt sine slægtninge, som han fandt bedst egnet dertil, nemlig søsterdatteren på Rodtenseje, frøken Øllegaard Rodsten-Sehested. (Frantz Rantzaus 2. testamente 26. oktober 1762 findes i Jyske Registre, rigsarkivet).

Allerede 1. maj overtog frøken Øllegaard Kannegård, hvorefter broderen flyttede til Holstebro, hvor han købte sig ejendom.

Den ny ejerinde af Kanne var et ret godt parti. I 1767 den 25. september ægtede hun den 7 år yngre ritmester Ditlev v. Pentz, søn af konferentsråd v. Pentz til Fjellebro på Fyn. Ved kgl. bevilling af 16. september 1768 fik Kannegård navneforandring til *Rantzausgave*. Men allerede 1777 solgte v. Pentz gården for 15.900 rdl. til senere kammerråd Christen Lanng, fader til Henrik Lanng, der blev herredsfoged over Hads herred, og som boede på Rantzausgave.

Pentz blev 1780 amtmand, først i Norge, men var fra 1795 til 1815 en dygtig og anset stiftamtmand i Ålborg. Han døde i Århus 20. maj 1825, hans hustru 12. september 1817, 80 år gammel.

Den gamle løjtnant i Holstebro havde også tanker for sin trofaste, nu afdøde vens familie. Præstekonen, madame Øllegaard Sophie Jellinge, gift med sognepræst Thøger Møller til Astrup, Tulstrup og Hvilsted, var en søsterdatter til Peder Christensen. I sit testamente af 1762 bestemte Frantz Rantzau, at hun skulle arve alt, hvad han havde tiltænkt vennen selv, »alt indvendigt paa Cane efter min Død af reede

Penge, Sølv, Guld, Kobber, Tin, Messing, Senge, Sengeklæder, Linned og uldent, Trævarer og Boskaber af hvad Navn nævnes kan.« Endvidere skal hun til enkesæde, så længe hun lever, have Frantz Rantzaus gård i Holstebro og alt hvad i den findes.

Et af de 6 børn i Astrup præstegård, datteren Øllegaard Møller, skulle desuden have Tulstrup kirke med al herlighed, rente og rettighed. Denne kirke havde Frantz Rantzau købt 1745.

Rantzau ændrede imidlertid testamentet af 26. oktbr. 1762, idet han yderligere bestemte, at Øllegaard Sehested og hendes mand, hvis hun blev gift, skulle have samme magt, ret og tilladelse til at gøre med Kanne gods og gård »hvad tjenligst eragtes, som andre kand, der noget Gods er ejendes.«

På denne måde ophævedes forpligtelsen til at lade Rantzausgave gå i arv sammen med Rodstenseje, og vi har allerede set, at gården i 1777 overgik til rent borgerlige slægter.

Den 18. sept. 1768 døde Frantz Rantzau. Om sin begravelse skriver han i testamentet af 1762: »Og siden jeg i dette Foraar udi Altergulvet i Hvilsted Kirke har ladet oprette et lidet Begravelse eller muret Gravsted, alene for mig og Forpagter Peder Christensen, som allerede derudi er indsat, vilde jeg efter min Død, at samme bestandig skulde vedligeholdes og ingen flere derudi at indsættes.«

Ovenstående om Frantz Rantzau og Kannegård er for størstedelen taget fra Århus Stifts hist. årbog 1915, hvor forfatteren H. L. Møller skriver om Rodstens-eje og Rantzausgave. Side 16 skriver H. L. Møller om den gamle løjtnants død: »Begravelsen er indført i Holstebro kirkebog 7. oktbr. 1768, hvorimod der i Hvilsted kirkebog intet findes om den, man kunne således tvivle om, at Frantz Rantzaus vilje med hensyn til hans jordfæstelse er blevet udført, men det er dog usandsynligt, at hans efterladte virkelig skulle have vist en sådan mangel på pietet over for deres velgører, og man tør vel derfor slå sig til ro med den tanke, at de to venner alligevel er blevet forenet i døden, som de havde været det i et langt liv.«

Gravstedet skulle ifølge løjtnant Rantzaus testamentariske bestemmelse påhvile Kannegårds fremtidige ejere. Hvorledes har de opfyldt denne forpligtelse? Ethvert spor af graven er forlængst forsvundet.

FÆSTEPROTOKOLLEN FOR RODSTENSEJE

Endnu mens oberst Fr. Chr. Rantzau levede, blev det påbudt ved forordning af 23. januar 1719, at der på alle kongelige og private godser skulde holdes fæsteprotokoller, hvori alle fæstebreve med tilhørende reverser blev indført.

For Rodstensejes vedkommende findes i Viborg landsarkiv fæsteprotokoller fra 1719 til 1894, et ganske udmærket eksemplar med fortrinligt register.

I disse protokoller får man et udmærket overblik over bøndernes fæsteforhold, fæstegårdens størrelse, årligt landgilde m. m. Det hænder også ret ofte, at fæsterens formand er nævnt¹⁵⁾.

SOPHIE AMALIE RANTZAU OG MALTE SEHESTED

Rodstenseje tilfaldt ved skiftet i 1736 efter oberstinde Øllegaard sal. Rantzaus død den ældste datter Sophie Amalie Rantzau. I en alder af 32 år var hun i 1735 blevet gift med den 47-årige major Malte Sehested (døbt 25. maj 1688).

Han var sønnesøn af selve den berømmelige statholder Hannibal Sehested, der blev gift med en datter, Christiane, af kong Christian den Fjerde og Kirsten Munk.

Om Hannibal Sehested ved vi, at han var en rigt begavet mand, dristig og magtlysten som politiker, en verdensmand, der grådigt tragtede efter rigdom og livets glæder. Foruden sine børn i ægteskabet havde han en søn uden for dette med en københavnsk borgerdatter. Jens Steen Sehested blev han døbt i året 1640. Faderen lyste ham i kuld og køn, og i 1676 blev han adlet med familien Sehesteds våben med en guld-skråbjælke under søbladet, som et tegn på, at han hørte til en illegitim linie. Men dette nedsættende symbol, skråbjælken, respekteredes ikke i det lange løb. Arkivar Thiset meddeler i 1879, at der endnu i mands minde i et af værelserne på Rodtenseje fandtes et broderet tapet, der viste det Sehestedske våben uden skråbjælken, skiftende med det Rantzauske våben og andre broderier. Det er kommet til Rathlousdal og derfra forsvundet.

Året efter at Jens Steen Sehested var blevet adlet, blev han generaladjutant hos kongen, to år senere igen oberstløjtnant, men fik straks efter sin afsked. Officers-tjenesten tiltalte ham ikke, han var langt mere digter, en fri fugl, der elskede naturen og livet, som udfoldede sig for ham på Fyn, den ø, han altid elskede over alt. Han var noget af en Ambrosius Stub, en fattig mand, men en rig poetisk sjæl. En af hans venner, Christopher Friis, sognepræst til Grædsted-Mårup i Nordsjælland, har givet et smukt portræt af Sehested, som han kalder »en hjertens god og ydmyg adelig mand i Fyn, som jeg mange gange, da jeg var studiosus, var udi compagni med, da vi med vokal-musik, viol de gamba etc. fordrev mange timer. Han var ej alene en elsker af musik, men og en god og lykkelig poet, som har skrevet mange vers og givet os dem til trykken.«

Kingo skrev æresvers til Sehested i sin præstetid i Slangerup, og da de begge kom til Fyn, fortsattes bekendtskabet.

I datidens litterære kredse siges der om Sehested, at »han udgav mange ting af en sådan smagfuldhed, at alle undredes over denne naturlige skønhed. Han fremsagde og deklamerede i fortrolige samtaler rene vers, fint og skønt, så at man blev forundret over denne begavelse, han lagde for dagen.« Ikke underligt, at samtiden satte ham ved siden af Kingo.

Men uden tvivl har digteren Jens Steen Sehested også været en charmerende kavaler.

Da han som løjtnant var indkvarteret i Odense, kom han meget omkring på herregårdene i byens omegn og navnlig da på Selleberg, og her mødte han sin skæbne i den glade Mette Sophie Parsberg. Ingen af disse to unge var noget særlig godt parti, men hun var runden af god gammel dansk adel som datterdatter af selve rigsråden Mogens Kaas, og han en søn af statholderen Hannibal Sehested; men ganske vist havde han kun sin løjtnantsgage at gifte sig på. Bedre blev det, da han i 1676 blev udnævnt til generaladjutantløjtnant.

I det tidlige forår den 20. marts 1679 stod deres bryllup i Odense. Vielsen forrettedes af selveste biskoppen over Fyns stift, Thomas Kingo, Sehesteds gamle ven fra bohemeårene i København.

Da hans svigermor, fru Kirsten Kaas, døde på Selleberg i foråret 1684, tog Sehested og hans familie varigt ophold på gården.

I ægteskabet fødtes 11 børn, hvoraf 4 døde ret tidlig, af de levende skal kun nævnes to af børnene, som kommer Rodtenseje ved: Malte Sehested, der er døbt i Birkende kirke 25. maj 1688, og Ulrik Frederik, der blev døbt i samme kirke 28. juni 1692.

Blandt fadderne til Malte var Thomas Kingo, der tit fandt vej til digterbroderen på Selleberg.

Den bestemte dato for Jens Steen Sehesteds død ved man ikke, da Veflinge kirkebog er brændt, men den 7. december 1697 levede han, hvorimod han den 18. jan. 1698 nævnes i Bogense tingbog som værende død.

Sønnerne valgte ligesom faderen den militære løbebane. Malte blev kadet ved fodgarden, og Ulrik Frederik blev 1713 fændrik ved det 3. danske geworbne fodregiment. Alle brødre deltog i den store nordiske krig. Hannibal blev taget til fange i slaget ved Gadebusch og døde i fangenskab 25. maj 1716. Malte deltog i det berømte slag ved Malplaquet i den spanske arvefølgekrig, hvori et dansk korps deltog, og var desuden med ved Mons og Quenoy. Ved krigens slutning 1720 var både Malte og Ulrik Frederik premierløjtnanter og fortsatte deres militære løbebane. Ved Maltes giftermål i 1735 var han major i det nyoprettede fine korps, drabantgarden i København, der bestod af lutter officerer, og hvor han så tjente i 11 år, hvorefter han som oberstløjtnant forflyttedes til det sydjyske nationale infanteriregiment 1747, og her blev han 1752 »karakteriseret« oberst.

Hvor Malte Sehested har lært Sophie Amalie Rantzau at kende, kan der ikke siges noget om, men Odder kirkebog melder om vielsen 1735; han var den gang 47 og hun 32 år.

De foran anførte oplysninger om Malte Sehested og hans far er hentede navnlig fra Aage F. Blombergs bog om Jens Steen Sehested og H. L. Møllers slægtshistorie fra Rodstenseje og Rantzausgave i Århus Stifts årbog 1915.

Malte Sehesteds tjeneste ved drabantgarden i København må have medført, at han i de første 12 år af sit ægteskab ikke har kunnet opholde sig til stadighed på Rodstenseje. Men hans hustru Sophie Amalie styrede godset med stor dygtighed og myndighed; hun lignede meget sin store morfar admiralen, der samlede det store gods, hendes største opgave blev ikke alene at erhverve nyt gods, men først og fremmest at bevare det for efterslægten.

Også Malte Sehested havde, trods sin officersvirksomhed, mange opgaver for på Rodstenseje. Hvornår han begyndte at opføre hovedbygningens sekskantede tårn, vides ikke med sikkerhed, formodentlig først efter 1747, da han havde taget sin afsked fra militærtjenesten i København.

Tårnet er bindingsværk ligesom den øvrige bygning og giver denne mere præg af det slotsmæssige, hvad måske også har været hensigten. Hvordan han har fået råd til at bygge, er ikke godt at vide, formodentlig står det lån på 2500 rdl., han i 1748 optog hos justitsråd Cortsens, Horsens, i forbindelse med byggeriet.

Staten fattedes penge i de svage økonomiske tider i midten af 1700-tallet. I året 1743 blev der hos landets bedre stillede udskrevet en ekstraskat. Det var en kopskat (hovedskat), altså en skat på hvert hoved¹⁶).

Mens Malte Sehested var ejer af Rodstenseje og bøndergodset dertil, udsendtes der kongelig forordning om indrettelse af skolevæsenet i Danmark¹⁷).

På Malte Sehesteds initiativ blev den første privilegerede kro i Hads herred opført i Odder 1742.

Hans ansøgning om krobevillingen er anbefalet af stiftamtmanden, fra hvem den så er indsendt til rentekammeret i København. Efter at dette har afgivet betænkning, blev sagen sendt til kongens afgørelse¹⁸).

En ansøgning indgaves fra Malte Sehested og Sophie Amalie til kong Frederik V om tilladelse til for den længstlevende at sidde i uskiftet bo og til selv at dele og skifte, uden »rettens middels overværelse eller registrering og vurdering efter loven, den arv som deres børn efter enten deres afdøde fader eller moder måtte tilkomme«. Ansøgningen bevilges af kongen den 18. oktober 1748 på Jægersborg slot. (Findes i »Jyske Registre«, rigsarkivet).

I Malte Sehesteds og Sophie Amalies ægteskab fødtes 6 børn, der alle blev døbt i Odder kirke:

1. Jens Frederik, opkaldt efter farfaderen, døbt 12. august 1736.
2. Øllegaard Rodsten, opkaldt efter mormoderen, døbt 25. august 1737.
3. Mette Sophie, fik farmoderens navn, døbt 23. september 1739.
4. Christiane Sophie (begr. 10. februar 1745), døbt 19. juli 1740.
5. Ulricha Eleonora (begr. få uger efter sin søster 2.3.1745), døbt 22. febr. 1742.
6. Iver Christian, døbt 23. oktober 1744.

(Efter Odder kirkebog).

Først i 1752 tog Malte Sehested sin afsked som officer og kunne nu helt helligt sig arbejdet på sin gård, men han fik kun to år, i hvilke han helt kunne ofre sig for hjem og gods. I 1754 døde han og blev begravet i Odder kirke den 1. juli. (Odder kirkebog). Selv om Malte Sehested hele sin ungdom og manddom var optaget af militærliv, fik han dog stunder til også at opholde sig på sin gård; der siges om ham, at han var en god mand både for sit hjem og for godsets bønder. Han førte ingen processer, hvad der kunne komme imellem blev afgjort i mindelighed. Måske er det hans kloge, forstående frue, der har haft det meste og det egentlige afgørende ord at sige.

Foruden tårnbyggeriet på gården og krobevillingen skaffede han til godset et par tiender, idet han af kongen i 1742 købte Randlev sogns kirketiende og fik samme sogns rug- og byg-kongetiende perpetueret. Havrekongetienden havde hans svigerfar erhvervet som ejendom.

Et minde lever endnu om Malte Sehested. Det var blevet skik i 1700-tallet at gårdene i Odder blev opkaldt efter de forskellige medlemmer af herskabet på Rodstenseje. Disse navne er imidlertid alle forsvundne med undtagelse af et på en gård, der den dag i dag hedder »Malteseje«; den lå før udskiftningen inde i Odder by, men blev i 1808 flyttet ud til Odder sogns østlige grænse. Denne gårds beboere har i de senere tider haft stor betydning for det åndelige livs vækst i Odder sogn. Her talte Peder Larsen Skræppenborg, og her dannedes Odder valgmenighed med pastor Vilh. Mallings som præst. Endnu indtil 1958 levede der en søn fra denne gård på kancelliråd Andersens stiftelse i Odder, der bar navnet Malte Jakobsen, en mindelse om majoren på Rodstenseje.

»DEN GODE FRUE«

Efter oberst Malte Sehesteds død trådte hans enke, Sophie Amalie f. Rantzau, til som den egentlige leder af godset, og det var hun ikke ukendt med. Hendes mands militære pligter førte med sig, at hun for størstedelen måtte tage sig af gårdens ledelse, og den krævede hende fuldt ud, samtidig med at hun måtte tage sig af børnene under deres mindreårighed.

Hun udførte sin godsejervirksomhed på en sådan måde, at hun i forholdet til sine bønder vandt sig hædersnavnet »Den gode Frue«. Om hendes styrelse af godset fortælles der følgende: Engang bad en ung mand, Hans Schou, om godsforvalterstillingen på Rodstenseje. »I ser mig noget grøn ud«, sagde nådigfruen, men da han var godt anbefalet, tog hun ham alligevel og pålagde ham aldrig at give bønderne henstand med landgilde eller lign. »Thi der skal være orden i alting«. Som ny forvalter havde han let ved at efterkomme dette pålæg, og det viste sig, at bønderne altid betalte deres afgifter i rette tid. Men forklaringen på dette mærkelige fænomen

lå rigtignok i, at når de ingen penge havde, gik de først op til fruén og lånte af hende, hvad der skulle betales hendes forvalter.

Denne Hans Schou var født i Skanderborg 1763; hvornår han blev godsforvalter på Rodtenseje, kan ikke oplyses, men han var det i hvert fald 1. juli 1787. Han har sikkert været meget påskønnet af slægten; thi 1798 skaffede fru Rantzaus svigersøn stiftamtmand Pentz ham embedet som amtsforvalter i Ålborg, hvilket han havde indtil sin død i 1823. (Ovennævnte oplysninger er meddelt i Århus Stifts årbog 1915, side 24).

Som før anført fik oberst Sehested og hans hustru ved kongelig bevilling af 18. oktbr. 1748 tilladelse til, at den længstlevende måtte hensidde i uskiftet bo, og desuden lov til selv at skifte og dele uden rettens overværelse og medvirken.

Først 15. juni 1759 fandt der et samfrændeskifte sted på Rodtenseje. Det giver forskellige gode oplysninger, navnlig om gårdens mådelige økonomiske tilstand¹⁹).

Det var ikke meget, der blev tilovers til børnene ved skiftedelingen. Rodtenseje var på dette tidspunkt nærmest at betegne som et fattigt gods. Enken kunne vel have fået mere tilovers, om hun havde solgt sit gods til andre end slægten, men for det første var hun ikke til sinds at sælge, og for det andet var det hende magtpåliggende at bevare for slægten det gods, hendes morfar havde samlet. — Hun var en god mor, der gerne ville have givet sine børn meget mere, men hun kunne ikke, fordi gården var i en mådelig forfatning og ikke mere værd end de 21.500 rdl., hun havde givet for den. Det er med en vis sorg i sindet, når hun i skiftet udtrykker sig således, at hun »ey kan tilbyde sine Børn videre, end hun og hendes Mand havde paa Skifte efter hendes sahlig Fru Moder« (1736).

Når det trods alt gik bedre for Sophie Amalie Rantzaus, skyldtes det navnlig de opadgående tider for dansk landbrug med stigende konjunkturer. Hun oplevede indledningen til de store landboreformer: Stavnsbåndets ophævelse 1788 og omordningen af forholdet mellem godsejere og bønder. Hvordan den gamle dame, hvis minder gik langt tilbage i Frederik IV's dage, har set på disse nye forandrede forhold, ved vi ikke noget om, men hun må have høstet fordel af dem, thi efter hendes død i 1790 blev hendes bo værdsat i en nettoformue i »visse midler« til 34.715 rdl., 5 mk., 13 skil., — et stort fremskridt siden skiftet i 1759, da nettoformuen kun androg sig til 8693 rdl., 4 mk., 4 skilling ÷ 1800 rdl., som kun var til på papiret.

Så det lyst nok ud for hende i økonomisk henseende, så var der adskilligt, der voldte hende bekymringer, især når hun tænkte på fremtiden. Det var jo desværre sådan, at et par af hendes børn og børnebørn ikke skikkede sig så godt, som hun kunne ønske.

Jens Frederik, den ældste søn, var den af børnene, der voldte hende størst sorg. Han var kun 18 år, da faderen døde, og var uden tvivl en kavalier af den mest ustadige og letbenede art.

Som hans slægt havde været det, skulle også han være officer, og han nåede da også i 1755 at blive kornet i livgarden til hest, yngste officersgrad i et rytterkompagni. Det kunne jo se godt nok ud til at begynde med, men han nåede aldrig højere end til denne lave grad og har sikkert heller ikke gjort sig fortjent til større fremgang. — Men han har åbenbart moret sig bravt, for fire år efter, da samfrændeskiftet blev holdt på Rodtenseje, får vi at vide, at han af sin moder har lånt 1800 rdl., sikkert udestående gældsposter fra et vildt liv, der skulle betales.

Allerede i 1763 fik han sin afsked fra hæren, hvilket jo kunne tyde på, at han var uduelig. Han modtog en årlig pension på 200 rdl., et rigeligt vederlag, skulle man synes, for 8 års tjeneste, der ikke engang skaffede ham løjtnantsgraden.

I 1759 blev han i Glæsborg kirke (Djursland) viet til Charlotte Amalie von der

Osten fra Meilgaard. De var omtrent jævnaldrende, begge godt 23 år. En kedelig omstændighed var forbundet med deres giftermål, idet deres ældste barn blev døbt den 4. april 1759, ca. 6 uger før deres bryllup. Han blev opkaldt efter sin far, Jens Frederik. Senere fik de endnu to børn, døtrene Frederikke Dorothea og Sophie Amalie Rantzau-Sehested, der begge blev døbt i Ebeltoft kirke, henholdsvis 19. september 1764 og 7. februar 1766.

Hvad kornetten har taget sig til efter sin afsked fra hæren vides ikke, men det synes, som de ikke har haft noget blivende sted. — Samme forår, som hans yngste datter blev født om vinteren, døde han i sin moders arme på Rodstenseje d. 20. april 1766. (Odder kirkebog).

Dette dødsfald gav anledning til 2 testamenter. — Det første testamente blev skrevet i juni 1766 af den gamle 74-årige oberstløjtnant Ulrich Frederich Sehested, en broder til Malte Sehested. Han var ugift og havde siden sin afsked fra hæren i 1745 haft sit meste ophold på Rodstenseje. Det er da også der, hans billede hænger, udført 1742 af en af tidens kendte portrætmalere, Frederik la Croix. Man får indtryk af, at denne gamle oberstløjtnant har været både til hjælp og nytte for sin familie på Rodstenseje. Det kommer da også til orde, da han skriver sit testamente, hvori han betænker de tre faderløse børn²⁰).

Det var en smuk tanke, den gamle oberstløjtnant havde at betænke de tre små faderløse børn, for hvem fremtiden så noget mørk ud. Drengen Jens Frederik døde som barn, man ved ikke hvor og hvornår, og det varede heller ikke længe, før de to småpiger blev moderløse; deres moder døde i Ebeltoft, hvor hun blev begravet d. 28. juli 1769. Men den gamle farmor på Rodstenseje levede endnu og var i fuld vigør; det blev hende, der tog sin navne, den lille treårige forældreløse pige Sophie Amalie Rantzau-Sehested til sig og opdrog hende på Rodstenseje. Om hende vil der senere i bogen blive fortalt.

Oberstløjtnant Ulrich Fr. Sehesteds testamente blev ikke det eneste, der fik betydning for slægten. Da kornetten Jens Fr. Sehested døde, fandt hans moder, det var på tide at få ordnet gårdens fremtidige skæbne.

Som før omtalt var det hende magtpåliggende, at gården fremover forblev i slægtens eje, og derom taler stærkt det testamente, hun et års tid efter sønnens død oprettede²¹).

LANDBRUGET OG KVÆGPESTEN

Med dette confirmerede testamente havde »Den gode Frue« sørget for, at gården foreløbig kunne blive i slægtens eje, og det var hende en tilfredsstillelse.

Hun sørgede også for at forøge bøndergodset. I hendes tid opnåede Rodstens-eje sin største udstrækning; hun tilkøbte en snes tønder hartkorn bøndergods, hvorved det kom op på 278 td., hvoraf over 6 var skovskyld og 12 td. mølleskyld. 58 gårdmænd og 81 husmænd havde hun under sig, og de tilliggende tiender udgjorde ialt 90 td. hartkorn.

Gårdens avling passede hun selv, men til godsets bestyrelse måtte hun selvfølgelig have en forvalter eller fuldmægtig (Schou).

Det gamle trevangsbrug blev ved at bestå, så længe hun levede, men på sine gamle dage tænkte hun på at gøre en forandring deri. Det kom dog først til udførelse året efter hendes død, da gårdens jorder deltes i 7 marker, hver på 45 td. land, hvoraf 3 årlig skulle bruges til kornavl, 1 til høslet og 3 til græsning, så at jorden på denne måde kunne få mere hvile. På denne tid var der altså 315 tønder

Sophie Amalie Rantzen (1704 – 90), gift med oberst Moltke Sehested.
Efter maleri på Rødstenseje.

land under plov, 80 tønder mere end for hundrede år siden. Markerne var hegnede med dobbelte jorddiger, som hun begyndte at beplante med hvidtjørn, og for at forbedre høavlen i gårdens eneste eng, Hovmosen, lod hun hvert år Rævså oprense. Høavlen forøgedes noget i hendes tid, idet den i 1791 angives til 230 læs hø årlig, men kvaliteten var ringe, det var mosehø.

Allerede før 1760 var studene forsvundet fra Rodstensejes stalde og erstattet med malkekøer. I hele Århus amt var der på dette tidspunkt kun 2 herregårde, der fedede stude og drev studehandel: Stensballegård og Lyngsballegård.

En frygtelig svøbe var kvægpesten for landbruget i det 18. århundrede. Den optrådte med stor voldsomhed i hele Hads herred. På Rodstenseje døde der 1746—47 150 stk. kvæg af den på godset værende besætning på 350 stk.

Senere kom pesten igen i 1770, den var allerede begyndt i 1763. Den 8. juni 1769 meddeler stiftamtmanden over Århus stift, v. Woyda, »at der for nærværende Tid, Gud være lovet, ingen smitsom Sygdom blandt Horn-Quæget grasserer i disse mine anbetroede Amter, ej heller nogen Steds der har været i de sidste 5 Aar.« Men samme år, den 24. december, indberetter han, at »den forfærdelige Fæsyge i de sidste 3—4 Uger har vist sig igen.«

Det går mest ud over de store gårde:

På Dybvad døde sidst på året 1769 54 høveder, Åkær hovedgård 158, Gylling by 39, Fensten 20, Søby 22, Smederup 56.

Amtmanden beretter den 8. februar 1770: »Melder derhos, at heele Besætningen paa Rathlousdal og Gersdorphslunds Gaarde paa et saare lidet Antal nær er uddød.« Antallet angives ikke.

Den 15. marts 1770 skriver amtmanden: »Paa Rodstenseje staar kun faa tilbage af den store Besætning, 177 er bortdøde paa kort Tid.« Senere på året skriver han: »Sygdommen synes denne Gang haardere end tilforn, da den de fleste Stæder efterlader faae eller ingen Fæ-høveder.«

22. december 1770 meddeler amtsmanden, at der siden sidste beretning i oktober er på Rodstenseje død 39 stk. høveder, Tvenstrup 95, Odder sogn og by 259 stk., Randlev sogn 121, Rørth 15 og Torrild 34 stk.

Den 16. juli 1771 skriver stiftamtmand v. Woyda bl. a.: »Hvad sig Quæg-Swagheden her i Ampterne anbelanger, da har den nu lige som paa nogen Tiid de fleste Stæder ophørt, mulig fordi der ere saare lidet Quæg tilbage imellem Landmændene, men som mand tænker det er forbi stikker det dog et eller andet Stæd op igjen, uden at mand kand komme efter Aarsagen.«

Det mangler ikke på reskripter om, hvordan landmændene skal forholde sig under en kvægepedemi:

»Naar et Quægs-Høved vorder sygt, adskilles det strax fra det Sunde.« »De, som med et sygt Høved haver haft at bestille, maatte skifte Klæder, røge sig med Enebær, Malurt, Sævenbaum eller deslige, førend de kommer til noget sundt Quæg.« — »Naar i Fæhuuset først har været sygt Quæg maatte det flittigt renses, kalkes, skures, røges, Luften derinde jævnligen forfriskes, Giødningen ret tildækkes.«

Den 27. august 1772 indberettes, »at Studene paa Gersdorffslund er smittet, at 37 er creperet, men at Resten samt hans Kiøer i en anden Mark er blevet bevaret.«

Fra 1773 er sygdommen forsvundet fra Hads herred.

Ovenstående indberetninger om kvægsygen findes i Rigsarkivet, Rentekammeret: Jydske Stifters Rtskr.: Efterretninger om kvægsygen i Jylland.

Det var en pest, der forstod at gøre rent bord, hvor den optrådte. Men trods denne forfærdelige kvægsot herskede der dog gode økonomiske kår på Rodstenseje, og grunden dertil var de stærkt opadgående konjunkturer.

FÆSTEBREVE

At Sophie Amalie Rantzau virkelig fortjente sit hædersnavn »Den gode Frue«, får man et ganske godt indtryk af gennem alle de fæstekontrakter, hun i sit lange liv har skrevet til sine bønder.

Langt de fleste af dem er skåret over en læst, men i enkelte af dem kommer der noget personligt frem i forholdet til fæsterne, noget forstående, hjælpsomt og menneskeligt. Blandt andre var der en bondekarl, som det synes, hun har villet hjælpe eller holde hånden over. Han hed Jens Nielsen af Randlev. Han har nok været på »gården« for at tale med »Hendes Naade« om at få sin fars fæstegård²²).

Et andet fæstebrev vidner om hendes frisind, hun vil ikke binde fæsteren for hårdt, og hans børn kan få fripas om ønskes, og han selv kan få lov at rejse andetsteds hen, hvis han ikke kan ernære sig med hustru og børn. — Fæstebrevet drejer sig om en ny fæster til kroen i Odder²³).

Af lignende art er et fæstebrev vedrørende Thues Mølle, den senere Sandagers Mølle²⁴).

HOVERIETS INDRETTELSE PÅ RODSTENSEJE

I folketællingslisten fra 1787 lægger man mærke til, at der på Rodstenseje kun var lidt mandlig arbejdskraft. Foruden inspektøren og hans »skriverdreng« var der naturligvis en ladefoged, et par staldrøgttere, kusk, gartner, vægter og et par opvartende tjenere. Karle til markarbejde havde man ikke, det var helt og holdent overladt til de fæstere, der besad godsets mange fæstegårde. Og i den henseende var Rodstenseje godt hjulpen, idet størstedelen af de hoverigørende var bosat meget nær ved gården, nemlig i Odder og Randlev.

Da den nuværende vej fra Odder til Randlev blev anlagt, opdagede man en brolagt vej, der gik fra Brohuset og direkte op til gården. Det var den gamle hovvej, 16 alen bred, de almindelige sogneveje var kun 12 alen. Ad denne brede vej har hovfolkene færdedes frem og tilbage, ikke altid i det bedste humør, navnlig ikke, når de trætte og forslidte drog hjemad.

Hoveriet var allerede kendt i 1500-årene, men ikke som nogen særlig trykkende byrde. Det blev det først i sidste halvdel af 1600- og navnlig i 1700-årene. Admiral Rodsten begyndte et hoveri på begge sine godser, og dette voksede, efterhånden som både Rodstenseje og Kanne blev større. Omkring året 1770 var hoveriet af en sådan beskaffenhed, at bønderne følte det som deres tungeste byrde²⁵).

Det hoverireglement, Sophie Amalie Rantzau indsendte 6. august 1770 til regeringen, er sproglig set ikke særlig godt; hun har åbenbart ikke været nogen særlig dygtig skribent; man skal undertiden gætte sig til meningen med det, hun skriftligt fremsætter. Hun begynder med at meddele, at hendes helgårdsbønder har 1½ dags ugentlig spanddag, men det er nødvendigt, dette arbejde forrettes »udi een Uge med 2 Dage og i en anden med een Dag, alt efter Arbejdets eller Tidens Omstændigheder«²⁶).

»DEN GODE FRUES« DØD

Sophie Amalie Rantzau må have været i besiddelse af en overordentlig stor livskraft. Endnu som 86-årig var hun ivrigt optaget af sin gårds trivsel og fremgang. Hun havde ganske vist en fortrinlig hjælp i sin forvalter og fuldmægtig Hans Schou, der havde tjent hende i mange år, men hun ville vide besked med alt, og derfor måtte

han ofte aflægge rapport og regnskab for hende, for som hun engang havde sagt ham, da han som ung kom i hendes tjeneste, »der skal være orden i al ting.«

Men i foråret 1790 svækkedes hun mere og mere, kræfterne tog af, og den 13. juli 1790 døde Sophie Amalie Rantzau på sin kære gamle gård, som hun i 36 enkeår selv havde ledet og styret. Hun blev omtrent 87 år. Der var stor sorg på godset, da hun døde. Der var mange fattige, gamle og svage, der havde mærket hendes mildnende hånd. Traditionen siger, at hendes kiste blev båret af unge bønderkarle, »mit unge mandskab«, som hun ofte kaldte dem, helt fra Rodtenseje til Odder kirke, i hvis gravkælder hendes kiste blev hensat ved siden af hendes mands.

Sammen med hende svandt også en gammel tid hen. Nye tider, frihedstider, var i anmarch, nye tanker, nye ideer var ved at udfolde sig, så at bønderne var ved at blive sig bevidst som stand.

METTE SOPHIE SEHESTED OG OBERSTLØJTNANT PETER WEINIGELL

Straks efter Sophie Amalie Rantzaus død trådte hendes testamente af 1767 i kraft.

Hendes datter Mette Sophie Sehested og dennes mand overtog Rodtenseje med alt hvad der i testamentet nævnes som hørende til gården.

Hun var blevet et godt parti, da hun som en aldrende frøken, 43 år, den 11. august 1780 blev viet i Odder kirke til den endnu ældre major ved det holstenske hvervede infanteriregiment, Peter Weinigell. Han var dengang 48 år og havde levet ugift. Faderen var oberstløjtnant i Fredericia, hvor sønnen var født 1737. Kun en månedstid efter ovennævnte bryllup i 1780 skrev de testamente som skik og brug var i højere kredse²⁷). Man ved ikke noget sikkert om, hvorledes partiet er kommet i stand, formentlig gennem bekendtskab med oberstløjtnant Ulrich Fr. Sehested, der også var bosat i Fredericia og ofte kom i besøg på Rodtenseje hos familien. Efter de foreliggende omstændigheder må det antages at have været mere et fornuftsparti end netop et inklinationsparti. Ægteskabet var barnløst. 1785 tog majoren afsked fra hæren med oberstløjtnants karakter og havde nu så sit hjem på Rodtenseje til sin død 18. marts 1797. Han har vel i de sidste år kunnet være svigermoderen til hjælp i administration af gården²⁸).

Da der blev holdt samfrændeskifte 1759 (se side 24), havde Sophie Amalie Rantzau en gæld på ikke mindre end 16.732 rdl. Denne store gæld må hun i tidens løb have fået ud af verden, thi landstingets skøde- og panteprotokol meddeler i en skrivelse af 22. jan. 1791, at Rodtenseje kun er behæftet med en obligation (udstedt 25. april 1767) på 2500 rdl. til hr. justitsråd Cortsen mod 1. prioritet i Randlev konge- og kirketiende.

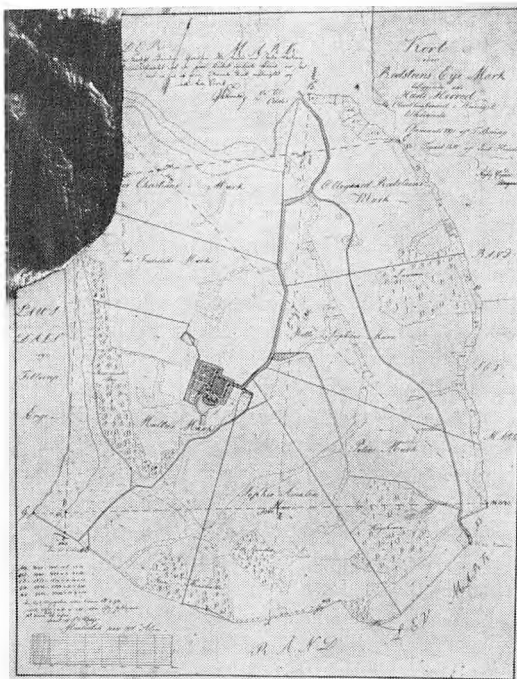
Dette siger mere end mange ord noget om, hvor sparsommelig hun har været, og også noget om de bedre tider, og desuden købte hun nyt gods på omtrent 20 td. hartkorn.

TREVANGSBRUGET PÅ RODTENSEJE UDVIDES 1791 TIL 7 VANGE

Side 26 omtales, at Sophie Amalie Rantzau påtænkte at opgive trevangsbruget og i stedet inddеле Rodtensejes jorder i 7 marker, hver på 45 td. land, hvilket altså ville blive i alt 315 td. land under plov. Trods hendes alder var hun så fremsynet, at hun kunne indse, at denne inddeling ville være mere fordelagtig. Samtidig med denne deling tænkte hun på at dyrke hvede, og hvis dette var bragt i anvendelse, ville hun uden tvivl have været den første godsejer i landet, som forsøgte sig dermed.

Det blev imidlertid ikke til noget. Hun døde, og de nye ejere af godset tog ikke denne opgave op. De inddelte derimod gårdens jorder i 7 vange, som på denne måde kunne få mere hvile, når tre marker blev anvendt til kornavl, en mark til høslet og tre til græsning.

Inddelingen medførte, at jorderne blev opmålte, og for første gang blev der i 1791 tegnet et kort af en landinspektør Bering over de 7 marker. Dette kort eksisterer smukt og tydeligt den dag i dag på matrikelkontoret i København. Kortet viser tydeligt den gamle 16 alen brede hovvej fra Odder til Rodstenseje, samt en smallere

Kort over Rodstensejers marker, tegnet 1811 efter opmåling fra 1791.
Efter original i Matrikelsarkivet.

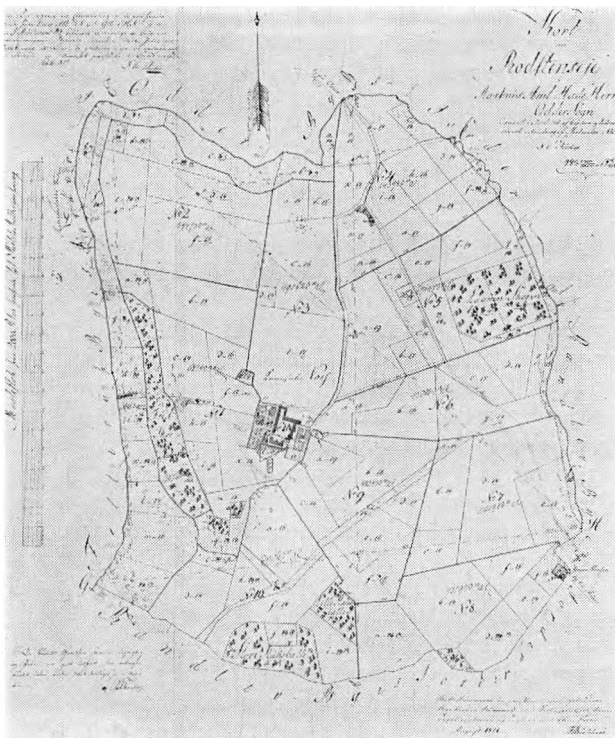
stikvej til Randlev, Ondrup og Morsholt. Desuden ses ganske tydeligt, at hovedbygningen er omgivet af voldgrave, der munder ud i en lille sø i haven, og at der i gårdsiden findes en bro, der formodentlig har været så bred, at man har kunnet køre over den med firspand og holde foran hovedindgangen.

Det morsomme ved kortet er, at hver af de 7 marker har navn efter familiens medlemmer. De to første nærmest gården har navnene Maltes og Sophie Amalies mark, derefter kommer i en rundkreds navnene på deres børn: Jens Frederik, Iver Christian, Øllegaard Rodsten, Mette Sophie og hendes mand Peter. Det ses altså meget tydeligt på den lille fotokopi. Jeg gætter på, at det er den gamle Sophie Amalie, der allerede før sin død har givet markerne disse navne; thi på et langt større kort, opmålt 1805, er disse navne forsvundet.

En sådan navngivning fandt også sted på fæstegårdene. Som den beskedne kvinde, Sophie Amalie var, brugte hun ikke sit eget navn, men en gård i Odder

kaldte hun »Rantzaushvile«, efter den store slægt, hun hørte til. En anden fik hendes afdøde mands navn »Malteseje«. Et par andre gårde fik pigebørnenes navne »Øllegaardslyst« og »Mettesminde«, også hendes svigersønners navne blev benyttet, »Ditlevslund« og »Petersborg«. Den første efter Ditlev v. Pentz, som var gift med Øllegaard Rodsten og en årrække ejede Rantzausgave, den anden efter Peter v. Weingell, gift med Mette Sophie.

Alle disse gårdnavne efter familiemedlemmerne forsvandt ret hurtigt ligesom gårdens marknavne, kun er gårdnavnet »Malteseje« bevaret. (Se s. 24).

Kort over Rodstensejes marker, tegnet 1817 efter opmåling fra 1805.
Efter original i Matrikelsarkivet.

HOFJUNKER IVER CHRISTIAN SEHESTEDS DØDSFALD 1793

I folketællingslisten 1787 nævnes blandt beboerne på Rodstenseje hofjunker Iver Christian Sehested, en broder til Mette Sophie Sehested. Han var i moderens testamente af 1767 betænkt med 100 rdl. årlig, der skulle udredes af gården, »indtil han blev etableret«. Han var en stakkel, der ikke var helt rigtig i hovedet og skulle have megen opvartning. Han blev ikke »etableret« andet steds end i Odder kirkes gravkælder blandt sine forfædre, tre år efter sin moders død. Han havde levet ugift hele sit liv og stadig haft sit ophold på Rodstenseje. Han døde, som vist godt var, den 2. juni 1793 som den sidste mand af den sehestedske linie med skråbjælken.

Allerede dagen efter dødsfaldet indfandt sig på Rodstenseje på amtmand Büllows vegne hans fuldmægtig Hans Lauridsen med 2 vidner: Christen Lassen, gart-

ner, og Morten Davidsen, tjener, begge på Rodstenseje, for at besejle den afdøde hofjunkers efterladenskaber. Det var ikke store sager, Iver Christian Sehested efterlod sig: et indlagt egechatol, en rødmalet egekiste, der begge blev forseglet med retens segl, et guldur, som oberstløjtnant P. Weinigell tog i forvaring. Desuden fandtes i den afdødes kammer 2 parykker, 1 hat, 2 par støvler, et par sko og et par tøfler, samt et par pampusser. Ligeledes 5 manchetskjorter, 7 nathuer, 6 bomuldsbue, 2 lange halsklude, 5 blå og hvide lommestørklæder og et par hvide strømper. Det var alt, hvad der forefandt.

Da skifteretten atter mødtes på gården en månedstid efter for at vurdere, var alle arveberettigede til stede: hans to søstre, fru kammerherreinde Øllegaard Rodsten Sehested, fru oberstløjtnantinde Mette Sophie Sehested, to broderbørn, fru grevinde Sophie Amalie Trampe og endelig fru assessor Frederica Dorteia Sommerhielm²⁹⁾.

SOPHIE AMALIE RANTZAU-SEHESTED

Side 24 omtales, at Jens Frederik Sehesteds lille 3-årige datter Sophie Amalie Rantzau-Sehested ved moderens død i 1769 kom til Rodstenseje, hvor hun hos sin farmor og navne fik sin videre opdragelse.

Det var nok også det bedste sted for den lille pige, for farmor tog sig kærligt af hende og sørgede godt for hende på alle måder. Der havde ikke i lange tider været småbørn på Rodstenseje, ikke siden farmors egne børn, og det lå helt tilbage i 1740-erne. Nu var der en lille hjemløs og forældreløs pige, der dansede rundt om den gamle dame og skabte liv omkring hende.

Men farmor kunne være streng. Barnet skulle lære noget, både i det skolemæssige og det praktiske. Der blev holdt nurse til hende, men det var nok ikke helt let at tumle den lille, der allerhelst ville ud i det frie og gå sine egne veje. Men hun fik tidlig lært at læse og skrive godt. Hun havde uden tvivl lidt af den glade, friske, noget uafhængige Sehestedske natur i sig. Havde hun kendt sin oldefar, den friske, muntre digter Jens Steen Sehested, ville hun sikkert have vedkendt sig ham. Hun skal have haft kunstsans, broderede smukt og havde sans for poesi. — Sålænge hun som barn levede under farmors varetægt, havde hun det godt, men den ellers friske og glade unge pige kom tidligt ud for verdens uvej. Hun anede selvfølgelig ikke, at hendes lyse barndomshjem også skulle blive et smertens hjem for hende, når hun blev ældre.

Det var ikke skrevet i stjernerne, at hun stadig skulle leve i lys og lykke. Hendes trængsler begyndte, da hun som 17-årig i 1783 blev gift med den dobbelt så gamle enkemand, greve Jørgen Ditlev Trampe, der var søn af oberst, greve Frederik Trampe til Urup og Hovedgård i Vor herred. Han var løjtnant og levede et vildt, udsvævende liv i selskab med alskens pak, han var så langt ude i ondskab og udsejler, at han nær havde stiftet bekendtskab med Griffenfeldts fængsel på Munkholm. Efter kun 3 års officersliv fik den unge greve sin afsked fra hæren 1769. Man begriber ikke, at de, der havde ansvaret for den unge, strålende, yndefulde Sophie Amalie, kunne være så letsindige at samtykke i et ægteskab med en enkemand, der havde en så plettet fortid som grev Jørgen Trampe; men han har nok set godt ud og har vel forstået at belægge sine ord vel.

En forfatterinde af den nuværende slægt Tramp vil mene, at Sophie Amalie selv ønskede at ægte Jørgen Ditlev. Det har næppe manglet på advarsler fra farmors side.

Deres bryllup stod på Rodstenseje 24. oktober 1783 (Odder kirkebog). Dette blev indledningen til et såre trist liv for Sophie Amalie. Jørgen Ditlev Trampe var en ødelænd. Han kom så langt ud i gæld, at han måtte sælge sine gårde, bl. a. det gamle herresæde Urup, som han havde fået i arv efter sine forældre.

1785 måtte han gå konkurs, hvorefter han med sin unge hustru rejste bort og bosatte sig i Hamborg.

Det må være blevet for broget for Sophie Amalie, hun flyttede fra ham og søgte 4. april 1788 om separationsbevilling med ødselhed og utroskab som begrundelse. Men allerede i maj samme år tilbagekaldte hun sin ansøgning, da hun mente at være blevet overbevist om, at hendes mand var uskyldig; men den 19. aug. 1790 indsendte hun en ny begæring af samme indhold som den første. Grunden var den, at den gamle oberstinde Sophie Amalie Rantzau på Rodstenseje var død, og den arv på ca. 4300 rdl. gjaldt det om at forhindre, at greven fik fat i. — Begæringen om separation blev taget til følge ved kgl. bevilling 14. juni 1791 (Kancelliets supplik-protokol 1788, nr. 1488. Rigsarkivet).

Foruden ansøgningens officielle begrundelse var der også en anden mere hemmelig, og den kaster en mørk skygge over grevindens ungdomsliv.

Ægteskabet med Jørgen Ditlev Trampe var barnløst, men omtrent samtidig med sin ansøgning om skilsmisse 1790 fødte hun — formodentlig i Hamborg — en lille pige, hvis fødsel hun nok havde al grund til at skjule længst muligt, da den jo i virkeligheden fra hendes side var et stærkt vidnesbyrd om ægteskabsbrud. — I sin ansøgning om skilsmisse nævner hun sit ophold og »den behagelige omgang«, hun har haft i konferensråd Grills hus. Konferensråden var dansk postmester i Hamborg. Formodentlig er barnet en frugt af den »behagelige omgang«. Datteren blev døbt Andrea Sophia Elisabeth Treuberg og blev senere gift med en husmand Christen Jensen i Karup ved Sæby. Da moderen på sine gamle dage flyttede til Århus, gjorde denne illegitime datter sin arveret gældende, og skønt det kneb at anerkende sin ungdoms forvildelse, gik Sophie Amalie dog ind på at udbetale sin »plejedatter«, som hun kaldte hende, 2000 rdl. en gang for alle, mod at alle yderligere krav frafaldtes.

Da grevinde Trampe havde fået sine affærer nogenlunde ordnet og skilsmissen afgjort, flyttede hun hjem til faster Mette på Rodstenseje, hvor hun nu levede resten af sit liv.

OM SELSKABSLIVET PÅ RODSTENSEJE

I SLUTNINGEN AF 1700-TALLET

I 1789 blev en ung mand, Jørgen la Cour, der senere blev meget kendt og anerkendt, kaldet af den gamle Sophie Amalie Rantzau til sognedegn for Odder menighed. Formodentlig har daværende sognepræst i Odder, Anders Kragballe, der var gift med en søster til Jørgen la Cour, anbefalet den unge mand til herskabet. Han var ganske vist kun student, da han fik embedet i Odder, der var både stort og godt, men efter et par års forløb så han sig i stand til at lønne en vikar, mens han rejste til København for at afslutte sine teologiske studier. I maj 1793 tog han sin embeds-eksamen og vendte tilbage til sit degnekald, og her faldt hans livsgerning gennem 20 år.

Han var ikke nogen almindelig degn. Hans kundskaber, hans dannelse, hans store musikalske evner, hans dejlige sangstemme, hans ualmindelige selskabelige talenter og hele hans vindende personlighed gjorde ham velset og velkommen ikke alene i alle egnens herregårde og præstegårde, men også i selv de fattigste hjem. Der

var næppe noget selskab, der duede, når ikke »degnen i Odder« var med, skønt han af alle egnens aristokrater var kendt for sit meget demokratiske sindelag.

Denne Jørgen la Cour kom meget ofte og var en såre kær gæst på Rodstenseje. Han blev ret hurtigt grevindens informator i musik og sang, og han var en selvskreven gæst ved soireerne på gården. Få kunne som han opleve og opmuntre et selskab og da især den noget tungsindige Sophie Amalie Trampe.

Det var her på Rodstenseje, at Jørgen la Cour første gang traf sammen med en ung, meget smuk pige, der langt om længe skulle blive hans hustru. Hun hed Christine Charlotte Guldberg, datter af en tolder i Ribe Holger Guldberg og Petrea Margrethe Schwane Bang. Gennem sin far var hun i slægt med statsministeren Ove Høegh Guldberg og gennem sin mor med Henrik Steffens og flere af guldalderens store ånder.

Om hende siger hendes stedsøn, historikeren Frederik Barfod, at »hun var ualmindelig smuk, en rank skikkelse i ydre som indre, havde ædle træk, dejlige himmelblå øjne og en hvælvet tænksom pande.« Hun var ellers i huset hos præsten Jens Hartmann i Randlev, som efter Fr. Barfods udsagn ikke var det bedste selskab for unge piger.

Det var mest på Rodstenseje, Lotte Guldberg og Jørgen la Cour traf sammen, og her blev de forlovede 1795, hvilket de nok især kunne takke grevinden for, idet det var hende, der arrangerede deres stævnemøder. Hun havde sat sig for at hjælpe de to mennesker, der var hende til så megen oplivelse.

Lotte Guldbergs far var imod partiet, i alt fald indtog han det standpunkt, at Jørgen la Cour først skulle have præsteembede, før der kunne være tale om giftermål. Også i den henseende var grevinden meget virksom og energisk. Både Randlev og Odder præsteembeder blev ledige i midten af 1790-erne, og i alt fald havde Rodstenseje kaldsretten til Odder kirke. Alle gode, indflydelsesrige kræfter blev mobiliseret, for at Jørgen la Cour kunne blive ansat som præst i et af embederne. Men både grevindens personlige henvendelser til gejstlige myndigheder og la Cours egne anstrengelser var forgæves. Til Randlev blev St. St. Blichers far, Niels Blicher, kaldet af kongen 1795, og da sognepræsten Anders Kragballe i Odder døde 1796, blev dette præsteembede besat 1797 med Otto Christopher Behr, en søstersøn af oberstløjtnant P. Weinigell til Rodstenseje.

Først da Ove Høegh Guldberg overbeviste sin fætter, tolderen i Ribe om, at sognedegneembedet i Odder var ligeså godt som et mindre præsteembede, tillod han, at hans datter måtte blive gift med Jørgen la Cour, og vielsen fandt sted i Ribe den 2. marts 1798.

Foruden Jørgen la Cour og hans hustru blev også meget snart den nye sognepræst i Randlev, Niels Blicher, og senere sønnen St. St. Blicher inddraget i selskabeligheden på Rodstenseje. Også de havde ikke få betingelser for at gøre sig selskabeligt gældende. Niels Blicher var livlig, underholdende og en begejstret elsker af musik; han kunne traktere fløjten med stor færdighed. Mon ikke både Jørgen la Cour og Niels Blicher sammen har diventeret selskaberne med musik ved soireerne på Rodstenseje? Man ved i hvert fald, at Niels Blicher ofte gik på jagt, som sønnen St. St. Blicher senere gjorde det med grevindens anden mand, kammerjunker og major Magnus v. Voss.

Der er bevaret et interiør fra Rodstenseje i den dagbog, som portrætmaleren Hans Hansen, Constantin Hansens far, førte i de år, han rejste rundt på de danske herregårde og gjorde kontrafejer af de adelige besiddere. Interiøret findes i »Portrætmalerens Dagbog« (Clausen og Rist: Memoirer og Breve, bd. 6, side 2—3).

Hans Hansen boede på Rodstenseje fra 25. febr. til 12. marts 1793 for at male

Sophie Amalie Rantzau-Sehested (1766–1838) gift med major
Chr. Magnus v. Voss. – Efter maleri på Rodstenseje.

fru Mette v. Weinigell. Han skriver bl. a.: »Maaske var jeg blevet længere paa Rodstenseje, men formedelst et Bryllup, som skulde være d. 15 hujus med Weinigells Søsterdatter Jomfru Bæhr og en Søofficer ved Navn Thura, forlod jeg dem, saasom der var Mangel paa Plads. Iøvrigt tilbragte jeg min Tid der med megen Fornøjelse, og min Tidsfordriv om Eftermiddagen var at spille et Parti Skak med Grevinde Trampe, en Broderdatter af Fru Weinigell. Musicerede ogsaa lidt med Studiosus theol Hr. Bæhr, en Broder til Bruden, og Aftenen fordrev jeg i L'hombre med Fru Weinigell, Leutnant Thura og Hr. Bæhr. For Resten indlagde jeg der Bekendtskab med en Major Sehested, Forvalter Schou, Dr. Gørtzen og tvende Præster, Kragballe i Odder og Hartmann i Randlev. Af Hr. Weinigell og Frue blev jeg indbudt til at besøge dem igen, naar jeg agtede at rejse til Horsens og blive der nogle Dage for at divertere mig, da Oberstløjtnanten lovede dertil at befordre mig, og jeg maa tilstaa, at disse gode Folk viste mig megen Artighed.« Gennem disse optegnelser får man lidt at vide om den justitsråd N. E. Behr, der var byfoged i Grenå, og som var gift med P. Weinigells søster. Også om deres to børn oplyses der. Den teologiske student Behr, som portrætmaleren musicerede med, blev 1797 kaldet af herskabet til Rodstenseje til sognepræst i Odder, men døde allerede 1799. Den officer, som 15. marts 1793 blev viet til sit søskendebarn Margrethe Christine Behr, var den 32-årige premierløjtnant Albert de Thura, hvis moder Helene Weinigell var oberstløjtnantens anden søster. Brudgommen fandt 8 år efter heldedøden i slaget på Rheden 1801. Han var da kaptajn, var kommandør på blokskibet »Indfødsretten«, og her faldt han midt under kampen.

(Lidt af, hvad jeg her har meddelt om grevinden og selskabslivet på Rodstenseje, er taget fra Århus Stifts historiske årbog 1915, hvor H. L. Møller har skrevet om den gamle gård fra slutningen af det 18. århundrede op til 1835.

Oplysningerne om sognedegnen Jørgen la Cour og hans hustru Christine Charlotte Guldberg er hentet dels fra Frederik Barfods slægtsbog om »Laurits Ulrik la Cour og Ellen Kirstine Poulsen«, dels fra »Slægten la Cour (Dornonville de la Cour)« ved F. L. la Cour.

Grevinde Sophie Amalie Rantzau-Sehesteds skilsmisseansøgninger findes i Rigsarkivet: Kancelliets supplik-protokol 1788, Nr. 1488).

EN HOVERIFORENING OPRETTES 1796 FOR RODSTENSEJES GODS

Hoveriet var i slutningen af 1700-tallet på retur. Stavnsbåndets løsning havde givet bønderne friere forhold, adskillige steder havde de købt deres fæstegårde og derved frigjort sig fra hoveriet.

Regeringen kunne nok se, at godsejerne kom til at stå i en vanskelig situation, når ikke de kunne få deres jord dyrket.

Iflg. regeringsplakat udsendt 24. juni 1791 opfordres der til at danne frivillige hoveriforeninger mellem godsejerne og de hoverigørende bønder.

I plakaten udtales som en grundsætning, at der i almindelighed må tilstås gods-ejerne det til hovgårdens drift nødvendige arbejde, dog uden at der bliver pålagt bønderne mere hoveri, end de har forrettet indtil begyndelsen af 1791, ikke heller mere, end at de kan overkomme tilbørlig at dyrke deres gård og udrede skatter og afgifter.

Hvis parterne ikke kan enes om hoveriet, agtede kongen at lade det fastsætte af kommissarier, som han selv vil udnævne. Inden oktober måneds udgang s. å. skulle disse hoveriforeninger være en kendsgerning.

Men inden denne frist var der ikke opnået enighed for Rodstensejes vedkommende, dog blev der i det følgende år gjort mislykkede forsøg herpå. Der skete stadig en udsættelse om vedtagelse af en hoveriforening. Bønderne var ikke så ivrige for at få den vedtaget.

Endelig i 1796 måtte en kommission tage bestemmelse om et fast bestemt hoveri på Rodstenseje³⁰).

METTE SOPHIE SEHESTED SAL. WEINIGELLS

Den 18. marts 1797 døde oberstløjtnant P. Weinigell, hvorefter hans enke Mette Sophie Sehested sad som ejerinde af Rodstenseje indtil 1817.

I dette tidsrum foregik den store udskiftning af sædegårdenes bøndergods. Bøndernes gamle afhængighedsforhold til godsejerne var ved at løsnes, idet fæstegodset for størstedelen overgik til selveje. De købte deres fæstegårde, hvilket også var tilfældet for de bønder, der hørte til Rodstenseje.

Det var en såre vanskelig tid for Mette Sophie Sehested, og det var vel heller ikke gået så glat, om ikke hun havde haft så dygtige og forstående mennesker at betroe sig til, som hun i virkeligheden havde. Ganske vist måtte hun i 1798 give afkald på sin trofaste godsforvalter Hans Schou, der havde tjent herskabet i mange år, også under den gamle, gode, forstandige frue Sophie Amalie Rantzaus. Han var nu blevet amtsforvalter i Ålborg, en stilling han beholdt til sin død 1823, og som var blevet ham tilbudt af stiftamtmanden Ditlev v. Pentz, den tidligere ejer af Rantzausgave, som var gift med Øllegaard Rodsten Sehested, en søster til Mette Sophie Sehested.

Men heldigvis fik fru Mette Sophie en fortrinlig erstatning for Hans Schou i møllersønnen fra Skægs Mølle, Hans Christian Møller, en meget kyndig mand, der havde de bedste betingelser for at kunne forestå administrationen af et gods som Rodstenseje, der nu stod for at skulle udskifte sit bøndergods. Han var ikke for intet en søn af herredsskriveren i Hads herred og fuldmægtigen på Rathlousdal Hans Møller, hvis store administrative evner var vidt bekendt. Om ham vil der senere blive fortalt³¹).

SALGET AF RODSTENSEJES BØNDERGODS

Da fru Mette Sophie Sehested i 1801 fik kongens tilladelse til at sælge bøndergodset fra sin gård uden derfor at tabe sine hovedgårdsrettigheder, begyndte hun straks at sælge ud af det. Allerede i slutningen af 1803 havde hun solgt ikke mindre end 48 gårde, 32 huse og 2 møller. I landsarkivet i Viborg ligger der blandt Rodstensejes dokumenter 90 købekontrakter, der så godt som alle er dateret i året 1803 og er et stærkt vidnesbyrd om det store salg af bøndergods, der foregik fra Rodstenseje i ovennævnte år.

Da fru Mette Sophie i 1791 overtog sit fædrenegods efter sin mor, var der i ager og eng 260 td. hartkorn, samt 18 td. skov og mølleskyld. I 1816 var der tilbage af dette hartkorn kun 16 td. 5 sk. 3 fdk. og 1 skp. 3 fdk. og 2 alb. skovskyld. Kun 1 helgård, 3 halvgårde samt 27 huse dels med, dels uden jord var resten af det store bøndergods, som admiral J. Rodsten og hans datterdatter Sophie Amalie havde samlet.

Allerede i 1798 var udskiftningen af Rodstensejes bøndergods begyndt. Det gamle fællesskab kunne ikke opretholdes. I stedet for at have jord hist og her i de utallige agre blev det en nødvendighed at få en gårds jordtilliggende samlet på et sted. Adskillige gårde i Odder blev samtidig flyttet ud af det trange bysamfund, endog helt ud i sognets periferi, navnlig i nordøstlig retning. Ikke mindre end 6 gårde, deriblandt Petersminde, Malteseje og Studshovedgårdene blev flyttet ud på fri

mark. Men det var kun begyndelsen til udflytningen af gårde i Odder by. Af de gamle gårde er der kun Egholm, Blege, Rasmus Jørgensens gård, Stenslund og Kristianslund tilbage, og de har alle i tidens løb måttet afgive jord til den hastigt voksende by. Enkelte steder, navnlig i Neder Odder, findes rester af gamle, jordløse gårdbygninger, der vel egentlig nu kun venter på at blive nedrevet.

Det gik ret hurtigt med salget af Rodstensejes bøndergods, hvorimod stamhuset Rathlousdal først fik begyndt 1873 og fik afsluttet omkring 1920. For at fremme overgangen fra fæste til selveje kunne bønderne gennem en i 1786 oprettet kreditkasse optage lån til 2 % rente og med en afdragstid på 25 år.

RODSTENSEJES BRANDTAKSATION 1809

Ved anordning af 29 februar 1792 blev der oprettet særlige brandforsikringer for by og land. De hørte fra 1793 under amtmændene og gav efterhånden disse et meget stort arbejde. Ved forordning af 26. marts 1800 blev det påbudt, at der skulle ansættes en branddirektør, der under amtmandens tilsyn skulle tage sig af brandforsikringen på landet. Senere blev branddirektoraternes områder indskrænket til mindre distrikter.

I året 1809 den 13. december blev Rodstenseje brandtakseret af branddirektør Jørgen Mørch Secher i Brendstrup med takseringsmændene murermester Ibsen Schandorff af Århus og snedkermester Hans Holmboe i Brendstrup. Årsagen til takseringen er, at der er sket forbedringer på bygningerne³²).

CHRISTIAN MAGNUS v. VOSS

I året 1773 den 16. april stod der et bryllup på Rantzausgave. Det var daværende ejer af gården, Ditlev v. Pentz (se side 19), der bortgiftede sin søster Sophie Frederikke til kammerherre, major Johan Gustav v. Voss, der var chef for 1. jyske nationalbataillon i Fredericia. Han døde 1796 som oberst og kommandant for fæstningen Friederichsort ved Kierlefjord. Hans hustru døde i Kiel 1820.

I deres ægteskab var der 8 børn, hvoraf tre blev bosat i Odder sogn.

I folketællingen 1801 nævnes på Rodstenseje frk. Margrethe Magdalene Ditlevine v. Voss, 22 år gl. »Har alt fast på gården.« Hun var den ældste af døtrene, men om grunden til hendes ophold på Rodstenseje ved man intet. I 1807 blev hun gift med den s. 34 nævnte H. Chr. Møller, der var forvalter på gården, og som senere vil blive omtalt.

En anden søster til denne frk. Voss, Adamine Wilhelmine v. Voss, opholdt sig også nogle år dels på Rodstenseje, dels i Odder præstegård, hvor hun plejede den meget svage præstekone, Ane Palene Gottschalck, f. v. Hoff.

Efter hustruens død i 1823 giftede sognepræsten Chr. Fr. Temler Gottschalck sig 1824 med Adamine v. Voss, men dette ægteskab varede kun kort, hun døde allerede 1. december 1825 uden at efterlade sig børn.

Den tredje af oberstens børn, der tog varigt ophold i Odder, var broderen til de to søstre Christian Magnus v. Voss, født 6. december 1780. Han var ved århundredskiftet sekondløjtnant i det sjællandske infanteriregiment og var »ej uden plet og lyde«, men han skal have været en munter selskabsbroder.

I foråret 1801 kom den 21-årige løjtnant i besøg hos sin søster på Rodstenseje. Der udviklede sig ret snart et forhold til den 35-årige enkegrevinde Sophie Amalie

Trampe. Ingen af dem holdt sig tilbage, men traditionen vil sige, at hun skal have været den indbydende part.

Allerede samme år d. 4. november blev de viet i Odder kirke. Det var på høj tid, thi den 21. december, ca. 9 uger efter brylluppet, fødte hun en søn, der i dåben fik navnet Peter Gustav. Han levede kun en god måned og døde 3. februar 1802.

Det spændte forhold mellem Danmark og England har vel nødvendiggjort v. Voss' tilstedeværelse ved regimentet. Imidlertid søgte han orlov fra tjenesten og blev i 1803 stillet à la suite i to år med titel af premierløjtnant og samtidig udnævnt til kammerjunker. I 1808 blev han stabskaptajn ved det jyske jægerkorps, men blev atter stillet à la suite i 1812, indtil han i 1820 fik sin afsked bevilget fra militæret med majorsrang.

Han må have holdt af at bo på Rodstenseje, men hvad han egentlig har taget sig for på gården, mens oberstløjtnantinde Mette v. Weinigell stod for styret, ved man intet om. Det frie liv og jagten fristede ham. Han omtales 1827 i J. H. Bredsdorffs bog om landbruget i Århus amt som en dygtig fremskridtsmand på landbrugets område. Han havde mange jagtvenner, især kom han meget både på Åkær og Gyllingnæs, det sidste sted gik det ofte vildt til i det meget aparte og internationale selskab, men dette forhindrede ikke, at både St. St. Blicher og kammerjunkerens deltog i jagten derude på næsset og bagefter drak genever med Miss Burrowes.

St. St. Blicher, der 1811—1819 var forpagter af sin fars præstegård i Randlev, var meget ofte både kammerjunkerens og hans frues gæst på Rodstenseje. Med den første drejede samtalen sig nok mest om jagt og landbrug, men med den sidste var det mest digterkunsten, der drøftedes. Blicher blev tidlig klar over, at forholdet mellem kammerjunkerens og hans frue var meget dårligt. Om dette sidste ægteskab mener Jeppe Aakjær, vi får besked i Blichers novelle »Fjorten dage i Jylland«, idet baron Sonnenthal på Solholm skal være identisk med kammerjunkerens, der skildres som en »frivol libertiner, der alle vegne var ude efter galante eventyr.« Blicher lader ham også skildre »livets løb kort, men tydeligt« således: »Man går i skole, gifter sig, skændes med sin kone, kysser en andens, forøder alt sit gods, låner penge på sin sjæl, øder dem og pantet, bedrager sine medmennesker, dør, roses af dem, begravnes og går fanden i vold.«

Om baronessen siger Blicher, at hun aldrig var til stede ved middagsbordet. Efter kaffen aflægger fortælleren hende en visit i hendes værelse, og det er nok Blicher selv, der siger: »Jeg havde forestillet mig en gammel af sorg og sygdom nedbøjet matrone og fandt en rank og fyldig kone med meget mer end spor af skønhed i det ædle ansigt, men vel opdagede man snart spor af bekymringer, af beske tårer, kunne jeg sige, på de blege kinder, og når hun åbnede læberne til tale, viste sig et træk i mundvigen, som om hun med nogen anstrengelse dæmpede en frembrændende gråd. Dog kunne man ingeniende tydelig skelne, om denne mine var medfødt eller et minde fra søvnløse, hengrædte nætter.« Om forholdet siger baronen til fortælleren: »Vi er antipoder, hun er lutter følelse, jeg hylder fornuften, hun sværmer, og jeg tænker. Jeg lever for denne verden, hun for den anden. Det er ikke min skyld, hun har fået så forkert en opdragelse. Da jeg nu ved, at hun ikke skøtter om mit selskab, så forskåner jeg hende derfor så meget som muligt. Se, det er det hele!«

I ægteskabet fødtes deres yngste barn, Frederik Ditlev, den 26. december 1803. Han var vel i barndomsårene hjemme hos forældrene på Rodstenseje, men han kom tidlig hjemmefra, boede mest i København hos sin farbror, major Johan Ludvig v. Voss, og følte sig meget knyttet til hans hustru Christine Marie Uldall. De breve, som den unge Voss under ferieopholdene på Rodstenseje skrev til familien i København, giver et ret mørkt billede af forholdene på gården.

Frederik Ditlev Voss tog juridisk embedseksamen i 1829, blev kammerjunker ligesom faderen og volontør i rentekammeret.

Så længe Jørgen la Cour, sognedegnen i Odder, levede, kom han tillige med sin hustru, den yndige Lotte, stadig på Rodtenseje, mest for at spille og synge og at være til lidt oplivende selskab for Sophie Amalie. Det var et meget stort tab for hende, da Jørgen la Cour pludselig døde den 3. september 1809. Der blev så tomt. St. St. Blicher skrev:

Min ven er død! lad tåren flyde!
Til suk og klage, lad sorgharpen lyde!
Min ven er evig borte — aldrig mer
hans åsyns hulde blik jeg ser.

Ej mere under templets høje buer
hans røst opvækker andagts rene luer;
blandt tidslerne på skumle kirkegård
den fromme sangers grønne gravhøj står.

Forinden Rodtenseje blev overtaget af kammerjunker Chr. M. v. Voss, bør endnu en skikkelse omtales, den før nævnte forpagter Hans Chr. Møller, der sluttede sig nær til familien på den gamle gård.

Der har på Rodtenseje i alt fald været to meget dygtige forpagtere. Den ene, Hans Chr. Møller, fra 1805 til 1814, den anden, Chr. F. Jensen, fra 1869 til 1891. De var begge født i Odder, og begge blev kendt i vide kredse for deres ualmindelig dygtige indsats på landbrugets område, ligesom også begge er blevet mindet som vejledere for bondestanden i de to forskellige tidsperioder, hvori de virkede.

H. C. Møllers virke faldt i tiden kort efter stavnsbåndets løsning, da bønderne opgav deres fæsteforhold til godserne for at blive selvejere. I den store bevægelse, der rejstes for at dygtiggøre bønderne, åndeligt som materielt, deltog også H. C. Møller med iver og kraft, påvirket som han var af frihedsrørets store personligheder.

Chr. F. Jensens arbejde faldt derimod kort efter krigen og nederlaget i 1864, og det blev hans opgave at oplære en målbevidst ungdom til dygtige landmænd for også på denne måde at vinde indad, hvad vi tabte udad; men om ham senere.

I en beskrivelse af Rodtenseje må ikke glemmes disse to betydningsfulde skikkelser; deres arbejde havde ikke meget med egoistiske formål at gøre, men derimod meget i retning af at opdrage og dygtiggøre.

HANS CHR. MØLLER

Denne mand fødtes i Skægs Mølle ved Rathlousdal i Odder sogn den 1. februar 1776. Hans far, Hans Hansen Møller, var en meget anset mand, dels som forvalter på Rathlousdal, dels som herredsskriver i Hads herred. Men den i hjemmet, der fik størst indflydelse på den efterhånden opvoksende børneflokk — 6 sønner og 2 døtre — var nok hans hustru, den fine, kloge og varmtfølende Cecil Jordhøj, datter af præsten Laurids Jordhøj i Gangsted ved Horsens. Foruden at være en travl husmor med mange forskellig gøremål i den store mølle var hun en prægtig mor for sine børn, der elskede hende højt.

Der førtes et meget selskabeligt liv i Skægs Mølle, det var navnlig egnens møllere, præster og godsforvaltere, der fyldte stuerne, når der var selskab. Til stamgæsterne hørte den omtalte højtbevagede sognedegn Jørgen la Cour og hans åndfulde

hustru Lotte Guldberg. At disse to blev skattede gæster i Skægs mølle, kan ses deraf, at da Hans Møller døde i 1796, valgte enken Jørgen la Cour til lavværge og benyttede ham som tillidsmand ved afviklingen af hendes afdøde mands mellemværende med stamhuset.

Lad det i denne forbindelse være sagt, hvad ikke før er omtalt, at Jørgen la Cour foruden at være en fortrinlig lærer og sogneplegn også var en fremragende landmand, der var forpagter af Randlev præstegård 1798—1807 og fra 1804 ejer af det nuværende Christianslund, der lå over for den gamle skolebygning, som i 1955 blev nedrevet. Han var den første på egnen, der dyrkede kartofler efter en større målestok, og han var ligeledes en af de allerførste, der brugte dækkede ris og stengrøfter til at aflede det skadelige vand. Der er en stor mulighed for, at Hans Chr. Møller, der betegnes som en stor fremskridtmand på landbrugets område, kan have haft la Cour som forbillede.

I sin ungdom blev H. C. Møller efter at have nydt en god opdragelse tidlig øvet i kontorforretninger hos faderen, indtil han med bedste karakter tog dansk juridisk eksamen. Han praktiserede i nogle år på sin fødeegn som sagfører, men landvæsenet, som han fra barndommen af havde særdeles kærlighed til, trak ham så stærkt, at det blev hans egentlige store livsgering.

I folketællingen 1801 nævnes han som forvalter på Rodstenseje, men i 1805 forpagtede han godsets jorder og drev dem på en sådan måde, at de kunne yde langt mere end forhen.

Først på året 1809 blev H. Chr. Møller gift med Margrethe Ditlevine v. Voss, en søster til kammerjunkeren, som længe havde opholdt sig på gården. Det blev et meget lykkeligt ægteskab. Et af deres børn var sønnen Frederik Ditlev Møller, der blev kendt som en grundtvigsk præst i Sejling-Sinding ved Silkeborg, og som i 1857 blev gift med Jutta Kunigunde Bojsen, den danske kvindesags meget fremtrædende forkæmper, som sammen med sin mand, der var blevet forflyttet til Marvede som sognepræst, oprettede Sorø højskole 1887.

H. Chr. Møller tjente godt på sit landbrug på Rodstenseje og kunne i 1809 købe gården Faurgård i Ondrup. Formodentlig har han tænkt sig at bosætte sig der, idet han byggede en ny hovedbygning, mere herskabelig end den gamle, men han forblev endnu nogle år på Rodstenseje og lod sin gård bestyre ved betroet hjælp.

I Napoleonskrigenes bevægede år blev H. Chr. Møller regeringens tillidsmand ved opkøb af heste til hæren, og desuden blev han under Englandskrigen overbefalingsmand for den lokale milit i Hads herred, der havde til opgave at værne kysten mod et uventet angreb fra englændernes side. Han skilte sig så godt fra disse hverv, at han af Frederik den Sjette fik tilkendt titlen krigsråd, en hædersbevisning, han satte pris på. Under navnet af »krigsråden på Rodstenseje« blev han kendt i hele egnen.

Da Jørgen la Cour døde 3. september 1809, knap 42 år gammel, var det en stor og dyb sorg for alle hans mange venner og navnlig da for H. Chr. Møller og St. St. Blicher. Hans enke stod nu tilbage med gården og 5 uforsørgede børn, alle sønner, hvoraf den ældste kun var 11 år. Moderens kår var alt andet end gode, og det blev nu H. Chr. Møller og hans hustru en kær pligt at hjælpe hende med gårdens drift i den første svære tid. To af sønnerne, Holger og Laurids, blev optaget i huset på Rodstenseje, den første hos kammerjunkeren, hvis søn derved fik en lege- og læsekammerat, den anden, Laurids, fik ophold hos H. Chr. Møller og hans hustru. De to brødre kunne altså daglig være sammen, fik fælles huslærer, og så var der jo heller ikke så langt hjem til moderen. Laurids fik en ganske fortrinlig opdragelse i krigsrådens hjem og blev senere en berømt landmand som ejer af Skærød ved Ebeltoft, og

hvem kender ikke de to berømte sønner, der fødtes på Skærso, professor Poul la Cour på Askov højskole og forstanderen, kaptajn Jørgen la Cour på Lyngby landboskole.

I året 1814 ophørte forpagtningen af Rodstenseje, og da H. Chr. Møller ved flid og sparsommelighed havde erhvervet sig en ikke ubetydelig formue, købte han samme år Østergård, en mindre herregård i Tulstrup sogn, for 90.000 rdl. sedler, men på grund af uheldige konjunkturer i pengevæsenet (statsbankerotten 1813) nødtes han til efter at have drevet ejendommen i nogle år og afbetalt to trediedele af købesummen at afstå den igen til den forrige ejer i 1821 eller 22.

Det var svært for ham og hans familie at forlade Østergård, hvor han havde lagt så meget arbejde og drevet gården frem efter nye og ukendte metoder. Hans forsøg med engvanding skaffede ham i 1819 landhusholdningsselskabets guldmedaille, en ærefuld udmærkelse, han i høj grad fortjente. Hans afhandling om de til engvandingen gravede og bedækkede grøfter findes i »Nye landøkonomiske Tidende«, 1. bind, side 338—45.

Da han og familien flyttede fra Østergård, boede han i et par år på sin gård Faurgård, som han i 1824 solgte til litteratur- og personalhistoriekeren Thomas Hansen Erslew. Samme år blev han godsforvalter på Benzon og Gl. Estrup, men i 1828 forpagtede han på 10 år hovedgården Marselisborg ved Aarhus. Her i dette store virkefelt befandt han sig godt, men her oplevede han også den store sorg at miste sin opofrende hustru den 13. april 1834, og den 4. januar 1838, kun få måneder før forpagtningstiden var udløbet, døde Hans Chr. Møller i sit 62. år.

Han var en fremsynet landmand med store perspektiver, et menneske, hvis sjæl var præget af fromhed og ydmyghed, en lysseer, der var elsket af mange. Mon ikke disse sjælelige egenskaber var arv fra barndomshjemmet i Skægs Mølle?³³

KAMMERJUNKER v. VOSS SOM EJER AF RODSTENSEJE

Da Hans Chr. Møller i 1814 rejste fra Rodstenseje, synes det ikke, at gården er blevet udforpagtet igen. Formodentlig har kammerjunkerens taget sig af den administrative ledelse. Oberstløjtnantinde fru Mette v. Weinigell var gammel nu, træt af et langt livs store omskiftelser. Også det rent økonomiske blev et stort spørgsmål for hende efter statsbankerotten, værdierne svandt ind, men hun reddede sig dog ud af pengekrisen. Værre var det, da landbrugskrisen med de stærkt faldende priser i 1818 satte ind, men da havde hun afhændet sin gård til kammerjunkerens. Det skete i 1817³⁴).

Hvordan kammerjunkerens har klaret de vanskelige tider under landbrugskrisen, der drev folk i tusindvis fra deres ejendomme, navnlig fra de store, ved man intet om. Men han klarede det, vel sagtens fordi han ingen økonomiske forpligtelser havde til andre, måske også fordi han havde en officersgage, han var jo endnu ikke fratrådt hæren, det skete først i 1820, hvorefter han bevilgedes pension og fik majortitel. Den gamle oberstløjtnantinde levede vel nærmest af sin enkepension, men havde forøvrigt alt frit på gården.

FRU METTE SOPHIE SEHESTEDS SIDSTE ÅR

Der var stadig megen selskabelighed på Rodstenseje, men den kulminerede nok med en stor festlighed den 13. september 1819, da gamle Mette Sophie Sehested fyldte 80 år. I et par præstebreve fra den tid, som har stået til min rådighed, meddeles der om den store fest, at alle den gamle frues venner var indbudte, og ud fra alle vinduer i hovedbygningen strålede der et lyshav. Karosserne fra de nærmeste godser

og præstegårde fyldte borggården, og i den store sal trådtes dansen til regimentsmusikken fra Århus.

Der er ellers intet overleveret om denne festlighed, der kan fortælle om dens enkeltheder, men sært nok, ingen af Blicherne i Randlev har redet Pegasus i denne anledning. At Niels Blicher har været med, må man betragte som givet, derimod er det et spørgsmål, om St. St. Blicher var med. Han havde netop dette efterår fået sit første præsteembede, takket være kammerjunkeren på Rodstenseje, og det kan jo være muligt, at han og hans familie allerede da var rejst til Thorning præstegård. — Men der var derimod en anden præst, der skrev et digt til den gamle frue. Det var hr. Søren Møller fra Ørting, der har skrevet ikke så få gode digte om både begivenheder og personer. Digtet — vel sagtens det eneste, der eksisterer — findes på Odder museum og giver et fortræffeligt billede af både Mette Sophie Weinigell, kammerjunkeren, hans frue og deres søn. Det er på 28 vers og hentyder til forskellige forhold i tiden og på gården. Men hvor meget deraf der er smiger og overdivelse, tør man ikke have nogen mening om, den nøgne sandhed blev sjældent draget frem på et tidspunkt, da man krøb for dem, der havde magt og rigdom³⁵).

Den gamle frue på Rodstenseje opnåede ikke at blive 85 år, der manglede kun godt tre måneder i, at hun også havde kunnet fejre denne mærkedag. Men den 2. juni 1824 døde den gamle kvinde efter flere års lidelser³⁶).

Skiftet efter Mette Sophie Weinigell, født Sehested, fandt sted på sædvanlig måde³⁷).

DEN RODSTENSKE SLÆGTS SIDSTE ÅRINGER PÅ RODSTENSEJE

Efter fru Mette Sophie Weinigells død kom der en stille tid på Rodstenseje. Man har indtrykket af, at de store festligheder på gården var forbi. Venerne var enten døde eller bortrejst. Fru Sophie Amalie Voss eller grevinden, som hun stadig kaldtes, var i 1824 en ældre og svagelig kvinde på 58 år, og desuden var synet blevet en del svækket.

Sønnen, den unge junker Frederik Ditlev v. Voss, kom af og til hjem, men til nogen oplivelse var det nok ikke. Han gik sine egne veje og så med forundring på, at mange ting gik i svang, og at alt gik tilbage på den gamle gård. Han og faderen kunne ikke forliges og så sjældent noget til hinanden. I et brev til sin gode tante i København, Christine Marie Uldall, som han holdt meget af og kunne tale fortroligt med, skrev han fra Rodstenseje i 1830: »Den hele formiddag sidder jeg for det meste hos moder, som har tabt sig forfærdelig.«

Men skønt hun var halvblind, kunne hun endnu i 1830 tage ud på en i disse tider meget besværlig rejse til København for at besøge svogerens, hvor sønnen boede, og desuden deltog både kammerjunkeren, hans hustru og sønnen i 1832 i kongestadsen i Århus og overværede det meget fine bal, byen gav i »Polyhymnias« lokaler den 12. juni. Aarhuus Stiftstidende meddeler for 31. maj 1832 følgende: »I dag formiddag tog Deres kongelige højheder prins Frederik Ferdinand og gemalinde ud til Rodstenseje, hvorfra højsamme ventes tilbage igen i aften.«

Det var en middag, der blev givet, hvortil omegnens honoratiøres var indbudt. Grevinden havde prinsen til bords og kammerjunkeren prinsessen. Hvorledes ellers festen er forløbet, ved man intet om. Men den 3. juni gjorde kammerherre og major Niels Rosenkrantz von Holstein-Rathlouw en glimrende fest på Rathlousdal for de kongelige herskaber, hvortil også herskabet fra Rodstenseje var indbudt. Denne fest var så strålende, at den fik en længere omtale i Aarhuus Stiftstidende den 7. juni.

Dermed er det nok slut med festlighederne på Rodstenseje. Der er ikke overleveret beretninger om flere. Fra nu af er det mere livets alvor, der trænger sig frem i forgrunden.

Triste forhold, legemlig svaghed og alder bøjede mere og mere de to på Rodstenseje, der levede så fjernt fra hinanden.

Men da budskabet kom til dem i efteråret 1834, at deres eneste barn, Frederik Ditlev v. Voss, var død den 26. oktober i onkelens hus i København, var det, som alt slog sammen om dem, især for den gamle, 68-årige, næsten blinde moder, der knugedes så stærkt af sorgen.

Forældrene var hverken til stede ved hans sidste sygeleje eller ved hans begravelse. Sorgen over tabet af sønnen blandede sig hos den gamle kammerjunker med bekymringen for, hvad der nu skulle blive af gården³⁸).

Ja, hvad skulle der nu blive af gården, den, der var blevet hæget om netop for sønnens skyld? Dette svære spørgsmål optog kammerjunkerens stærkt. Sønnens død havde jo kuldkastet alle hans planer med Rodstenseje. Han følte i disse tunge dage efter dødsfaldet, at det var på tide at få skrevet et testamente, der kunne give retningslinier for gårdens fremtid. Kun nogle få dage efter sønnens død — allerede den 2. november gjorde de to gamle deres testamente, underskrevet af fru en »med ført pen«, hvilket jo nok vil sige, at hun hverken har kunnet magte eller se at føre en pen³⁹).

Efter kammerjunker Chr. Magnus v. Voss' død, der indtraf den 28. februar 1835, blev der naturligvis foretaget skifte⁴⁰).

RODSTENSEJE SOLGT VED AUKTION

I tiden efter kammerjunkerens død bestyredes Rodstenseje af forvalter Jørgensen. Den gamle enkefrue lod sig sjældent se, hun opholdt sig mest i sine værelser eller spadserede i haven med en ledsager. Hun var blevet meget ensom, og det var ikke alt for lyse minder, hun havde, når hun tænkte tilbage på sit liv.

I det testamente, hun og hendes mand havde opstillet i 1834, stod der, at hvis hun overlevede sin mand, skulle Rodstenseje sælges snarest muligt. Formodentlig har hendes lavværge baron Ove Güldenchrone, Vilhelmsborg, tilrådt hende at sælge gården ved auktion, og uden tvivl er det ham, der har anmodet herredsfogeden i Hads-Ning herreder, kancelliråd Lanng, og birkedommeren i Vilhelmsborgs og Moesgårds birk E. Rasmussen at avertere Rodstenseje til salg⁴¹).

I september 1835 solgtes så Rodstenseje ved auktion, og den højstbydende blev holsteneren Otto Waldemar Hagemann fra godset Steinwehr ved Rendsborg. Han fik gården tilslået for 50.400 rdl., og dermed gled den gamle gård ud af den slægts eje, der havde boet her, lige siden admiral Rodsten for 155 år tilbage havde rejst Rodstenseje. Den gamle frue, Sophie Amali v. Voss, flyttede til Århus, hvor hun havde købt en gård i Mejlgade nr. 58 og ladet den indrette til sit brug.

Økonomisk sad hun godt i det, hun kunne leve uden bekymringer, men blind som hun var, var hun henvist til for størstedelen at opholde sig i sine stuer, kun et par kammerpiger havde hun til opvartning og selskab. Af og til kom den nu snart gamle krigsråd Møller, der var forpagter af Marselisborg, for at aflægge hende et besøg. Også han var blevet ensom, da hans hustru Margrethe v. Voss var død i 1834.

Forinden Sophie Amalie v. Voss flyttede til Aarhus, blev der den 21. september afholdt en auktion på Rodstenseje over besætning og effekter i boet efter kammerjunkerens. Auktionen varede i flere dage, og der blev solgt en del forarbejdet sølv, mahogni- og andre møbler, sengeklæder, dækketøj, linned, bord-the-service, glas,

spejle, kakkellovne, køkkentøj, bøger, samt holstenske og andre vogne, et parti fede græsstude på omtrent 70 stk., 40 stk. køer, seletøj, hvoriblandt pletterede, mejeri- og avlsredskaber, deriblandt et nyt rapssejl m. m.

Uden tvivl har den nye ejer af Rodtenseje nok købt en stor del af besætningen og effekterne.

Men den gamle frue tog de bedste af møblerne med sig til Århus. Hun skulle her opleve endnu en sorg, der tog på hendes meget få kræfter. Den 4. januar 1838 døde hendes gamle forstående ven, Hans Chr. Møller, krigsråden på Marselisborg, og dermed var egentlig den sidste forbindelse med Rodtenseje bristet for hende.

Kræfterne tog stadig af, og det var for hendes omgivelser øjensynligt, at der ikke kunne være så langt igen, inden også hun gik bort.

Forinden hendes død skal her meddeles lidt om hendes uden for ægteskab fødte datter fra Hamborg-dagene (se side 31), Andrea Sophia Elisabeth Treuberg. Hun var blevet gift med en husmand Christen Jensen og var bosat i Karup sogn ved Sæby. Da denne datter havde hørt om den gamle frues tilstand og om hendes ophold i Århus, fandt hun det på tide at gøre sin arveret efter moderen gældende.

Det kneb for Sophie Amalie at blive mindet om sin ungdoms forvildelse, og hun krympede sig ved over for prokurator Ingerslev, der havde med sagen at gøre, at anerkende forholdet. »Plejebarnet«, som hun kaldte datteren, kunne hun ikke erkende som arveberettiget efter sig, men da hun nu havde bragt i erfaring, »at skæbnen har været barnet mindre gunstig«, så tilbød hun at udbetale konen 2000 rdl. straks en gang for alle, mod at denne frafaldt alle yderligere krav. Dette tilbud blev modtaget; men konen døde 5. juli 1838, samme år som moderen.

En god måned efter krigsrådens død døde også Sophie Amalie v. Voss f. Rantzau-Sehested den 18. februar 1838⁴²).

Kun tjenende personer omgav hende i hendes dødsstund, hendes mange venner var gået bort før hun selv.

Men en havde ikke glemt hende, det var præsten i Spentrup, St. St. Blicher. Da han gennem bladene erfarede hendes død, blev han dybt grebet ved budskabet om sin gamle venindes bortgang.

Den 7. marts 1838 stod i Randers Avis nedenstående dejlige digt:

SOPHIE AMALIE

Der var en tid, da du i skønheds fylde,
den fagreste blandt tusind kvinder stod;
du hørte dig i suk og sange hylde;
du så tilbederskaren ved din fod.

Der var en tid, på dine kinder brændte
den søde ild med morgenrødens skær;
da dine øjnes stjernestråler tændte
hvert hjerte, som uheldigt kom for nær.

Der var en tid, da Afrodites bælte
du bar såvel som sønnens gyldne pil;
da klippehårde hjerter måtte smelte
som is for solens ild ved dine smil.

Der var en tid — jeg ofte på den tænker,
skønt den i svundne seculum henrandt —
da stærkere end bast og jernelænker
et hår af dine ravelokker bandt.

Der var en tid — hvor fager dog den gik!
En ganske anden tid kom snart i steden —
din gang var dans, din tale var musik,
dig som en glorie omstråled glæden.

Så stod du dengang i din skønheds vår —
men da jeg så dig længe efter siden,
da var af kummer bleget kind og hår,
du bøjet var af verden og af tiden.

Din røst var skælvende, tung var din gang,
din før så ranke midie var bukket,
dit smil et kornmodsglimt på gustne vang,
og dine sorte øjnes glans udslukket.

Du visned' langsomt hen — det sidste blad
af forhen frodig, nu fortørret stamme —
så ensom du i blindhedsnatten sad,
den sidste gnist af forhen mægtig flamme.

Ej barn, ej frænde ved den sidste strid
din smerte mildned med en ømhedståre.
Du var alene i din afskedstid;
kun fremmede måske har fulgt din bære.

Du, som så tit tilforn har set din vej
med blomster strøet, omsjungen højt af skjalde,
en fattig mindeblomst måske end ej
en vennehånd lod på din kiste falde.

Men om end ingen anden mindes dig,
skal jeg dog ikke dig i døden glemme;
dit bord, dit bæger tit har kvæget mig,
mild hørte du min første digterstemme.

Ej ene derfor sørgeharpens slag
jeg fra det fjerne til din gravhøj sender;
men du var god, om du endog var svag —
og blød; thi ak, du faldt i hårde hænder.

Vel er og jeg en fremmed, stakkels viv!
dog må jeg med min strengeleg dig følge,
om end i vinterblæst som visne siv
mit afskedssuk skal over graven bølge.

St. St. Blicher.

I Århus byfogedarkiv 1837—45 (Landsarkivet i Viborg) findes et 36 sider langt skifte over Sophie Amalie v. Voss' dødsbo⁴³).

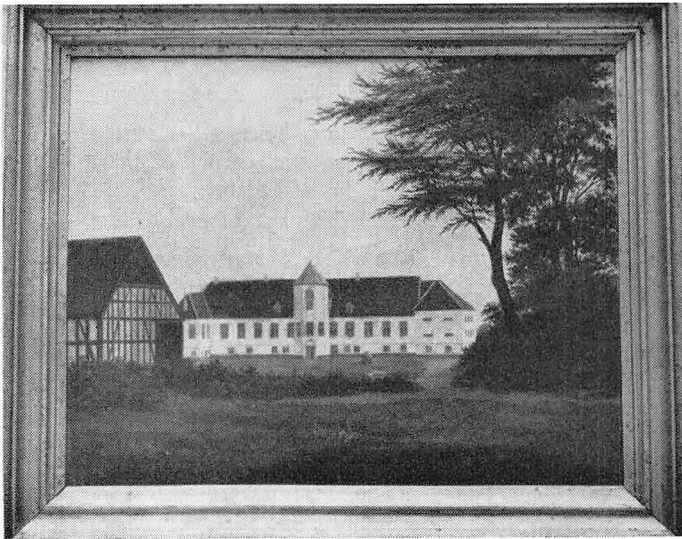
Hendes lig førtes til Odder kirkegård, hvor hun blev begravet ved siden af sin mand og søn, og efter opgørelsen af dødsboet skal hendes begravelse have kostet 26 rdl. Også hun fik ligesom sin mand et jernkors på graven »fra jernstøberen i Horsens med navn, når født og når død«.

Det gamle gravsted over de sidste adelige ejere på Rodtenseje vedligeholdtes i lang tid af slægten, men nu bliver vedligeholdelsen foretaget af Odder sognekirkes menighedsråd.

OTTO WALDEMAR HAGEMANN

Som kammerjunker v. Voss havde bestemt det før sin død 1835, blev Rodstenseje solgt ved auktion. Anmeldelsen af denne i Aarhus Stiftstidende findes anført i note 41.

Auktionen fandt sted sidst i september 1835, og den højstbydende, holsteneren Otto Waldemar Hagemann, fik den tilslået for 50.400 rdl. I købesummen var der ikke medregnet besætning og indbo, over hvilket der blev holdt en særskilt auktion den 21. september s. å. Ved denne blev der solgt 70 stk. 5 à 6 års græsstude, 40 køer, heste, seletøj samt en hel del af boets effekter: møbler, spejle, kakkelovne, køkkentøj, sengeklæder, dækketøj, linned, glas, bordservice samt noget forarbejdet guld og sølv. Formodentlig har den unge 26-årige og ugifte Hagemann købt en del af både indbo og besætning ved auktionen¹⁴).

Rodstenseje i O. W. Hagemanns tid. Efter maleri i privat eje.

Den nye ejer af Rodstenseje var som anført holstener, født 27. august 1809 på godset Steinwehr ved den gamle Ejderkanal ca. 1½ mil nordøst for Rendsborg.

I auktionsskødet nævnes O. W. Hagemann som værende på Tamdrup Bisgård ved Horsens, næppe som ejer, men formodentlig som forvalter eller forpagter.

Han var kun 26 år, da han i september 1835 overtog Rodstenseje, og tillige ugift. Men den 6. oktober 1837 blev han gift med Sophie Marie Poulsen, f. 2. maj 1815 i Rinkenæs på Sundevad.

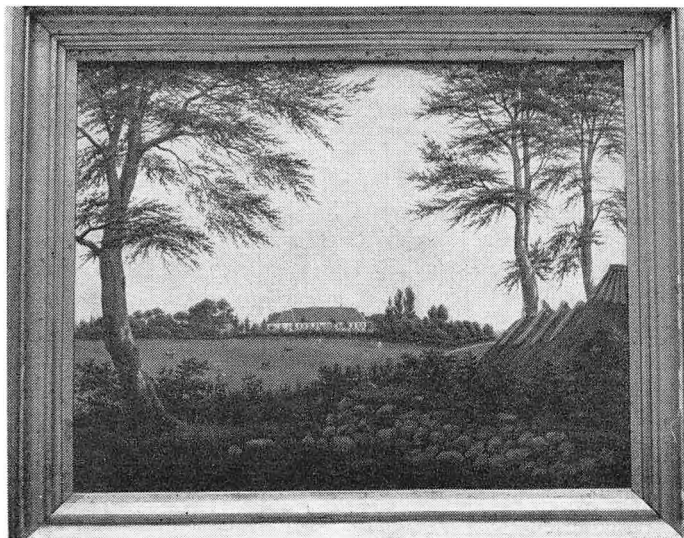
Om Hagemann er der blevet sagt, at han var en stilfærdig mand, noget tilbageholdende, aristokratisk i sit væsen, men en dygtig landmand, der med al sin store holstenske landbrugsviden førte Rodstenseje, der var ret forsømt, frem til et mønsterværdigt landbrug.

Når han betegnes som tilbageholdende, hænger det utvivlsomt sammen med, at folk i Hads herred mente, han nærede slesvig-holstenske sympatier, skønt hans berømte søn, Gustav A. Hagemann, har meddelt, at faderen i virkeligheden var en god dansk mand. Det må erindres, at Hagemanns godsejertid på Rodstenseje faldt i

en tid, da spændingen mellem danske og slesvig-holstenere var meget stærk og i flere år befandt sig på bristepunktet, indtil det endelig revnede med et treårigt opgør i 1848—50.

I Odder sogneforstanderskab hørte han tillige med kammerherren på Rathlousdal til de selvskrevne medlemmer af rådet, men i 1848, da oprøret var brudt løs, sendte proprietair Hagemann til rådet en skrivelse, hvori han ønsker at forholde sig rolig og holde sig uden for denne bevægede tids diskussion og ikke udsætte sig for spydigheder fra ansvarsløse mennesker.

Fru Sophie Hagemann tilhørte en sønderjysk slægt, og der fortælles om hende, at hendes sprog var præget af hendes hjemegns dialekt. Hun skildres som en brav og overordentlig dygtig kone, der altid var på færde, altid midt i arbejdet. Undertiden kunne hun blive ilter, men det gik hurtigt over. Hun var af et ejegodt gemyt og

Rodstenseje i O. W. Hagemanns tid, set fra syd. Efter maleri i privat eje.

havde et varmt hjerte for fattige og syge. Mange af hendes egenskaber synes at være gået i arv til sønnen Gustav Adolph. Hun døde i Kiel 1901, omtrent 86 år gammel.

Det var en ret stor børneflokk, som kom til verden på Rodstenseje, ialt 7 sønner og 1 datter, men kun de tre ældste var voksne, da forældrene solgte gården i 1857 og bosatte sig i Kiel. Kun en af dem, Gustav Adolph Hagemann, kom både i sind og skind til helt og holdent at tilhøre Danmark.

O. W. Hagemann førte dagbog på Rodstenseje både over arbejdet på gården og over det private liv. I denne omtaler han sønnen Gustav Adolph som »der liebevolle Gustav«, der med sit venlige væsen havde let ved at færdes blandt gårdens folk.

Gustav A. Hagemann fødtes på Rodstenseje 16. maj 1842. Når talen senere faldt på barndomsårene, holdt han meget af at fremdrage erindringer fra krigsåret 1848; men det bør gengives med hans egne ord fra hans livserindringer:

»Der var kun tre mil fra Rodstenseje til Århus; men i 1848 var det en lang vej; thi chausséen mellem Århus og Horsens var kun anlagt en mil, fra Århus til Vilhelmsborg. Resten, to mil til Odder, var sognevej, hvad der på den tid var ensbety-

dende med meget slet vej, særlig slet, når vejret var regnfuldt. I 1848 spillede denne afstand kun ringe rolle for mig — jeg var endnu kun 6 år gammel og derfor ikke »sat i skole« i Århus.

Men Århus var vor hovedstad, der leveredes korn og smør, der købtes ind til husets fornødenheder, der hentedes endelig klæder og festgaver, og derfor var vejenes tilstand et yderst vigtigt og ofte omtalt spørgsmål hjemme; thi de satte os i forbindelse med den store omverden, eller de isolerede os.

Man gør sig vanskelig begreb om, i hvor høj grad en stor gård dengang udgjorde sin egen lille verden, hvor stille livet henrandt, upåvirket af verdensbegivenhederne, og hvor meget man var henvist til sig selv og sin egen evne til at klare sig! — Men således så vi drenge det ikke. Rodstenseje var vor fødegård, vort kære hjem, hvor køerne i stalden, hestene og karlene var vore venner og daglige kammerater, hvor spindestuen om aftenen, når sang og spøg ledsagede pigernes arbejde, var det sted, vi helst, men i hemmelighed, søgte.

Men en skønne dag i 1848 hændte der noget! Tidligt om morgenen (dog ikke for tidligt for os drenge; thi vi var oppe med arbejdsklokken) kommer kammerherre Holstein-Rathlou fra Rathlousdal — vor nabogård, der kun var fjernet fra os ved to skove og en mellemliggende engstrækning, medens vejen gik langt udenom — i underbenklæder sprængende på sin ridehest ind i gården og ville tale med herren. Men herren sov altid til kl. 8½, og forvalteren modtog så den besked, at de holstenske dragoner, i dansk dragonuniform, havde været på Rathlousdal og der taget alle de heste, de kunne bruge. Nu skulle forvalteren hurtigst muligt sende heste, vogne og karle ned i skoven, således at alle, når holstenerne kom, kunne sige, at vognene var i Århus med korn. Herren skulle blive liggende i sengen som sædvanlig, men naturligvis underrettes om alt —! Af sted red kammerherren igen. Og det skete, som han havde planlagt.

Men ro på gården blev der ikke. Staldkarlen pratede tysk, bandede og forsvandt oppe i tårnet ved uret, og ængstelse og frygt herskede overalt.

Så svingede en lille dragonskare ind i gården, dannede linie langs laden og forlangte af forvalteren at tale med herren. Ja! Herren var endnu ikke »aufgestanden«. Så måtte man hurtigst muligt kalde på ham. Snart mødte fader foran delingen, hvis fører — en von Holstein, om jeg husker ret — nu fremsatte sit forlangende om heste og folk til at føre dem.

Ja, hestene var næsten alle tidligt i morges sendt til Århus med korn, men de kunne jo selv se efter i staldene, hvor kun nogle gamle dyr og så »Hejren«, en udmærket hest, der både bed og slog, var ladt tilbage. Og »Hejren« blev valgt! Det nyttede ikke, at fader forsikrede, at den både bed og slog — den sludder kendte de nok. »Hejren« måtte af sted, redet af en modig karl, der blev udset dertil. Dragonerne drog bort, staldkarlen kom ned fra tårnet, senere kom heste og folk hjem fra skoven, og der var almindelig glæde over resultatet, thi »Hejren« kom såmænd nok tilbage — dens egenskaber kendte vi alle.

Og to dage efter kom både »Hejren« og karlen hjem igen, den havde både bidt og slået de oprørske dragoner. Og så gik livet på gården igen sin rolige, stille gang.

Den oplevelse tilhører Hagemanns tidligste barndom, han var kun 6 år gammel.

Derefter kom nogle svære og vanskelige år, hvor en alvorlig rygsygdom i lange tider fængslede ham til sygelejet, en streng tid for en åndslivlig dreng, der elskede at færdes rundt i mark og skov med gårdens folk. Sygdommens følger blev en rygdeformitet, der fulgte ham hele livet igennem og tvang ham til altid at vogte på sit helbred. Men de strenge sygdomsår kuede ikke hans ånd, hans gemyt og livssyn bar ikke præg deraf. Derimod har sygdommen vel nok bidraget til, at han senere hen i

livet stod så forstående overfor de institutioner og mennesker, som tog sig af de syge og skrøbelige.

MATRIKLEN 1844

Mens O. W. Hagemann ejede Rodstenseje, gennemførtes den nye store, omfattende matrikel i 1844.

Forberedelserne til denne tog meget lang tid. Efter landboreformerne i slutningen af 1700-tallet blev man hurtigt klar over, at den gamle matrikel af 1688 var helt forældet, og da det under Englandskrigen blev nødvendigt at udskrive nye skatter, måtte man tage fat på at gennemføre en ny matrikel.

Allerede i 1804, da en mængde af Danmarks fæstebønder var gået over til at blive selvejere, begyndte forarbejderne til den nugældende matrikel. I matrikelsarkivet i København ligger der indberetninger fra præster og godsejere om både større og mindre gårdes landbrug. Det er en særdeles fyldig kilde til landbrugets historie, da der findes en sogneprotokol for hvert sogn i Danmark, der giver oplysning om dyrkningsmåde, udskiftningens tidspunkt, jordens bonitet, høavlens størrelse samt ejerens og brugerens navn o. s. v.

I 1827 skriver J. H. Bredsdorff om Hads herred i bogen »Kundskab om de danske Provindsers nærværende Tilstand i økonomisk Henseende« — Bogen er åbenbart skrevet på grundlag af forarbejderne til matriklen 1844. Forfatteren siger, at jorderne i Hads herred hører til de bedste i Nørrejylland, og at de er velegnet til kornavl. Bønderne afsætter deres korn dels til Århus, dels til Horsens. I Hads herred er navnlig de større gårdes marker indhegnet. Han nævner Odder præstegård, Rodstenseje, Petersminde, Lundhof, Faurgård, Åkær og Dybvad. For Rodstensejes vedkommende findes der stengærder omkring jorderne.

Kvægavlen er middelmådig. Næsten ingen feder kvæg. Malkekøer er fra 1814 fordelagtigst.

Det synes, som om de større landbrug i Hads herred har taget ved lære af holstenske metoder, sådan som de er gennemført på Åkær. Blandt de udmærkede agerdyrkere i Hads herred nævner Bredsdorff navnlig den holstenske grev Reventlow til Åkær, der ved mergling i høj grad har forbedret jorden såvidt, at rapssæd og hvede gror frodigere der, hvor før næppe nok kunne avles mådelig rug og havre.

Forfatteren siger, at kartoffelavl udbreder sig mere og mere, men foderplanter indskrænker sig næsten til kløver og vikker i det østlige Hads herred. Rapssæd er temmelig almindelig, især ved herregårde og præstegårde.

Også Rodstenseje nævnes som en af de gårde, der er fremmeligst, idet kammerjunker v. Voss står anført som en dygtig landmand.

Desuden nævnes, at i Gylling, Falling, Ørting, Gosmer, Halling og Randlev sogne dyrkes jorden på holstensk måde, hvortil hovedgårdene: Åkær, Dybvad og senere Gersdorffslund og Rodstenseje har bidraget meget ved deres eksempel.

Om almenvelstanden i Hads herred siger forfatteren:

»Ejendommene i Hads herred er ikke falden så dybt som andet steds. Af sådanne, som ikke vil arbejde, er der nok, og det er vanskeligt for jordbrugerne at få især tjenestepiger. De sidder ofte på deres egen hånd under påskud af at væve og skræmle. Lønnen er 22—24 rdl. om året til en simpel karl og 16 rdl. til en pige. Når undtages hjulmagere, smede, skrædere, tømmermænd o. desl., så findes der ingen tilfældige næringsveje. Man vil deraf slutte, at der findes utilladelige, og virkelig er brændevinsbrænderiet her i herredet mere almindeligt end andre steder.«

I markbogen til Rodstenseje skrives om denne gård 1831: »Hovedgårdens jorder hører til det privilegerede hartkorn og er beliggende i samlet strækning ved og

omkring dens bygningsplads og have. Jorderne er inddelte i 10 agermarker, en skov, der er fredet, og en derved værende langs med det vestre og nordre skel beliggende eng, hvilket alt bruges af ejeren selv. Med undtagelse af ugedagsmænd, husmændene, der er forpligtet til at arbejde ved gården, haves til samme intet hoveri.»

Rodstensejes privilegerede hartkorn var efter gammel matrikel 1688: 41 td., 7 skp., 2 fdk., 0 alb., efter ny matrikel 1844 ansættes jorderne til 49 td., 6 skp., 1 fdk., 0 alb. og fik nr. 1 a, Odder.

ET PÅTÆNKET OVERRISLINGSANLÆG

I Rodstensejes gamle papirer, der nu findes i Viborg landsarkiv, er opbevaret en skrivelse, der meddeler om et forsøg på at afbenytte åens vand til overrisling af både Rodstensejes og Rathlousdals enge⁴⁵).

EN KIRKESTOLESTRID

Da Rodstenseje i 1835 blev solgt til O. W. Hagemann, fulgte hverken Odder eller Randlev kirke med i købet.

Odder kirke blev overdraget til frk. Augusta Voss, der senere lod begge sine forældre jorde her. Hendes far døde 16. juli 1840, hendes mor 17. januar 1844. Hun ægtede den senere kommandør i flåden E. A. Wulff.

Man må antage, at Hagemanns ret til for sig selv og sin hustru at have en særlig kirkestol i Odder kirke er forsvundet ved kirkens overgang til ny ejer.

Men godsejeren holdt imidlertid på, at den særlige kirkestol tilhørte ham, og mente sig ikke berettiget til at flytte den, som kirkemyndighederne krævede af ham.

Allerede 1838 er denne stolestrid begyndt, og man har af skrivelserne indtryk af, at man har villet chikanere Hagemann som den fremmede mand, han var, og som tilhørende et folk, der alle dage har villet fortrædige Danmark.

Ved købet af Rodstenseje har Hagemann ikke afleveret nøglen til Rodstensejes kirkestol, hvilket fremgår af et brev fra exam. juris Lewring på Lundhof, der var ansat på kirkeejerindens vegne.

Brevet har en noget truende karakter og lyder således:

Lundhoff. 12. Septbr. 1838.

»I Anledning af, at De have sagt Dem i Besiddelse af Nøglen til Pulpituret i Odder Kirke, som under almindelig Omstændigheder tilhører og ikke kan afbenyttes af andre end Ejeren og hvem denne har meddelt sin Tilladelse dertil, maa jeg herved anmode Dem om paa Ejerindens Vegne at tilstille mig Nøglen, da hun ej ønsker Pulpituret længere afbenyttet som hidtil, og maa jeg herved henvise Dem til den Stool nede i Kirken, som tilkommer Dem at afbenytte, og som jeg skal vise Dem, hvis De skulde være uvidende om, hvor den er. Deres Folk har Stolestader paa de almindelige Pladser i den nederste Ende af Kirken.«

Ærbødigst
Lewring.

På dette brev svarer Hagemann allerede den 16. september samme år:

»Til Hr. Proprietair Lewring paa Lundhoff!

I Anledning af Deres behagelige Skrivelse af 12. d. M. bemærker jeg, at jeg har taget Nøglen af den Kirkestoel, som tilhører Rodstensejes Hovedgaard, og har jeg kun taget Nøglen til mig for at forhindre, at den benyttes af Uvedkommende.

Paa Grund heraf undskylder De, at jeg nægter Dem Nøglen, undtagen naar der skal repareres noget ved Stolen, og at De meddeler mig, at De har modtaget Nøglen og vil aflevere mig den igen efter at Arbejdet er udført.«

Rodstenseje 16 Septbr. 1838.

Ærbødigst
Hagemann.

Forud for disse ovennævnte to breve findes der i arkivet to andre fra august måned samme år, der handler om den omstridte nøgle. Det ser af disse ud til, at Hagemann har villet overdrage nøglen til majoren på Rathlousdal, og det synes også mellem linierne at fremgå, at majoren skal overtage Rodstensejestolen i Odder kirke. Det hedder således i Hagemanns brev til Lewring:

Hr. Proprietair Lewring til Lundhoff!

»I Følge mit Løfte fra i Gaar har jeg talt med Hr. Major v. Holstein-Rathlov om Kirkestolen i Odder Kirke, men Sagen er ikke kommet videre. Hverken Majoren eller jeg vil frafalde vor Rettighed, og jeg beholder Nøglen, da Major v. Holstein ikke vil antage den af mig. I Gaar sagde De, at De i saa Fald vilde lade en Nøgle gjøre og overlevere denne til Majoren. Men herved vil jeg gjøre Dem opmærksom paa, at De vogter Dem for voldsom Indgreb i min Ejendomsret.«

Rodstenseje 25 Aug. 1838.

Hagemann.

Samme dag skriver Hagemann til degnen Gregersen i Odder, og man får stærkt indtryk af, at han er vred:

»Til Degnen Gregersen i Odder!

Da Hr. Lewring har sagt mig, at han vil opbrække Stoelen i Kirken og lade en Nøgle gjøre dertil, naar jeg ikke udleverede min egen Nøgle, saa vil jeg herved bede Dem, at De vil sørge for, at slig voldsomt Indbrud ikke skeer.«

Med Agtelse

Rodstenseje 25 Aug. 1838.

W. Hagemann.

Hvordan det siden er gået med nøglen til Rodstensejes kirkestol, findes der ikke mere skriftligt om, og det synes også, som striden om stolen har hvilet nogle år. Først i 1842 blusser den atter op, men da er det de højere kirkemyndigheder, der formentlig afgør sagen, skønt man har en anelse om, at den får sin afgørelse ved domstolene.

Hads herreds øverste kirkelige myndighed, den kloge og dygtige provst Weisner i Gosmer, skriver følgende brev til godsejer Hagemann:

»En af de tidligere Besiddere af Rodstenseje, den Gang tillige Odder Kirkes Ejer, fik Tilladelse til at nedbryde Tvenstrup Kirke imod at bygge en Korsarm til Odder Kirke. (Se S. 12). Denne Tilbygning rummer i det højeste 98 Personer, og efter Folketællingen 1840 var det forrige Tvenstrup Sogns Beboere 204, hvoriblandt 104 Communicantere.

Naar Deres Velædelhed overvejer dette, vil De vist indse, at det er en højst billig Fordring, at de, hvem Pladsen i Korskirken er anvist, maa kunne se og høre Prædikanten, hvilket den saakaldte Rodstensejes Stol hindrer Halvdelen af de nævnte i. Jeg har derfor ved sidste Synsforretning andraget paa, at denne Stol skulde nedtages, og hvis en anden i dens Sted ønskes opført, da maatte den anbringes ligeover for Rathlousdals Stoelen og være af samme Form som denne.

Da det maa ansees tvivlsomt, om den saakaldte Rodstensejes Stool tilhørte Rodstensejes Ejer, som daværende Kirkeejer, og altsaa nu Fru Wulff, eller Rodstensejes Gaards Ejer (der dog formentlig har en anden Stool nede i Kirken) og altsaa nu Deres Velædelhed, saa henvender jeg mig herved til Dem, saaledes som jeg alt har henvendt mig til Fru Wulff, der er villig til, hvis Stolen ansees for Hinder, at nedtage den uden at opsætte nogen anden.

Betragter De altsaa Stoelen som Deres, beder jeg mig tjenstlig underrettet, om De er villig til i Aarets Løb at nedtage Stoelen og opføre Dem en anden — hvis De ønsker en anden — lige over for Rathlousdals Stolen, aldeles som denne?

Det vilde være mig særdeles kjært at se dette gavnlige Foretagende fremmet i Fred og Enighed. Dog, hvad enten Deres Svar bliver benægtende eller bekræftende, maa jeg udbede mig det snarest muligt, for at det kan ledsage min Indberetning om Odder Kirke til det kgl. Kancelli.«

Præstholm 21 Juli 1842.

Weisner.

Svaret til provsten fra Hagemann lyder således:

»I Anledning af Deres Højærværdigheds Skrivelse af 21 Juli 1842 undlader jeg ikke at meddele Dem nedenstaaende:

Ogsaa jeg maa med Dem være enig i, at de kirkebesøgende bør kunne høre og se Præsten, men at min Stool i Odder Kirke skulde kunne forhindre saadant, antager jeg ikke. Har vedkommende Kirkeejer i sin Tid faaet Tilladelse til at nedbryde Tvenstrup Kirke mod at bygge en

Korskirke til Odder Kirke, kan jeg ej antage andet, end at vedkommende Øvrighed da burde have paaset, at Korskirken blev opført saa stor, at baade de daværende og nuværende Kirkebesøgende deri kunde faa Plads.

Men i alle Tilfælde forekommer det mig, at hvis nogen Fejl er begaaet fra Vedkommendes Side, at denne dog ikke bør gaa ud over de andre Kirkebesøgende og derfor ej heller over mig, men snarest over nærværende Kirkeejere, hvem det forekommer mig Sagen nærmest angaar, da det maatte have været hans Pligt at opføre Korskirken saaledes, at den kunde baade den Gang og i Fremtiden svare til sin Bestemmelse.

At jeg som Ejer af Rodstenseje ogsaa er Ejer af den omskrevne Stool kan jeg ej omtvivle; thi qva Kirkeejere har ingen i Almindelighed nogen Stool i Kirken, og efter Lovens 2-22-48 følger Stoelepladserne Gaardens Ejere. Den af Deres Højærværdighed omtalte Rodstenseje tilhørende Stool nede i Kirken har altid været benyttet af Tyendet paa Gaarden, hvilket og dens Plads viscer efter Lovens 2-22-50 m. fl. Reskripter.

Jeg kan saaledes ej finde det billigt, at jeg skulde nedbryde min Stool i Kirken og opføre en Stool aldeles lig den som Kammerherre Major von Holstein-Rathlous til Stamhuset Rathlousdal, der forhen ikke har haft nogen lukket Stool i Kirken, og allermindst billigt forekommer det mig at være, at en saadan Forandring skulde udføres paa min Bekostning.

Skulde det højkongelige danske Cancelli formene, at jeg skulde være pligtig til at nedrive den fra gammel Tid Rodstenseje tilhørende Stool i Odder Kirke, tør jeg haabe, og herved underdanigst til det høje Collegium andrage paa, at Sagen henvises til Afgørelse ved Domstolene, hvor jeg da bedre vil have Lejlighed til at oplyse min formentlige Ret.»

Rodstenseje 31 Juli 1842.

Hagemann.

Formodentlig har Hagemann tænkt sig muligheden af at lade striden om Rodstensejes kirkestol i Odder kirke få sin afgørelse ved domstolene. Og formentlig er det med tanken herom, at han henvender sig til Tvenstrup og Svorbæk bønder angående deres stolestader i Odder kirke, og om Rodstensejes kirkestol hindrer dem i at se og høre præsten.

Helt overraskende får han følgende brev fra et udvalg af bønder fra de ovennævnte byer:

»Undertegnede Gaardmænd i Tvenstrup og Svorbæk erklærer herved, at vi ingen Pladser efter Tvenstrup Kirkes Nedbrydelse er anvist i Korskirken, men at vi derimod er tildelt Stolepladser nede i Kirken og iblandt andet i en af Stolestaderne, som forhen har hørt til Rodstenseje.

Da vi altsaa ingen Stolestader har i Korskirken, saa hindrer Rodstensejestolen os hverken i at høre eller se Prædikanten, og har vi derfor aldeles intet derimod, at Ejeren af Rodstenseje beholder sin Stool uforandret der i Kirken, hvor han fra gammel Tid har haft den mod at vi beholder den Stolestade, som engang er anvist os i Kirken.»

Tvenstrup og Svorbæk 7 August 1842. Peter Poulsen, Mogens Andersen (m. f. P.), Steffen Jensen, Peter Jensen, Peter Erichsen, Søren Steffensens Enke, Christian Erichsen, Rasmus Andersen (m. f. P.), Eskild Christensens Enke.

Om det i første række har været admiral Rodstens mening, at den korsarm, han i 1694 tilbyggede Odder kirke, skulle være til brug for Tvenstrup sogns bønder, er vistnok tvivlsomt. Han havde jo for længe siden ved forhandlinger på Rodstens-
eje vist dem både velvilje og forståelse for deres ønske om at beholde deres kirke og lovet dem ikke at nedbryde den (se side 12), skønt han jo havde kongen tilladelse dertil; men de måtte selv overtage kirkens vedligeholdelse og sørge for, at Odderpræsten fremdeles ville betjene dem.

Admiralens mening med tilbygningen til Odder kirke i 1694 har sikkert været den, at han ønskede sig bygget et gravkammer for sig og sin hustru og deres efterkommere. Dette blev bygget som et højt kælderrum, hvortil der var nedgang inde i kirken.

At der så også ved denne udvidelse kunne blive plads til eventuelle kirkegængere fra Tvenstrup sogn, hvis vedligeholdelsen af deres kirke blev dem for uoverkommelig, var jo netop at efterkomme kongens bud og befaling. Men dette blev

ikke aktuelt før i 1820, da kammerjunker v. Voss til Rodstenseje lod Tvenstrup kirke nedrive.

Efter bøndernes eget udsagn lader det til, at de end ikke efter deres kirkes nedbrydelse har fået stolestader anvist i den for dem af admiralen bestemte korsarm til Odder kirke, men derimod har fået tildelt siddepladser nederst i den egentlige kirke.

At herskabet på Rodstenseje, måske befalet af selve admiralen, har haft deres stol foran korsarmen, kan der næppe være tvivl om.

Men i 1842 krævedes den altså borttaget, motiveret ved, at den hindrede kirkegængerne i at se og høre præsten.

Godsejer Hagemann ville ikke bøje sig, han mente, at stolen hørte Rodstenseje til. Først da det kongelige danske kancelli, den øverste myndighed, afsagde sin dom, faldt han formodentlig til føje.

Kancelliet skriver således til biskop Paludan-Müller i Århus den 13. december 1842:

»Deres Højærværdighed har med behagelig Betænkning af 8. f. M. tilstillet dette Collegium en Skrivelse, hvori Provsten fra Hads Herred, Weisner, andrager paa, at en i Odder Kirke værende Pulpiturstol, der benyttes af Ejeren af Rodstenseje, Proprietair Hagemann, og som hindrer en Del af Menigheden i at se og høre Præsten, naar han er paa Prædikestolen, maa nedtages og henflyttes til den nordre Side af Indgangsdøren lige over for Rathlousdals Stool.

Foranlediget heraf skulde man herved tjenstlig tilmelde Deres Højærværdighed til behagelig Efterretning og videre Bekendtgørelse, at da den foreslaaede Forandring maa ansees nødvendig for at en Del af de Kirkesøgende, som er anvist Plads paa den ene Side af Korskirken, skal kunne se og høre Præsten, vil Kirkeejeren være pligtig til paa sin Bekostning at foretage, og Hr. Hagemann pligtig til at underkaste sig samme, og vil det fornødne herom nærmere være at bestemme ved Synet over Kirken i Aaret 1843.«

Man lægger mærke til i kancelliets skrivelse til biskoppen, at den ikke nævner noget om Tvenstrup sogns bønder, men derimod kirkesøgende i almindelighed.

Om Hagemann har bøjet sig for kancelliets afgørelse ved man intet om. Der findes ikke flere skrivelser om sagen i Rodstensejes arkiv.

O. W. HAGEMANN SÆLGER RODSTENSEJE

Hvad grunden kan være til at Hagemann allerede i begyndelsen af halvtredserne omgikkes med den tanke at sælge Rodstenseje, kan der ikke siges noget bestemt om.

Som omtalt side 41 købte han Rodstenseje for 50.400 rdl., hvoraf en kapital på 37.000 rdl. tilhørende fru kammerjunkerinde Voss blev stående i ejendommen.

Hagemann var en dygtig landmand og drev sin gård frem til langt større ydelse end forhen, og desuden var der opadgående priser for landbruget, navnlig med hensyn til korn. Man skulle synes, at det var grund nok til, at han skulle beholde sin gård. Han var jo da heller ikke så gammel, kun 46 år i 1855.

Årsagen til, at han ville sælge, må sikkert søges i det rent nationale. Selv om han forholdt sig rolig, var det slet ikke nogen let sag som slesvig-holstener at være fast bosiddende i Danmark. De politiske forhold i halvtredserne var meget urolige. Hadet til slesvig-holstenerne var stort fra dansk side, og da man mente, at Hagemann havde slesvig-holstenske sympatier, isolerede man ham, og den Hagemannske familie på Rodstenseje havde grumme lidt med egnens folk at gøre; man ser det bedst ved børnenes dåb, fadderne hentes med hjemme fra Holsten. men også fra enkelte større gårde i Hads herred, hvor der sad tilflyttede holstenske familier.

Allerede i 1853 begyndte Hagemann at forberede salget af Rodstenseje. I den meget forbedrede tilstand, gården var i, og med de høje ejendomspriser kunne han nu sælge den med god fordel; men i salgsøjemed var det nødvendigt at behæfte den med større lån, end den hidtil havde.

Med det for øje lod han i 1853 Rodtenseje taksere, og den ansattes foruden besætning til 120.000 rdl.

Med denne taksationssum som grundlag ansøgte han om et lån på 80.000 rdl. hos grev Juel Vind Friis på Frijsenborg. Men denne turde ikke på dette tidspunkt indlade sig på at udlåne så stor en sum penge af fideikommissets midler. Heller ikke havde han held med sig i nationalbanken, hvor han i forvejen havde et førsteprioritetslån på 30.000 rdl. Derimod lykkedes det ham at låne 60.000 rdl. i Københavns overformynderi, hvormed han så indfrie ejendommens gamle lån.

Først i 1857 solgte han Rodtenseje til etatsråd, stiftamtmand over Århus stift T. C. Dahl til Moesgård og til godsejer Peder Jacob Møllers søn, Henrik C. Leonhard Rübner Møller på Constantinsborg⁴⁶).

Otto W. Hagemann med familie rejste derefter tilbage til Holsten og bosatte sig som rentier i Kiel, hvor han døde 1890 den 8. januar. Sønnen Gustav Adolph Hagemann siger om sin fader, at han i virkeligheden var en god dansk mand, men stemningen i den Hadsherredske befolkning var imod ham, og det var sikkert en af grundene til, at han solgte Rodtenseje 1857 og drog sydpå. I sine sidste år var han svagelig og kunne kun med stort besvær bevæge sig. Faderens hjælpeløshed gjorde et dybt indtryk på G. A. Hagemann, der på sit dødsleje udtalte sin glæde over ikke at skulle dele faderens triste skæbne og være henvist til uvirksomhed gennem mange år.

Otto W. Hagemanns hustru Sophie Marie, f. Poulsen, døde 7. februar 1901 i Kiel. Af deres 8 børn, alle født på Rodtenseje, var der kun Gustav Adolph Hagemann, der vedvarende bosatte sig i Danmark som en af landets største, trofaste og virksomste sønner.

RODSTENSEJE UNDER STIFTAMTMAND, GODSEJER T. C. DAHL OG HENRIK CHR. LEONHARD RÜBNER MØLLER

Det er kun lidt, der vides om Rodtenseje i de år, den ejedes af stiftamtmand, kammerherre Torkild Chr. Dahl til Moesgård og proprietær Henrik Chr. L. Rübner Møller. Heller ikke står det klart, om den sidste var medejer eller blot bestyrer af gården. Skødet er ganske vist udstedt til Henrik Chr. Møller, men slægtstraditionerne siger noget andet, idet de meddeler, at det var Møllers far, godsejer Peder Jacob Møller til Constantinsborg ved Århus, der sammen med stiftamtmanden købte Rodtenseje og lod sin søn Henrik indsætte som bestyrer af gården. Man må vel gå ud fra, at skødet taler rigtigt om ejendomsforholdet.

Hvad grunden kan have været til, at stiftamtmand Dahl blev medejer af Rodtenseje, vides ikke med sikkerhed, men man ved i alt fald, at der bestod et varmt venskabsforhold mellem familierne på Moesgård og Constantinsborg.

Det siger sig selv, at stiftamtmanden, der tillige var godsejer på Moesgård, ikke kunne have med den daglige ledelse at gøre på Rodtenseje. Man får i det hele let den tanke angående hans medejerskab, at det kun var af økonomisk art, måske for at være med at hjælpe den unge 30-årige Henrik Møller i vej.

Torkild Christian Dahl var født 1807. I 1838 købte han sammen med en ven, H. C. O. Møller, Moesgård ved Århus, men i 1844 blev han eneejer. Han var politiker, sluttede sig til det nationalliberale parti og blev i 1847 valgt til stænderdeputeret for sædegårdsejerne i Århus stift. I det bevægede år 1848, da en stor del af Jylland var besat af prøjsiske tropper, var han fra maj til oktober konstitueret amtmand i Skanderborg amt, og i 1858 blev han udnævnt til stiftamtmand over Århus stift. Ti år efter måtte han på grund af svageligt helbred tage sin afsked. Han døde 5. april 1872 på Moesgård, i hvis skønne have han ligger begravet.

Torkild Chr. Dahl var en ualmindelig fint dannet mand med mange åndelige interesser og nøje fortrolig med vort lands litteratur og historie. På Moesgård står endnu det store prægtige bibliotek, som han i årenes løb fik samlet.

Henrik Christian Leonhard Rübner Møller var født 10. januar 1827 på Fævejle, en gård i Lyngby sogn på Djursland.

Hans fader Peder Jacob Møller var gift med Henrikke Rübner, der var en velhavende apotekerdatter fra Ålborg. Det var dette giftermål, der satte ham i stand til at blive godsejer. Sønnen Henrik har fået moderens navn i dåben.

I 1832 købte Peder Jacob Møller Constantinsborg ved Århus og solgte året efter Fævejle. Han var ingen dygtig landmand, men han havde en dygtig forvalter i

Henrik Chr. L. R. Møller (1827—74) og hustru Anna Villhelmine f. Bøttern (1840—89).

sin svigersøn Siboni, en søn af den italienske sanger Giuseppe Siboni ved Det kgl. Teater. I ægteskabet var der tre børn, to sønner og en datter; de blev som tidens skik var i højere kredse sendt til opdragelse i Christiansfeld hos Herrnhutterne.

Da sønnen i 1857 overtog landbruget på Rodstenseje, var han ugift, som han forøvrigt var i al den tid, han opholdt sig der.

I folketællingen 1860 anføres Henrik Chr. L. Møller som ugift, 34 år gammel og havde som avlsforvalter Peter Aggesen fra Vonsild ved Kolding. Han ejede senere Vejlskovgård. Som husbestyrerinde anføres Anna Bøving, 33 år, samt 14 karle og 10 piger.

Først i februar 1870 blev Henrik Chr. Møller gift med enken efter sin broder, landinspektør Nicolai Rübner Møller. Hun hed Anna Bøttern (født 1840 og død 1889), datter af kgl. agent Julius Bøttern i Sakskøbing. I ægteskabet var der to døtre: Julie, der blev gift med bestyrer for de forenede kirkeskoler, dr. phil. Harald Rasmussen, og Henrikke, født 1871 på Sjølund ved Skanderborg, der i 1891 blev gift

med den senere meget kendte journalist og forfatter Franz von Jessen. Dette ægteskab blev imidlertid opløst, og hun blev senere i 1905 gift med maleren Otto P. Balle.

Mine oplysninger om Henrik Chr. L. Møller har jeg dels fra Franz v. Jessen, dels fra Julie Møllers datter Gunver, gift med kaptajn Kofoed (København). Denne sidste meddeler desuden, at der findes et ældre stik af Rodtenseje, og på dette ser man Henrik Møller med ryggen til i samtale med svogeren Siboni. Dette stik er gengivet i Richardt og Secher: Prospekter af danske herregårde.

Efter i 1869 at have solgt Rodtenseje bosatte Møller sig på Sjølund ved Skanderborg, og her døde han 8. september 1874 under en epidemi af gastrisk feber. Hans enke blev boende på Sjølund, indtil hun døde 1889. De blev begge begravet på Ormslev kirkegård.

Man vil måske nok spørge, hvad der skete på Rodtenseje, mens Dahl og Møller ejede gården. Noget er der jo nok sket, navnlig i 1864, men så godt som intet er overleveret derom. Nogen dygtig landmand var Møller lige så lidt som sin fader, men Peder Aggesen nævnes som en dygtig avlsforvalter, der forstod sig på landbrug og på at omgås folkene.

En ting skete der dog, som kan have interesse at vide.

Om det har været Hagemann, der hvidkalkede Rodtensejes oprindelige smukke røde bindingsværksmure, vides ikke med sikkerhed, men man ved, at de to ejere Dahl og Rübner Møller lod de gamle mure rense for kalk, således at de atter kom til at stå med røde teglsten og det smukke bindingsværk.

Hos O. W. Hagemanns sønnesøn, godsejer Hagemann på Bergsjöholm ved Ystad er opbevaret et par billeder af Rodtenseje, sådan som bygningerne så ud, da de stod med de hvidkalkede mure. Forøvrigt findes de samme billeder i Hagemanns slægtetog, hvor også O. W. Hagemanns og hustrus billeder findes, alle i et særdeles smukt tryk.

I 1869 var stiftamtmand T. Chr. Dahl meget svagelig, og vel af den grund ønskede han at udtræde som kompagnon i Rodtenseje, heller ikke Møller var stærk af helbred, og han har vel heller ikke kunnet fortsætte uden Dahls økonomiske hjælp, hvorfor begge de to ejere besluttede at sælge Rodtenseje.

Denne gang var det godsnaboen på Rathlousdal, der købte Rodtenseje. Det var ikke selve stamherren, den senere hofjægermester, der afgjorde handelen, han var dengang kun 20 år, men det var hans stedfader, administratoren, den i befolkningen meget afholdte og dygtige Viggo von Holstein-Rathlou, herregårdsskytterens anfører i 1848, som købte gården.

Allerede den 29. november 1868 blev der på Rathlousdal skrevet en købekontrakt, der er underskrevet af d'herrer Dahl og Møller samt af Chr. Fr. Emil v. Holstein-Rathlou og som curator Viggo v. Holstein-Rathlou⁴⁷).

CHRISTIAN FREDERIK EMIL v. HOLSTEIN-RATHLOU

Hvad var egentlig grunden til, at administrationen på Rathlousdal købte Rodtenseje?

Ingen kan vel sige noget sikkert herom, eftersom der ikke i de to hovedgårdes arkiver findes private dokumenter, der kan give oplysning om sagen.

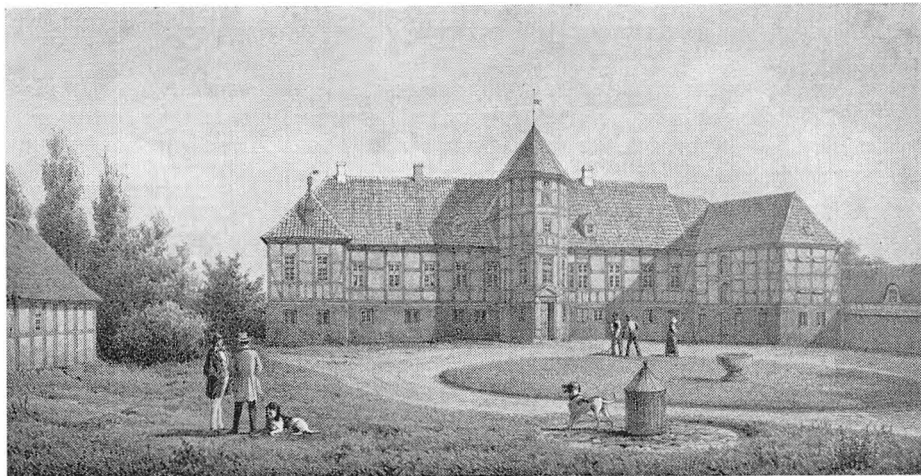
Men man kan jo gisne på, om det har været tanken at gøre Rodtenseje til et enkesæde for Rathlousdal. Den unge stamherre skulle jo netop snart på eget ansvar overtage administrationen af det store stamhus, men endnu var han ikke gift og blev det ikke før 1878, og indtil da blev hans forældre boende på Rathlousdal. Hvis det har været tanken at gøre Rodtenseje til et enkesæde, er den ret hurtigt blevet op-

givet, idet »Holsatia« i Hou blev bygget 1884 til brug for stamherrens forældre. Snarere har købet af Rodstenseje været en pengeanbringelse, og det viste sig i tidens løb at være en heldig anvendelse.

Det gjaldt nu om for Holstein-Rathlou at få en dygtig forpagter til det ny erhvervede gods.

Foruden Rathlousdal, Gersdorffslund og nu Rodstenseje ejede stamherren i kompagniskab med forpagter Chr. F. Jensen hovedgården Holmgård i Skals sogn, Viborg amt.

Denne forpagter Jensen var født 9. oktober 1833 i Vejlshuset ved Odder, hvor hans far var skovrider. Han var oprindelig bestemt for forstvæsenet, men efter et par års forløb kastede han sig over landvæsenet, blev først underforvalter på Tjele,

Rodstenseje.

Efter F. Richardt og C. E. Secher: *Prospecter af danske Herregaarde*. Bd. 15, 1863.

bestyrede moderens gård i Saksild, var derefter forvalter på Ørlevkloster og Gl. Estrup. I 1865 blev han medejer af Holmgård og havde vel tænkt sig at blive enejer af denne gård.

Men da stamherren på Rathlousdal købte Rodstenseje i 1869, rådede administratoren Viggo v. Holstein-Rathlou sin søn (stedsøn) til at overtale Chr. F. Jensen til at blive forpagter på Rodstenseje. Denne var allerede dengang kendt som en solid og meget dygtig landmand.

Jensen tog med glæde mod tilbudet, skønt forpagtningsbetingelserne var ret hårde, 20.000 kr. inklusive skatter årlig. Men dette at komme tilbage til hjemegnen trak stærkt i ham, og desuden kendte han jo Hads herreds fortrinlige jord.

I den lange årrække, stamhuset Rathlousdal ejede Rodstenseje (1869—1915), var den udforpagtet til 2 forpagtere: Chr. F. Jensen 1869—1891 og R. Helms 1892—1916. Det blev selvsagt disse to, og navnlig den første, der kom til at præge livet og arbejdet på Rodstenseje i det lange tidsrum.

CHRISTIAN FREDERIK JENSEN

Han er blevet betegnet som en af Jyllands dygtigste landmænd, en mand, der på landbrugets område så videre ud end de fleste, og som ville være med at opdrage

sin tids unge mennesker til dygtige landmænd. Hans manddomsgerning faldt i tiden efter 1864, da der kaldtes på alle gode kræfter, og han var med sin kyndighed på landbrugets område i lige så høj grad som åndens stormænd i denne tid med til at opbygge og dygtiggøre dansk ungdom, så de senere kunne træde ind i banebrydende landmænds rækker⁴⁸).

Som lærested blev Rodstenseje efterhånden meget kendt og søgt af elever rundt omkring fra hele landet. Op imod halvtredie hundrede unge mænd har her fået kærlighed til og indsigt i landbruget.

En af Hads herreds fremragende landmænd, Kuur Rasmussen, Gylling, har først fået sin uddannelse hos forpagter Jensen, dels på Holmgård, dels på Rodstenseje. Hvad han modtog af ideer og indtryk af sin læremester, kom senere til at præge hans dygtige landmandsliv.

Hvad var det da, forpagter Jensen havde at vise og give sine elever frem for andre landmænd på denne tid?

Ja, man kunne vel næsten kalde Rodstenseje en slags moderne forsøgsstation. Landhusholdningsselskabet, af hvilket Jensen var medlem, gjorde flere forsøg med, hvilke slags byg- og hvedesorter der gav den største afgrøde. Desuden blev der i stor stil prøvet nye anvisninger til forebyggelse af plantesygdomme.

På Holmgård begyndte Jensen med tillæg af jysk malkekvæg, et arbejde han fortsatte med held på Rodstenseje, og i 1874 forsøgte han sig med tillæg af kort-hornskvæg. Stamdyrene købte han i Skotland, samtidig med at han på Ribe-Tønder-egnen købte flere af de mest udprægede køer af Ballumracen til krydsning med korthornet, og resultatet blev særdeles godt.

Før der var nogen, der tænkte på fedtindholdet i mælken, var Jensen klar over, at f. eks. det jyske kvæg gav mere smør pr. pund mælk end det rødbrøgede kort-horn. De enkelte køers mælk blev målt i reagensglas for på den måde at se flødens mængde. Altsammen blev ført meget nøjagtig til bogs i den fine prøvemalkningsbog. Engang da denne blev fremlagt og omtalt på en landmandsforsamling i Ålborg, udtalte bedømmelseskomiteen: »Den mand må have god tid at skrive.« Det var blomsten af jyske landmænd, der kunne udtale sig således og ikke var kommet videre.

I 1874 blev der indlagt dampværksdrivkraft på Rodstenseje, så man nu ved hjælp af damp kunne kerne, tærske, skære hakkelse, ælte dej, rense og male korn, desuden opvarme vandet til kørerne om vinteren og vullen til svinene.

Alt dette og mere til fik eleverne at se og besked om. De nye ideer åbnede nye muligheder for fremskridt af stor rækkevidde for de unge.

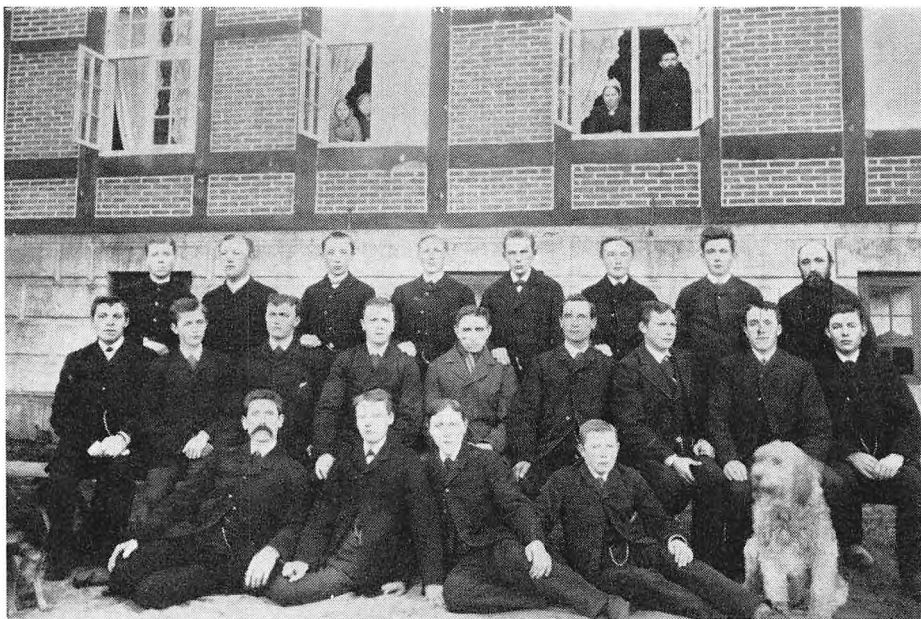
Forpagter Jensen og hans hustru gjorde i det hele taget meget for deres elever. Foruden lejlighed til belæring gennem boglæsning fik de også lov til at more sig. De dansede hver lørdag og tit søndag aften med i borgestuen. Hensigten dermed var at holde de unge borte fra gæstgivergården i Odder, hvor det ikke altid gik så fint til.

Den forpagtningsafgift, Chr. F. Jensen årligt skulle betale til Rathlousdal, var meget betydelig, 50 kr. pr. td. land og ialt ca. 20.000 kr. inkl. skatter. Da afgiften ikke rettede sig efter kapiteltaksten, var den alt for høj i nedgangstider. Aldrig, selv i de værste år, blev der givet lempelser, og Jensen bad heller ikke derom.

Engang midt i firserne kom en forpagter på en større gård nord for Århus i besøg på Rodstenseje. Under en samtale sagde han henvendt til Jensen: »Ja, i år har De vel ingen afgift svaret til Rathlousdal. Jeg har i alt fald ikke kunnet svare en øre og fået det hele eftergivet.« Jensen vendte sig mod ham og svarede: »Jeg har aldrig fået og heller ikke anmodet om afslag på afgiften.«

Om det var bitterhed eller den faste vilje til under alle eventualiteter at klare enhver sit, skal være usagt. Han kunne ikke stå i gæld til nogen.

Man forstår ikke, at Chr. F. Jensen kunne overkomme et så stort og intensivt landbrug. Han var nemlig en svag mand, der i sine dygtigste år blev angrebet af en smertefuld ryglidelse, der hærgede ham i 17 år, og som medførte, at han i otte år i træk måtte ligge til sengs. Flere fremragende læger fra København, bl. a. professor, dr. med. Drachmann og Howitz, rejste over for at undersøge ham; begge mente, at det var en svulst på den indvendige side af rygsøjlen. Alt blev gjort for at genvinde helbredet, men intet hjalp. Stadig havde han smerter, men aldrig har nogen hørt ham beklage sig over sin sygdom.

Landbrugselever og medhjælpere på Rodstenseje o. 1885. I vinduet forpagter C.F.Jensen og familie.

Til trods for denne var han altid interesseret i alt, hvad der foregik hjemme og ude i verden, på rigsdagen og i kommunerne.

I de år, han lå til sengs, havde han et stort gadespejl anbragt således i sygeværelset, at det kunne drejes til flere sider, så han gennem dette kunne overse det meste af gårdspladsen og på den måde holde sig a jour med, hvad der foregik, når hestene og folkene drog i marken på arbejde.

Chr. F. Jensens søn, kontorchef Magnus Jensen, Carlsberg-bryggerierne, har fortalt følgende: »Ladefogeden Per Nielsen var fars trofaste arbejdsleder, fra han overtog forpagtningen til et par år før sin død. De havde mange fortrolige samtaler om arbejdet på den store gård. Om foråret bragte han græstørv fra forskellige steder i marken op til sengen, for at far kunne bestemme tidspunktet, når køerne skulle på græs. Desuden bar han levekalvene op i stuen til eftersyn. Stine, vor stuepige, fulgte gerne med for at optage i et natmøbel, hvad der eventuelt kunne falde fra. Mor var ikke altid glad for denne forestilling.«

For egen regning og risiko anlagde Chr. F. Jensen et vandværk på Rodstenseje med vand fra Rathlousdal. Folk troede, han var gal. Man mente jo da, at Rodstenseje lå højere end Rathlousdal; man siger jo stadig her på egnen op til Rodstenseje og ned til Rathlousdal. Men Jensen var sikker på det modsatte og lod en ingeniør nivellere strækningen, hvorved det blev konstateret, at vandet med lethed kunne løbe »op« til Rodstenseje.

Da Jensen med årene fik det lidt bedre, blev hans madras lagt på en vogn, der var særlig indrettet dertil, og på den måde kørte han omkring i markerne og tilså arbejdet. Senere nåede han at kunne gå ved krykker og til sidst ved stok, selv om han nok engang imellem måtte bide smerterne i sig. Han blev endog så rask, at han i 1888 kunne rejse til København og besøge den store nordiske landbrugs- og industriudstilling.

Gruppebillede fra Rodstensejes have o. 1890. Midt i billedet forpagter C. F. Jensen (stående, bageste række) og hustru (siddende, 1. række). — N. Rasmussen fot.

Under de svære sygdomsår var der en, som Jensen roligt støttede sig til, og som drog et stort læs. — Det var hans hustru, Marie Jensen, født Madsen. Hun var ham en trofast og forstående sygeplejerske og en klog kvinde, han kunne rådføre sig med.

Kontorchef Magnus Jensen fortæller om sin mor, at hun var en meget dygtig husmor. Folkene holdt af hende, samtidig med at hun aftvang respekt. Hun kunne optræde med stor myndighed over for dem.

Som det fremgår af det foregående, var Chr. F. Jensen en foregangsmand på landbrugets område. Sin største indsats som landmand gjorde han på Rodstenseje i en tid, da man stod famlende over for nye fremgangsmåder. Ved sine mange heldige forsøg både med korn, rodfrugter og kreaturer skabte han nye retningslinier, der blev førende i dansk landbrug i tiden efter ham. Hans kreaturbesætning var vidt berømt, den havde han, som anført, skabt ved krydsning med korthorn og Ballumracen, hvilket gav til resultat et glimrende fede- og malkekvæg. Sønnen, Holger Wern, mindes en hvid stud af denne besætning, der, så vidt han husker, vejede omkring 2500 pund. Den blev købt af nogle mænd i forening og fremvist for penge.

Efter landbrugsudstillingen i København 1888 skrev man i en omtale af ham: »I den med fast dampkraft og flere gode indretninger velledede bedrift (på Rodstenseje) har i de sidste 19 år over 200 unge mennesker fra landets forskellige egne (og enkelte norske) haft plads som landbrugslærlinge«. De fleste af disse unge praktiserede senere det nye, de så og lærte på Rodstenseje, og vedblev at stå i forbindelse med Chr. F. Jensen, der stadig interesserede sig for sine elever.

I en gammel notesbog, der vistnok opbevares på Odder museum, findes nogle optegnelser om arbejdet på Rodstenseje i 80-erne og 90-erne. Disse optegnelser har jeg for flere år siden afskrevet. Desværre er skribentens navn ikke anført, men det må have været en mand, som har deltaget i arbejdet på Rodstenseje eller haft en ledende stilling på gården. Mærkeligt er det at læse disse gamle optegnelser fra en tid, da man ikke kendte stort til maskiner, men hvor alt arbejde måtte udføres af et stort folkehold og ekstra mandskab i de travleste tider⁴⁹).

Rodstenseje set fra gården o. 1890.

Det er omtalt, at Chr. F. Jensen kunne rejse til den store udstilling i København 1888. Men denne bedring i helbredstilstanden var ikke holdbar. Det gik atter stærkt tilbage, og smerterne kunne blive så store, at de undertiden formørkede hans sind.

Den 11. februar 1891 døde han, og døden kom som en befrielse for ham selv, men den berøvede hans hustru og børn en kærlig mand og fader og det danske landbrug en meget dygtig og offervillig mand. Han blev kun 57 år gammel.

Forpagtningen af Rodstenseje udløb 1. maj samme år, og hans hustru flyttede til Saksildgården, men også den afhændede hun og rejste til København, hvor hun tilbragte nogle hvileår i samvær med slægt og venner. Hun døde 1. oktober 1916 og blev begravet ved siden af sin mand på Odder kirkegård.

FORPAGTER RUDOLF HELMS

Samme år som Chr. F. Jensen døde, fik Rodstenseje en ny forpagter, Adam Rudolf Helms, født 15. maj 1859 på Bramslykke (Lolland), død 20. august 1920 på Trudsholm (Holbæk), gift 15. april 1891 i Valløby kirke med Ranka Smith, født 10. maj 1866 i Reykjavik (Island), død 31. maj 1951 i København⁵⁰).

Erik Helms, København, en søn af forpagter Helms, har i nogle optegnelser fortalt lidt om livet i hans barndomshjem på Rodstenseje:

»Når man ad Odder-Horsens-landevejen kommer omtrent til alleen, der fører op til Rodstenseje, står der på højre hånd en gammel eg lige inden indkørselen. De gamle fortalte, at admiral Jens Rodsten selv havde plantet den, og hvis den bliver fældet, vil der ske frygtelige ulykker på Rodstenseje.

Da mine forældre havde Rodstenseje i forpagtning, var stalde og ladebygninger stråtede, og i den gamle lade over for hovedbygningen var der fuldt af dejligt, gammelt egetømmer, hvori der var flere gamle årtal; jeg husker et »R.V. 1726«.

De munkesten, der er indmuret i hovedbygningen, stammer fra det gamle Hovedstrup og Skanderborg slot?

Mine forældre forpagtede i 1892 (?) Rodstenseje og var der til april 1916. Rodstenseje hørte dengang under Rathlousdal, og jeg husker, at min far fortalte mig

Forpagter Rudolf Helms (1859—1920) og hustru Banka f. Smith (1866—1951).

lidt om livet på gården i de første år. Fra 1892 til omkring århundredskiftet blev gårdens mælk behandlet på mejeriet, som dengang fandtes i kælderen af hovedbygningen.

Der var et stort folkehold både ude og inde, og særlig min mor tog sig meget af de unge mennesker, hvoraf en del var nære bekendtes og venners sønner og døtre. Arbejdstiden var lang, men jeg husker fra min barndom, at de unge mennesker efter fyraften morede sig med leg og dans på græsplænen i haven. Dengang var det almindeligt, at folkene blev flere år ad gangen, således husker jeg tydeligt, at vores gamle kokkepige, Birthe Hoffmann, var hos os i de 25 år, vi var på Rodstenseje, og Maren Andersen, vor stuepige, var hos os i 12 år, og mange af de gamle husmænd havde arbejdet på gården, før mine forældre kom. Far fortalte mig om høstgilderne, men selv husker jeg dem ikke. Derimod julegilderne mindes jeg tydeligt. Et stort juletræ stod tændt i den store dagligstue, og der blev holdt julefest for dem af folkene, som ikke havde fri mellem jul og nytår. Af de gamle daglejere husker jeg særlig Anders Nielsen, som fyrede under dampkedlerne og passede de få maskiner, som dengang fandtes på gården. Han havde sit hjem i Gosmer, men boede altid på Rodstenseje og

havde sit værelse og sin seng der. Et lille eksempel på, hvordan forholdene var dengang. Anders Nielsen kom en aftenstund op til far og spurgte, om forpagteren ville kautionere for ham for et par træskostøvler, som han havde set hos træskohandleren i Odder. — Far sagde nej til kautionen, men lånte ham pengene; jeg tvivler på, at de nogensinde er blevet betalt tilbage, thi Anders Nielsen og alle de gamle stod meget højt i både mors og fars gunst. Ligeledes havde vi i mange år en kusk, der — længe før far og mor havde fået invitation fra egnens gårde — vidste, hvornår selskaberne skulle holdes, det var nemlig blevet drøftet indbyrdes mellem kuskene.

Som andre gamle herregårde havde Rodstenseje også sine spøgelser.

Der hænger i en af stuerne på gården et maleri af Jens Rodsten og gemalinde. Admiralen i fuld rustning. De gamle fortalte, at i stormfulde efterårsnætter kunne

Hæstgilde på Rodstenseje 1897.
Siddende til højre forpagter R. Helms og hustru. — N. Andersen fot.

man fra tårntrappen høre admiralen rasle med sine våben, og i månelyse nætter var der mange, som havde set den hvide dame i den lange stengang nede i kælderen.

Noget af det, der har betaget mig mest, og som jeg husker bedst fra mine drengeår — jeg har vel været en fem-seks år — var da min mor kom hjem fra en rejse til sin fødeø, Island. Da var hele gården illumineret med lys og lamper i alle vinduerne. Det var en stille, klar sensommeraften, og jeg har aldrig set hovedbygningen så smuk som dengang.»

Foruden forpagterfamilien boede i halvfemserne også Rudolf Helms' forældre på gården. De døde begge på Rodstenseje og blev begravet på Odder gamle kirkegård. Graven er imidlertid sløjfet, men den store gravsten er henstillet op ad kirkegårdsmuren mod vest. På stenen står:

»Emil Nicolai Helms,

fhv. Ejer af Vaar, født paa Horsens Apotek 25. Juli 1825,

død paa Rodstenseje 17. April 1902

og Hustru

Marie Sophie Pauline, født Tesdorph,

født paa Støchelsdorf 3. Juli 1818

død paa Rodstenseje 13. Marts 1904.«

Vår hovedgård ligger i Farstrup sogn, Slet herred i Himmerland.

AKSEL HØYERS GODSEJERTID PÅ RODSTENSEJE

I Hads herreds skøde- og panteprotokol, der fra 1870 beror på dommerkontoret i Odder, meddeles det i protokollen 1916—18, folio 95, at hofjærgermester Chr. Fr. Emil v. Holstein--Rathlou sælger Rodstenseje til proprietær N. Chr. Nielsen (v. proprietær Chr. Lund) af Randlev for 457.400 kr. Denne Chr. Nielsen var hovedmanden i et selskab, der ville købe gården, ikke for at drive den, men for atter at sælge den. Rodstenseje var altså blevet et handelsobjekt.

Det hedder i slutseddelen 1915, at alle bygninger med grund-, mur- og nagel-faste appertinentier, besætning, inventar, avl, afgrøde, fourage, vogne, maskiner etc. — kort sagt alt skal den nuværende forpagter Helms ved sin forpagtningsfratrædelse aflevere til sælgeren, alene med undtagelse af 10 større og mindre ældre malerier, der har været overleveret nævnte forpagter uden taksation, samt en gammel døbefont, idet køberen i et og alt fra nu af indtræder i sælgerens stilling iflg. forpagtningskontrakt — alene bortset fra, at forpagtningsafgiften tilfalder ejeren for tiden indtil 1.

Rodstenseje set fra haven o. 1900.

maj 1916. Det samlede areal udgør efter landinspektørens opgivelse 334 td. ager og eng og 42 td. skov. Købesummen udgør 1250 kr. pr. td. ager og eng og 950 kr. pr. td. skov, i alt 457.400 kr.

N. Chr. Nielsen videresælger imidlertid med hofjærgermesterens tilladelse slutseddelen den 13. december 1915 til godsejer Aksel Høyer, dog for en højere salgs-sum, hvilket bekræftes af afdøde Aksel Høyers søn, godsejer Boy Høyer til Borupgård i nedenstående smukke optegnelser om forældrene. — Boy Høyer meddeler, at hans far var sønderjyde og som 17-årig blev udvist med 24 timers varsel og med tilhold om ikke oftere at komme tilbage (hvilket dog vist ikke blev taget alt for bogstaveligt). Men selv om Aksel Høyer faldt godt til i det gamle land, længtes han stærkt efter sin hjemegn, Ø. Lindet, hvor han var født og opvokset. Denne egn rummede mange af Sønderjyllands bedste og mest udprægede danske skikkelser, der med mod og kraft bekendte sig til alt, hvad der var dansk. Slægterne Høyer og Mygind hørte til dem.

Aksel Høyer måtte gå i tysk skole, hvad der forøvrigt ikke betød så meget, eftersom denne tyske undervisning svækkedes meget både i hjemmet og ved ophold på danske skoler. Da han som 17-årig bortviste en tysker, der udfrittede gårdens folk om ejerparrets nationale forhold, fik han, som før nævnt, besked om med 24 timers varsel at være ude af landet. Han tog til Danmark, og et par år efter blev også forældrene udvist. Heldigvis havde et par af Aksel Høyers brødre sprunget tysk sol-

dat, så de kunne som tyske statsborgere overtage gården, der således ikke kom på tyske hænder.

Aksel Høyer kom på Frederiksborg højskole og prægedes stærkt af Holger Begtrupps tale om »Vinduet i Vest«. Efter højskoleopholdet blev han bestyrer på den kendte landstingsmand Peter Jensens ejendom uden for København, Stengården, der var tilholdssted for mange af tidens kendte venstrepolitikere, således I. C. Christensen, Sigurd Berg, gamle Madsen Mygdal og mange flere. Her fik han et glimrende indblik i dansk politisk liv. Han stiftede også et nærmere venskab med H. Hauch, der dengang var på Lyngby landbrugsskole, og var selv senere elev på Tune landboskole. Derefter blev han bestyrer på en stor gård på Randers-egnen, hvor han var, indtil han i 1903 blev gift og med en udbetaling af 15.000 kr. købte Wissingsminde ved

Mælkevogn på Rodstenseje o. 1905.

Lunderskov for 130.000 kr. (360 tdr. land). Høyer opførte gårdens nuværende hovedbygning og kostald.

Det havde altid været hans drøm at komme tilbage til Sønderjylland og »tage en gård fra tyskerne«. Der var skrevet slutseddel om en gård dernede, men sælgeren sprang fra i sidste øjeblik, og Høyer var gårdløs i 3 måneder og boede i en villa i Hellerup. Men inden året 1915 var udrundet, havde han købt Rodstenseje den 13. december.

Axel Høyers søn, godsejer Boy Høyer, Borupgård, har i november 1957 i nogle skriftlige optegnelser meddelt lidt om sin fars godsejertid på Rodstenseje.

»Rodstenseje havde i mange år hørt til Rathlousdal og i de senere år været forpagtet ud til forpagter Rudolf Helms, hvis forpagtning udløb til foråret 1916.

Under Rodstenseje hørte dengang 454 td. land beliggende omkring gården med ca. 400 td. ager og resten eng og skov, desuden hørte der under gården 42 td. land skov, beliggende ved Tvenstrup.

Af arealet hjemme ved gården beholdt Rathlousdal i første omgang 120 td. land beliggende øst for vejen fra Odder til Randlev, dog forpagtede far dette areal for en årlig afgift af 50 kr. pr. td. og fik desuden forkøbsret på det. I 1919 købte han det for 180.000 kr.

For selve gården på 334 td. land plus 42 td. skov og med pligt og ret til at overtage forpagterens løsøre ifølge den bestående forpagtningskontrakt, betalte far

i 1915 498.000 kr. — altså kom han til at betale for hele gården på 492 td. land ialt 658.000 kr. Det var den gang en meget høj pris, hvilket ikke mindst det sidste køb af de 120 td. land var årsag til.

Inden salget af Rodtenseje fjernede hofjægermesterinde fru v. Holstein-Rathlou nogle gamle malerier af den gamle adel på Rodtenseje. De havde hængt der i mangfoldige år. Men efter lange og ret besværlige forhandlinger lykkedes det far at få dem tilbage til gården, hvor de rettelig hørte hjemme. Han sørgede for, at de tilhører gården og ikke de skiftende ejere.

Rodtenseje er og var også dengang en af Jyllands bedste gårde i sin størrelse, men var ved overtagelsen meget forsømt, hvilket var naturligt på grund af de mange års bortforpagtning.

Større vedligeholdelse både i marken og på bygningerne er tilbøjelig til at blive udskudt under en forpagtningsperiode, da hverken ejer eller forpagter mener at være forpligtiget til at betale omkostningerne, og resultatet bliver, at der intet bliver lavet.

Far, der af naturen var meget aktiv, tog straks fat på avlsbygningerne, som overalt var tækket med strå. Kostalden blev moderniseret indvendig, en trimpel blev opført, hvorved lokaliteterne blev højere, tagkonstruktionen blev fornyet og tækket med røde tagsten. Resultatet blev en særdeles smuk bygning, som efter den tid også var både god og praktisk.

Laden bestod af lave grundmure med et højt tag tækket med strå, en smuk bygning, men meget uanvendelig, især da den i det indre var fyldt med gammelt, meget svært egetømmer, hvorom rytget sagde, at det stammede fra svenskekrigen, og som før havde siddet i krigsskibe. Det var i hvert fald rigtigt, at det havde været brugt før, hvilket kunne ses af gamle bolthuller.

Det var helt nødvendigt at forny laden, hvilket også skete ret hurtigt, og resultatet blev en meget smuk, moderne hejselade, som også blev tækket med røde tagsten.

Hestestalden var meget dårlig, og da man dengang havde mange heste, blev der bygget en helt ny hestestald med rum til 20 heste, og deraf var nogle indrettet som bokse, da der ofte var tillæg af føl.

Også hestestalden blev bygget af røde sten og rødt tag, så helhedsindtrykket af den gamle hovedbygning og de smukke avlsbygninger blev særdeles smukt og solidt.

I kælderen af den ene af hovedbygningens fløje blev indrettet et lille mejeri, som behandlede gårdens mælk, hvorefter den blev solgt direkte fra vogn i Odder. Dette var begyndelsen til det nuværende mejeri, som godsejer Schmiegelow har bygget og lod opføre så stort, at det også kan behandle mælk fra andre gårde.

Far var en meget alsidig landmand, men hans største interesse var dog planteavl og derunder både korn, frø og roer. Ingen kunne som far nyde en af disse smukke forårsmorgener med strålende sol og lærkesang, når jorden bliver lys og falder godt for harven, så var han rigtig i sit es og kunne allerede glæde sig til at se sommerens smukke kornmarker.

(Da jeg har kendt Axel Høyer personlig, kan jeg ikke lade være med at fremkomme med et par bemærkninger om ham. Han var ikke alene en praktisk landmand, men han så også poesien i landmandslivet og kunne fryde sig over det groende liv. Han var desuden en stærkt handlingens mand, der vel overvejede problemerne, men der var ikke langt fra ord til handling, og han evnede at overse handlingernes rækkevidde. Mon ikke det var sønderjyden i ham, der havde givet ham både sindets poesi og længsler og ikke mindst gjort ham til den handlingens mand, han var. Th. M.).

Far var, som anført, en alsidig landmand. Rodtensejes gode jorder var taknem-

Interiør fra Rødslenseje 1963.

melige for god og kærlig pleje i form af rigelig kunstgødning og god jordbehandling. Udbyttet blev efter datidens forhold særdeles stort, og da kvaliteten også var god, blev meget af kornet solgt som sædekorn.

Det viste sig også, at jorden på Rodstenseje trængte til kalk, og i den anledning søgte far efter mergel på selve gårdens mark og fandt særdeles god mergel i den såkaldte »hvide grav«, som ligger ved Randlevvejen. Resultatet blev, at Hedeselskabet her åbnede et større mergelleje, som i flere år leverede mergel til det meste af Hads herred.

Af mere specielle afgrøder husker jeg, at vi i krigsårene 1917 til 1919 dyrkede store arealer med tobak. En stor trælade, som ligger nord for gården, blev omdannet til tørrelade. Tobaksbladene blev plukket, sat på snore og hængt op i laden til tørring.

Noget stort økonomisk udbytte gav dette produkt ikke, men det gav i hvert fald meget arbejde, især til koner og børn.

Rodstenseje. Avisgården o. 1910.

Far havde nær tilknytning til det landøkonomiske arbejde, gjorde mange forsøg og var i det hele taget med på alt det nye, der rørte sig inden for landbruget.

Driften af Rodstenseje skete ved hjælp af nogle få gifte familier og dertil 8 unge landvæsenselever på 18 år.

Far, mor og vi børn spiste altid sammen med eleverne, hvilket bevirkede et ret nært samarbejde, og vi følte os alle knyttet nært sammen. Da Rodstenseje i fars tid blev betragtet som et godt lærested, havde vi altid let ved at få elever, og når der var nok at vælge imellem, blev de udvalgte som regel nogle dygtige, flinke og tiltalende unge mennesker, der var med til at sætte humør og liv over det daglige arbejde.

Mine forældre faldt godt til på Rodstenseje, ikke alene fordi de havde held og lykke i deres arbejde med selve driften, men de faldt også godt til på egnen og fik mange venner. Både far og mor var fra deres ungdom meget højskoleprægede, og det var derfor ret naturligt, at vi tilsluttede os valgmenigheden i Odder, og med hensyn til skolegangen, da blev min søster Gudrun og jeg, som var de ældste, sat i friskolen, hvor vi befandt os særdeles vel og fik en levende og solid undervisning. Desuden blev vi konfirmeret i valgmenighedskirken af pastor Sv. Fenger, som til- ligemed højskoleforstander A. Dolleris og frue blev vore nære og gode venner.

Som regel cyklede vi til skole, men var vejret dårligt, kørte vi i en jumbe, forspændt en lille dejlig og dygtig islænder. Samme hest løb også om sommeren ned til Saksild strand med os, hvor vi har tilbragt mange herlige eftermiddage.

Islænderen, som hed »Ting«, havde vi overtaget efter forpagter Helms. Den var også min ridehest, og med den har jeg redet til væddeløb på dyrskuepladsen i Odder.

En sommerdag i 1918 sad vi børn hos fru Ester Malling-Pedersen, hos hvem vi fik engelskundervisning. Pludselig blev der meget stærk færdsel på gaden, alle havde så travlt med at komme ud ad Horsens landevej, politi og brandbil for af sted i lynende fart. Jeg var klar over, der var noget galt på færde, og blev noget urolig.

Til sidst måtte fru Malling oplyse for os, at det brændte i hovedbygningen hjemme på Rodstenseje, og så kunne hun naturligvis ikke længere holde på os.

Rodstenseje set fra gården 1963. — Hammerschmidt fot.

Heldigvis gik det ikke så galt, ilden blev slukket, inden der var sket nævneværdig skade.

Desværre var far og mor ikke hjemme, de var på besøg i Viborg og fik her den noget forhastede meddelelse, at den gamle smukke hovedbygning på Rodstenseje ved Odder var nedbrændt.

Den landmand, som far fik mest med at gøre, var forpagter Nymann på Åkær, nuværende ejer af Gjeddesdal. Han var en dygtig, praktisk landmand med et frisk og åbent sind. Han lagde aldrig skjul eller dæmper på sine meninger, der kom fra et ærligt hjerte.

Far og Nymann talte næsten hver formiddag sammen i telefonen og drøftede de daglige problemer, der kunne falde for, og jeg tror og ved, at det var til stor glæde og nytte for dem begge.

I efteråret 1927 solgte far Rodstenseje til godsejer Schmiegelow for 700.000 kr. Vi havde haft 11 gode og lykkelige år på den gamle gård, og ikke mindst for mig,

da disse år faldt i min bedste ungdomstid. Jeg var lige fyldt 22 år, da vi forlod Rodstenseje, og jeg havde da været forvalter hjemme hos far i to år. Alle ældre ved, hvor vanskeligt forholdet tit kan være mellem forældre og de voksne børn, men far og jeg havde det bedste samarbejde, hvilket først og fremmest skyldtes hans tillid og overbærenhed over for mig.

Da vi rejste fra Rodstenseje, var det for far med et stik i hjertet, men alligevel med den tilfredsstillelse, det gav ham at have udført et godt og solidt arbejde, ikke alene for Rodstenseje, men også for egnen og landet.«

Samme år, A. Høyer solgte Rodstenseje, købte han Stensballegård ved Horsens (800 td. land). Til denne gård hørte øen Vorsø i Horsens fjord. Denne solgte han som reservat til Københavns universitet. Endelig i 1931 sattes kronen på værket med købet af det store herresæde i Østvendssyssel, Dronninglund. Det kostede 900.000 kr., og arealet var på 3000 td. land ud mod Kattegat, et helt sogn. Der hørte både kirke og kirkegård med til gården, men Høyer overdrog vederlagsfrit kirken til beboerne.

Når Høyer i 1943 solgte Dronninglund, var årsagen den, at der »jo ikke kunne blive et Dronninglund til hver af børnene,« men i dag er sønnen Svend Høyer alligevel ejer af Dronninglund. Han blev forpagter under grev Schimmelfmann, og da denne efter konfiskationssagen efter besættelsen måtte afhænde en del af sit omfattende jordegods, købte Svend Høyer hovedgården, hvorfra en del dog er frastykket.

Efter at have solgt Dronninglund, søgte Axel Høyer tilbage til Sydjylland og købte »Elisalund« i Hjarup. Det blev det sidste sted, ægteparret boede. Her døde Høyer den 14. juli 1957 i en alder af 79 år.

Godsejer A. Høyer var gift med en datter af den kendte venstrepolitiker, redaktør af »Fyns Tidende« og landstingsmand Jørgen Pedersen, og hun har været ham en stor støtte i hans mangeartede arbejde på de forskellige steder, men mest dog for den ungdom, der i stort antal søgte uddannelse som landmænd på de store gårde, de efterhånden kom i besiddelse af. Fru Høyer bor endnu på Elisalund, og i hendes nærhed bor hendes datter Gudrun, der er gift med godsejer Dybbroe på Fovsletgård. En søn, Jørgen Høyer, har en gros forretning med jern og stål i Ålborg.

E. SCHMIEGELOW

I 1927 solgte godsejer A. Høyer Rodstenseje til Eigil Schmiegelow, København, for 700.000 kr.

Denne nye mand hørte til de fremstræbende landmænd. Han var en energisk natur, moderniserede den gamle gårds landbrugsdrift, opførte enkelte nye avlsbygninger og — lidt for nær på den gamle, smukke hovedbygning — noget så moderne som en iscremefabrik.

Det, der særlig interesserede godsejer Schmiegelow, var uden tvivl mejerivæsenet. I 1944, 25-året for oprettelsen af Rodstensejes mejeri, havde han på sin gård i virkeligheden skabt et fuldt ud moderne mejeribrug med nye bygninger, nye maskiner til fremstilling af både konsummælk, eksportfløde og den berømte herregårdsis.

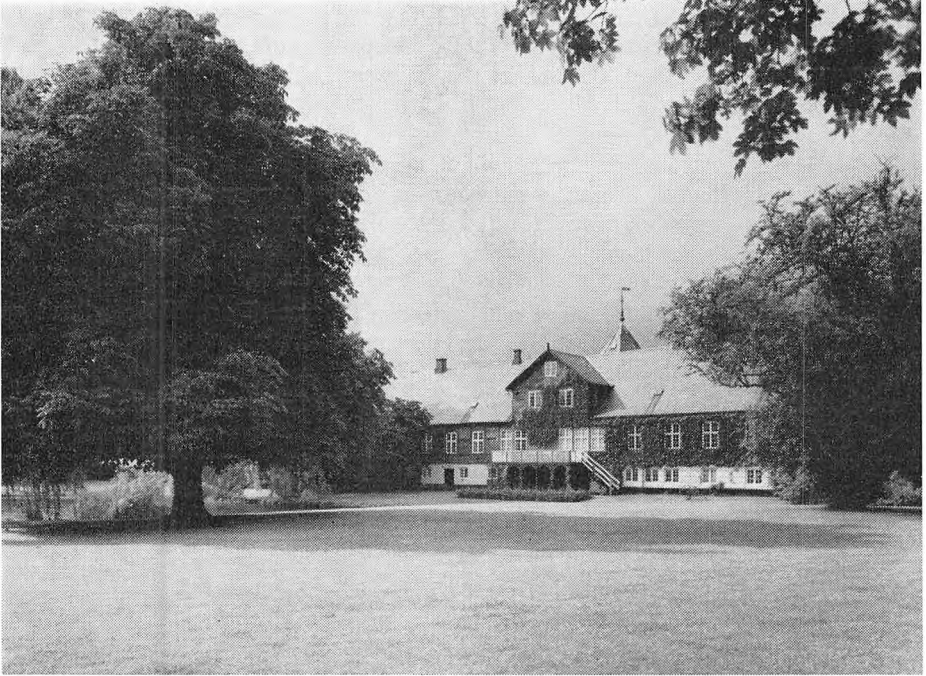
Det var en betydelig virksomhed, han havde skabt sig, der ikke alene gav stor omsætning, men som også rent beskæftigelsesmæssigt betød meget for by og egn.

Mælken, der benyttedes på mejeriet, kom fra to meget store besætninger, fra Akær og Rodstenseje, hvor der blev gennemført en ensartet fodring og renlighed, to faktorer, der var nødvendige for at give fortrinlige produkter.

A. W. NIELSEN

Den 11. marts 1954 indledtes en ny epoke for den gamle gård, idet Eigil Schmiegelow den dag solgte gården til direktøren for Den kgl. grønlandske Handel, A. W. Nielsen, som straks oprettede et aktieselskab med en kapital på $1\frac{1}{2}$ mill. kr., der senere er udvidet til 1,5 mill. kr.

A. W. Nielsens fortid og slægt er nær knyttet til dansk landbrug. Selv har han lært mejeribrug både i Danmark og fremmede lande, inden han i 1931 købte sig ind i et af Storkøbenhavns mejerier, som han forlod i forbindelse med Storkøbenhavns mælkeordning i slutningen af 40'erne.

Rodstenseje set fra parken 1963. — Hammerschmidt fot.

I 1950 overtog han stillingen som direktør for Den kgl. grønlandske Handel, da denne institution blev udskilt fra Ministeriet for Grønland (Grønlands Styrelse), og fra 1956 overtog han stillingen som Carlsberg Bryggeriernes administrerende direktør.

I oprindelse og uddannelse er der således baggrund for, at denne kyndige forretningsmand, som har været betroet så mange betydende opgaver i statens tjeneste såvel som inden for erhvervslivet, har ønsket at udvide sit virksomhedsområde til praktisk landbrug. Måske har den tanke været i forgrunden hos ham allerede nu at forberede sit otium på et fredeligt jysk sted, inden dagens værk er endt.

I de snart forløbne 10 år har der været en hånd på færde overalt. Til eleverne og til gårdens 7 gifte medarbejdere er indrettet fortrinlige boliger, som både er smukke og hensigtsmæssige. Gårdens avlsbygninger er med kyndig bistand gjort egnede til at tjene moderne landbrug. Isolation og ventilation har givet dyrene ideelle vilkår, og nævnes kan det, at den store besætning af malkekøer i dette korte

spand af år ved omhyggeligt avlsarbejde er forbedret til at være mellem Jyllands mestydende. Hvor der før var plads til 18 spand brede jyske heste, er der i dag indrettet kalvestald efter principer, der sikrer kalvenes individuelle udvikling og trivsel, og i maskinbygningen ser man sælsomt udformede maskiner, der udfører de utroligste ting.

I hovedbygningen, som endnu henstår urørt, slår fortiden os i møde, thi både direktøren og hans frue besidder stor sans og forståelse for kulturhistoriske værdier, de ønsker begge at bevare, hvad der er tilbage fra en svunden tid, ligesom de også søger at erhverve gamle ting, der bevisligt har tilhørt de gamle ejere af Rodstenseje.

Direktør A. W. Nielsen og hustru Emma f. Andrés.

På væggene hænger gamle malerier af Rodstensejes ejere i fortiden, bl. a. af den gamle admiral Jens Rodsten, hvis kraftige ansigtslinier minder om en mand med viljekraft og bestemte meninger. Han var ikke alene med til at vinde sejren i Køge bugt 1677 sammen med Niels Juel, han var også en travl mand på det gods, han fik med sin hustru, Sophie Amalie Gersdorff. Han vedblev op i sin alderdom at samle gods til sine to ejendomme: Rodstenseje og Kanne (Rantzausgave). Han undte sig hverken rist eller ro, altid var han på færde for at skabe sig et værdigt gods til sine efterkommere, inden døden indhentede ham 1707.

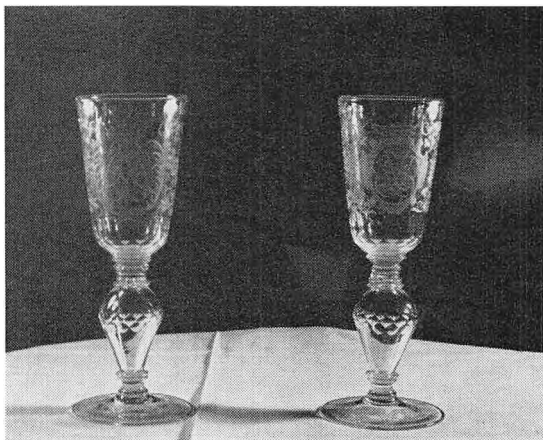
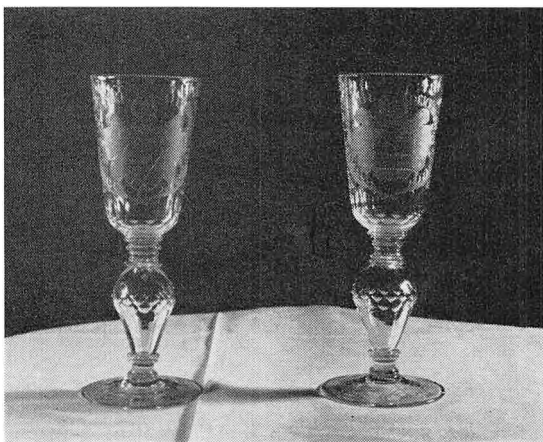
Der kunne godt findes lighedspunkter mellem Rodstensejes første og dens nuværende ejer, som har tilbageført et tidligere frasolgt areal mod Randlev og et areal ved Horsens Landevej samt skærmet gården mod Odder by ved at erhverve Præstelunden, hvorved er sikret en landskabelig skønhed, som man måtte ønske vil blive bevaret i de kommende tider.

Det må vel have været i 1954 eller 55, at forfatteren til denne bog havde en samtale med direktøren angående, hvad der kunne være af arkivstof til belysning af Rodstensejes historie. Jeg meddelte ham, at der intet arkiv fandtes på selve gården, men at det altsammen for længst var ført til landsarkivet i Viborg.

Direktøren ønskede at få dette afskrevet, et arbejde, der tog omtrent tre år for mig. Det er nu nedfældet i denne bog og giver et broget billede af den gamle gårds historie under de skiftende ejere.

Det er Østjysk Hjemstavn, der har forestået udgivelsen, men dette har kun kunnet lade sig gøre med et rundeligt bidrag fra A/S Rodstenseje Hovedgård.

Direktør A. W. Nielsens interesse for landbrug begrænses ikke til Rodstenseje. Han har i de seneste år erhvervet mere end 600 tdr. land hedejord, som i samarbejde med Jydsk Landvinding er gjort til frugtbart agerland og plantage, og det må ikke undre, om Uur Hedebrug ad åre vil blive en pryd for sin egn, som Rodstenseje er det for Hads herred. Skulle han derfor engang i en fjernere fremtid forlade direktørstolen, vil der på Rodstenseje som på Uur være nok at se til, nok at fryde sig ved og nok at glæde sig over.

Pokaler med Dorothea Rodstens og Henrik Bielkes våben og navnetræk.
Se side 16.

ODDER SOGNEKIRKE

*»Kirken den er et gammelt hus,
står om end tårnene falde —«
Grundtvig.*

Ligeegyldigt, hvor man står på en bakke i Danmark, vil man få øje på nære og fjerne kirker. De er det faste punkt for mennesker, hvorom landsbyen og hele sognets liv samler sig.

Således ligger også Odder kirke og kirkegård på et højtliggende sted midt i byens travlhed, omgærdet af en stærk og fast kampestensmur, hvorefter kun et stykke er stablet og af høj ælde.

De danske kirker har deres eget præg, som man ikke finder mage til uden for Danmark. Men alligevel har vi taget ved lære af kirkebyggeri i fremmede lande, navnlig England, Tyskland og Italien.

I grundplan og hovedtræk slutter vore kirker sig tæt til de europæiske kirkebygninger. Men sker det, vi sidder i en kirke i udlandet, forekommer den os fremmed. Anderledes med kirkerne i vort eget land, og ligeegyldigt i hvilke vi kommer, de synes os så hjemlige, så trygge og varmende.

Der ligger noget eget nationalt over dem, noget som kommer os ved. Vi kan udmærket kalde vore kirker for nationale mindesmærker.

Allerede på Svend Estridsens tid var der efter Adam af Bremens opgivelse bygget 150 kirker på Sjælland, 100 på Fyn og 300 i Skåne, hvorimod Jylland endnu var forholdsvis langt tilbage. De var allesammen trækirker, og af dem er der kun meget svage spor tilbage.

Forfatteren Martin A. Hansen skriver i sin bog »Orm og Tyr«, at »de gamle stavkirketomter har ringe lighed med hovtomterne, men at stiltræk er flyttet fra hedenske helligdomme til de ældste nordiske kirker, er der ingen tvivl om.«

Om der har stået en trækirke i Odder, ved man ikke. Der har formodentlig aldrig været foretaget undersøgelser derom i kirkens undergrund. Der kunne have været mulighed for at finde spor af en tidligere kirke, da tårnet i sin tid blev bygget, og navnlig i 1694, da Jens Rodsten lod korsarmen tilbygge, men dels findes der intet skriftligt om dette byggeri, dels har man heller ikke på disse tidspunkter været så nøjeregnende med nogle gamle svage fortidsrester af en eventuel trækirke.

De danske stenkirker, som de står nu, er bygget af forskelligt stenmateriale: frådsten, kridtsten, tuf og granit, men langt de fleste er bygget af svære granitkvadre.

Den romanske stil, hvori de danske middelalderlige kirker er bygget, er barn af den bygningskunst, som romerne bragte med sig, da de drog nordpå langs Rhinen. I Karl den Stores rige, der strakte sig fra Lombardiet i Italien til Ejderen mod nord, fødtes den romanske stil med dens rolige buer og tunge strenge harmoni, som blev direkte forbillede for vore domkirker og gennem dem for det store flertal af vore landsbykirker.

Det har været en voldsom kraftanstrengelse at bygge de ca. 2000 granitkirker, der står den dag i dag, og spørgsmålet melder sig, hvordan det økonomisk har kunnet lade sig gøre.

Med undtagelse af de kirker, som kongerne selv lod opføre i nærheden af deres kongsgårde, og dem som biskoper og andre stormænd byggede, har landsbybønderne i fællesskab selv opført deres kirker uden anden kapitalinvestering end deres eget arbejde og så den kirketiende af korn, som Knud den Hellige under megen modstand fik gennemført. Denne årlige kirkeskat betaltes in natura med hvert 30. neg, som stod på marken, og som opbevarede i kirkelader eller som de også kaldtes: tiendelader.

Naturligvis kunne bønderne ikke selv bygge deres kirker. De måtte have en kyndig mand til hjælp, en stenmester, en der forstod sig på at vælge de rigtige sten og som kunne foretage de rigtige mål.

Stenmesteren var noget af en kunstner. Han kendte stenenes art, havde farvesans og var fremfor alt en mand, der kunne skabe det, han så for sit indre syn, en mand, der var vanskelig at få fat i. Han var som de fleste kunstnere en fåmælt mand, en grubler, opfyldt af det ene at opbygge huse, der var Gud værdige.

Medhjælperne måtte lyde hans bud, og af disse har der nok været enkelte, der trådte i hans fodspor, nogle, der havde et modtageligt sind, åbne øjne og lydhøre øren. De blev selv skabende stenmestre.

Stenmaterialet, granitsten, var stort. Mægtige blokke lå rundt på marken og i skoven. Først når stenmesteren havde efterset, hvilke sten han kunne bruge til kirkebyggeriet, blev det bøndernes sag med primitive hjælpemidler at rokke dem løse af deres ældgamle leje og få dem slæbt frem til byggepladsen.

Det tog åringer at samle stenene og endnu længere tid at omskabe dem til skønne, jævne kvadre.

Tusinder af større og mindre sten lå på den store byggeplads, alene Odder kirke er opbygget af ca. 1200 kvadre, hvoraf blot de middelstore er alenlange. Hvilket arbejde har det ikke været for stenhuggeren at forme de rå vældige stenkolossoer til fine, elegante kvadre?

Under stenmesterens vejledning blev fundamentet lagt, og lidt efter lidt rejstes kirken efter hans sind og tanke.

Det har været en farveglad mand, der har opbygget Odder kirke. De store murflader er en hel symfoni af farver, af hvilke de grålige, rødlige, blålige og gullige vel nok er de fremherskende, men pludselig er de afbrudt af en kraftig sort sten, hvori det glimter, som kunne det være fra talrige små diamanter.

Hvorledes disse store kvadre er blevet lagt op på murene, er vanskeligt at begribe. Det tog tid. To-tre kvadre var nok for en hel dags arbejde. Og endelig efter åringers slid og slæb stod landsbykirken færdig, en kæmpemæssig bygning blandt små jordlave menneskeboliger.

Martin A. Hansen siger i »Orm og Tyr« om disse skønne jyske småkirker, at »de er kunstværker, skabt på selve stedet og formet af levende personligheder, men ikke efter et fast mønster, der en gang for alle er udleveret fra hovedskolerne.«

KVADERSTENSKIRKERNES TILBLIVELSE

En af vore største videnskabsmænd på kirkebygningernes område, M. Mackesprang, mener, at langt den største del af de jyske kvaderstenskirker må tilhøre tiden før 1200⁵¹).

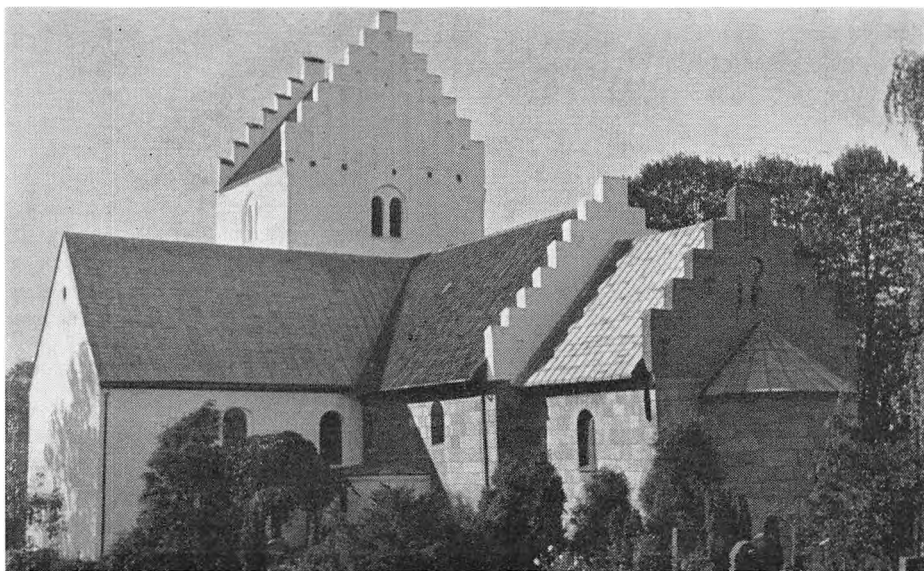
Om kun to kirker på dansk område ved man årstallet, hvornår de er bygget (formodentlig færdigbygget): Gjellerup ved Herning 1140 og Gumløse i Skåne 1191.

Om Odder kirkes første oprindelse ved vi kun, hvad vi gennem stil og materiale kan slutte os til. Den er helt i romansk stil, og dens granitkvadre er uden tvivl hentet fra de omliggende skove og marker.

Kunne man skrælle de senere tilbygninger: tårn, våbenhus og korsarm bort, ville der tilbage stå det oprindelige, skønne kirkehus med skib, kor og apsis. Skib: 15×9 m, kor: $6\frac{1}{2} \times 6$ m, apsis: 8 m.

Vi kender intet til, hvem den dygtige stenmester har været, men han har forstået kunsten at opbygge en smuk og fornem kirke i rene, skønne linier og af pragtfulde, fint tilhuggede kvadre.

Når ikke kirken fra begyndelsen blev bygget større, skyldes det sikkert, at Odder sogn oprindeligt var mindre i område end nu. Det nuværende store sogn var i alt

Odder kirke set fra sydøst. — Voersaa fot.

fald i kirkelig henseende før reformationen delt i 3 sogne: Uld (Ulv), Tvenstrup og Odder, der hver havde sin kirke. Den første blev nedlagt kort efter reformationen, den anden, der var anneks til Odder, var egentlig dømt til nedrivning 1674, men af dens ejer, admiral Rodsten, fik bønderne lov at beholde den mod selv at vedligeholde den. Først 1820 blev den nedrevet af det daværende herskab på Rodtenseje.

Hvornår tårn og våbenhus er tilbygget, ved man ikke med sikkerhed, da intet skriftligt foreligger om dette, men formodentlig i det 14. eller 15. århundrede.

De første fattige skriftlige kilder om Odder kirke får vi først i 1600-tallet.

I Odder sogns ældste kirkebog fra 1655, der er opbevaret i Viborg landsarkiv, findes anført et kirkeregnskab fra 1604—1650. Det drejer sig om kirkens indtægter og udgifter, men egentlig først med 1637 gives der fyldigere meddelelser⁵²).

Af de gamle kirkeregnskaber fra 1640-erne får man indtryk af, at både kirken og kirkemuren har været stærkt medtaget. Om krigen 1625—29 og 1643—45 har været medvirkende årsag, eller det har været tidens tand, der har gnavet på kirkens gamle mure, siges der intet om i de første skriftlige kilder.

Den oprindelige alterprydelse i Odder kirke var et af de berømte, skønne »gyldne altre«, hvoraf der har været flere i Århus stifts kirker, bl. a. Lisbjerg, Tamdrup og Odder. Man kan ikke sikkert vide, om disse altre fra første færd just er gjort til disse kirker, thi både Lisbjerg og Odder hørte under Århus bispestol, og der kan derfor godt være mulighed for, at de først har stået i stiftets katedral, den nuværende Vor Frue Kirke i Århus.

I Antikvariske Annaler findes en beskrivelse af det »gyldne alter« i Odder, hvoraf det fremgår, at den gamle alterprydelse har været ualmindelig prægtig med drevne, forgyldte kobberplader, forestillende Kristus og en række billeder fra hans liv her på jorden.

Prægtfuldt må det have strålet i det dunkle kirkerum, hvor dagslyset havde vanskelig ved at trænge igennem de små farvelagte ruder, når lyset fra de mange tændte vokslys skinnede ind på den blanke forgyldning, i krystallerne og især på det vidunderligt skønne krucifiks. Ikke sært om lysglansen fra kirkens hellige sted må have forekommet menigheden som noget af en åbenbaring.

Francis Beckett siger i sin bog: Danmarks kunst (I s. 228), at man må antage, at »de jyske alterprydelser (gyldne altre) ikke blot er gjort her i Danmark, men også er gjort af danske.«

Odder kirkes gyldne alter har været i brug indtil 1820, men i 1640 fik kirken som før nævnt en ny altertavle, skabt i tidens renaissancetil af den jyske kunstner Peder Jensen Kolding, hvorefter det gamle alter blev nedtaget og solgt 1646 for 10 rdl. til annekskirken i Tvenstrup. Da denne blev nedrevet i 1820, blev den ca. 600-årige alterprydelse på foranledning af sognepræsten Niels Blicher, Randlev, overdraget til kunstkammeret (nationalmuseet), hvor det stadig står tillige med flere andre.

Peder Jensen var en stor kunstner, en ny tids kunstner, og hvad han skabte, har alle dage stor værdi.

Han var meget efterspurgt i Hads herred, idet han har snittet smukke altertavler og andet værdifuldt snitværk til Falling, Gosmer, Halling, Gylling, Saksild og flere kirker. Også nogle prædikestole i rolige, fine linier uden andet figurligt snitværk end nogle englehoveder har han skabt. Gylling altertavle bærer årstallet 1638, og 1640 afslutter han foreløbig sit arbejde i Hads herred med at skære altertavlen til Odder kirke.

Om Peder Jensen skriver Chr. Axel Jensen i sit værk om »Billedsnidere«, at han efter Hads herreds-perioden »har fået ansøgning fra større dele af Jylland, enten fordi hans ry har bredt sig, eller han selv har ført et omflakkende liv. I 1648 er han i det fjerne Thy, hvor han udfører altertavlen til Jannerup kirke. 1654 skærer han altertavlen til Glud kirke ved Horsens fjord og i 1649 herskabsstolene i Skødstrup kirke (mellem Århus og Randers).«

»På sine gamle dage synes han at være vendt tilbage til sit tidligere opland, hvor han i det mindste har leveret prædikestolen til Mallings kirke 1660 og altertavlen til Saksild kirke.«

Chr. A. Jensen mener, at han har slået sig ned i Horsens og der haft sit værksted. »Den rige prædikestol, som nu står i Vor Frelsers Kirke, og som er forfærdiget 1663—70, er sandsynligvis hans sidste værk.«

Afsluttende skriver forfatteren: »Der er i disse senere arbejder en livlig udvikling henimod det barokke, som bedst kan følges i altertavlerne. Skønt hans figurskema holder sig nogenlunde uforandret til det fra Odder-tavlen kendte: en stor nadvergruppe i midten og en krucifiksgruppe foroven, ledsaget af evangelister, er opbygningen stadig varieret.«

Først ved året 1500 er kirken blevet underkastet en større ombygning. I en gammel beretning fra tiden omkring 1750 meddeles det, at der på hvælvingen op mod koret fandtes to gamle våbenmærker, det ene en stjerne og det andet en halvmåne. Disse våbenmærker tilhører slægten Skade, en adelsslægt, til hvilken den næstsidste katolske biskop i Århus, Niels Clausen, hørte. Han residerede som biskop fra 1491 til 1520. Det er formodentlig ham, der har erstattet det gamle bjælkeloft med hvælvinger, og måske stammer både tårn og våbenhus fra samme tid, rimeligvis også kirkegårdsporten.

Biskop Niels Clausen var en nidkær mand, der søgte at give den vaklende katolske kirke stor ydre glans og magt. Han ofrede bl. a. store summer på Århus domkirkes udsmykning, og da Hads herred stod under Århus bispesæde, er der sandsynlighed for, at han også har villet forskønne og udsmykke kirkerne i sit stift.

INVENTAR

I 1927 tog man fat på at føre prædikestolen tilbage til sin oprindelige skikkelse. Den var egetræsmalet og slet ikke smuk at se på, men man var under en prøve-

Koret i Odder kirke. — Foto fra 1958.

skrabning blevet klar over, at der under den hårdhændede egetræsoverstrygning fandtes smukke billeder. Disse blev nu fremdraget, og prædikestolen, der er fra tiden omkring 1600, står nu for os i stærke, kraftige farver, således som den blev malet for århundreder siden. Så nænsomt blev afdækningen foretaget, at det var unødvendigt for konservator Andersen fra nationalmuseet at trække de gamle linier op.

Altertavlen, der ligeledes var overstrøget med en kedelig farve, blev i 1919 restaureret af konservator Niels Termansen, således at den nu fremtræder i sin oprindelige rige forgyldning og farvepragt.

Døbefonten er af granit, har bægerform og er smukt forsiret med løvelignende figurer omkranset af en rig ornamentering, der enkelte steder synes at ligne et nys udsprunget løvværk.

I sin bog »Valdemarerne« skriver Palle Lauring s. 145 om døbefontene: »Der er altid hul i bunden af fontene, for det hellige dåbsvand må ikke øses op, det skal synke bort i kirkens grund.« Formodentlig er der også hul i bunden af Odder kirkes døbefont, og hvis det er tilfældet, forstår man bedre murmesterens arbejde med at forhøje døbefonten. (Se note 52).

I disse dybe granitkummer blev i århundreder de små nøgne børn dukket helt under vandet som Jesus i Jordans flod.

Men på reformationstiden blev det tilladt at lunkne vandet; det er forståeligt, at den fulde dykning i de kolde kirker var livsfarlig for barnet. På Christian den Fjerdes tid ophører neddykningsdåben, og fonten får et messing- eller malmfad, tit med udhævede symbolske figurer og tit skænket af en velhavende mand af menigheden. Messingfadet til døbefonten i Odder har årstallet 1646.

At Odder sognekirke ikke har været fattig på inventar, viser en liste, som en af kirkens præster, provst Schiønning, har opnoteret i 1687⁵³).

EPITAFIER

I inventarlisten fra Odder kirke nævnes Jesper Rasmussen fra Fillerup. Han var herredsskriver i Hads herred, var født 1597 og døde 1679, 82 år gammel.

I kirkens korsarm er ophængt et epitafium, hvorpå er malet et billede af ham selv, hans hustru og alle hans børn. Den lange indskrift fortæller, at han selv til kristelig amindelse har bekostet og ladet epitafiet forfærdige 1664.

DET STORE RODSTENSKE EPITAFIUM ELLER GRAVMÆLE

Som før omtalt i denne beskrivelse af Rodstenseje fik admiral Jens Rodsten af kong Christian V i 1674 tilladelse til at nedbryde Tvenstrup kirke, da beboerne i dette sogn var af »en så ringe og liden almue, at den ikke magter at holde kirken ved lige, men den daglig jo mere og mere forfalder, så dens totale ruin må befrygtes.«

Kirken blev imidlertid ikke nedbrudt, da beboerne i Tvenstrup og Svorbæk bøn-faldt om at måtte beholde den, hvad de også fik lov til, dog på den måde, at sognepræsten i Odder ikke mere kaldtes til Tvenstrup, men at han alligevel ved mindelig overenskomst af og til holdt gudstjeneste i kirken; desuden skulle beboerne selv afholde udgifterne ved kirkens vedligeholdelse.

Imidlertid byggede Jens Rodsten alligevel en korsarm til Odder kirke af en sådan størrelse, at kirken i påkommende tilfælde kunne rumme Tvenstrup kirkes menighed. Dette skete i 1694, men kirken i Tvenstrup vedblev at bestå endnu i 136 år indtil 1820, da den blev nedbrudt.

Odder kirkes korsarm er den dårligst byggede del af kirken, opført som den er af utilhugne sten, den ligesom ikke hører til og virker næsten som en knytnæve mod den egentlige gamle kirke med de skønne kvadre, der var tilhugget med flid og fromhed.

Da denne korsarm blev tilbygget, skete der vel i kirken den forandring, at prædikestolen blev flyttet fra skibets sydøstlige hjørne til dens nuværende plads, så man også fra tilbygningen kunne se og høre præsten.

Korsarmen i Odder kirke med det Rodstenske epitafium.

For admiral Jens Rodsten har den egentlige tanke med korsarmen sikkert været at bygge et kapel for sig og sin hustru og efterslægt. Det kunne ikke ske for tidligt. De var ved at blive gamle. Sophie Amalie Gersdorff døde 1706 og admiralen året efter.

Et pragtfuldt gravmæle blev sat over dem af sandsten og marmor. Dette store epitafium skyldes måske den flamske kunstner Thomas Quellinus. Han tog borgerskab som billedhugger i København 1703. Fra ham stammer mindesmærker over flere af tidens ansete mænd: Constantin Marselis i Århus domkirke, Kingo i Fraugde kirke og i Slingerup, Hans Schacks gravmæle i Trinitatis kirke i København og flere andre. Det er barokken, der helt er slået igennem i disse mindesmærker.

Betragter man epitafiet over Jens Rodsten og hans hustru, får man straks indtryk af, at han hørte hjemme på søen, en mand, der havde noget at sige på et orlogsskib.

Bag deres buster ser man forskellige krigsvåben stikke truende frem, mærkværdigt nok våbentyper af ældgammel art, som selv på Jens Rodstens tid for længst var gået af brug. Der er spyd, morgenstjerner, buer, pilekogger, stridsøkser, brændende fakler o. s. v., men nederst ser man dog kanonmundinger stikke frem til begge sider.

Både på venstre og højre side af den lange indskrift ses delfiner, og yderst til venstre i siddende stilling er havets behersker Neptun med treforken anbragt, men til højre ses en skikkelse med en spade i hånden, hvilket vel sagtens hentyder til admiralens senere virke som landmand.

Hvem der har forfattet indskriften, kan ingen sige, men den har megen lighed med Thomas Kingos over Niels Juel i Holmens kirke. Kingo kan ikke være forfatteren, da han døde fire år før Rodsten. Måske har den samtidige forfatter med sin indskrift villet sidestille Jens Rodsten med Niels Juel.

For sammenligningens skyld anføres her begge indskrifter.

Først Niels Juels:

»Staa Vandringsmand og sku en Søhelt an i Sten,
og est du selv ej Flint, ær da hans døde Ben!
Thi det er Herr Niels Juel, hvis Marv og Ben og Blod
med fyrigt Hjerte for sin Konges Ære stod,
hvis Manddoms Drifter i saa mange Søslag staar,
og gennem Hav og Luft og Land med Ære gaar.
En Mand af gammel Dyd og dansk Oprigtighed,
af Ja og Nej og hvad man godt og ærligt ved.
Hans Sjæl den er hos Gud, hans Ben i denne Grav,
hans Navn i Minde, mens der findes Vand i Hav.«

Jens Rodstens:

Ossa Jani Rodstheny et Sophiæ Amaliæ Gersdorff.

»Staa Vandrings-Mand og tænck! men see paa disse Stene,
Og spørg: hvem hviler her, hvis Aske og hvis Bene
Er samlet her og sat i denne hvalde Stue?
Det er Hr. Admiral Jens Rodsthen og hans Frue.
En aldreð ærlig Mand af ædel Byrd og Blod,
For Gud, for Kongen og for Fødelandet stod
I Herrens sande Frygt, med Troskab, med Forstand,
Og hvad oprigtig er, man fandt hos denne Mand.
Sin Ungdoms feyre Stund han ey hos Ovnens tærde,
Men lagde til sit Pund og daglig Visdom lærde.
Han Asia besaa, Ægypti Skik og Noder,
Med Holland, Engelland, de spanske, walske Floder,
Det store Underværk Venedig praler af
Hvis prægtig Bygning staar udi det vilde Haff.
(Tre) Aar og syv Gang ti Hand her sin Aande drog
Aff Aar og Ære mæt. Gud ham saa til sig tog.«

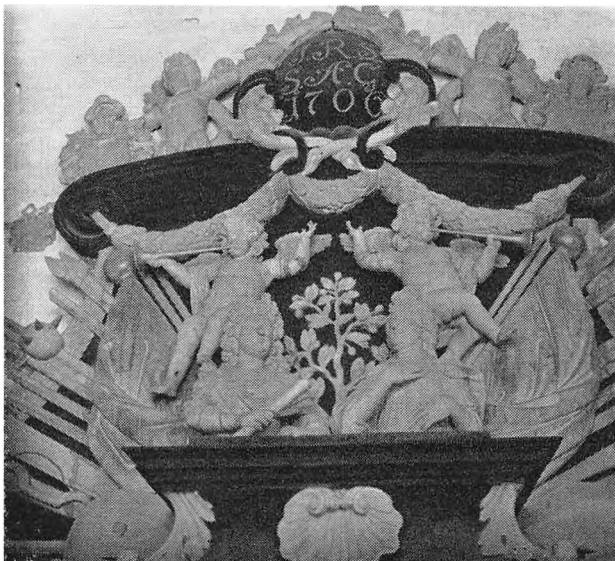
Med undtagelse af de sidste 8 linier om Jens Rodsten er ord og indhold omtrent ens i begge indskrifter.

Hvad der særlig har interesse ved det store epitafium, er de 16 dobbelte våbenskjolde, der omgiver selve gravmælet, og som er en våbenahnetavle for Jens Rodstens og hustrus slægt⁵⁴).

ORGELET I ODDER KIRKE

Hvornår der første gang er opsat orgel i Odder kirke, kan der ikke siges noget bestemt om. Kirkeregnskabet i den gamle kirkebog for Odder sogn har intet om et orgel.

Men med sikkerhed ved man, at der er spillet på orgel i kirken i godt 200 år.

Detalje af det Rodstenske epitafium.

Hvilket år herredsskriveren og mølleren Knud Engelbreth blev beskikket af Rodstensejes herskab til at spille orgelet, vides ikke nøje; men han blev herredsskriver i Hads herred fra ca. 1726, fæstede Fillerup Overmølle omtrent samtidig og var bosat i Odder sogn til sin død 1767. Måske er han Odder kirkes første organist, og formentlig er orgelet bekostet og opsat af oberst Malte Sehested og hans hustru Sophie Amalie f. Rantzau, der ejede Rodstensejes gods 1736—1790. Men herom tier arkivalierne fra Rodstenseje.

Senere undersøgelser i Viborg landsarkiv har imidlertid oplyst, at Enoch Enochen i 1686 blev kaldet til degn i Odder og Tvenstrup sogne, men om han også har været organist, nævnes der intet om; han må dog have været en habil orgelmester, siden han 1702 blev ansat som domorganist i Odense, hvor han døde 1721. Hvis Enoch Enochen har spillet orgel i Odder kirke, er der ingen tvivl om, at det er kirkens ejer Jens Rodsten, der har opsat kirkens første orgel.

Efter Knud Engelbreths død blev en anden møller i Odder sogn beskikket som kirkens organist. Det var mølleren på Stampemøllen, Laurs Nicolaysen Rye, og embedet gik i arv til både hans søn og sønnesøn og strakte sig over et tidsrum af omtrent 100 år.

Rodstensejes fæsteprotokol meddeler, at Laurs Nicolaysen Rye fæstede Stampe-møllen, eller som den også blev kaldt: Overskovmøllen den 28. december 1753. Om han har spillet orgelet lige til sin død i året 1800 er ikke sikkert. Sønnen, Maltha Laursen Rye, fik nemlig beskikkelsesbrev som kirkens organist allerede i 1779⁵⁵).

I året 1783 d. 6. maj afstår Laurs Nicolaysen Rye godvillig sit fæste på Stampe-møllen til sin søn Maltha Laursen, velsagtens på grund af, at han var blevet enke-mand. I folketællingen 1787 får man at vide, at den gamle møller er blevet opholds-mand, 65 år, og bor hos sin søn på Stampemøllen.

Mon han ikke er vedblevet som organist i Odder kirke? Han døde først i året 1800. Rimeligvis er sønnen nok trådt hjælpende til, eftersom faderen var 78 år. Maltha Laursen, født 1758, blev gift 8. februar 1785 med Maren Christensdatter af Morsholt, og efter sin fars død overtog han organisttjenesten i Odder kirke, som han var beskikket til allerede 1779.

Da Rodstensejes bøndergods blev solgt fra hovedgården i 1802—1810 til fæsterne, købte også Maltha Laursen i 1803 Stampemøllen for 1000 rdl.

I 1810 solgte han møllen til sin søn, Laurs Rye Malthasen (f. 25. september 1785, død 1855). Hads herreds skøde- og panteprotokol 1801—1811, nr. 3).

Laurs Rye Malthasen blev 1808 indkaldt som soldat ved fynske regiment, blev hjemsendt 1810, overtog møllen og giftede sig 13. august 1817 med møllerenken i Odder Nedermølle, Maren Pedersdatter (født 14. maj 1786 i Balle, død 1872).

Den 1. januar 1803 blev Laurs Rye Malthasen beskikket af oberstløjtnantinde, fru Mette Weinigell på Rodstenseje til at blive organist ved Odder kirke, »når hans endnu levende fader, Maltha Laursen Rye, ved døden afgår«. Han døde imidlertid først 1825, men sønnen har nok assisteret faderen længe før.

Ikke mindre end tre led af slægten på Odder Stampemølle er af herskabet på Rodstenseje blevet beskikket som organister ved Odder kirke, et hverv, der på det nærmeste har strakt sig over 100 år. De har vel været i besiddelse af særlige musikalske evner, men hvor de har fået deres uddannelse, ved man intet om.

Hvem der har overtaget organiststillingen i Odder efter de fire møllere, kan der ikke siges noget om.

Men efterhånden som seminarieuddannelsen også kom til at omfatte både sang og musik, blev det i regelen en af sognets lærere, der foruden at virke i skolen også blev kaldet til at spille kirkens orgel. Men de var just ikke alle lige fremragende til denne virksomhed. I Odder var der dog en undtagelse. I 1880-erne og 90-erne blev læreren og komponisten Lars Nielsen fra Balle organist ved kirken. Han var ikke alene noget af en kunstner på sit instrument, men han har også skabt mange fortrinlige melodier til både salmer og sange, der den dag i dag synges rundt i landet.

Senere, da der efter købstadsforhold blev oprettet et særligt organistembede ved Odder kirke, blev det søgt af uddannede organister, blandt hvilke særlig skal nævnes Harald Andersen fra 1919 til 1955 og den nuværende organist N. Edsen.

NOGLE NYE OPLYSNINGER OM ODDER KIRKE

Det gamle topografiske værk *Pontoppidans Atlas*, der udkom omkring året 1768, var for datiden det samme som Traps Danmark er for nutiden. I dette gamle værk meddeles der adskilligt mere om Odder kirke, end hvad der står i Trap.

Det nævnes bl. a., at kirken har sejerværk og tre klokker. Kirkeuret blev allerede opsat i 1656, hvorom senere. Men på den første af klokkerne står navnene: Admiral Rodsten til Hovedstrup og Lerbæk og Sophie Amalie Gersdorff. 1679. På den anden: »Me fecit Jacob Rendler 1747 Friederich Chr. Rantzau, Øllegaard Rodsten, Mal-

the Sehested, Sophie Amalie Rantzau.« På den tredie og ældste står: »1594. Me fecit Borchardus, Sten Bille«.

Hvor disse klokker nu findes, er mig ikke klart. Traditionen siger, at en af dem findes i ligkapellet på den ny kirkegård i Odder, en anden skal være anbragt på Rodstenseje. For rigtigheden af disse mundtlige meddelelser kan jeg ikke indestå.

Foruden om klokkerne meddeler Pontoppidan, at kirken har orgelværk. Vi kan altså spore et orgel i Odder kirke helt tilbage til 1768, men det er sikkert ældre. Formodentlig har admiralen skænket og opsat et orgel, han har rimeligvis ikke villet stå tilbage for sin svoger, kammerherre Gregorius Rathlou, der skænkede og opsatte et orgel 1696 i Gosmer kirke, der var hans slotskirke, og hvor han da også tillige med sin frue ligger begravet. Ganske vist døde kammerherren 1681, men hans hustru levede i alt fald 1698, og det kan have været hende, der har villet sætte et minde over sin mand.

Når man i Pontoppidans Atlas læser om Hads herreds 16 kirker, viser det sig, at kun to har orgeler: Odder og Gosmer, netop de to kirker, der var slotskirker for adelen på Rodstenseje og Rathlousdal.

Endvidere meddeler det gamle atlas, at der på en hvælving i Odder kirke findes to gamle sorte våbenmærker, det ene med en halvmåne, det andet med en stjerne, »hvilke efter traditionen skal være deres, som har bygget kirken«. Om disse to våbenmærker meddeles der i denne bog side 75.

OM ODDER KIRKES PRÆSTER.

Præsterne før reformationen 1536 ved vi for Odder sogn vedkommende intet om; det er først efter denne, vi kender enkelte præster, hvis virke har haft betydning for egnen.

Da sognepræsteembedet i Odder 1585 blev ledigt, greb kong Frederik II pludselig ind for at få det besat med en dygtig prædikant, »dels fordi præstekaldet i Odder er en duelig mand værdigt, og dels fordi jeg selv undertiden opholder mig der i egnen«⁵⁶).

Det gik hurtigt med udnævnelsen af den nye præst i Odder, allerede 2 dage efter, den 5. marts, udsendte kongen åbent brev om, at han har beskikket Lauritz Madzøn Nyborg til præst i Odder og Tvenstrup menigheder.

»Men da der efter den forrige præst er strid om besættelsen af embedet, dels mellem sognemændene indbyrdes, dels mellem tvende personer, der vil trænge sig ind i embedet, og kongen, der selv undertiden opholder sig i denne egn, vil have embedet besat med en fin og lærd person, som han også selv kan bruge,« får bispen tilhold om at ordinere Lauritz M. Nyborg. (Kancelliets brevbøger).

CHRISTEN HANSEN BLICHFELDT

Ovennævnte var præst for Odder og Tvenstrup menigheder 1654—77, altså i et tidsrum, der var fuldt af krige og store forandringer for bondestanden.

Hads herred fik i rigeligt mål krigen med svenskerne at føle i årene 1657—58, og i deres fodspor fulgte vore hjælpere polakkerne, der hærgede snart værre end svenskerne.

Men i denne grusomme, tunge tid var præsten Christen Hansen Blichfeldt den rette mand, der i kjole og krave optrådte modig og uforfærdet mod de fjendtlige overgreb, hvorom kan læses i Hads herreds tingbøger fra 1658—59. Han var ikke den mand, der gik »under jorden«, han optrådte åbenlyst, fast og bestemt og skabte

derved respekt om sig. Odder kirkes sølv må han uden tvivl have gemt et sikkert sted, eftersom det var intakt efter krigen.

Da endelig beboerne i Hads herred befriedes fra svenskernes og polakkernes åg, lod Blichfeldt afholde morgenbøn i Odder kirke som en tak til Gud for at være sluppet fri for de onde tider⁵⁷).

Også i Saksild blev der holdt morgenbøn efter krigen. I begyndelsen afholdtes den hver dag i kirken, men senere blev den kun holdt 3. juledag, 3 påskedag, 3 pinsedag, helligtrekongersdag, kyndemissedag, Skt. Hans- og Skt. Michelsdag. Og således er det vel også gået i Odder kirke. I 200 år blev morgenbønnen holdt i Saksild kirke, men i Odder holdt den op længe før.

Christen Hansen Blichfeldt var af sindelag en from og hjælpsom mand, god mod fattige og gamle folk. Derom vidner et hospital, som han opbyggede ved kirken⁵⁸).

Vi må vel antage, at præsten Blichfeldt har været en nogenlunde velhavende mand. Han må også have været en energisk mand, idet han sørgede for, at Odder kirke fik et sejrværk (urværk)⁵⁹).

Inden pastor Blichfeldt døde, oplevede han at se det nye adelsherskab på Hovedstrup og Loverstrup, og som sognepræst for Tvenstrup menighed har han uden tvivl også ført samtaler med admiral Jens Rodsten om kirkens nedlæggelse, men han har ikke set det nye Rodstenseje færdigbygget. Han døde i 1677 og blev vel sagtens begravet i selve Odder kirke. Hans efterfølger var

CHRISTIAN JUSTESEN SCHIØNNING

Han var først præst i Hundslund et årstid, men da embedet i Odder blev ledigt i 1677, søgte han dette og blev af herskabet på Rodstenseje kaldet samme år først i december.

Det var under denne præst, de store forandringer skete i Odder sogn. Hovedstrup og Loverstrup byer blev nedlagt, og jorderne blev lagt under de to nye sædegårde: Rodstenseje og Rathlousdal. Odder bys bønder blev fæstere til den første, og Odder kirke blev udvidet med korsarmens tilbygning. Måske har også pastor Schiønning været medvirkende ved opstillingen af det store rodstenske epitafium. Et er sikkert: alle disse forandringer må have medført forhandlinger mellem admiralen og provsten. Foruden at være Odder sogns præst var Schiønning blevet udnævnt til provst for Hads herred. Det var formodentlig også ham, der foretog bisættelsen af admiralen og hans frue i 1706 og 1707.

Den 20. juni 1709 døde provsten og blev begravet den 26. juni. Biskop Johan Braem af Århus holdt ligtaalen.

JØRGEN DAVIDSEN

Efter provst Schiønnings død i 1709 fik Odder menighed en ung præst, Jørgen Davidsen, der var født i Århus 1682.

Han var eneste søn af en velhavende handelsmand og tolder i Århus, David Jørgensen. Den unge præst må have været dygtig, han tog studentereksamen som 16-årig, og i 1701, da han var 19 år gammel, tog han sin afsluttende teologiske embedseksamen.

Hans ønske var at blive præst, men endnu var han for ung, foreløbig blev han en meget dygtig lærer på den latinskole i Århus, han selv havde taget studentereksamen fra. Han boede hos sin mor, der var blevet enke, og han havde omgang med

byens honoratiories, bl. a. biskoppen, der satte stor pris på ham, og i hvis hjem den unge vordende præst ofte færdedes.

Da det store præsteembede i Odder blev ledigt ved provst Schiønnings død, søgte Jørgen Davidsen det, skønt han kun var 27 år. Men da biskoppen stærkt anbefalede ham til herskabet på Rodstenseje, der havde kaldsretten, blev han kaldet til embedet, men på betingelse, at han giftede sig med sin formands enke Mette Margrethe Christensdatter Lyngby. Hun var heldigvis også ung af alder, født ligesom hr. Jørgen 1682. Hun var meget velhavende efter sin første mand, og så stor var deres sammenlagte formue, at han i 1720 købte og fik skøde af kong Frederik IV på hele Rude by med i alt 50 td. hartkorn eller i alt 8 helgårde og nogle huse. Det var kongeligt gods, men da kongen var i pengetrang efter den store nordiske krig 1700—1720, var han nødt til at sælge ud af krongodset. Købesummen for hele Rude by beløb sig til 1744 rdl., der blev betalt kontant. (Kronens skøder).

På samme tid som Jørgen Davidsen i Odder var der to præster i Hads herred, der kunne kalde sig godsejere: Provst Hildebrandt i Torrild ejede hele Fensholt, og pastor Caspar Ernst Hartmann i Randlev havde flere gårde i Saksild.

Jørgen Davidsen og hans hustru havde i deres ægteskab 9 børn, hvoraf de tre døde kort efter fødselen. Af de 6 levende var der 2 sønner og 4 døtre. Alle døtrene blev gift med præster. Sønnerne, David og Christen Schiønning Davidsen, skulle naturligvis studere, men de nåede kun at blive studenter. De behøvede heller ikke at studere videre for udkommets skyld, de havde nok at leve af.

Den 30. oktober 1733 døde Jørgen Davidsen. Hans hustru overlevede ham i 10 år. Hun blev imidlertid boende i Odder, formentlig i præstegården, eftersom hendes datter Øllegaard Davidsen (f. 1719, død 1748), blev gift med den nye præst, Jens Andersen Kragballe (f. 1706 i Gjessing ved Randers, hvor hans far Anders Kragballe var sognepræst).

Da moderen døde i 1743, arvede sønnerne, David og Christen Schiønning Davidsen, godset i Rude, men ingen af dem blev boende i Odder, de flyttede begge til Barrit præstegård i Bjerre herred, hvor deres søster Margrethe var gift med sognepræsten Ditlev Mehl. Hun døde imidlertid 1780, og broderen Christen døde 1783, hvorefter David blev eneejer af Rude by. Han vedblev at bo hos sin svoger i Barrit præstegård, men da så også han døde i 1790, så det ud til, at den gamle 76-årige student måtte flytte. Til alt held for ham blev en brodersøn til den afdøde præst kaldet til sognepræst i Barrit, også han hed Ditlev Mehl og var gift med Davids søsterdatter Sophie Hedevig Kragballe (f. 1747 i Odder, død 6. december 1799 i Barrit), datter af sognepræsten i Odder Jens Andersen Kragballe og hustru Øllegaard Davidsen. Hos dem boede nu den gamle David Davidsen de sidste tre år af sit liv. Han døde i april 1793, 79 år gammel.

I Barrit kirkebog skrev pastor Mehl:

»Den 7. april 1793 døde vor uforglemmelige morbroder David Davidsen i sin alders 79. år. Han blev begravet på Barrit kirkegård, hvor hans sl. broder Christen og søster Margrethe tilforn var nedsatte.«

Det vil blive alt for omstændeligt at nedskrive David Davidsens interessante testamente, som han udformede i 1786, året efter sin broders død. Al hans store rigdom kom dels bønderne i Rude til gode, dels »fattige, syge og vanvittige«, samt præsteenker af hans egen familie.

Det var navnlig byerne Rude, Odder, Barrit og Vrigsted, der nød godt af hans efterladte formue. Vil man vide mere om dette testaments enkeltheder, findes det trykt i »Efterretninger om Legater og Donationer paa Landet i Aarhus Amt« (1863). Det var taknemmelige bønder, den gamle studiosus efterlod sig i Rude. De satte

ham da også en mindesten, der står midt i byen. Testamentet meddeler, at »Stiftets høje øvrighed, biskoppen og stiftamtmanden vil gunstigen påtage dem administrationen af mit gods efter testamentets indhold.«

JENS ANDERSEN KRAGBALLE

Efter Jørgen Davidsens død 1733 blev Jens Andersen Kragballe sognepræst for Odder menighed. Han blev som ovenfor nævnt gift med sin formands datter, Øllegaard Davidsen.

Mens Kragballe var præst i Odder, brændte præstegården 1744. Han lod en ny opføre, dels på sin egen bekostning, dels ved brandhjælp fra præster i Århus amt.

Der var 9 børn i hans første ægteskab, 5 døde tidlig, 3 døtre blev gift med præster, og sønnen Anders Kragballe blev faderens eftermand som præst for Odder menighed i 1789.

ANDERS KRAGBALLE

Det var kun en kort årrække, han var præst, men han havde i flere år været kapellan hos sin gamle far, der var meget svagelig. I 1786 blev han gift med Elisabeth Cathrine la Cour, en søster til den før meget omtalte sognedegn og teologiske kandidat Jørgen la Cour i Odder. Om Anders Kragballes overnaturlige fedme fortælles der i »Slægten la Cour« af Frederik Barfod. 1796 døde A. Kragballe.

Der var stor stemning for at få Jørgen la Cour som præst i Odder. Han var på mange områder en stor begavelse. Han søgte også, dels fordi han gerne ville være præst, dels fordi hans tilkommende svigerfar stillede som betingelse for hans giftermål med Charlotte Guldberg, at han skulle være præst. Trods alle anstrengelser og trods mange gode anbefalinger lykkedes det ham ikke at blive præst i Odder. Herskabet på Rodstenseje, der havde kaldsretten, havde en slægtning, der skulle protegeres. En søstersøn af oberstløjtnant Weinigell, Otto Christopher Behr (født i Grenå 28. oktober 1769) blev foretrukket og kaldet 6. oktober 1797.

OTTO CHRISTOPHER BEHR

Han var en dygtig ung mand, der i et par år 1793—95 havde rejst i udlandet. Han blev gift med Ane Palene Hoff; men hans virke som præst i Odder blev af meget kort varighed. Han døde 8. februar 1799.

Den næste præst var:

CHR. FREDERIK TEMLER GOTTCHALCK

Han er sikkert den af alle Odder sogns præster, der har virket længst, idet han blev kaldet 1799 og var i sit embede, til han døde 1861. En betingelse for at få kaldet var, at den nye præst måtte gifte sig med enken, Ane Palene Hoff, hvilket skete samme år, som han blev kaldet.

Pastor Gottschalck var født i Ålborg 15. oktober 1772. Han var student fra Ålborg og tog sin embedseksamen 1794.

Han var en praktisk dygtig mand, der især interesserede sig for skovvæsen. For den omhu, han havde for »Præstens Lund«, forskaffede han sig megen ros fra forstsvæsenets side. På landsarkivet i Viborg findes en hel del optegnelser om Odder by og om præstegårdens jorder, som Gottschalck har skrevet, hvilke giver et godt bidrag til forståelsen af Odder bys udvikling.

Mange opløftende og rystende begivenheder har denne mand oplevet. Han var 16 år gammel, da stavnsbåndet blev løst, han så frihedsstøtten blive rejst på Vesterbro i København, han fulgte bøndernes kamp for friheden og de store omvæltninger i landsbyernes liv, da jordernes udskiftning af fællesskabet fandt sted, og bønderne i Odder flyttede deres gårde fra byen ud på markerne. Han oplevede englænderkrigen, vor deltagelse i Napoleonskrigene, statsbankerotten, de fattige tider, den store opgangstid, grundlovens givelse og treårskrigen. I sandhed, alt dette kunne nok fylde sindene med både alvor og glæde.

I hvor høj grad disse begivenheder har påvirket pastor Gottschalck, forlyder der intet om undtagen i nogle småglimt fra en mængde opbevarede breve, han har skrevet til sin søn 1843—1856. Disse glimt giver dog så megen forståelse af denne mand, at man med nogenlunde sikkerhed kan sige om ham, at han helt og holdent var Frederik VI's mand, en type på den korrekte embedsmand uden synderlig folkeligt tilsnit. Hele det store frihedsrøre, der i Gottschalcks manddomstid gik over det danske folk, holdt han sig nærmest udenfor.

Som slutning på et brev til sønnen skriver Gottschalck den 28. januar 1847 (Fr. VI's fødselsdag):

»Når jeg nu har sat mit navn under dette brev til dig, så drikker jeg mig et godt glas punch, ihukommende min gode gamle kong Frederik den Sjette.«

Dette udbrud siger os noget om, hvor Gottschalck befandt sig bedst.

Med sin hustru havde han 3 børn, Christian, Margrethe og Hansine. Christian Gottschalck tog studentereksamen fra Horsens latinskole, studerede medicin, blev i treårskrigen feltlæge og efter krigen sygehuslæge på Vestervig sygehus. Han må nok have udmærket sig under krigen, idet han blev ridder af Dannebrog næsten på samme tid som sin gamle far, der i 1849 efter 50 års præstegering fik tildelt samme orden.

Margrethe Gottschalk blev i 1821 gift med godsinspektør på Rathlousdal og ejer af Petersminde, kammerråd Thomas Jensen Terndrup. Et af deres børn, Janus Magnus Terndrup, blev ligesom faderen godsforvalter på Rathlousdal og var en meget betroet mand, bestemt og korrekt. Han var en af de store skikkelser i Hads herred, der kraftig og myndig var med at bygge det nye Odder op. Han døde som justitsråd 1895 i Odder.

Hansine blev ikke standsmæssigt gift, hvad der nok har været en sorg for hendes gamle far. Hun blev gift med en af Odder bys musikanter, Jens Ustrup, der anlagde den såkaldte Ustrups have, Vennelund, hvor der ofte blev holdt fest med dans på estrade.

Trods mange vanskeligheder blev de gift 1832, og deres to døtre Vilhelmine og Adamine huskes endnu af de gamle. Den første blev gift med listefabrikant Jacobsen i Odder, den anden var ugift og døde som 93-årig gammel dame i 1935 på alderdomshjemmet i Odder.

Gottschalcks hustru Ane Palene Hoff var af gammel bøhmisk adel, i hvis slægt Morten Luther er at finde.

Premierløjtnant Hans v. Hoff og hustru Catharina Kopp havde ophold flere steder, så det er vanskelig at sige, hvor deres to børn Palene og Christian blev født. Den første fødtes 1770, broderen blev major, norsk kammerherre, og efter at have arvet det norske baroni Rosendal udnævntes han til dansk lensbaron under navnet Hoff-Rosencrone.

Ane Palene blev som før nævnt gift første gang med pastor Behr i Odder, en søstersøn til oberstløjtnant Weinigell på Rodstenseje. Da præsten døde i 1799, blev hun gift med efterfølgeren Chr. Fr. Temler Gottschalck, og det blev et lyk-

keligt ægteskab. Ane Palene ofrede sig helt for sin mand og sine børn. Hun var en from, mild kvinde, der var til stor velsignelse for alle i Odder sogn, navnlig for fattige og syge.

Selv blev hun med tiden en meget svagelig kvinde. Det var gigten, der knugede og bøjede hende, ofte måtte hun holde sengen. Men var legemet skrøbeligt, var sjælen frisk, hendes ånds styrke holdt hende oppe under modgang og smerter.

Fra 1820 lever hun i en fortsat lidelse og kan kun bevæge sig ved hjælp af krykker; men derom skriver hun så lidt som muligt til sin søn, Christian eller »Kispus«, som hun kaldte ham. Til hans fødselsdag den 12. november 1822 skriver hun det sidste brev. — »Du spørger, min dreng, hvorledes det er med mig, da det nu begynder at fryse. Tak skal du have, det går nogenlunde, og sålænge jeg kan være oven senge lidt om dagen, er jeg tilfreds. Vær munter og flink, kære »Kispus«, det ønsker og glæder din kjærlige moder Palene.«

I foråret 1823 ved lægerne intet råd mere, og den 17. august døde Palene Gottschalck⁶⁰). Der blev tomt i Odder præstegård efter Palenes død. Kun datteren Hansine var hjemme hos sin far.

Der bestod et varmt venskab mellem præstefolkene og de to søstre til kammerjunker v. Voss, Margrethe Magdalene, gift med forvalter H. C. Møller, og frk. Adamine Vilhelmine v. Voss. Denne sidste opholdt sig meget i præstegården under Palenes sygdom.

I foråret 1824 stod et stille bryllup i præstegården. Det var pastor Gottschalck og Adamine v. Voss, der blev viet.

Et lille, men smukt minde fra bryllupsdagene blev jeg opmærksom på i den Gottschalckske brevsamling, der har stået til min rådighed. På et lille stykke sammenfoldet papir, der lå i et af de to breve, Adamine har skrevet til sin mand, står der »Rosenblad« og indeni »den 22. juni 1824.« Ved at lukke papiret op fandtes virkelig et lille kronblad af en rose, engang frisk og duftende, nu vissent og skørt; men på det visne brune står skrevet nogle ord, der kun kan læses gennem lup: »Liebe — so wie die Rose.« »Kærlighed — sådan som rosen«. En smukkere og finere kærlighedserklæring kan vel næppe tænkes.

Om Adamine v. Voss ved man meget lidt. I brevsamlingen findes kun to breve fra hende, et på tysk og et på dårlig dansk. Det sidste er kun kort og sikkert nok vedlagt en gave, hun har givet sin mand i anledning af hans fødselsdag den 13. oktober 1824. Hun skriver: »Gud give mig længe den lykke at opleve med dig denne glade dag. Behold mig stedse kær. Din trofaste elskede kone Adamine Gottschalck.«

Kun en gang til oplevede hun denne glade dag sammen med sin mand. Den 11. december 1825 døde hun pludselig.

Man mærker ret Gottschalcks dybe sorg, da han næste morgen skriver til sønnen i Horsens: »Min kjære søn! Din fromme kjærlige anden moder er ikke mere iblandt os. Gud den alvise bortkaldte hende i går middags ved en blid og rolig død. Du sørger med mig, det ved jeg. Gud velsigne dig. Din trofaste fader.«

Selv om præstevenerne og andre besøgte ham, følte han sig nu herefter som en ensom mand, der kun levede for sine børn og for at passe sit embede.

Så sent som i 1849 skriver han i sin korte levnedstegning: »Siden hendes (Adamines) dødelig afgang har jeg levet som enkemand og savnet den huslige lykke, hvilken jeg forhen ved mine værdige og elskelige hustruers side nød i fuldeste mål«.

Gamle Carl Aug. Kiørboe fra Skægs Mølle, født 1843, kunne huske pastor Gottschalck. Han fortalte, at den gamle præst var en middelhøj, rank mand med snehvidt hår. Han var meget ærværdig, og det fine, aristokratiske i hans holdning og ansigtsudtryk gjorde, at man ikke uden videre nærmede sig ham.

Hvordan pastor Gottschalck har været som præst og menneske, derom ved man lidt. De få mundtlige udsagn, jeg har om ham, og skriftlige hentydninger, der findes i hans breve, siger alt for lidt til, at man kan danne sig et sikkert skøn om ham. Han var vist en glad mand med sans for det vittige. Brevene til sønnen er tit vittigt formet, og ofte benytter han en morsom vending, som han har hørt en eller anden sige.

Da Gottschalck havde været præst i 50 år, tog han sig en kapellan, der kunne hjælpe ham med gudstjenesten og med de mange kirkelige forretninger, der kunne forefalde i en større landsby som Odder.

Kapellanen hed Carl Frederik Bernth, født i Korsør 21. juni 1816.

Den gamle generaldirektør for postvæsenet, Valdemar Kiørboe, født 1852 på Skægs Mølle, har i et par interessante breve til mig fortalt bl. a. om pastor Bernth, der som kapellan i Odder boede i smedehuset ved Rathlousdal. Han var ikke nogen dygtig prædikant, men en jovial og velmenende mand, som sad i meget små økonomiske kår. Han var derimod en praktisk mand, der i stedet for pastor Gottschalck sad i sogneforstanderskabet, hvor han optrådte som en forstående mand, når det gjaldt sognets fattige. Bernth var også selskabelig anlagt, kom ofte på de større gårde og var i det hele taget en afholdt mand. Han blev i Odder i mange år, indtil den gamle præst døde 1861.

Kiørboe siger i sit brev, at der blandt Odder sogns beboere var nogle, »deriblandt min far, der gerne ville have beholdt pastor Bernth som præst, hvorfor min far og en anden af sognets folk i den anledning søgte audiens hos kong Frederik VII. Denne sagde ligefremt, at det havde han ingen forstand på, »men jeg har en kultusminister Monrad, snak med ham om det, så gi'r det sig nok.« Men det gav sig ikke. Pastor Bernth fik ikke det store præsteembede i Odder; han søgte i stedet Nimtofte, hvortil han blev kaldet 1861.

De sidste åringer af gamle pastor Gottschalcks levetid var en ensom tid for ham. Kirketjenesten overlod han for størstedelen til sin kapellan. Hans tilværelse blev i virkeligheden kun oplevet ved besøg af hans børn; begge hans døtre boede i Odder, men størst var nok glæden, når sønnen, overlægen i Vestervig, kom på besøg.

Den 28. februar 1861 døde den gamle præst, 88½ år gammel, efter i 62 år at have været sognepræst i Odder. Hans grav og gravsten findes endnu på kirkegården i Odder.

CHRISTIAN la COUR

Kunne sognedegnen Jørgen la Cour ikke blive præst i Odder, så blev det forundt hans søn Christian at blive det i nogle få år.

Chr. la Cour var født 26. januar 1805 i Odder. Hans forældres lyse minde levede endnu i Odder, da han blev præst og kom til at prædike i den kirke, hvor hans far som sognedegn havde sunget og ofte spillet så smukt.

Når vi ved så meget om Christian la Cour, skyldes det hans datter Georgia la Cour Pedersen, der har skrevet meget om sine forældre. — Hun skriver bl. a., at hendes farmor (Charlotte Guldberg) gav sine børn den første undervisning både i almindelige skolefag og i at strikke. »Da far var 10 år gammel, havde han kun de strømper, han selv havde strikket. Og når han siden så travlhed med gulvask og stor rengøring, kunne han tit udbryde: »Hjemme hos min mor i Odder blev gulvet kun skuret 4 a 5 gange årligt, men aldrig har der noget sted været renere og skønnere end der, når vi drenge sad ved vort strikkesøj hos hende og tante Worm, mens det hvide nystrøede sand stod i toppe på gulvet eller var fejtet i flammer, ilden brændte i kakkelovnen, og de sang eller fortalte historier.«

Tidlig ønskede Chr. la Cour at blive præst, men derom kunne der ikke være tale, hans mor havde ikke råd til at holde ham til bogen. Men er man trofast mod sine inderste længsler, åbner der sig næsten altid en udvej, hvilket også skete for den unge mand.

Han kom i huset hos sin fars halvfætter, præsten og amtsprovsten Albert Philip Bregendahl i Skive, hos hvem han fik et godt hjem. Sin skolegang fik han i byen og senere et par år på Århus latinskole, hvorfra han tog studentereksamen 1824. Alt føjede sig godt for Chr. la Cour. Netop som han skulle på universitetet i København, blev hans plejefader, provst Bregendahl, forflyttet fra Skive til København, hvor han blev præst ved Vor Frelses Kirke. — Gentagne sygdomstilfælde gjorde, at han først 7 år efter at være blevet student kunne tage sin endelige embedseksamen (1831).

Da Christian som 10-årig første gang rejste med sin mor til Skive, var det første, han fik øje på i præstehjemmet, en lille 6-årig pige, der kaldtes for »Bine« (Jacobine). Hun havde så ondt af det for den forknytte dreng, der holdt så meget af sin mor, men nu skulle blive i hendes hjem. Hun blev hans legesøster, og senere hans hjertensven.

Georgia la Cour skriver: »Mange år efter som student drømte han, at han som præst i Odder gik sammen med Bine som sin hustru i »Præstens Lund« under de nys udprungne bøge. Denne drøm blev både for ham og hende et tilsagn om, at de en gang skulle få deres kæreste ønske opfyldt at komme til at bo i den gerning, som både far og søn helst ville leve i og for. De så som ældre med tak og glæde drømmen blive til virkelighed.«

I 1832 blev Christian la Cour personel kapellan i Fakse, hvor hans mor, kort efter at hun var blevet gift anden gang med sin første mands bedste ven, præsten H. P. Barfod, ligger begravet. Hun stod altid for ham som det bedste, han ejede på denne jord, tit stod han ved hendes grav, og med hver blomst, han lagde på den, fulgte en kærlig tak til hende, der havde fyldt hans liv med lys, tro og levende kærlighed. Hendes milde øjne så han altid for sig, når han i sin præstegerning stod over for mnnesker, der knugedes af nød og trængsel, og som ikke kunne få fred.

I 1837 søgte han selvstændig præstevirksomhed og blev kaldet til Nimtofte præstekald på Djursland. Her udfoldede han sig rigtig som landmand, en interesse, der var stærkt fremtrædende hos næsten alle danske la Cour'er. Der var stort landbrug knyttet til Nimtofte præstegård, og han drev det godt; måske med nogen overdrivelse påstod man i 1845, at hans præstegård var det bedst drevne avlsbrug i amtet.

Han færdedes meget omkring blandt folk, altid jævn og ligetil i sin færd, og kunne harmes, når han mærkede, nogen blev overset på grund af ringe stand og fattigdom.

Som præst vandt han vistnok ikke stor forståelse eller tilslutning, hverken hos sine kaldsbrødre eller i sin menighed. Tidens rationalisme stod ham meget fjern, og den var ret udbredt på Djursland. Han var en frisindet mand med tro på livets kærlige magter.

I 1848 blev Chr. la Cour valgt ind i den grundlovgivende rigsforsamling og var med at sætte sit navn på Danmarks frihedsbrev, den frie grundlov af 1849.

Opholdet i København fik betydning for hans åndelige udvikling i kristelig henseende. Samlivet med andre frisindede vakte mænd gjorde, at han nærmede sig stærkt den grundtvigske retning. Hver søndag, når han ikke var hjemme, sad han i Vartov kirke og lyttede til Grundtvigs levende tale og til den brusende stærke salmesang. Alt dette var noget helt nyt og ukendt, der greb ham stærkt og prægede dybt hans i forvejen varme modtagelige hjerte. Han førte de nye, friske, livsfyldte salmer

med sig til Nimtofte, men menigheden her var noget tilbageholdende; først da han i 1853 forflyttedes til Alsø og Hoed, fandt han stor forståelse. Her samlede han mange om sin forkyndelse, og her skete det, at mange fandt vej til præstegården, hvor samtalerne blev til bestyrkelse.

Her virkede han til 1861, da hans ungdoms drøm gik i opfyldelse. Den gamle pastor Gottschalck døde, og Chr. la Cour søgte det store embede. Han blev kaldet til den by, hvori han var født, og til den kirke, som hans far havde virket i som sogne-
degn.

Det havde været nogle rige år for ham i Alsø, og han tænkte nu på, hvordan det skulle gå ham i den noget materialistiske by Odder, hvor sansen for kristeligt liv endnu ikke var særlig stor.

I sin afskedsprædiken i Alsø sagde han de ord, der blev husket: »Da Vorherre Jesus kom til mig, kom han ikke i skikkelsen af en biskop eller provst, men i skikkelse af gode danske bønder.«

Ordene blev ilde optaget forskellige steder, og især blev biskop Brammer i Århus meget forarget ved at høre dem.

Kort efter at være kommet til Odder blev pastor la Cour alvorlig syg af lungebetændelse, og sygdommen gentog sig flere gange i løbet af den første vinter. Den tog så hårdt på ham, at han aldrig blev helt rask igen, mens han var præst i Odder. Egentlig blev han heller aldrig helt kendt med folk i sin menighed, hvilket var ham til stor og dyb sorg og skuffelse, netop fordi han havde så god en vilje og så godt et håb til sin gerning.

Under hans mange sygdomsperioder var det især den unge kapellan i Gylling, Otto Møller, der blev ham til hjælp i begyndelsen, men fra 1862 blev det nødvendigt for ham at antage fast personel kapellan, og det fik han i Anton Kirkeby, en betydelig og åndfuld mand.

Selv om den legemlig syge og svage sognepræst ikke helt kunne magte sin præstegerning, har han utvivlsomt — trods alt — sat sit præg på det nye vågnende kristelige liv i Odder og omegn, for det er en kendsgerning, at der i pastor la Cours 5-årige præstevirksomhed i Odder, og måske endda noget før, skete en kristelig vækkelse, der førtes frem af flere kræfter, men særlig af de to unge kapellaner: Otto Møller og Anton Kirkeby. I deres forkyndelse lå der formodentlig også tanker, der stammede fra den syge sognepræst.

Den 16. marts 1865 døde Christian la Cour. Ved hans jordefærd udtalte Otto Møller: »Der lever og dør så mange præster, der forkynder nåden og sandheden i Kristus, men få, der også forkynder den nådigt og sandt, sådan mødte han altid mig med et mildt og ærligt øje, sådan vil han stå i mindet for mig, og derfor føler jeg, at vi alle må takke vor himmelske fader, fordi han velsignede ham således, at vi kunne se det med vore øjne: han lignede den enbårne, om hvem det hedder, at han var fuld af nåde og sandhed.«

Christian la Cour ligger begravet på Odder gamle kirkegård, hvor hans grav findes den dag i dag bag ved kunstmaleren Janus la Cours grav.

Hvert år kom min gamle lærerinde fru Georgia la Cour Pedersen fra Skibelund ved Askov med kranse og blomster for med dem at pynte op på sine forældres grave⁶¹).

PETER JOACHIM BOESEN

Den 10. juli 1865 kaldedes provst Boesen til sognepræst i Odder efter pastor la Cours død. Han virkede her i 20 år, indtil han 22. december 1885 tog sin afsked og bosatte sig i København, hvor han døde 9. maj 1891.

Der var kunstnerblod i den boesenske slægt. Med sin første hustru, Christine Sophie Frederikke Boesen, der døde i Tirstrup 1858, hvor provst Boesen var sognepræst, før han kom til Odder, havde han 5 børn, hvoraf den ældste blev den senere kendte landskabsmaler Johannes Boesen (f. 1847, d. 1916). Flere af denne kunstners malerier hænger i statens museum for kunst, og enkelte af dem har motiver fra Odderegnen.

Under de sidste åringer af provst Boesens præstevirke i Odder dannedes der en kreds af udpræget grundtvigsk retning fra Odder sogn og nabosogne, som besluttede at oprette en valgmenighed, der i årene 1884 og 1885 byggede sin egen kirke og præstegård i byens østlige udkant. Valgmenighedskirken indviedes den 15. februar 1886, kort efter at provst Boesen havde taget sin afsked. Den første præst var den kendte og meget afholdte sognepræst i Ørslev (Fjends herred) Vilhelm Mallings, hvem provst Boesens eftermand, pastor Thygesen, omtaler som en mand »af et livligt og elskværdigt sind, åben og redelig, nærmest idealist af åndsretning, poetisk begavet, forfatter og kan vel nærmest betegnes som discipel af Hostrup, hvis kapellan han da også har været.« Valgmenighedskirken i Odder har siden 1886 kun haft 3 præster: Vilhelm Mallings, der døde 1912, Sven Fenger 1913—23 og dens nuværende præst Jakob Lykke, der har virket lige siden 1923.

JENS BOIE GAD THYGESEN

Den 16. marts 1886 kaldedes pastor Thygesen til sognepræst i Odder. Han var født i Sjelle 10. september 1843 og døde 23. november 1908 i Odder, hvor han og hans hustruer ligger begravet. Han blev gift første gang med Marie Dorph, født i Ø. Egesborg 2. oktober 1845, død i Odder 19. maj 1900. Den 2. september blev han anden gang viet i Vor Frelses Kirke i Horsens til Augusta Hansen, født i Hobro 11. april 1870, død i København 24. januar 1953.

Om pastor Thygesen siges der i Hauch-Fausbølls præstehistorie, at han var en personlighed, der på mange måder forstod at gøre sin indflydelse gældende. Hans hovedinteresse var børneskolen, og han ofrede denne en stor del af sin tid og interesse, også i de senere år.

Der bestod det bedste forhold mellem præsterne i sognemenigheden og valgmenigheden. Pastor Thygesen skriver selv derom: »— og som jeg står på en god, undertiden helt hjertelig fod med valgmenighedsmedlemmerne, er pastor Mallings særdeles afholdt af mine sognefolk, hvem han på mange måder er til glæde og tjeneste, så mange vekselvis går i begge kirker, og vi under bortrejse vikarierer for hinanden og indretter vore gudstjenester så vidt muligt efter hinanden. Jeg håber, at dette forhold vil vedblive.«

Mens Pastor Thygesen var sognepræst i Odder, skete der det forfærdelige, at Odder gamle præstegård brændte en forårsnat den 12. maj 1895.

Som meddelt side 84 var denne gamle gård opbygget 1744 (efter en brand) af sognepræst Jens Andersen Kragballe — altså nu godt 150 år gammel. Flere husdyr indebrændte, alle svinene og hønsene, hvorimod alle hestene og de fleste kreaturer reddedes ved at gå tværs igennem stuehuset og ud i haven. Præsten reddede kirkebøgerne, hvorimod han ikke nåede at redde en del legatpapirer og 1100 kr. i kontanter.

Odder brandvæsen var den gang ikke så udviklet som nu, og når der alligevel reddedes en del, både indbo og dyr, var det navnlig på grund af personlig dristig indsats. Hvorledes branden opkom, blev vist ikke opklaret. Herredsfoged Nanke var efter brandforhørene af den mening, at den var påsat.

Om denne store brand vil man kunne læse mere i Odder Folkeblad for den 13. maj 1895.

JENS CHRISTIAN CHRISTENSEN

Pastor Thygesen døde 23. november 1908, men der gik næsten 8 måneder, inden en ny sognepræst blev kaldet. Det skete først den 24. juli 1909, da sognepræsten J. Chr. Christensen fra Krstrup ved Randers blev kaldet. Han var født i Rind 25. december 1860, student fra Viborg, kandidat 1886, var sognepræst i Sahl 1887—99, hvorefter han kom til Krstrup 1899 og derefter i 1909 til Odder.

Han var gift to gange: først med Cathrine Bolette v. Spreckelsen, født 1860 i Uggerslev, men hun døde 19. april 1903 i Krstrup. Anden gang blev han den 26. september 1905 viet til Johanne Marie Holst, f. 26. september 1865 på Lungholm.

Pastor J. Chr. Christensen blev provst for Hads-Ning herreder 19. juli 1912.

Odder by havde længe været for stor for en enkelt præst, hvorfor der ved kongelig resolution den 10. marts 1910 blev oprettet et kaldskapellani i Odder.

Den første kapellan var den senere meget kendte præst Ludvig Andreas Valentin (f. på Frederiksberg 10. maj 1881, død 22. april 1959). Student fra Metropolitanskolen 1899. Kandidat 1905. Præsteviet medhjælper på Frederiksberg 1906. Har siden dets stiftelse 27. oktober 1902 været i ledelsen for Frivilligt Drengelandsforbund og siden 1909 formand for landsforbundet. Stiftede 16. oktober 1905 K.F.U.M. for Frederiksberg og var dets sekretær til 1. april 1910, hvorefter han rejste til Odder. Allerede samme år stiftede han 18. september 1910 K.F.U.K. i Odder, og 1911 udgav han »Drengebogen«. Gift 3. juni 1910 i Frederiksberg kirke med Elisabeth Glahn, født 15. november 1889, datter af provst Otto Valdemar Glahn til Frederiksberg og Ellen Wiehe.

Også mens provst Christensen var sognepræst i Odder, bestod der et inderligt og smukt forhold mellem valgmenighed og sognemenighed, et forhold, der stadig vedvarer den dag i dag.

Det var en stor sorg, da han i 1922 søgte sin afsked. Det store krævende embede tillige med svigtende helbred gjorde det nødvendigt for ham at søge bort til et mindre, mere overkommeligt præstekald. Dette fandtes også og endda inden for Hads herreds grænser, idet det lille stilfærdige præsteembede på Alrø blev ledigt. Han søgte det og fik det. Den 3. december 1922 holdt han sin afskedsprædiken i Odder kirke, der var aldeles overfyldt. Ved en sammenkomst på Centralhotellet blev provsten hyldet og takket fra mange forskellige sider⁶²).

Provst Christensen blev efterfulgt af pastor L. Meldgaard som sognepræst i 1923. Han fik en lang og meget virksom præstetid i Odder, idet han først tog sin afsked 1954, hvorefter han boede i Odder til sin død 25. juli 1962. Pastor Meldgaard skal mindes for sit kulturelle arbejde i Odder sogn. Han gjorde en stor indsats for Odder biblioteksvæsen og var den egentlige skaber af Museet for Odder og Omegn.

Hans efterfølger er den nuværende sognepræst, Otto Nielsen, der før var residerende kapellan i Odder.

Om disse to sidste præster skal der ikke skrives nærmere her, deres virke er ikke historie endnu.

UTRYKT KILDEMATERIALE TIL RODSTENSEJES HISTORIE.

Arkivalier paa Landsarkivet i Viborg, forhen paa Rodstenseje.

1. 1655. Skøde fra Jørgen Bielke til Chr. Gerstorf og Henrik Gerstorf til deres Svoger Jens Rothsteen til Leerbæk og Hofuidstrup.
2. Kongelig Magelægsskøde til Arvingerne efter afdøde Rigsdrost Joachim Gersdorff 1674.
3. Kommissionsdomsakt Oktbr. 1720 i en Sag mellem Oberst Rantzau til Rodstenseje og hans Selvejrbønder. 1 Bind.
4. Skifteprotokol for Rodstensejes Gods 1720—70 med vedl. Register. 1 Bind.
5. Skifteprotokol for Rodstensejes Gods 1771—1817 med vedl. Register. 1 Bind.
6. Diverse Dokumenter 1678—1857. 1 Pakke. Indhold: Skøder, Købekontrakter, Retsakter, Jordebøger, Korrespondance m. m.
7. Diverse Dokumenter 1676—1707. 1 Pakke.
8. Fæsteprotokol 1719—1894. 1 Bind m. vedl. Reg.
9. Fæstebreve 1778—1865. 1 Pakke.
10. Kvitteringsbøger over Kannegaards Jordegods 1724—93.
11. Afskrivningsbøger over Bøndernes Skatter. 1 Bind 1819—1824.
12. Kvitteringsbøger 1794—1829. 1 Bind.
13. Kopibøger over Cirkulærebrev:
 - 1788—1802 — 1 Bind.
 - 1803—1805 — do.
 - 1805—1807 — do.
 - 1807—1814 — do.
 - 1835—1856 — do.

NOTER:

1) En Kopi af det gamle Mageskiftebrev 1581 mellem Kong Frederik II og Oluf Brockenhus findes i Viborg Landsarkiv. Det medtages her i sin gamle Ordlyd, fordi det giver klar Besked om, hvad der laa af Jordtilliggende under Hovedstrup.

Mageskiffte emellom Kongl. Mayestæt och Oluff Brochenhuusz, ut sequitur.

»Wy Frederich thend Anden giøre alle witterligt att epterthy Oss Elskelige Oluff Brochenhuusz wor Mand och thienner nu for Maglaug och enig Eyendomme haffuer underdanigst vldagdt til Oss och Kronen Thisze epterskreffne hans och hans hœstru's Gaarde og Godtz aff theris arffuegodtz her udj wordt Land Nørre Juttland Som er først hans hoffuitgaard Houidstrupgaard udi Hadtzheritt wdi Odder sogen liggendis med Bøgning som thend nu forfunden er, Saa och mett ald sin Eyendomme, Enemærke och rette tilliggelsze, Epther som hand thend sillff vdj were och brug hafft haffuer, Item vdj Hoffuidstrup By fem gaarde: Søren Jensen, Peder Jensen, Søffren Nielsen, Rasmus Jensen och Matz Søffrensen iboe, skylder huer thennom aarligen 1 Ørte Rug, 1 Ørte Biug, 1 Ørte haffre, 1 Otting Smør, 1 brendsuin, 1 fødnødt, 1 Lamb, 1 gaasz, ny høns och gestery, 1 Boll sammestedt, Søfren Frandzen iboe, giffuer 1 Ørte Rug. End fiire gadehusze sammestedt, Anders Poulsen, Rasmus Larsen, Jens Schomager och Jens Thuesen iboe, giffuer hver 1 Daler.

Sammeledis haffuer hand affstaa't ald huis Rettigheed som hand haffuer kundet haffue hafft till ett stöcke Jord och Eng leggendis wed Hoffuidstrup wad, hvoraff haffuer weritt giffuitt till Odder Kiercke 1 pund Korn aarligen. Udi Filderup forne sogen En Mølle, Jens Willatzen iboe, giffuer aarligen XVI Ørte meel, och haffuer malitt To'dfrij for gaarden. —

Udi Odder Bye En gaard kaldis Egholm, forne Oluff Brockenhusz haffuer sielff brugt affuel till en tiid lang, skylder 1 Pund Rug, 1 Pund Biug, 1 Pund haffre, 1 Tønne smør, 1 brendsuin, XV Skipper maltt gestery, Ett boel sammesteds, Peder Hanszen iboe giffuer 1 Ørte Biug, End III gadehusze sammesteds, Jørgensen, Peder Smid och Niels Blymester iboe, skylder huer 1 Rdl. — Udi Bierreagger sogen och by forne herritt en gaard kaldis Bierreagger hoffgaard, som forne Oluff Brochenhusz haffuer sielff brugt affuel till, haffuer schyldet ij ørte Rug, ij ørte Biug, 1 ørte haffre, 1 Fjerding smør, 1 brendsuin, 1 fødnødt och gestery, End tho gadehusze sammestedt, thend Ene Søffren Rask iboe giffuer XXIII skilling, Thet anditt Maren Jørgens iboe giffuer 1 Rdl. —

Udi Randløff sogen och bye, vdj forne herritt thre gaarde, Thend første Jens Michelsen iboe skylder 1 Pund Rug, 1 Pund Biug, 1 ørte haffre, 1 Fjerding smør, 1 brendsuin, 1 fødnødt, 1 daler gestery, Thend anden Søffren Nielsen iboe, giffuer 1 ørte Biug, 1 ørte haffre, 1 fjerding Smør, 1 brendsuin, 1 fodernødt, 1 Rdl. gestery, Thend thredie Niels Matzen iboe skylder 1 ørte Rug, 1 ørte Biug, 1 ørte haffre XVIII skilling smørpendinge, 1 brendsuin, 1 fodernødt, 1 Rdl. gestery, Ett Boel sammestedt Matz Mortensen iboe skylder 1 ørte Biug, 1 brendsuin, End tho gadehusze sammenstedt Morten Jensen och Rasmus Søffrensen iboe och giffuer huer 1 Daler.

Wdj Ning herritt udi Maling sogen en gaard kaldis Skouffbølling Peter Matzen iboe, giffuer 1 ørte Rug, 1 ørte Biug, 1 ørte haffre, 1 fjerding smør, 1 brendsuin, 1 fodernødt, 1 Rdl. gestery, End tho gadehusze sammestedt, Thett Ene Knud Bødker iboe giffuer 1 Daler, Thet andt Anders Schomager iboe giffuer III ortdaler. Udi Ørting sogen och bye vdi samme herritt Ett Boell Søffren Bunde iboe, giffuer XVIII skilling pendinge.

Wdj Ning herritt udi Maling sogen en gaard kaldis Skouffbølling Peter Matzen iboe, giffuer 1 Pund Rug, 1 Pund Biug, 1 Pund haffre, 1 Tønne smør, 1 brendsuin, 1 ørte Biug gestery, Ett gadehusz sammenstedt Jørgen Jespersen iboe giffuer 1 Rdl. Vdj Hald Herritt vdj Skadder sogen vdj Østrup en gaard Niels Jørgensen iboe gifuer 1 Pund Rug, 1 Pund Biug, 1 ørte haffre, 1 brendsuin, 1 daler gestery. Sammeledis en gaard wdj wort Land Fyen vdj Sundt herrit vdj Egentsze Berthell Hanszen iboe giffuer VII ørte Biug, 1 ørte haffre, 1 fjerding Smør XII skilling Eruitz pendinge, II giæsz, III hønsz, XX egh, 1 fodernødt.

Mett ald *forne* gaardis och godtzis rente och rette tilliggelsze aldels enthett wnderthagilt Epther som thett Breff hand Oss vnderdanigst ther paa giffuit haffuer ydermere formelder och wduiszer, Tha haffuer Wy derimod till fyldeste wederlaug naadigst igien wdlagt til *forne* Oluff Brochenhusz och hans høstru och theris arffuinge Thette epherskreffne wort och Kronens godtz her udi Nørre Jutland, som er først, Sebber Closter liggendis vdi Slett herritt mett bøgninge epther som thett nu er forfunden, saa och mett ald sin rette tilliggendis Eyendomme indtett vnderthagitt.

Actum Koldinghusz thend X dag Aprilis Anno MDLXXXI.

Mageskiftet findes i Rodtensejes Arkiv, se Side 92 Nr. 6.

Blandt de i Mageskiftet forekommende Maaleenheder er:

1 *ørte Rug* = 10 Skæpper. 1 *ørte Byg* = 12 Skp. 1 *ørte Havre* = 20 Skp.

1 *Pund Rug* = 20 Skæpper. 1 *Pund Byg* = 24 Skp. 1 *Pund Havre* = 40 Skp.

1 *Olting* = $\frac{1}{2}$ Fjerdingkar = $\frac{1}{4}$ Skæppe.

Gestery = Gæsteri, var en Pligt til at modtage Jorddrottens Folk, Heste og Hunde i Indkvartering og underholde dem.

Brændsvin = et Svin, der skal paa Olden i Skoven og derfor mærkes med et varnat Stempel. Brændsvin er ofte en Del af Landgilden.

Fodernød: kaldes et Stykke Kvæg, der af Fæsteren skulle fodres for Godsejeren.

2) Det kongelige Magelægsskøde paa Hovedstrupgaard findes i Viborg Landsarkiv i Samlingen af Arkivalier fra Rodtenseje. Se Side 92 Nr. 2.

KONGELIG MAGELÆGSSKØDE TIL ARVINGERNE EFTER AFDØDE RIGSDROST JOACHIM GERSDORFF. 1674.

Wy Christian d. femte af Guds Naade, Konge i Danmark och Norge, de Wenders och Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn och Dytmarsken, Greffue udi Oldenburg och Delmenhorst giør witterligt, at eftersom afgangne Hr. Joachim Gerstorff til Tundbyholm, Ridder, fordm Rigsdrost, Raadspræsident udi Collegio Status, och Befalingsmand offuer Calundborg Ampt udi hans Lefuende Lif med vor elskelige kiere Herre Fader sahligh och høyløffuelig Ihukommelse om en Deel hans Jordegodsz udi Schaane beliggendis haffuer contraheret, til Crone Suærig til Æquivalent Wederlaug for Boringholm at igiengifue och hans Efterladte Arffuingers formyndere det til voris Riges Hr. Fader schiødt och afhendt haffuer; Da hafuer Wy igien til Fyldest Wederlaug, Magelaug och Euig Eyendomb sal. Hr. Joachim Gerstorfs Arffuinger och deres Efterkommere efterfølgende vores Godsz igien afstaaet liggendis udi Nørre Jüdland som tilforn haffuer ligget til vor gaard af Ampt Aakier i Hads herrit, Odder Sogn, Hofvidstrupgaard, skylder trej Ørter Rug, femb Ørter Biug, fiire Ørter Haufre, en half Tønde Smør, $1\frac{1}{2}$ Brandsuin, af en sær Bunde eyendomb paa Randlef March, kaldet Vester Toft, en Tønde Biug, Skouf til Hofvidstrupgaard til følge-tiue Suins Olden.

Hofvidstrup By:

Rasmus ? : 1 Ørte Rug, 1 Ørte Biug, en Ørte Haufre, en half Fjerring Smør, et Brendsuin, et Fornøed, 1 lamb, 1 gaas, fiire Høns, 1 Daler i Gestery.

Rasmus Pedersen: do.

Hans Frandsen: do.

Jens Jørgensen: do.

Niels Mogensen: do.

(4 Gadehuse): Anders Poulsøn: 1 Daler.

Hans Schomager: 1 do.

Jens Tuesen: do.

Hans Hansen: do.

Schouf til Hofvidstrup By till sex Suins Olden, huilcke fornefte Gaarde och Godz med ald des Herlighed, Landgilde, Rente och rette Tilliggelse som for Agger och Eng, Schouf och March, fiskevand, fægang, waadt och tørdt inden Marchskiell och uden aldels intet undtagendis i nogen Maade ved huad Nafn det helst er, eller nefnes kand, som der nu tilligger och af Alders tiid dertil ligger hafuer och bør der til at ligge med Rette.

Bemelte sahlige Hr. Joachim Gerstorfs Arffuinger skal hafue, nyde, bruge och beholde udisputerlig och uigienkaldelig til ewendelig Eyendomb, dog huad Wildbanner och høye Jagt af hiorte och hinder udi fornefte Godz sig belanger, det hafuer Wy Naadigst saauit forbeholdes sielf derefter at jage eller jage lade, schiude eller schiude lader till woris egen lyst och behouf, naar Wy sielff udi egen Persohn der i Landet hof holder; Och kiendes Wy Oss och Wores kongelige Arffuinger, Successorer ingen ydermere Lod, dehl, Ret eller Rettighed till eller udi fornefte Gaarde eller Godsz eller nogen des Eyendomb, Landgilde, herlighed, Rente eller rette tilliggelse efter denne daug i nogen Maade at hafue.

Mens derfor at hafue annamit och oppebaarit offtbemelte sahlig Hr. Joachim Gerstorffs Arfuinger fuldkommen och Nøyachtig betalling och Wederlaug och skal det bemelte Sahlig Hr. Joachim Gerstorfs Arfuinger frit fore staae paa bemelte Godsz at maa lade anlægge och Fundere Herre Sæder och Ladegaarde, som de sielff bequæmmeligst eragter och denne Nøye och besidde med lige frihed, høyhed och Rettighed som andre ældgamble Herregaarde her udi Danmark hafuer och Niude udi alle Maader. Thi beplichter Vi os och Vores Kongelige Huuses Arfuinger och Successorer forne Bøndergaarde och Godsz med ald deres Landgilde, Eyendomb, Herlighed, Rente och Rette Tilliggelse, som offuer Specificeret befindes frie mands Tiltahle som derpaa kand tahle med Rette I ingen Maade, frihiemle och fuld-kommeligen tilstaa och om fordres Manqvement saa . . . at fornte Gaarde och Godsz eller nogen des Eiendomb, Landgilde, Ret och rette Tilliggelse bleff bemte Hr. Joachim Gerstorffs arfuinger udi nogen Lous (?) eller Rettergang affwundis (?) eller nogen paa noget af dette afsuer bemte Godsz billigen hafde at prætere, Da beplichter Wi oss Voris kongelige Huuses Arfuinger och Successorer Konge i Danmark och Norge at Wederlægge och fuldkommen fornøye bemelte afgangne Hr. Joachim Gerstorfs Arfuinger med lige saa got och Velbeyleligt Godsz baade paa Herlighed, Landgilde och Eyendomb till deris Nøye inden sex sambfulde Uger dernæst efter, Och lofuer och tilsiger Wi for Oss och Vores kongelige Huuses Arfuinger och Successorer herudi frie at holde bemte sahlig Hr. Joachim Gerstorfs Arfuinger shadesløs och uden Schade i alle Maader; Forbiudendis alle och enhuer herimod som foreskeffuit staar fornte sahlig Hr. Joachim Gerstorfs Arfuinger at hindre eller udi nogen maade forfang at giøre.

Under Vor Hyldest och Naade; Schreffuit på Voris kongelige Residentz udi Kiøbenhafn d. 1 May. Anno 1674.

Under Vort Zigner
Christian

Underdanigst læst paa Hads Herreds Ting for Retten d. 24 August 1674.

Allerunderdanigst læst for Retten paa Hiølmstef herret, Schandrop og Rye Birkers Ting 7 Septbr. Anno 1691.

Allerunderdanigst læst for Retten paa Hads Herritz Ting Mandag dend 17 Decbr. Anno 1694.

Allerunderdangist læst for Retten paa Hads herritz Ting Mandagen 30 Septbr. 1695.

Af ovenstaaende Magelægskøde er taget en Fotokopi efter Originalen.

3) Blandt de gamle Dokumenter fra Rodstenseje, der er opbevaret i Viborg Landsarkiv (Pakke Nr. 6) findes et interessant Brev fra Jens Rodsten til denne Kommission, der fik Sæde paa Dybvad. Formodentlig har Lauritz Brorson paa Dybvad været den ledende i Kommissionen. Morsomt nok er Brevet skrevet paa Hovedstrup og dateret d. 24 August 1681, endnu før Admiralen er flyttet op i sin nye Bygning.

Brevet lyder saaledes i det gamle Sprog:

EDLE OCH WELBIURDIGE

Hr. Comisary.

»Saasom Hs. kgl. Mayestæt, Min allernaadigste Arfuekonning och Herre, allernaadigste ved Hans kongelige Mayestæts Oberbrev hafue forundt og tilladt mig, at maa indfri fra Borgemester Jørgen Hansen i Horsens trende Bøndergaarde i Morsholt, som min sal. Fader (Svigerfader) Hr. Rigsdrost var udlagt til et Equivalent Vederlaug, imod hans Goudsis Afstaaelse i Schaane, och det for den Priis, Borgmester det sig tilforhandlet hafver, Med detz billig melioration, saa hafur ieg strax derpaa Reist till Horsens och talt med Borgmester om samme Gaardis afstaaelse, och hannem ey Aleene, Hs. Mayestæts Villie och Befalling In originaly ladt lese och forstaa, medens En och gifuet hannem Videmerit Copie af høiest bemelte Hs. kgl. Mayestæts Naadigste Tilladelses bref och befalling, Saa och én derpaa giort hannem et Honorable Tilbud straxen med rede Penge at betalle samme Gaarde langt ofuer den Værdi hand derfor sielf gifuet hafuer. Medens som Hr. Borgmester ey sig hafuer villet bequemme, udi det som Reasonable och billigt kunde være, men opspendt Goudset mange Hundrede Rixdaler høiere end han sielf derfor hafuer gifuet, som er tuert imod Hs. kgl. Mayestæts Naadigste Befalling, och som samme høyst bemelte kongelige Mayestæts Naadigste Tilladelse meldet, om vi sielf ey udi Wenlighed kunde forliges derom, Vi da skulle tage tvende U-villig Mænd, paa hver voris Side, som os derom Imellem kunde liquidere och forefne, hvorom jeg ey alleene hafuer begierrit af hammen, hand tuende gode Mænd, paa sin Side vilde (vidne for?), som tillige med tuende paa min side kunde os imellem liges och sige, huormed ieg gierne ville være fornøiet, saa hafuer ieg det for være til ofuerflod ladt hannem skriftlig, . . . om hand i saa maade Hs. kgl. Mayestæts Naadigste Befalling ville efterlefue, som videre af høiest bemelte kongelige Mayestæts Naadigste Breff er at see, och som Hr. Borgemester I ingen Maade sig til Billighed eller Venlighed hafuer villet

lade bequemme, hafuer Jeg acter paa Nye, maatte udi allerdybeste Underdanighed søge Hs. kongl. Mayestæt om Hs. Mayestæts naadigste Befalling till goede Mænd och Commisariier, som Parterne for sig kunde Indstefne och enten i Minnelighed foræfner (?), eller och ved endelig Dom at stille, huilke Min allerunderdanigste Begierring Hs. kgl. Mayestæt och allernaadigste hafuer bewilget och dertil for Ordnet.

I goede Mænd och Commisary: saa efter I goede Mænds Citation och Stefning indstiller Jeg mig Nu, her ind for Retten, och Erbiuder mig endnu som tilforn, Imod Hr. Borgemester, Hs. kongl. Mayestæts naadigste tilladelse bref och befalling udi i ald Underdanighed, at ville efterlefue, och hannem sin udlagte Penge, som hand for goudszet gifuit hafuer, med dets billige Melioration, redelig at ville lade sig bequemme, hvis han imod Forhaabning sig herimod mit goede Tilbud, ville vægre, at goede Commissariier os da ville imellem kiende, saa wit I Ret och billighed erachter paa begge Sider; forventer herpaa Rettens Kiendelse; och i det øfrige lefuer

Hr. Commisariier
Deres tienist willige
Jens Rodsten.«

Datum Hofuidstrupgaard d. 24 Augusti Anno 1681.

Læst paa Commisionen paa Dybvad d. 24 Aug. Anno 1681.

4) Brevet angaaende Overdragelsen af de tre Gaarde i Morsholt til Jens Rodsten lyder saaledes:

»Kiender jeg underskreffne Jørgen Hansøn, Borgemester i Horsens, at jeg hermed affstaar och offuerdrager fra mig och mine Arffuinger til den høyedle och velbaarne Herre, Hr. Admiral Jens Rodsten til Roedsteens Eye och hans Arffuinger de trende Gaarde udi Morsholt, som Jørgen Ousøn, Anders Knudsen, Rasmus Nielsen, Morten och Rasmus Andersen paaboer, som jeg mig tilforn hafuer tilforhandlet af Hr. Admirals egen Svoger, høyedle och velbaarne Hr. Rentemester Christian Gersdorff. Dette indeværende Aars Landgilde til næste Martiny forfalder med . . . hvorfors Hr. Admiralen mig med Reede penge och hans Obligation paa Resten hafuer contenteret och fornøyet, saa Bønderne herefter hafuer Hr. Admiralen at suare, och Ingen anden.«

Datum Roedstheens Eye d. 2 Septbr. Anno 1681.

Jørgen Hansen.

Imellem de to ovenstaaende Breve er der gaaet godt en Uge, Jens Rodstens Brev til Kommissionen paa Dybvad er skrevet paa Hovedstrupgaard d. 24 Aug., Jørgen Hansens Brev er skrevet paa Rodstenseje d. 2 Septbr. 1681. — Er Flytningen fra Hovedstrup til Rodstenseje mon foregaaet i dette korte Tidsrum?

Ovenstaaende to Breve findes i Rodstenseje-Arkivet paa Viborg Landsarkiv og findes i en Pakke: »Diverse Dokumenter 1678—1857«.

To Fotokopier er taget af Brevene.

5) Skødet fra Anna Jacobsdatter sal. Lauritz Brorsons til Dybvad paa Jordegods til Admiral Jens Rodsten paa Rodstenseje lyder saaledes:

»Jeg Anna Jacobsdatter, sallig Lauritz Brorsons til Dybvad kiende og hermed for alle vitterlig gjør udi dette mit aabne Breff, at ieg med min frie Villie og velberaad Hue hafuer soldt, sciødt og afhændet — saasom ieg og nu hermed fra mig oc mine Arffuinger selger oc sciøder och aldels afhænder til høyedle og velbaarne Jens Roedsteen til Roedsteens Eye, haus kongl. Mayestæts velbestalter Admirall oc Admiralitetsraad hannem oc hans Arffuinger, efterstrefne mit Jordegods oc Bøndergaarde, som hannem af Min sallig Mand, velædle Lauritz Brorson, var i pant sat oc hans Welb. sig nu har bequemet oc tagit til Eyendomb, som er beliggendis her udi Aakier Ampt, Hads Herrit, Hundslund Sougne (Sogn) *Skobling Hovgaard* (Skablundgaard?) som Erich Frandsens Enke paabour, skylder aarlig: tou Ørter Rug, tou Ørter Biug, tou Ørter Hafre, 1 fierding Smør, 1 Brendsuin, Sex March Gestery, en Oxe at stalde. Noch gifuer hun aarlig udi Sammelschatten 2 Kander Honning, 1 Lispund Smør, tou March og thi Skilling March penge, fiire tønder och fiire Skipper Maalt. Gestery. *Randløw Schousgaard*, Peder Chriipaabour, skylder aarlig tou Ørter Rug, tou Ørter Biug, tou Ørter Haure, et Brendsuin, thi March penge, fiire tønder och fiire Skipper Maalt. Gestery. *Randløw Schousgaard*, Peder Christensen paabour, skylder aarlig tou Ørter Rug, tou Ørte Biug, tou Ørte Haure, tou march, fire Skilling penge, en Oxe at stalde, 1 brendsuin, thii heste gestery, huilche forskrefne Bøndergaarde och Jordegods med ald dets Herlighed och Landgilde, ægt och Arbeyde och ald dets Tilliggende Eyendomb, Huuse och Biugning, Gaarde och Gaardsled med dets Tilliggelse udi March och By inden Marchskiel; och uden, Fiskevand och Fægang, Waadt och tuort, Heede och tørfue, Grøfft, intet undtagendis udi nogen Maade, som der nu tilligger och af arrildstid tilligget har eller dertil med Rette bør eller ligge.«

Resten af Skødet er gentagne Forsikringer om, at Admiralen faar disse Ejendommer overdraget i samme Omfang, som hun selv har ejet dem, og højtidelige Forsikringer om, at han skal holdes fri for »Hinder och Tiltalle« i denne Handel. Hvad Jens Rodsten har givet for disse Ejendomme, faar man intet at vide om, men »Fru Anne, sal. Lauritz Brorsens har annamit af Welbaarne Hr. Admiralen fyldest og fuldkommen Betalling i alle Maader.«

Til Slut hedder det i Skødet: »Til Bekræftelse hafuer jeg med min eggen hand underskreffuen og sædvanlig Zignetter paatrøgt og venlig ombedet min hiertekiære Søn och Laugværge hæderlig og vellærde Mand Hr. Joachim Brorson, Sognepræst til Bierreagger og Randsløff Sougne og min hiertekiære Søn hederlig oc vellærde Mand Hr. Wde Pedersen, Sognepræst til Gaasmer og Halling, samt mine tvende kiere Sønner Lauritz Brorsen og Peder Brorsen. Dette med mig til Vitterlighed tillige at underskrifue oc forzeigle.

Dattum Dybvad 8 January Anno 1689.

Anne Jacobsdatter
sal. Lauritz Brorsens.

Til Witterlighed: Wde Pedersen. Lauritz Brorson. Joachim Brorson.
Peder Lauritzen Brorson og Lauritz Brorson (Oldrup).

Ovenstaaende Skøde er meget vanskeligt at læse, men viser, at Jens Rodsten nu har Foden inden for Randlev Sogn, endda med 2 af Sognets største Gaarde. Skødet findes i Viborg Landsarkiv i Rodstenseje-Arkivet: Pakke: »Diverse Dokumenter 1678—1857«.

Der er Fotokopi af en Del af Skødet.

6) Skødet fra Borgmesteren i Aarhus er opbevaret og findes i Viborg Landsarkiv under Rodstensejes Arkiv: »Diverse Dokumenter 1678—1857«.

SKØDE, UDSTEDT AF BORGMESTER JENS BASBALLE I AARHUS

»Vi efterskrefne Jens Christensen Basballe, Borgmester udi Aarhus paa min egen og min sal. Broder, Hr. Augustine, saavel som samtlige min Søstres, deres Børns og Affuingers Vegne og Peder Basballe og Hieronymus Basballe, Borgere og Handelsmænd sammesteds, kiender og dermed for alle vitterliggjør, at vi med fri Villie og velbæraad Huu hafuer soldt, sciødt og afhændet som vi og hermed paa kraftigste Maade fra os og alle vore Arffuinger til Højedle og Velbaarne Hr. Admiral Jens Rodstehn til Rodstehns Eye og hans Arffuinger aldelis sælger, schiøder og afhænder efterskrefne os tilhørende Bønder- og Jordegods, som er beliggende her udi Jylland, Aarhus Stift, i Aakier Ampt, udi Randsløw By og Sogn:

1. Mogens Nielsen, aarligt Landgilde 1 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 18 Sk. Penge, 1 Brendsuin og er i ny Matricul 1 Td., 7 Skp., 3 Fdk., 1 Alb.

2. Jens Jørgensen: 2 Ø. Biug, 1 Fjerring Smør, 1 Brendsuin, 2 Heste Gestery, er nu i ny Matricul 3 Td., 5 Skp., 2 Fdk., 0 Alb.

3. Søren Rasmussen og Jens Nielsen: Landgilde: 10 Skp. Rug, 3 Td. Biug, 1 Ø. Hafre, 1 Otting Smør, 1 Gaas, 1 Brendsuin, 2 Høns, 1 Rdl. Gestery, Ny Matr. 5 Td., 1 Skp., 0 Fdk., 0 Alb.

4. Jørgen Madtøn og Rasmus Sørensen: Landgilde: 2 Ø. Rug, 2 Ø. Biug, 2 Ø. Hafre, 1 Fd. Smør, 1 Brendsuin, 1 Fornød, 1 Rdl. Gesterys Penge; Ny Matricul: 6 Td., 1 Skp., 1 Fdk., 0 Alb.

5. Rasmus Mogensen: Landgilde: 1 Ø. Rug, 1 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 1 Fj. Smør, 1 Brendsuin, 1 Fornød, 2 Mk. Gesterypenge. Ny Matricul: 4 Td., 2 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.

6. Simon Sørensen og Jens Albertsen: Landgilde: 1 Ø. Rug, 1 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 2 Mk. 4 Sk. Smørpenge, 1 Brendsuin, 1 Fornød, 2 Mk. Gesterypenge. Ny Matr. 3 Td., 5 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.

7. Jens Pedersen Skræder: Landgilde: 1 Ø. Malt, 1 Brendsuin; Ny Matr. 0 Td., 6 Skp., 3 Fdk., 2 Alb.

8. Ung Jens Jørgensen: Landgilde: 1 Ø. Rug, 1 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 3 Mk. Smørpenge, 1 Brendsuin, 1 Ø. Malt, Gestery. Ny Matricul: 3 Td., 3 Skp., 0 Fdk., 0 Alb.

9. Jens Knudsen: Landgilde: 2 Ø. Biug. Ny Matr.: 1 Td., 5 Skp., 0 Fdk., 1 Alb.

4 Gade Huse: Rasmus Rasmussen Snedker giver aarligt Huuspenge 1 Rdl.

Søren Matzøn giver aarlig Huuspenge 1 Rdl.

Knud Pedersen giver aarlig Huuspenge 1 Rdl.

Søren Rasmussen Bødker giver aarlig Huuspenge 1 Mk., 8 Sk.

Halling Sogn, Spøttrup: 1. Rasmus Frandsen (en Gaard) gifuer i aarlig Landgilde 1 Ø. Rug, 3 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 20 Eg, 1 Brendsuin, 5 Heste Gestery. Ny Matr.: 3 Td., 6 Skp., 3 Fdk., 0 Alb.

2. Jens Christensen og Peder Simonsen: Landgilde: 1 Ø. Rug, 3 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 1 Brendsuin. Ny Matricul: 4 Td., 0 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.

3. Jens Pedersen Rytter: Landgilde: 1 Ø. Rug, 3 Ø. Biug, 1 Ø. Hafre, 1 Fornød, 1 Brendsuin, 2 Mk. Gestery. Ny Matr.: 3 Td., 4 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.

2 Gadehuse: Karen Pedersdatter giver aarlig Huspenge 3 Mark.

Jens Terkildsens tuende Huuse, hvoraf svares aarlig: 3 Mark.

Hvilket foreskrefne specificerede Bønder- og Jordegods med ald dets Herlighed og Rettighed være sig udi Bygning, Gaarde og Huse, Landgilde og Afgift, ægt og Arbejde og alt detz tilliggende udi By, Skov og Marck, Fiskevand og Fægang, Vaadt og tørt, inden Marchskiell eller uden, intet i nogen Maade ved hvad Nafn det nefnis kand, undtagen, som der nu tilhører, af Alders Tid tilhørt hafuer, og bør dertil at ligge med Rette i nogen optenkelig Maade, alt saaledes som Hs. kgl. Mayestæt salig høyloflig ihukommelse, Kong Frederik dend Tredie det soldt og sciødt hafuer efter høyst bemeldte Hs. kgl. Mayestæts sciødes Indhold af Dato d. 2 Septbr. 1666. Velbaarne Hr. Admiral Jens Rodstehn og hans Arffuinger, skal hafue, nyde, bruge og beholde til ævindelig Arf og Eyendomb. Og kiender vi os og alle vore Arffuinger aldels ingen ydermere lod, del, Ret eller Rettighed at hafue till eller udi fornefte Bønder- og Jordegods eller noget dessen Herlighed, tilliggelser, forfaldne Restantzer, eller noget andet efter denne dag i nogen maader, mens derfor af meerbemelte Hr. Admiral Jens Rodstehn at hafue oppebaaren og bekommen fuldkommen Betalning og fornøyelse i alle Maader. Thi bepligter vi og herved os, og alle voris Arffuinger at fri frelse, hiemle og fuldkommelig tilstaae veloftebemelte Hr. Admiral Jens Rodstehn og hans Arffuinger forbemelte Godtz og ald dessen rettighed for huer mands hinder og tiltale, som derpaa kunde hafue at sige i nogen Maader, og om, imod forhaabning, skeede, at forskrefne Jordegodtz eller noget af dets tilliggelse, rettighed eller herligheder, blef Velbemelte Hr. Admiral Jens Rodstehn eller hans Arffuinger, udi noget Ret eller Rettergang afvundet, for voris Vanhiemmels skyld, da bepligter vi os og vore arffuinger, at igiengive og vederlægge dennom det igien med lige saa gott og velbeyleyligt godtz eller og dets fuldkomme Vederlag i reede Penge inden 6 Uggers forløb efter at vi eller voris Arffuinger derom louligen er adwarit. Vi forsikrer og, at hans Velbaarenhed og Arffuinger skal frie og krafuesløs holdis for alle hidindtil og forskrefne Bønder og Jordegodtz allernaadigste paabudne kongelige Skatter og Contributioner af hvad Nafn de være kand, saa dette skal være og bliffue velforbemelte Hr. Admiral Jens Rodstehn og hans Arffuinger af os og voris Arffuinger uden ald skade og skadelidelsholden i alle Maader; Og till dets ydermere forsikring haffuer vi dette voris schiøde med egne Hænder underskrefne og Zignettr hostrøchte, saa og venligen Hr. Christen Schønning, Sognepræst til Odder og Morten Huas, Borger og indvaaner udi Aarhus, dette med os till Witterlighed at underskriffue og forzeigle.»

Actum Aarhus 26 July 1695.

Paa mine egne og samptlige med Arffuinger, Brødre og Søstre, samt Svogre og deris Arffuingers Vegne.

Jens Basalle
egen handt.

Paa min kiere Moders og egne Vegne
Hieronimus Basalle.

Till Witterlighed efter begiering Christen Schønning. Morten Mortensen Huas.

Læst for Retten paa Hads Herreds Thing 19 Augusty 1695.

Læst og fremvist paa Viborg Landsting 19 Septbr. 1695.

Fotokopi er taget af ovennævnte Skøde.

Bartholin.

7) Nedenfor er disse Gaarde og Bol anført med Navne og Hartkorn, baade det gamle og det nye. — Tallene angiver Td., Skp., Fdk. og Album.

	Gl. Matr.	Ny Matr. 1688
1. Sognepræsten i Odder, Hr. Christen Justsen	16—2—0—0	7—3—3—2
2. Peder Michelsen, Skov (1 Skp., 1 Fdk.)	4—6—0—0	3—4—0—2
3. Store Jens Sørensen, Skov do. (1 Skp., 1 Fdk., 1 Alb.)	4—6—0—0	3—4—0—2
4. Niels Nielsen, Skov (1 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.)	4—3—0—1	5—2—3—2
5. Søren Tysk, Skov (1 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.)	6—4—3—1	4—6—0—2
6. Morten Nielsen Fracher og Christen Hansen, Selvejer, Skov (2 Td., 2 Skp., 2 Fdk., 2 Alb.)	4—1—0—1	8—0—2—1 0—4—3—0
7. Søren Knudsen, Selvejer. Der hører Trende Huse til denne Gaard. Skov (1 Td., 7 Skp., 0 Fdk., 0 Alb.)	1—5—2—0	1—2—3—2
8. Olluf Mortensen, Skov (0 Td., 1 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.)	4—6—2—2	4—2—0—2

	Gl. Matr.	Ny Matr. 1688
9. Knud Michelsen, Selvejer (Bisgaard). Skov til 18 Svins Olden. (1 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.)	5—2—1—1	4—2—0—2
10. Peder Christensen (Bisgaard) og Anders Pedersen ... Skov	10—6—0—0	5—4—0—1 0—1—1—0
11. Rasmus Jensen og Niels Rasmussen Snedker	14—4—0—0	7—0—3—1 0—2—0—2
12. Niels Jensen og Rasmus Jensen	4—5—2—0	2—4—0—0 0—1—1—0
13. Jens Søfrensen, Egholm, Niels Mortensen	14—4—0—0	10—0—2—0 0—2—1—2
14. Michel Rasmussen Ladefoged og Peder Pedersen ... Skov	14—6—0—0	7—2—2—0 0—2—1—2
15. Christen Søfrensen og Hans Jensen	14—6—0—0	8—2—2—2 2—1—2
16. Ofue Pedersøn og Peder Jensen, Selvejer (Sander) ... Skov	8—4—1—0 1—4—0—0	10—5—3—0 3—2—1
17. Offue Jensen, Selvejer (Sander)	1—0—1—1	5—5—0—1
18. Jens Clemmensen, 1 Boel	0—0—6—0 3—4—1—1	0—1—3—0 2—0—0—2
19. Mogens Søfrensen	0—0—3—0 3—4—1—1	0—0—3—0 2—0—0—2
20. Rasmus Christensen	0—0—0—2 6—2—2—0	0—1—1—0 0—0—0—2
21. Mogens Rasmussen	0—2—3—2 0—6—2—2	1—1—0 0—2—3—2
22. Jens Jensen Ladefoged	3—1—0—2 4—6—0—0	0—1—0—0 0—2—2—1
23. Frederik Jensen	0—2—2—0 1—4—0—0	0—2—2—0 0—1—0—0
24. Hans Jørgensen	0—1—1—0 0—5—1—1	0—1—1—0 0—2—2—0
25. Jørgen Skomager	1—1—3—4 0—5—1—1	1—1—3—4 0—1—1—0
26. Rasmus Mogensen (Skov 2 Alb.)	0—5—0—0 0—6—2—2	0—5—0—0 1—1—3—4
27. Jens Mortensen, 1 Boel (Skov: 3 Fdk.)	2—6—0—0 0—4—0—0	1—6—2—0 0—5—0—0
til Kirken		

Disse 27 Gaarde og Boel hører Odder By til. Desuden har Jens Rodsten købt af Arvinger fra Tues Mølle »et Stykke Skouf udi Abildgaard« til en Skovskylde af 3 Fdk. Se Skødet Note 9. Ligeledes har han købt en Ejendomsskov af Niels Jensen, Tvenstrup, af Skovskylde 1 Skp. og 1 Fdk. Se Skødet S. 34.

Til Rodstensejes Gods hører 2 Møller, der ligger i Odder By:

	Gl. Matr.	Ny Matr.
Tuges Mølle, Bruger Knud Jørgensen	12—4—0—0	6—3—2—1
Odder Neder Mølle, Bruger Jens Knudsen	12—0—0—0	5—2—2—0
Desuden et øde Møllested mellem Odder og Tvenstrup med Eng dertil »er anslagen« til		0—0—1—0

MORSHOLT 1688. Tilh. Jens Rodsten.

	Gl. Matr.	Ny Matr.
1. Rasmus Nielsen. Skov 0—0—1—0	3—5—3—0	4—5—3—1
2. Jørgen Andersen og Knud Rasmussen. Skov 0—0—2—1	4—4—3—0	8—0—1—1
3. Rasmus Andersen og Morten Andersen. Skov 0—0—2—0 (4 Svins Olden)	5—4—1—1	4—1—2—1
Der er ogsaa Kirkejord i Morsholt som Anders Knudsen bruger		5—3—0—0

ONDRUP 1688. Tilh. Jens Rodsten.

	Gl. Matr.	Ny Matr.
1. Hans Rasmussen. Skov (0—1—1—2)	7—1—0—1	8—5—0—1
2. Gammel Rasmus Jensen. Skov (1 Skp. og 1 Alb) ...	5—1—0—1	3—6—1—1
3. Bendix Sadelmager. Skov (2 Alb.)	0—0—2—0	0—4—0—2
4. Rasmus Søfrensen og Hans Clausen. Skov (1 Skp., 3 Fdk.)	6—5—3—0	5—7—0—2

	Gl. Matr.	Ny Matr.
5. Søren Hansen og Jørgen Jensen. Skov (1 Skp., 1 Alb.)	5—5—2—0	6—0—2—2
6. Lauritz Søfrensens Enke: En Del Kirkejord fra Hans Clausens Jord		0—2—1—1
7. Odder Kirkejord bruges af Søren Hansen	0—6—0—0	5—3—0—0
Skov til Byens Fællets Jord. 2 Alb.		

SNÆRILD 1688. Tilh. Jens Rodsten.

1. Jens Jensen. Skov (0—1—1—2)	3—2—1—0	4—1—2—0
2. Jørgen Søfrensen. Skov (2 Fdk og 1 Alb.)	5—0—1—0	3—1—1—0
3. Morten Andersen. Skov (2 Fdk. og 1 Alb.)	5—1—0—0	4—2—3—2
4. Søren Frederiksen og Jens Søfrensen. Skov (2 Fdk. og 1 Alb.)	3—4—1—1	3—4—1—0
5. Peder Søfrensen og Peder Jørgensen. Skov (2 Fdk., 1 Alb.)	5—0—2—1	2—6—2—2
6. Hans Mortensen. Skov (2 Fdk. og 1 Alb.)	5—4—1—1	3—1—2—0
7. Niels Rasmussen. Skov (2 Fdk. og 1 Alb.)	3—2—3—1	3—5—1—0
Skov til hele Byen (udi dend gl. Matr. 1 Td., 7 Skp.) Odder Kirkejord bruges af Peder Nielsen Møller ...		0—1—3—2
Jens Jensen har 3. Part af det øde Byggested, som ligger i Snærild Mark, derpaa avles Eng og Græsning		0—0—3—0

BALLE BY. Tilh. Jens Rodsten.

1. Rasmus Jensens Enke, nu Rasm. Rasmussen	6—4—0—0	6—6—0—0
2. Peder Jensen. Skov (2 Skp. og 2 Alb.)	3—4—2—0	7—2—1—2
3. Søfren Rasmussen og Frands Knudsen. Skov (0—2—1—2)	3—7—0—0	6—4—2—0
4. Peder Rasmussen (Agerjord paa Snærild Mk.) Skov (0—1—1—2)	3—2—2—0	4—7—3—1
5. Jens Nielsen, et Boel. Skov (1 Fdk., 1 Alb.)	1—0—1—0	1—6—2—2
af noget Jord paa Snærild Mk.	2—0—0—0	1—6—2—2
6. Anders Jensen		0—7—1—0
7. Closters Enemærke, som Morten Andersen og Jørgen Søfrensen i Fæste hafuer	0—6—0—0	0—2—0—0
8. Kongens Enemærke, som Morten Andersen og Hans Mortensen i Snærild bruger	0—4—0—0	0—2—1—0
Skov til ovennævnte 2 Enemærker		0—0—1—1

RANDLEV GODS. Tilh. Jens Rodsten 1695.

1. Jens Knudsen	1—5—0—1
2. Jørgen Madsen og Rasmus Sørensen	6—1—1—0
3. Søren Rasmussen og Jens Nielsen	5—1—0—0
4. Rasmus Mogensen	4—2—1—2
5. Unge Jens Jørgensen	3—3—0—0
6. Jens Jørgensen	3—5—2—0
7. Simon Sørensen og Jens Albertsen	3—5—2—2
8. Jens Pedersen Skræder	0—6—3—2
9. Mogens Nielsen og Michel Rasmussen (hører under Kannegaard)	8—7—0—0
10. Peder Eriksen (Randlev Skovgaard)	8—1—1—1

Tvenstrup Sogn: se Note 10.

Matriklerne 1664 - 1680 - 1688 findes i Rigsarkivet.

☉) De omtalte Skøder findes i Viborg Landsarkiv under Rodstensejes Arkiv: »Diverse Dokumenter 1678—1857«. De meddeles her i det gamle Sprog:

SKØDE PAA ET SKOVSKIFTE, SØNDEN FOR TUES MØLLE OG MØLLEDAMB UDI ODDER SCHOUF

»Søren Justsen i Onsted, Herredsfoged i Hads Herred og Jørgen Koefoed, Skrifuer, giør witterlig, at Aar efter Guds biurdt 1689, Mandag dend 21. Oktbr. paa Hads Herrits ting var skiket velachtet Mand Hans Rasmussen i Ondrup paa høyedle och velbiurdige Hr. Admiral Jens Rodsten hans Vegne, som loulig esket och fik et fuldt Tingsvidne af otte lovfaste Danne-mænd, som er Rasmus Nielsen af Morsholt, Søren Hansen i Ondrup, Peder Rasmussen i

Randlev, Niels Michelsen, Bjerreagger, Michel Rasmussen i Cane, Michel Knudsen i Ondrup, Rasmus Jensen i Ondrup och Søren Rasmussen i Astruplund. Disse fornævnte Mænd vandt og kundgjorde, at de sandelig saa och hørde samme Dag paa fornøfnte Ting. — For Retten stod Rasmus Mogensen, Skræder i Odder och i haand tog fornøfnte Hans Rasmussen af Ondrup paa høvedle och velbiurdige Hr. Admiral Jens Rodsteen til Rodstenseye hans Vegne, och med sin fulde Villie och velberaad Hue soldte och schiødte och afhente fra sig och sine Arffwinger et Schoufskifte liggendis Sonden for Tues Mølle och Mølledamb udi Odder Schouf kaldis half Tues Enemærke, hvilket fornøfnte Schoufskifte med alt tilhørende, saavit som til bemelte Rasmus Monsens halfue Gaard med Rette bør och har liggit, Velbiurdige Hr. Admirallen och hans Arffwinger skal hafue, niude, bruge och beholde, och kiendes fornøfnte Rasmus Mogensen Skræder sig och sine Arffwinger, aldels ingen Lod eller deel at hafue till eller udi fornøfnte Schoufskifte efter denne Dag i nogen Maade videre end Contrachten med velbiurdige Hr. Admirallen derom oprettet dend 9. Marty sidst afvigte om formelder, mens derfor at hafue annamit och bekommit af Hr. Admirallen fyldest och for Nøjelse efter hans Villie, i alle Maader, thi beplichter bemeldte Rasmus Mogensen sig och sine Arffwinger at fri, frelse, hiemle och tilstaae ofuenmeldte Hr. Admirallen och hans Arffwinger for bemelte Schoufskifte for hver Mands Tiltalle, som derpaa med Rette kand talle i nogen Maade«.

Ingen Underskrift, kun to meget defekte Laksegl.

9) SKØDE PAA SKOVEJENDOMMEN »ABILDGAARDEN«,
DER LAA NORDEN FOR TUES MØLLE

»Søren Justsen i Onsted, Herritsfoged i Hatz Herrit og Jørgen Koefoed, Skrifuer, gjør witterterligt, at Aar efter Guds biurd 1693 Mandagen den 26. Juni paa fornøfnte Hatz Herritzting var schicket erlig och velchet Hans Christensen, Ridefogit paa Rodstenseye paa sin Husbond, Velbaarne Hr. Admiral Jens Rodsteens hans Vegne, som louligen esket och fik et fuldt tings Vidne af otte lovfaste Dannemænd som er Daniell Nielsen Filderup, Jørgen Ougesen i Morsholt, Niels Michelsen i Trustrup (eller Tvenstrup), Espen Christensen i Ørting, Anders Hansen, Oldrup, Hans Mortensen, Torrild, Rasmus Andersen i Fillerup och Christen Lauritzen i Odder. Disse forskrefne Mænd vidnede och kundgjorde, at de sandelig saa och hørde samme Dag paa fornøfnte ting. For Retten stod Niels Rasmussen af Tuenstrup paa sin egen, saa och efter Fuldmacht datirit i Dag paa sin Stiffaders Niels Rasmussens Vegne i Odder och Knud Jørgensen Møller paa Else Rasmusdatters Vegne ibdm., som udi hand tog Hans Christensen Ridefoget paa Rodstenseje paa hans Hosbunds høvedle och Velbaarne Hr. Admiral Jens Rodsteens Vegne, och fornøfnte Niels Rasmussen af Tuendstrup fra sig, sin Hustru och Arffwinger, samt fra sin Stiffader Niels Rasmussen Snedker, hans Hustru och deris Arffwinger och Knud Jørgensen Møller fra Else Rasmusdatter och hendis Arffwinger till velbemelte Hr. Admirall och hans Arffwinger soldte, schiødte och aldels afhender de 11. Parter, som dennom var beuilliget udi det støche Schoufeyendomb och grund som kaldis Abildgaarden liggendis Norden for Tues Mølle i Odder, saa wit och bredt det nu befindes och efter gammel Adkomsts Liudelse bør at være, intet deraf i nogen Maade undtagen, som enten nu tilligger, eller fra Alderstiid tilliggit och tilhørt hafuer, och kiendis forbemelte Niels Rasmussen sig sin Stiffader eller deres Arffwinger och Knud Jørgensen Else Rasmusdatter eller deres Arffwinger, aldels herefter ingen ydermere Lod, deel, Ret eller Rettighed at hafue till eller udi fornøfnte Abildgaards Schouf och Grund i nogen optænkkelig Maade. Mens derfor at hafue annamit och bekommit af Hr. Admiral Jens Rodsteen fyldest och fuldkommen for Nøjelse i alle Maader, thi beplichtet de demmen och herved for dem och deris Arffwinger at fri, frelse, hiemle och fuldkommeligen tilstaa Velbyrdige Hr. Admirall och hans Arffwinger fornøfnte Grund, Schouf och Eyendomb for hver Mands hinder eller paatale, som derpaa kand tælle med Rette i nogen Maade och at holde bemeldte Hr. Admiral Jens Rodsteen och hans Arffwinger skadesløs och skade i alle Maader. Til ald ydermere Trygheds Vidnesbyrd och bedre Forvaring da trøcher fornøfnte Niels Rasmussen och Knud Jørgensen Møller deres Zignetter her neden under de andre Dannemænds, som foreskrefne staa.

Datum Anno ut supra.

10) TVENSTRUP BYS HARTKORN:

		Gl. Htk. 1680	Ny Htk. 1688
1. Annexgaarden Niels Andersen	Admiralen:	0—4—0—0	5—5—2—0
	Præsten:	0—5—6—0	5—5—2—0
2. Peder Michelsen. Skov: 2 Alb.		10—5—5—2	4—7—1—1
3. Michel Rasmussen. Skov: 2 Alb.		10—5—2—2	5—7—3—2
4. Rasmus Tærup. Skov: 2 Alb.		4—4—0—0	5—1—1—2

5. Christen Christensen. Skov: 2 Alb.	15—4—0—0	6—4—2—1
Mark udi Odder Skov.		6—0—2—1
6. Kirsten Andersdatter. Skov: 2 Fdk.	7—2—3—1	6—6—1—2
7. Niels Jensen. Skov: 2 Fdk., 1 Alb.	4—1—0—1	8—0—3—0
8. Rasmus Jensen. Skov: 2 Fdk., 1 Alb.	6—7—2—1	9—7—3—0
9. Offue Jensen. (1783)		

SVORBÆK BY

1. Søren Pedersen } Fæstere til sl. Erich	9—4—0—0	6—4—2—2
2. Niels Matzen } Herlofsens Arvinger	6—5—1—1	4—2—0—1
3. Niels Jensen	7—4—0—0	4—2—3—2
4. Christian Rasmussen } Fæstere under Rodstenseje	6—6—0—0	4—0—9—2
5. Søren Michelsen }	4—6—0—0	2—0—2—2
Jens Rodsteen har et Stykke Eng i Tvenstrup Bymark	1—4—0—0	0—4—1—0

Hartkorn i Tvenstrup og Svorbæk i 1680, i alt:

Proprietærgods: 95 Td. 5 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.	
do. Skov: 1 Td. 2 Skp. 0 Fdk. 0 Alb.	
Præstens Annex: 5 Td. 4 Skp. 0 Fdk. 0 Alb.	
Kirkejord: 1 Td. 6 Skp. 0 Fdk. 0 Alb.	
Ialt: 104 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 1 Alb.	
Kongens Tiende: 10 Td. 2 Skp.	
Kirkens Tiende: 12 Td. 1 Skp.	

Tvenstrup Byjord var ligesom i Odder delt i tre Vange:

1. Sanderlycke: Rugmark = 221 Agre.
2. Skovvangen: Bygmark = 443 Agre.
3. Nørremark: Fælleden = 578 Agre. I alt 1242 Agre.

Svorbæk Byjord ogsaa i 3 Vange:

1. Østermarken = 249 Agre.
2. Vestermarken = 153 Agre.
3. Fælleden = 140 Agre. I alt 542 Agre.

De 9 Bymænd i Tvenstrup havde følgende Antal Agre:

1. Niels Andersen	17 Agre.	
2. Peder Mikkelsen	20 Agre.	
3. Mikkil Rasmussen	55 Agre.	
4. Rasmus Torup	78 Agre.	
5. Chr. Eriksen	74 Agre.	
6. Kirsten Andersdatter	96 Agre.	
7. Niels Jensen	158 Agre.	(Viskær)
8. Rasmus Jensen	283 Agre.	
9. Offue Jensen	116 Agre.	

(Matrikel 1688 i Rigsarkivet).

■ ■) Brevet fra Jens Rodsten til Kongen lyder saaledes:

STORMÆGTIGSTE KONGE, ALLERNAADIGSTE HERRE!

»Eders kongelige Mayestæt andrages i dybeste Underdanighed, hvorledes en Quinde ved Navn Lisbeth Bødtker af Eders kongelige Mayestæts salige Hr. Fader, høyløvelig Ihukommelse, er udi sin egen, af . . . hendes Datters Liffstid blefuen benaadet med en Gaard liggendis i Jylland, i Aakjer Ampt i Hads Herrit kaldis Canne, huilchen Gaard siden er blefuet udlagt till sall. Axel Sehested i fuld Betalling for hans allerunderdanigste fordring, og jeg derefter den for reede Penge i Betalling hafuer bekommit; kand dog indtet deraf nyde, formedelst samme Liffs-bref er i Veyen, hvor udofter mine udgifne reede Penge frugtlos henstaar.

Thi falder till Eders kongelige Mayestæt min allerunderdanigste Bøn og Begierring, at Eders Mayestæt: enten ville allernaadigst gifue mig Vederlag i andet Godtz eller og at bemelte Quindes Lisbeth Bødtkers Benaadningsbref ved hendes dødelige Afgang maatte ophøre, saa jeg den da strax virkeligen uden nogen Modsigelse af hendis Daatter maatte tiltræde, bruges af mig saa nyttiggjøre som min egen Eyendomb.

Forblifuer efter Skyldighed Eders kongelige Mayestæt med Lif og Blod allerunderdanigste og pligtskyldigste . . .

Haffniæ 15. January Anno 1679.

Jens Rodstehn.

Man kan mærke, at Admiralen i sit Brev til Kongen er noget irriteret; man kan mellem Linierne ligesom læse sig til, at han er utilfreds, han stiller endog Kongen to Valg: enten

Vederlag eller at Benaadningsbrevet efter Lisbeth Bødkers Død ingen yderligere Virkning faar.

Mon ogsaa Kongen har mærket Jens Rodstens Irritation? Han sender i alt Fald Admiralens Brev tilbage med en pæn Paategning, der ingen Overskrift har og er holdt i ret almindelige Vendinger.

»Wi haffuer aff sær kongl. gunst og naade allernaadigst bevilget, at Woris Admiral Os elskelige Jens Rodsten og hans arffuinger indmelte Cannegaard efter Lisbethz Bøtkers dødelige Afgang maa nyde og til Eyendom beholde, hvorimod hendis Daatter Anna Christine Bøtcher, saafremt hun sin Moder offuerlefuere og derom allerunderdanigst anholdendis vorder, paa anden maade schal see vederlag.

Skreffuet på Wort Slot Kiøbenhafn d. 18. Marts 1679.

Christian.

Ovennævnte 2 Breve findes i Arkivet for Odder og Omegn.

12) Brevet lyder saaledes:

Høy- og Velbaarne Hr. Grefve og Stiftsamtsebefalingsmand, samt Edle og Velærværdige Hr. Biskop!

»Saasom Hs. kgl. Mayestæt ved sin allernaadigste Resolution af næst afvigte 26. Octbr. allernaadigst haver bevilliget, at Hr. Admiral Veedle og velbiurdige Jens Rothsteen maa indrette een hans Bondegaard Cane kaldet bestaaende udi 17 Td. 1 Skp. 1 Alb. Hartkorn til en Hovedgaard og derpaa nyde samme Frihed som andre adelige Sædegaarde nu haver, eller her-efter becommendis vorder, saalænge den efter Forordningen haver fuld quantum af hart korn, dog at med Tienden efter kgl. Mayestæts allernaadigste udgangne Lov vorder forholdet, hvorimod bemelte Admiral efter samme kongelige Allernaadigste Resolution betaler for hver Td. Hartkorn 35 Rdl.; Da som han gierne skulde vilde vide noget vist, som af Gaarden til de vedkommende udi Tiende skulde gives, førend hand samme tilkiøbende Frihed antager, aldt saa vilde Hr. Grefen og Hr. Biskoppen lade Dennem behage De vedkommende som nyder Tienden for Dennem til en vis Tiid at lade for sig kalde og søge at midle det derhen, at Tienden af samme Gaard for et vis quanto aarlig kunde vorder sat som af Admiralen gives skulde, saa der paa begge Sider nogenledis kunde være holden, som da skriftlig kunde forfattes, og en gienpart deraf udi Stifts-Kisten, for Efterkommeres Skyld vorder henlagt, og den anden Hr. Admiralen tilstillet.

Vi forbliver Høy- og Velbaarne Hr. Grefvens og Stiftsamtsebefalingsmandens, samt edle og velærværdige Hr. Biskoppens Tjenstvilligste
Plessen, Kier, Klothacken, I. Worm, N. Leth.

Rentekammeret 15 Febr. 1696.

Til Grev Friis og Biscop Braem.

13) Højtærede, Hjerterallerkjereste Fader!

Dersom et godt Fortsæt kan lønne Affection og en hiertelig Begierlighed underlægge Velgierninger, vil jeg paa nærværende Tiid holde mig min Villie mere gavnlig end min Evne . . . thi omendskiøndt denne hindrer, at jeg ey kan bevise mig i Gierningen, som jeg skulle og ville, saa tilskynder mig dog hin at udvise mig saadan som jeg kan. Og i dette Henseende vil jeg og formode, at min Høydle Hr. Fader til en Nytaarsgave antager nærværende, en deel af mine det forrige Aars Forretninger, anseende dette Arbejde, som et der er begyndt ved en bydende Fader og fuldendt ved en lydende Søn, der gierne havde skienket Eder fuld Alexandri Magni Herredømme, om det stod i min Magt. Men som jeg endnu kun formaar i steden for gyldne Bjerger at frembære det allerringeste, saa vil jeg dog forhaabe, at det saavidt maa optages som det velment frembydes, og at jeg hos min kiere Hr. Fader maa faa et bedre Yndest for Bogens Oversættelse end dens første Autor fik af Landsens Fader for dens Sammensættelse. Og om noget imod Forhaabning skulle være der endnu kunne mishage et subtilige Øren udi den forstandige Stiil, er jeg færdig det at ændre, naar nogen mig det vil forstændige; Thi foruden det, at den gode Homer selv kan blive søvrig ved et noget varende Arbejde, saa kand mange Øyne bedre betragte en Tings Feyl end faae. — Jeg, saavidt mine Vilkaar strækker sig, vil stedse være færdig at tage imod Formaninger og ærbødig imod Henhvisninger.

Jeg vil og ikke giøre denne min Tale for vitløftig i at udbrede den danske Nations store Vindskiblighed, men har derfor korteligen indfattet den i efterfølgende Vers for Tidens Kortheds Skyld og har Saxo, Meursius, Isacius, Pontianus og andre givet mig Anledning dertil. For Resten saa vit som min Pligt befaler mig skal jeg altid befindes et leve og døe.

høydle og velbaarne Hr. Faders Eders ydmyge og lydige Søn

Rodtenseye Nytaarsdag 1692.

Jens Rodstehn.

JENS RODSTENS HJERTESUK

Hvad frygtsom Magt, hvad Flor, Anseelse og Ære
Den danske Crone før hos andre i mon være,
Derom staar Kiendetegn endnu i mange Land
Og ædes aldrig ud ved tiidens tære Tand.

Jeg intet tale vil om Nabo-Riger mange,
Hvor den med Seyerssværd vel ofte kunde prange,
Saa Suerig under det selv maatte søge Læ
og stridbar Saxer tit med Vender bøye Knæ.

At Gros-Britannien med sine tillagt Riger,
Som denne Dag endnu i Magt ey noget wiger,
For Danner-Konning før har buket sig til Jord,
Det er nok klart og bart foruden mine Ord.

Ja hvad har Danske Mænd nu under Gothers Navne,
Som Longobarder nu, af hvilke nu gaar Savne (Sagn)
Nu som Normanni, nu som Cimbri stridbar Folk,
Hvad har de ikke giordt, skal jeg da være Tolk?

Da har de første sig to Konge-Navn antaget,
I Øst og Westen hvor de mandig har uddraget.
De Nordmænd Frankerig har blottet for et Land,
Som af dem denne Dag med Navnet have kand.

Udi Italien de Longobarder sade
I mange Aar med Freed og gjorde sig fuldglaude,
Thi alle frygtet for, naar de i Striid uddrog
Hver løb som kunde best, naar de Krigsfanen tog.

Selv Rom, som fordum Tiid al Verden kunde kue
For modig Jyde-Bat saa hæftig maatte grue,
At naar De nævnet blev, da løb hver Mand i Vraa
Og søgte Hull og Skiul, De Tryghed kunde faae.

Men om jeg sige skal, hvorfor sligt fordom skeede
Og man paa denne Dag skal om al Ære leede,
Saa vi af gammel Pragt kun eyer Skyggen nu
Og vores Manddoms Drift nepp' kommer ret i Hu;

Da troer jeg det skeer, fordi i fordums Dage,
Naar der blev blæst til Striid, da maatte hver Mand drage
Af Landsens fødte Folk og bosat Rigens Mænd
Enhver med Kiempe-Sverd omgiordede sin Lænd.

Med dette fegtet blev ey for Sold, Guld og Penge,
Men mest for Æres-Navn, som og ey vared' længe,
At hver jo fik, som han i Striiden havde tient,
Dermed og hver Mands Sind var til sin Høvding vendt.

Da Rigens Adel selv og Ridders-Mand udførte
Landfolket ud til Felt, man ingen fremmed hørte
At føre Bannerne, derfor stod den opret.
Thi Fienden var med Magt af Marken slagen slet.

Da fegtet man for Hus, Gods, Børn og ægte Quinde
At holde dette fri; man søgte ey at vinde
stor Banco-Capital, men var fornøyet vel
(Hvor meget Kongen vandt) med Ære for sig selv.

See da var det udi Saturni gyldne Tiider,
See da var Landet rigt, men Armod nu indskrider,
Da var der Ærlighed og ingen Gierrighed,
Man ingen Falskheed saae, men idel Kierlighed.

Men nu vi lever vist i Maanens sidste Veye,
Thi alting tager af, alt godt man fra os dreye,
De Landet tiener troe, de lønnes kun med Snak,
De som har vel fortient, de har slet ingen Tak.

Thi holde hver for sig det for et kostbart Bytte,
At sidde for sig selv udi en selvbyggt Hytte
Langt borte i en Krog, fra Hoffets farlig Borg,
Og de længst der er fra, de haver mindst af Sorg.

Gud lad kun ellers Fred i Landet hos os være,
Gud lad kun stedse staa hos os sin reene Lære,
Og spar vor Konge vel fra alles falske List,
Saa gaar det alle vel i Landet, det er vist.

Af ovenstaaende Digt af Jens Rodsten mærker man, at han først og fremmest er en dansk Mand; man mærker ogsaa, at han hører den gamle Adel til og føler sig skuffet over de nye Forhold under Enevælden.

Digtet er skrevet i Tilslutning til omstaaende Forord og er altsaa en Nytaarsgave til hans Fader, skrevet 1692.

Men hvem denne Far kan være, er ikke let at klare, eftersom hans rigtige Far, Steen Rodsten, døde 1664. Dette Spørgsmaal maa foreløbig staa hen i det uvisse.

Digtet findes i Det kongelige Biblioteks Haandskriftssamling i den Thottske Samling Nr. 1866—67. 4°.

■ ■) Den første Side af Protokollen fortæller om Bøndernes Beskyldning mod Oberst Rantzau. Det hedder saaledes:

»De fattige Selfejerbønder under Velbaarne Hr. Oberst Rantzau andrager Kong Frederik d. Fjerde, hvorledes vi haardelig bliver plaget med Hovgierning saa i dend Sted en Selfejerbonde skulde ikkun imod en Fæstebonde gjøre dend fierde Deel efter Voris Mayestæts højpriselige Lov allerunderdanigst tilladelse, saa maa vi imod en Fæster foretage ulovlige Reyser, som i vor strengeste Aulingstid kand udgiøre 14 Mile, derimod hans egne Fæstebønder kiører ikkun halft saa langt. — Saa haver hand og taget Jens Nielsens Søn og bortsoldt til Soldat at gaa for Assessor Thygesens Gods og derfor taget 100 Slettedalere, vi andre maa, ifald hand ey skal tage vore Sønner at bortsælge, give ham en stor Sum han pretenterer; efter en saa ukristelig Medfart indflyver vi allernaadigst til Deres kongelige Mayestæt med allernaadigst Bøn, at Deres kgl. Mayestæt vil komme os fattige Mænd til Hiælp, at vi ikke over slig Medfart skal geraade udi Ruin baade i een og anden Maade.

Vi beder om allernaadigst Bønhørelse.«

Deres kongelige Mayestæts allerunderdanigste Arveundersaatte og ringeste Tienere
Odder 11 Juli 1718

Jens Nielsen, Niels Rasmussen, Søren Pedersen, Michel Ovesen, Jens Rasmussen, Niels Rasmussen, Rasmus Sørensen, Rasm. Michelsen, Poul Hansen, Simon Offersen, Søren Rasmussen, Andreas Rasmussen, Anders Mortensen.

Endvidere følger Klage fra Søren Pedersen, Balle:

»Stormægtige Allernaadigste Arvekonge og Herre.

Jeg fattige Mand nemblig Søren Pedersøn, Balle af Velbaarne Hr. Obrist Rantzaus Gods er høyligen forarsaget for den allernaadigste Arve Herre og Konge at klage, først tog hand min Søn, som er indtegnet paa . . . Gods og vilde have bortsoldt ham til en anden Proprietarius, og desforuden slog mig gamle blaa og blodig, ligeledis tog hand en Steen paa min Eyendoms Grund og lod deraf hugge to Møllesteene og bortsoldte den ene, da begierede jeg at hand vilde give mig lidet for den, men jeg fik ganske ond Svar derfor, og en Tid tilforn, før Steenen blev hugget, hafde jeg annammet en Td. Rug paa den af en Kongens Møller og derfor tog jeg den anden Steen og førte dend til min Gaard, og nu derover vil hand lige (lægge) mig slet øde, for Aarsagen, at jeg ikke er mægtig til at føre Proces med hannem. Begierendis ydmygeligst af dend allernaadigste Arve-Herre og Konge et naadigt Svar (om fri Proces) ellers bliver jeg af hannem ødelagt.«

Dette tilstaa vi trende Mænd nemblig: Søren Pedersen, Balle. Michel Ovesen. Jens Nielsen.

For Aaret 1719 fik ovennævnte Mænd fri Proces paa Grund af Uformuenhed mod deres Husbond Oberst Rantzau paa Rodstenseje for følgende Paastande:

1) Han tvang Selvejerne til Hoveri lige med Fæstebønder, skønt de som Selvejere kun skulde gøre $\frac{1}{4}$ deraf!

Rantzau paastod, at det var en Bevilling, hans Formand havde faaet.

2) Han tvang dem til Rejser paa 14 Mile hen og hjem i den travleste Tid!

Til dette svarer Rantzau: 6 Mile og ikke i den travleste Tid.

3) Han har solgt en Karl og faaet 100 Slettedaler for ham!

Hertil svarer Rantzau: Har ikke faaet Penge, men har stillet en Mand til Soldat for et andet Gods; tog en Karl fra en Mand, der havde 4 Sønner, han fik en Mand igen, der kunde fæste en Gaard.

15) Det lader sig ikke gøre at afskrive en saadan Fæsteprotokol i en Beskrivelse af Rodstenseje, og desuden lyder de enkelte Fæstebreve omtrent ens. Her skal blot anføres et Par Eksempler:

I Fæsteprotokollen S. 22 findes et Fæstebrev udstedt af Oberst Rantzau til »Herredsfogden udi Hads Herred Sr. Christen Jensen«:

»Jeg Fr. Chr. Rantzau, Herre til Rodstenseje og Canegaarden, hans kongelige Mayestæts velbestalter Oberst til Hest kiender herved at hafve stæd og fæst til Herritsfogeden udi Hats-Ning Herrit Sr. Christian Jensen et mig tilhørende Hus i Odder, som Philip Jørgensen . . . for hannem hafver opladt, hvilket bemeldte Hus Herredsfogeden skal nyde og beholde ald hans Lifstid med ald dets tilliggender som nu tilligger og af Arilds Tid tillagt hafver, naar hand deraf svarer aarlig 6 Rgd. i tvende Terminer til 1 April og 1 October, hvergang trej Rdl. og som der ikke er saa mange Værelser i samme Hus som Herredsfogeden kunde behøve, saa skal hannem forundes en Plads for den ene Ende af Huset paa Frands Frachers Sielfejers Grund, hvor der kan bygges 4 Alen 5 Fag Hus, hvorfor Herritsfogeden der foruden Betaller enten til mig eller Frands Fracher, hvert Aar tou Marck, ellers skal Herredsfogeden holde Huset ved Magt og lige og iøvrigt skal han ærligt og klarere Afgifterne i rette Tiid og holde hans Mayestæts Lov og Befallinger efterrettelig efter den hannem udgivne Revers.

Rodstenseje 10 Octbr. 1719.

Frederich Chr. Rantzau.

Ovennævnte Herredsfoged i Hads Herred Chr. Jensen havde ikke det bedste Omdømme. Han gjorde sig skyldig i forskellige Overtrædelser, hvorfor han blev suspenderet og fradømt Embedet 22 Januar 1731.

Den næste Herredsfoged var Frederik Holmer, der besad Embedet fra 1731 til han døde 1 Juni 1771. Ogsaa for ham er der fra Rodstenseje udstedt et Fæstebrev 1 Maj 1733 paa et Hus i Odder.

Hans Efterfølger blev Sønnen Nicolaj Holmer, der 23 Maj 1772 blev gift med Jomfru Bang fra Skanderborg.

Han fæster i 1773 et Gadehus i Odder af Sophie Amalie Rantzau til Rodstenseje, et Hus, som Sadelmager Hans Tornfeldt forhen har haft i Fæste. Huset bestaar af 13 Fag med Haveplads. Han maa nyde, bruge og beholde det i al sin Livstid og betale aarlig 6 Rdl. for al anden Ægt og Arbejde og stedse holde samme Hus i forsvarlig Stand. Han skal »opfylde Accorden i alle Maader og vise mig og mine beskikkede al den Agtelse som en Fæster bør og i alt øvrigt holde sig kongelig Mayestæts allernaadigste Forordninger efterrettelig — alt under dette Fæstes Fortæelse.«

Rodstenseje 6 Marts 1773.

Sophie Amalie Rantzau
sal. Sehesteds.

16) Om Majoren paa Rodstenseje meddeles: »Hr. Major Sehesteds Formue, som bestaar i Godset, anslaaes til 17000 Rdl. — Velbemeldte Major staar i virkelig Tjeneste som Løjtnant ved Hr. Obrist Storms Regiment formener derfor efter den allernaadigste Forordnings Exceptioner at blive befriet for Kopskat at svare af Domestiquerne, nemlig 1 Tjenestepige, 1 Amme, 1 Stuepige, 1 Barnepige, 1 Kokkepige og 1 Kusk, Øfrige Domestiquer som anføres at svare Kopskat: 1 Præceptor 4 Rdl., 1 Françoise 4 Rdl., 1 Foged 8 Rdl., 1 Ladefoged 2 Rdl., 1 Staldkarl 2 Rdl., 1 Postkusk 2 Rdl., 1 Urtegaardsmand 2 Rdl., ialt 24 Rdl.

Desforuden Ladegaardstjenestefolk: 2 Røgttere og 4 Piger a 2 Rdl., i alt 12 Rdl. 1 Carosse 20 Rdl.

Tilsammen af Domestiquerne og Tjenestefolk 56 Rdl. Af Majorens Formue og Kopskat svares 80 Rdl., i alt 136 Rdl.

Det var en meget haard Beskatning. Paa Rathlousdal maatte Hs. Excellence Conferentsraad Rathlou svare ialt 990 Rdl. Præsten i Odder Jens Kragballe svarede ialt 50 Rdl. Mølleren Hans Mortensen i Fillerup Nedermølle 26 Rdl. Herredsfogeden Frederik Holmer 13 Rdl. Privilegeret Kromand Jens Sørensen 10 Rdl., moderet til 6 Rdl. Møller og Herredsskriver Knud Engelbreth, Fillerup Overmølle 7 Rdl. 48 Sk. Degnen Laurs Begtrup 2 Rdl. 48 Sk.

Det var praktisk talt alt, hvad der i 1743 i Odder Sogn kunde betales til denne forhadte Kop- og Karosseskat, som Landalmuen dog mest var fri for.

17) Om Skolevæsenet i Odder Sogn hedder det i en Skrivelse, som er opbevaret paa Odder Kommunkontor: »Efter kongelig Allernaadigst Anordning sub Dato 29 April 1740 bliver til sammes Allerunderdanigste Efterlevelse herved for Odder, Tvenstrup og Sorbek Byer af os underskrevne Malthes Sehested til Rodtenseje, Tøger Lassen til Dybvad og Frantz Rantzau til Cane som Lodsejere til samme 2de Byer indgaaet: at for samme skal oprettes og opbygges til Ungdommens Nytte og fremme, en Skole i Odder Bye, hvortil de andre 2de Byers Ungdom skal søge Skolegang og Beboerne Contribuere, som af Amtmanden, Herredsprovsten og Sognepræsten i Torrild Prstgd. efter Indkaldelse er vorden approberet; og som Malthes Sehestedt, som største Lodsejer tilkommer at sætte og oprette Skolehuset paa samptlige voris Fællets Omkostninger; saa haver hand dertil anvist det Skolehus i Odder, som samptlige Odder Byemænd paa egen Bekostning for mange Aar siden ved bemeldte Odder Kierke-Muurs Nordre Side har ladet opbygge og bekoste; hvis Bekostning efter dennes nu befindende Tilstand, samt manglende Brøstfældighed, som Malthes Sehestedt lader forfærdige og istandsætte paa samtlige voris Fællets Erstatning per Advinant efter Hartkorn hannem og da skal vorde betalt, imod at samptlige Skolens tildelte Beboere være sig enten Gaard- eller Huusmænd, ingen undtagen, fra dito Skolehusets nu Istandsættelse og fremdeles sammen paa egen Bekostning, Befordring og Forarbejdelse i lige uforkrænkelige Stand skal holde; ligesom og Befordringsskab efter nu behøvende Materialier og Pligtsfolk til dito Husets nu i Standsættelse. Til hvis Eftersien og Opsigt af Odder By skal vorde beskikket en fornøftig, vederhæftig Mand, der ey allene skal have Indseende og Opsigt med i hvad paa huset efterdags maatte mangle at samme straxen paa rigtigste og mindste bekostning vorder forfærdiget, hvortil af dito tildeelte Skolebeboere skal lade sig finde lige saa villig, som skyldig, være sig enten ved Kiørsel eller Pligtsarbejde efter Tilsiigelse og rigtig Omgang, mens endog paa alle Skolehusets tildelte Fællets-Omkostninger og Forarbejder, holde Bog til Rigtiggørelse for Malthes Sehestedt til Rodtenseje og betalingen efter Ligning for vedkommende at indskrive; deraf de vægrendes Boe i Mangel maa udpandes.

Skoleholderen der af vedkommende vorder approberet til Skoleembedet maa være ret skikket, dygtig og bequem, som ey til nogen ond Last nu eller efterdags vorder hengiven, hvorved Børnene i Stæden for god Lærdom kunde tage ond Forargelse, nyder i Løn, saavel for Skoleembedet som for Odder Seyerværk — Morgen og Aften at optrække, samt Morgen og Aftenringning som sædvanlig aarligen 18 Rdl., hver Paaske og Mikaly 9 Rdl. — foruden Cassa Pengene, Tjenistfolkene efter Forordningen af Dato 23 January 1739, hvert halve Aar til Skoleholderen skal svare og erlægge — Item sædvanlige Indgangspenge af de Børn, som først sættes i Skole, ligesom og billig Betaling af hvis hannem forlanges at forskaffe til de Børn, der regner og skriver, saavit Skriver-Materialier ere angaaende og ey videre: Græs til en Koe og 5 Faar nyder hand paa Odder Fællit lige med Grandernis, samt Høe og Straa-Foder, saa meget samme Creaturer Vinteren over, sundt og frisk kan overfødes med. Derpaa alt Skolens tildeelte Hartkorn, ligemed ovenmeldte Skoleløn 18 Rdl. vorder repareret af Hartkornet som er:

I Odder og Tvenstrup tilhørende Rodtenseje 153 Td., 4 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.

I Tvenstrup og Sorbek tilh. Cane 22 Td., 4 Skp., 1 Fdk., 0 Alb.

I Sorbek Dybvad tilhørende 10 Td., 6 Skp., 3 Fdk., 0 Alb.

I alt Ager og Eng 186 Td., 7 Skp., 1 Fdk., 2 Alb. a. Td. Hartkorn til Skolelønnsens Erlægelse hvert halve Aar 4 Sk. og af hvert Hus ligesaa hvert halve Aar 2 Sk., hvormed hvert halve Aars Løn 9 Rdl. sikkerligen og derover kand opnaaes. Høe a. Td. Hartkorn svares til Skoleholderen 6 Pund og Halm 12 Pund, det bliver ialt 70 Lispund og 2 Pund og 140 Lisp. og 4 Pund, hvormed de anførte Creaturer og gierne kan overfødes.

Hvis videre Indkomster til Skolen er henlagt, være sig endten extra Collect-Penge, Multeringer, godvillig Gave, Tavlepenge, eller Strafbøder, skal den for Skolen ansatte Forstander og Tilsynsmand leveres, som dennem til Fattige Skolebørns Bøger og Skolehusets vedligeholdelse, saavit tilstrække kand, forsigtigen haver at anvende efter aarliggiørende Rigtighed for Indtægt og Udgift for største Lodsejer Malthes Sehestedt til Rodstens Eye.

Ildebranden til samme Skole svares af Cane Gods 2 Læs Træ, af Dybvad 1 Læs, Resten vil jeg Malthes Sehested for mine Bønder efter eget godt befindende udvise saa meget og lade levere som for dennem bør erlægges.

Dette foreskrevne til tryggelig Stadfæstelse for os alle vore Efterkommere haver enhver af os med egne Hænder underskrevet og vore Zignetter fortrygt i Formodning samme af alle vedkommende Geistlig og Verdslig Øvrighed vorder confirmeret.

Datum Rodstens Eye 7 Augusty Anno 1741.

M. Sebestedt.

Ligeledes på de mig i Tvenstrup og Sorbek tilhørende Bønders vegne underskriver

Cane 8. Augusty 1741.

Fr. Rantzau.

For de tvende Mænd i Sorbæk mig tilhørende underskriver

Aakier d. 7. Augusti 1741

T. Lassen.

Med Vilkaar, at ditto bliver en stedsevarende Regel og Rettesnor, hvorefter Skolen i Odder for indbemeldte Byer kan vedligeholdes, — finder vi intet herimod at erindre. Ellers om Deignen, som bor deri Byen fik Tilhold at holde Skole, kunde Udgiften for Beboerne blive mindre og halft imod hvis nu udloves.

Skanderborg Slot 11. Septbr. 1741.

F. L. v. Woyda. I. C. Steenstrup.

Efter forestaaende Hr. Amptmandens og Provstens Paategning bliver denne Skoleindretning approberet.

I. Bentzon. P. I. Hygom.

Ligelydende med den mig fra Højædle og Velbaarne Fru Oberstinde Sehestedt laante Skolefundatz testerer

*Jens Jensen, Aadder,
Skoleholder*

FILLERUP SKOLEVÆSEN

Ligesom den i Odder blev der samme Aar oprettet en Skolefundats for Fillerup. Den er dateret 16. April 1741, altsaa noget før den i Odder. Allerede i 1724 var der i Fillerup blevet opført en Skolebygning af Byens Beboere; men da det i 1741 blev bestemt, at baaede Ondrup. Morsholt og Snærild Byers Børn skulde søge Skolen i Fillerup, var man klar over, at det lille Skolehus ikke kunde rumme alle Børnene, hvorfor Lodsejerne blev enig om at »tilbygge og forvide Skolestuen med 1 Fag Hus, samt at reparere alt, hvis paa de øvrige 5 Fags Hus i nogen Maade ind- og udvendig findes Brøstfældighed eller manglende«. Skoleholderen, der skal være »retsindig, gudelig, ædru, villig og flittig«, synes at faa den samme Aarsløn som Skoleholderen i Odder, ligesom han ogsaa faar Græs og Foder til en Ko og fem Faar, og at Fillerup By forskaffer ham til Ildebrand 4 Læs Træ og Snærild 3 Læs (derimod Ondrup og Morsholt skaffer henholdsvis 4 og 3 Læs Tørv fra disse Byers Moser.

Denne Skolefundats er underskrevet af Lodsejerne til disse Byer: Christian Rathlou, Malte Sehested og Frands Rantzau og dateret: Rathlousdal 16. April 1741.

(Ovennævnte Indhold af Fillerup Skolefundats findes blandt Rodstensejes Arkivalier i Viborg Landsarkiv).

18) Rentekammerets Meddelelse til Kongen lyder saaledes:

STORMÆGTIGSTE KONGE

ALLERNAADIGSTE HERRE!

»Ved hoslagte Memorial (Litra A) anholder Major Maltha Sehestedt til Rodstens Eye om Eders kongelige Mayst allernaadigste Bevilling at maa udi hannem i Aakier Amt tilhørende store Bonde-Bye, Odder kaldet, indrette et Kroehold med Bryggen og Brænden imod 6 Rdl. aarlig Afgift i Henseende til, at stædet ligger uden for Købstædernes Frihedtdistrict, ved en almindelig Landevej, og udi bemeldte Amt ikke tilforn findes noget Privilegeret Værtshus, hvilket Amtmanden ved Paaskrift paa samme Memorial i alle Maader tilstaar, samt eragter, at dette Kroehold kunde være nyttigt.

Stiftamtmanden melder og udi herover meddelte Erklæring (Litra B) at bemelte Kroe kand være fornøden for de Reisende og ingen til præjudice, efterdi Kiøbstæderne ligger over 2 Mile derfra. Men hvad den tilbudne Afgift angaar, da have Vi vel anmodet Stiftamtmanden at sondere Supplicanten om hand ikke i Stæden for de anførte 6 Rdl. ville paatage sig at svare 10 Rdl. aarlig af samme Kroe, i Fald det maatte bevilliges, men hand haver derpaa — som Stiftamtmanden beretter — forsikret, det stedet icke kand taale mere Afgift end i det hyøste 8 Rdl., medmindre det maatte bevilges paa saadan Maade, at Kroholderen kunde sælge sine Vahrer baaede til Reisende og omliggende, da hand erklærer sig til bemeldte 10 Rdl. aarlig, hvilken condition Stiftamtmanden dog holder betænkelig, og derfor eragter det bedre, at Kroet med sædvanlige Vilkaar imod de 8 Rdl. bevilliges med for 2 Rdl. Forhøjelse dermed at accordere saadan Frihed, som til Klagemaal og Vidtløftighed kunde give Anledning.

Efter hvilken Amtmandens Eragting vi udi allerdybeste Underdanighed indstiller til Eders kongelige Mayestæts allernaadigste Resolution, om dette af Major Sehested med Bryggens og Brændens Frihed ansøgte Kroe maa siden det holdes fornøden for de Reisende og ikke kand være nogen til præjudice med sædvanlige Vilkaar imod 8 Rdl. aarlig Afgift bevilliges.

Vi forbliver til vor Død Eders kongelige Mayestæts

allerunderdanigste troe

og pligtskyldigste Tienneres.

Aa. Berckentin. J. Adtzleu. M. Basballe. Munds. Bäreus.

C. Leth. Dreyer. Pauli. Borkemann. Heltzen.

ODDER KROBEVILLING
UDSTEDT AF KONG CHRISTIAN D. SJETTE

»Efter foregaaende Forklaring bevilge Wi Allernaadigst, at Major Sehested maa dend hannem under Aakier Amt tilhørende Bondeby, Odder kaldet, lade indrette et Krohold, samt der ved Stædet, med sædvanlige Vilkaar, brygge Øll og brænde Brændevin imod deraf at svare aarlig 8 Rdl. til Woris Cassa, og følger dend derpaa for hannem opsatte Bevilling herved underskreven tilbage«.

Christiansborg Slott udi Kiøbenhafn d. 3. April An. 1742.

Christian R.

Ovenstaaende Indstilling og Bevilling findes i Jyske Registre, Rentekammerets Relations- og Resolutionsprotokol Nr. 66 Anno 1742 Pag. 108. (Rigsarkivet).

SAMFRÆNDESKIFTE

10) »Anno 1759 d. 15 Juny vare vi underskrefne forsamlede paa Rodstenseje for i Allerunderdanigst Følge, allernaadigste Bevilling at skifte og dele med Samfrænder uden nogen Rettens Overværelse eller Vidners Vurdering og Taxering efter Loven.

Kongens Bevilling tillader, at naar en af os ved Døden afgaar, at den længstlevende da foruden Rettens Middels forseigling, Registrering og Vurdering efter Loven med dens fælles sammenavlede umyndige Børn udi uskiftet Boe maa blive besiddende, saa længe den i enlig Stand forbliver, og om bemeldte længstlevende skulde blive til sinds at skifte og deele, maa den selv indbyde Samfrænder og med dem handle og slutte. (Jægersborg 18. Oktbr. 1748).

Hvorpaa blev foretaget Skifte og deeling efter afgaaede høyædle og Velbaarne sahlig Hr. Obrist Malthe Sehestedt til Rodstenseye imellem hans efterladte Enke, høyædle og velbaarne Fru Sophie Amalie f. Rantzau paa den ene og paa den anden Side deres tilfælles sammenavlede Børn, høyædle og velb. Hr. Cornet Jens Frederik Sehested, høyædle og velb. Hr. Cornet Iver Christian Sehested, samt begge Frøkendøtre høyædle og velb. Frk. Øllegaard Rodsten-Sehested og høyædle og velb. Frk. Mette Sophie Sehested.

Den ældste Søn, Jens Fr. Sehestedt er efter Loven myndig under Curator, den yngre Søn, Iver Chr. Sehestedt, saasom hand var udi sine umyndige Aar blev ham ansadt Formynder, høyædle og velbaarne Hr. Obristløjtnant Sehestedt fra Frederitz, som er hans Farbroder og efter Loven født Værge, og ved dette Skifte tilstæde, begge Frøkenerne havde erhholdet allernaadigst kongelig Tilladelse under Curator at være deres egen Værge, og da, saavelsom den ældste Søn, formaaed deres Farbroder høybemeldte Hr. Oberstløjtnant Sehestedt til at paatage sig at være deres Curator og dette Skifte blev med dem at underskrive. Kongen giver Tilladelse til at være deres egne Værger og selv deres Arvemidler til sig at annamme og raadig være, dog under deres Farbroders os elskelige Oberstløjtnant Ulrich Sehestedt som Curator.

Boens hele Masse, hvorudi Børnene noget at arve haver, bestaar udi efterfølgende:

1). Rodstenseyes Hovedgaard med underliggende Bøndergods, Konge og Kirketiende, samt Skou og Mølleskyld og bestaar af Hartkorn saaledes nemlig: Rodstenseyes Hovedgaards Taxt 49 Td., 7 Skp., 2 Fdk., 0 Alb. Skovskyld: 1 Td., 6 Skp., 2 Alb. Mølleskyld: 11 Td., 6 Skp., 1 Fdk., 0 Alb. Bøndergods Ager og Eng Hartkorn: 241 Td., 5 Skp., 1 Fdk., 1½ Alb. og Skovskyld: 6 Td., 1 Skp., 2 Alb. Odder Sogns Kongetiende: 21 Td., 6 Skp., dito Sogns Kirketiende: 21 Td., 6 Skp. Randlef Sogns Kongetiende: 17 Td., 1 Skp. Derefter fremlagde Enkefruen med Laugværge, høyædle, velbaarne Hr. Løjtnant Frantz Rantzau til Cane, een af Fruen underskreven og forfattet Jordebog og kunde for Gaard, Gods, Tiender og Skov ey tilbyde sine Børn videre end hun og hendes sahlig Mand havde paa Skifte /: efter hendes sahlig Fru Moder dat. 5 Apr. 1736 /: antagne bemelte specificerede Gods for, allerhelst da det med bemelte Gaard og Gods var af den Beskaffenhed, at dersom hun det vilde sælge, da hendes andre Søkende for den giver 21,500 Rdl. skulde tilbydes, og endnu mere, da Randlef Sogns Kierketiende siden Enkefruen blev Eyer af Gaarden efter kgl. Mayestæts allernaadigste Disposition er fragaaed hende. Hvorpaa høyædle og velbaarne Obristleutenant Ulrich Frederich Sehestedt paa sine umyndige og samptlige Myndlingers Vegne behagede at erklære, at hand med bemeldte Enkefruens Tilbud for Gaard og Gods, samt Tiender og Skov saaledes som specificeret er, aldelis er fornøyd og samtlige Børn som selv var nærværende takkede deres Fru Moder for hendes grandiose Tilbud og vare alle dermed vel fornøyeed.

Altsaa indføres her Boet til Indtægt den foranførte Summa som Gaard, Gods og Tiende med Skov til alle vedkommendes og tilstedeværendes Fornøyelse er fornøyd med, nemlig 21,500 Rdl.

2). Mobilier af alle Slags, samt Besætning af Kiør, Bæster, faaer, svin, Vogne og Vognredskaber og alt Løsøre, som findes ved Rodstenseye blev til alles Fornøyelse vurderet til den Summa ialt 2125 Rdl., hvilket giver i alt den Summa af 23,625 Rdl.

Hvorfra afaar Boets Besværing og Boets skyldige Gield, nemlig: Enkefruen angav at være skyldig efter Obligation til:

1. Højvelbaarne Frue Geheimeraadinde Rathlef	2000 Rdl.
2. Ligeledes efter Obl. til hendes Svoger højædle og velbaarne Hr. Obristleutenant Sehestedt	3200 Rdl.
3. Sr. Jens Jørgen Lemvige i Horsens, ligeledes efter Obligation	5000 Rdl.
4. Til de 2de Monsr. Davidserne efter Obligation	5000 Rdl.
5. Til højædle og velb. Hr. Etatsraad Lichtenberg efter Obligation	100 Rdl.
6. Til højædle og velb. Løjtnant Rantzau til Cane efter Obligation	400 Rdl.
7. Til Sr. Hans Møller i Schiegs Mølle	400 Rdl.
8. Madame Bang	400 Rdl.
9. Øllegaard Baustrein	100 Rdl.
10. Skiftets Bekostning til General-Auditor Schrøder	30 Rdl.
11. Til Amptmanden, højædle velb. Hr. Kammerherre Woyda (Skifteforvalter paa Stedet)	50 Rdl.
12. Til Stempelpapir	32 Rdl.
13. Skrivesalarium til Amptmandens Fuldmægtig	20 Rdl.
Boets Gield beløber sig i alt til	16,732 Rdl.

Indtægten: 23,625 ÷ 16,732 = 6893 Rdl. 4 Mk. 4 Sk.

Hver tillægges som Enkefruen angav, at hendes ældste Søn Hr. Cornet Jens Frederik Sehestedt efter lovlig Forskrivninger som blev fremlagte og forevist og af Hr. Cornetten med Curator tilstaaar at være skyldig som Boet til Indtægt bør beregnes 1800 Rdl., altsaa i alt 8693 Rdl. 4 Mk. 4 Sk. Deraf tilfalder Enkefruen den halve Part 4346 Rdl. 5 Mk. 2 Sk. og en Broderlod, som hun ifølge Loven forlods udtager: 1086 Rdl. 4 Mk. 4½ Sk.

Og altsaa tilfalder der enhver af Børnene, nemlig:

1. Cornet Jens Fr. Sehestedt, en Broderlod	1086 Rdl. 4 Mk. 4½ Sk.
2. Cornet Iver Christian Sehestedt, en Broderlod	1086 Rdl. 4 Mk. 4½ Sk.
3. Frk. Øllegaard Rodsten Sehestedt, en Søsterlod	543 Rdl. 2 Mk. 2¼ Sk.
4. Frk. Mette Sophie Sehestedt, en Søsterlod	543 Rdl. 2 Mk. 2¼ Sk.

Som rigtig bliver den overblevne Arv = 8693 Rdl. 4 Mk. 4 Sk.

Ved Skiftet udtalte Oberstløjtnant Sehestedt paa samtlige Myndlingers Vegne, at alle Arvelodder skulde blive bestaaende hos deres Fru Moder og forsikret udi Rodstenseyes Gaard og Gods, dog at hun ingen Renter svarer, saalænge Børnene hos hende uforsørgede forbliver, har af moderlig Kierlighed indgaaet at forsiune enhver det deres Nødvendighed udkræver og hun formaar at bringe til Veje.

Angaaende den ældste Søn Hr. Cornet Jens Frederik Sehesteds Arvedel efter hans sahlig Fader, da som hand selv ved denne Forretning i sin Curators Overværelse og Tilstaaelse ved denne Forretning haver forud annammet den Arvedel, som ham efter dette Skiftebrev kunde tilkomme alt efter hans egen Tilstaaelse og derfor givne Beviser, saa forbinder han sig for bemeldte Arvedel at give sin Fru Moder fuldkommen Afkald og Quittering, naar hun det befahler, den øvrige Rest, som hand sin Fru Moder bliver skyldig nemlig 713 Rdl. 1 Mk. og 11 Sk. tilbyder han hende sit Bevis med sin Curators Paategning at give ligeledes derfor, naar æsket bliver: — at saaledes er forrettet og passeret og dette Skifte som meldt til enhver Fornøylelse paa lovligste Maade er sluttet og tilendebragt det bekræftes med Hænders Underskrift.

Datum Skiftetædet ut supra.

Sahlig Malthé Sehesteds, Sophie Amalie f. Rantzau.

Som Laugværge: Frantz Rantzau, Cane. Jens Fr. Sehestedt.

Som Formynder for min sahlig Broders Søn Iver Chr. Sehestedt: Ulrich Fr. Sehestedt.

Øllegaard Sehestedt. Mette Sophie Sehestedt.

Som Curator for de øvrige tvende Børn: Ulrich Fr. Sehestedt.

Som overværende underskriver efter Begiering til Sikkerhed: W. Cordsen.

Ovenstaaende Samfrændeskitte findes i Rigsarkivet, Jyske Registre 1759.

20)

AF ULRICH FREDERICH SEHESTEDS TESTAMENTE

»Da det nu har tildraget sig, at den ældste Søn af min salig Broders, Oberst Malte Sehesteds Søn, Cornet Jens Frederik Sehested er ved Døden afgangen og efterladt sig trende smaa umyndige fattige Børn, der mangler den saa højfornødne Indkomst til deres Opdragelse, saa haver jeg af det lidet, som jeg kan efterlade mig forfattet følgende, hvorefter der efter min Død skal forholdes:

Naar jeg ved Døden er afgangen og min Begravelse er sket paa samme Maade som min sal. Søsters (Sophie Sehested, der døde i 1763), samt min Gield betalt og dette Testamentes aller-

naadigst Confirmation ligeledes betalt, tages forlods ud af reede Midler den Summa tre Tusind Rixdaler, som stedse skal staa saadan, at bemeldte sal. Cornet Jens Fr. Sehesteds tre umyndige Børn til deres Opdragelse nyder den aarlige Rente, og naar Sønnen er fyldt de 25 Aar imodtager han selv den ham af de 3000 Rdl. tillagde Capital 1500 Rdl., og Døtrene, naar de kommer i Mands Værge, hver 750 Rdl.»

Fredericia 30. Juni 1766.

Ulrich Frederick Sehestedt.

Testamentet er af Kongen konfirmeret paa Hirschholm Slot 8. Aug. og findes i Jyske Registre 1766 i Rigsarkivet. Det var paa høje Tid, dette Testamente blev skrevet; thi samme Aar døde Ulrich Fr. Sehested.

21) Det anføres her i sin Helhed, fordi det indeholder saa meget om baade Godset og Børnene. — (Findes i Jyske Registre i Rigsarkivet).

TESTAMENTE

»Gjøre alle witterligt, at eftersom hos Os allerunderdanigste er blevet ansøgt og begiert Vores allernaadigste Confirmation paa efterskrevne Forskrivelse lydendes Ord til andet som følger:

»Da jeg underskrevne Sophie Amalie Rantzau, sal. Malte Sehesteds efterladte Enke haver efter bemeldte min sal. Mand under 15 Juni 1759 holdet Samfrændeskifte med mine da levende Børn, nemlig 1. Jens Frederik Sehestedt, Kornet ved den kgl. Lifgarde. 2. Iver Christian Sehestedt, Løjtnant i den danske Arme, samt tvende Døttre nemlig 3. Øhlegaard Rothsten Sehestedt og 4. Mette Sophie Sehestedt, som begge har erhholdet kgl. Majestæts allernaadigste Bevilling at være deres Arvemedler raadige under Curators Tilsuun; Og det siden har behaget Gud ved Døden at bortkalde min ældste Søn Cornet Sehestedt, som i sit Ægteskab med sin efterladte Enke haver avlet trende smaa umyndige Børn; saa ønskede jeg gierne, at een af mine nulevende Børn kunde efter min Død beholde min nu ejende Gaard Rothsteenseje med underliggende Gods, som bestandig siden dets Oprettelse til en Sædegaard har været i min Forfædres Eye, hvortil jeg anser min yngste Datter, Mette Sophie at være i Stand til baade at kunne maintainere og beholde fornævnte min Gaard Rodstenseje med dertil hørende Gods, Skov, Kirker, Møller og Tiender, saa og at kunne udbetale de øvrige Søkende og være dem og deres Børn til Assistance, hvorføre jeg og ville at fornævnte min Datter skulle efter min Død beholde bemelte min eyende Gaard og Gods til Eyendom og paa det derom efter min dødelige Afgang kunde nogen vis Forfatning, hvorledes dermed skulde forholdes, haver jeg i det faste Haab om Deres kgl. Mayestæts allernaadigste Confirmation forfattet følgende Disposition til Efterlevelse for mine Børn og afdøde Sønners Børn.

1. Skal efter min Død fornævnte min yngste Daatter Mette Sophie Sehestedt til Arv og Eyendom beholde Rothstenseje bestaaende af Hovedgaardstaxt Ager og Eng Hartkorn 41 Td. 7 Skp. 2 Fdk. og Skovskyl 1 Td., 6 Skp. 2 Alb. med dertil liggende Bøndergods Hartkorn Ager og Eng 260 Td., 4 Skp. 1½ Alb. Skovskyl 6 Td. 1. Skp. 3 Fdk., Mølleskyl 11 Td. 6 Skp. 1 Fdk., Kirker og Tiender efter den herved heftede Jordebog, samt ald den Rettighed og Herlighed, som nu hertil hører. I lige Maade ald den mig tilhørende Besætning af Kiør og Heste og alle Kreaturer, der er paa Gaarden, som og de Meubler, som efter min Død findes paa Gaarden mig at tilhøre, Guld, Sølv og Lintøj undtagen, naar hun derfor til næst paafølgende Viborg Omslags Termin efter min Død, om den et halvt Aar før Snapsting indtræffer, udbetaler til min bevislige Giælds Afbetaling og Deeling imellem sig og med Arvinger den Summa 34.000 Rdl. siger fire og Tredive Tusinde Rigsdaler tillige med et Aars Rente af bemeldte Capital a. 4 %, hvorimod hun oppebærer alle de af Gaard og Gods for samme Aar faldende Revenuer og Indtægter, saa at den herudi fastsatte Kiøbesum er tretten Tusind Rigsdaler mere, end jeg for Gaard og Gods med dets Tillæg hende udi Søkende-Skifte efter min salig Moder haver givet, da jeg alene haver formeret Bøndergodsets Hartkorn med at tilkiøbe i dette Aar atten Td. 6 Skp., Tre Fdk. og Skovskyl 2 Fdk., 1 Alb., fornævnte Gaard og Gods med Skov og Kiercker overleveres hende ved et lovligt Siun og derom et skriftlig Forretning forfatter.

2. Til min Søn, Løjtnant Iver Chr. Sehestedt betaler bemeldte min yngste Datter aarlig et Hundrede Rixdaler, indtil han bliver etableret, ligeledes betales af hende til min Svigerdatter, Charlotte Amalie v. d. Osten, sal. Cornett Sehesteds efterladte Enke aarlig 24 Rixdaler og forbliver hun fremdeles her paa Gaarden, som nyder det samme, som hun i mit Huus haver nydt, saalænge hun i Enkestand forbliver.

3. Skulle min Daatter Mette Sophie Sehested ved Døden afgaa uden at have været gift, da tilfalder min ældste Daatter Øhlegaard Rothsteen Sehestedt Gaarden Rothsteenseje med alt sit tilliggende paa samme Maade og Conditioner, som om hendes Søster er og bliver anført. Men skulle min Daatter Mette Sophie Sehestedt indlade sig i Ægteskab og ved Døden afgaa

uden at efterlade Livsarvinger og ingen confirmeret Testamente skulde findes oprettet som fastsætter, hvorledes det for den længstlevende skulde forholdes, da beholder hendes efterladte Mand Rothstenseys Gaard og Gods med tilliggende som specificeret er for anført Priis 34.000 Rixdaler og ovenmelte Conditioners Efterlevelse; Men skulde hand vilde sælge den, da skal den overlades til en af mine andre Børn og Descendenter for bemelte Priis og Conditioner, saafremt Gaard og Gods med øvrigt tilliggende ellers findes i samme Stand, som det ved den efter min Død holte Siunsforretning er blevet modtaget og de ellers samme paa de Vilkaar ville antage.

4. Hvad Guld, Sølv og Lintøj, som efter min Død udi min Stervboe maatte findes, skal forlods alleene tilhøre min Søn Løjtnant Iver Chr. Sehestedt og mine tvende Døtre Øhlegaard Rothsteen og Mette Sophie Sehestedt og imellem dem i trende lige Deele deles uden at min Søns Børn derudi skal være lodtagen, hvorover hverken de i Tiden eller deres Formyndere kand finde dem fornærmede, siden dets Værdier er ganske ubetydeligt, og jeg for deres afgangne Fader, Cornett Jens Frederik Sehestedt haver efter hans Død betalt en temmelig anseelig Gield, hvorpaa iblandt mine Papirer skal findes Optegnelser med behørige Beviser, hvilket ikke i ringeste Maade skal være eller blive dem til nogen Afkortning udi den dem efter mig tilfaldende Arv. Og som ved ovenmelte testamentariske Dispositioner ey nogen af mine Børn eller afdøde Søns Børn i ringeste Maade kand være fornærmede, men enhvers Tarv med lige Agtsomhed iagttaget, og jeg allene med at fastsætte, at Gaard og Gods for en taalelig Priis skulde være i min yngste Daatters Eye, haver til Øymærke, at det fremdeles kunde conserveres ved Familierne, som i mange Aar haver besiddet samme, samt at hun desformelst kunde være hendes Medarvinger til Assistance.

Denne Disposition er underskrevet af min Laugværg, og skal holdes uryggelig, af høvædle og velbaarne Kammerherre Schack og af Sognepræsten af Randlev Hr. Caspar Ernst Hartmann.

Rothstenseye 21 Septbr. 1767.

Sophie Amalie Rantzau
salig Malthe Sehesteds.

22) Det hedder i Fæstebrevet:

»Jeg Sophie Amalie Rantzau, sal. Oberst Maltha Sehesteds til Rodstenseje gjør vitterligt, at jeg steder og fæster til min Bondekarl Jens Nielsen af Randlev, som baade formedelst manglende Høyde saa og Legems Bræk er udelig som Deres kongelige Mayestæts Krigsrekruit, den mig tilhørende Gaard i Randlev, som hans Fader, Niels Jørgensen haver i Fæste, dog skal de gamle, saalænge de kand og dertil haver Lyst selv vedblivende paa Gaarden at bo paa samme Maade som hidtil og imidlertid haver denne Fæster, Sønnen Jens Nielsen, slet intet dermed at bestyre videre, end hvis han som en Tjener af de gamle paabydes og befales.«

Ja, denne hendes Bondekarl med sit »Legems Bræk« kan ikke være Soldat, han skal have det godt hjemme hos sine Forældre.

23) »Jeg Sophie Amalie Rantzau, sal. Hr. Obrist Maltha Sehesteds til Rodstenseye kender og hermed tilstaar at have stæd og fæst ligesom jeg og herved stæder og fæster til Sr. Hans Kragh af Horsens det mig tilhørende privilegerede Kroe udi Odder, som Jørgen Jensen Bierreagger godvillig til ham haver afstaaet, tillige med det saakaldede Olle Svendskes Boes Jord for bemeldte Mons. Hans Kragh sin Livstiid maa nyde og bruge og i Fæste beholde med ald dend Herlighed og Ret hans Formand Jørgen Jensen Bierreagger og hans salig Fader Jens Sørensen, dertil baade i Marck og By haft haver.

Paa samme Maade holder hand sig det allernaadigste Privilegium, samt alle for denne Tid og siden saavel som for Eftertidens allernaadigste Forordninger efterrettelig af samme. Desuden betaler Fæsteren i aarlig Afgift af Kroet til Hs. Mayestæts Cassa 8 Rdl., alle kgl. Skatter og Contributioner, som nu ere eller herefter allernaadigst paabudent vorder, samt aarlig Landgilde og Afgift til mig alt i alt 4 Skp. Byg og 8 Rdl. 4 Mark i Penge.

Hvad sl. Jens Sørensens Enke Maren Rasmudatter skal have til Ophold og Jørgen Jensen med Hustru til Husværelse og Hauge og Ophold skal Fæsteren være forpligtet at svare efter Accordt, hvormod skal forfattes lovformelig Contract paa behørig stemplet Papir.

Ved dette Fæste er og accorderet Fæsteren, at siden hand som fri Mand indgiver sig paa mit Gods, der ifald hand indlader sig udi Ægteskab og augler Børn, da maa der ey æskes enten af mig eller Efterkommere mere for hver af hans Sønners Pas og Frihed end 30 Rdl. (Det alm. 50 Rdl.) og skal samme endten de ere unge eller gamle strax paa forlangende meddeles dem imod promte Betaling som meldt for hver 30 Rdl. Skulde det skee at sl. Jens Sørensens Enke, Maren Rasmudatter og Jørgen Jensen med nuhavende Hustru ved Døden skulde afgaa eller og ved Bortflytning forlader det dem accorderede Opholdshus, der ligger Synden for det privili-

gerede Værtshuses Stuehus, da skal Fæsteren have samme Huus, der nu bestaar af 15 Fag tillige med Opholds-Hauge rum uden Indfæstning for aarlig Afgift af 3 Rdl. for efterfølgende Tiid.

Dersom det endog skulde hælde sig, at for bemeldte Fæster Mons. Hans Kragh ey skulde her kunde ernære sig med Kone og Børn, da staa det ham frit for inden 3 Aar videre at søge bedre i Verden, hvor Gud haver dem det beskicket.»

Dets Bekræftelse under min Haand og hostrøkte Zignet.

Rodtenseye 15 May 1771.

Sophie Amalie Rantzau
sl. Malthe Sehesteds.

Den 15 Dec. 1782 søger Hans Kragh om at faa overdraget Odder Kro i Forpagtning, hvilket ogsaa sker.

24) Jeg Sophie Amalie Rantzau, sal. Oberst Malthe Sehesteds til Rodtenseje gør vitterligt at have stød og fæst, saasom jeg herved stæder og fæster til Velædle Sr. Niels Sandager den mig i Odder By tilhørende Mølle, Thues Mølle kaldet, som hans Svigerforældre hidtil har haft i Fæste, men nu begge er fradøde. Bemeldte Mølle staa for Hartkorn Agger og Eng 2 Fdk. 1 Alb. Kirkejord 2 Fdk. og 1 Alb. og Mølleskyld 6 Td. 3 Skp. og 3 Fdk., med Bygning, Quærn, Værk, Mølledam og anden Rettighed som dertil ligger og med Rette ligge bør, maa da fornævnte Sr. Sandager nyde, bruge, sin Livstid i fæste beholde saa fuldkommen som det en Fæster efter Loven tilladt er, alt paa følgende Vilkaar: aarlig udi Afgift efter Jordebogen for Landgilde 12 Rdl., 3 Mark, af det tillagde Toftejord og Kirkejord 1 Rdl. 3 Mk. og Gaardens Maaling 12 Rdl. i alt aarlig i rede Penge 26 Rdl., 4 Mark og 1 Skp. Byg. Desuden betaler han alle kongelige Skatter og Contributioner, som ere nu eller herefter vorder paabudne. Ligeledes vedligeholder han Bygninger og Maaleværket, men han skal derimod for Livstid være fri for ald anden Tynge, Forandring eller Paalæg og mig og mine Efterkommere, ligesom Bønderne paa belejlig Tiid, naar det maatte behøves, skal rydde Mølledammen.

Rodtenseje 25 December 1787.

Sl. Malthe Sehesteds
Sophie Amalie Rantzau.

N. Sandagers Svigerforældre var Sognedegnen Laurs Christensen Bechtrup (Begtrup). Han blev gift med Maren Mogensdatter (1/8 1737), hun var Datter af den forrige Fæster Mogens Rasmussen, der døde 1734. Sognedegnen fæstede Tues Mølle samme Aar, som han blev gift. Deres Datter, Dorthea Sophie Laursdatter, født 22/12 1739, var en Tid i Huset hos Provst Tetens i Ribe og blev gift med ovennævnte Niels Sandager, der nævnes som Forvalter i Aastrup. Sognedegnen L. Chr. Begtrup døde 1778 og hans Enke 18 Dec. 1787. Hvorfor Thues Mølle skiftede Navn til Sandagers Mølle, som den kaldes den Dag i Dag, kan der ikke siges noget om, maaske har han ombygget den; men kun kort efter hans Død i 1799 købte hans Steddatter Møllen, maaske er det hende, der i Taknemmelighed mod Forældrene for det Hjem, hun fik hos dem, har kaldt Møllen for Sandagers Mølle. — Rodtensejes Fæsteprotokol paa Landsarkivet i Viborg.

25) I Aarbog for Aarhus Stifts hist. Samfund skriver Sagfører M. Hesselbjerg 1951, S. 87 om Rodtensejes Fæstegods saaledes:

»Efter Hoverireglementet af 1770 androg Hovedgaardens Hartkorn, foruden Tiender, sig til 42 Td. 7 Skp. og 2 Fdk., medens Bøndergodsets Hartkorn beløb sig til 260 Td. 4 Skp. 0 Fdk. 1½ Alb., altsaa kun lidt over det 6-dobbelte. Bøndergodset laa i Odder og Randlev Sogne og androg 54 Bøndergaarde, der alle gjorde et betydeligt Hoveri. Sædelandet opgives til 200 Td. anslaaet til Rugsæd inddelt i 3 Marker, hvorefter aarlig besaas de to, medens den ene ligger til Fællede«.

Hoveriet fordeltes efter Helgaarde og Halvgaarde saaledes, at der aarligt af

46 Gaarde skulde ydes	78 Spanddage og 130 Gangdage.
7 Gaarde skulde ydes	39 Spanddage og 65 Gangdage.
1 Gaard skulde ydes	104 Spanddage og 182 Gangdage.

Ved en Spanddag forstaaes, at Bønderne skulde møde til Hoveriet med 1 Spand Heste (2 H) samt Vogn til Kørsel og andre Redskaber. Særlig mange Spanddage maatte ydes i Hø- og Kornhøst, men ogsaa Stenkørsel, Skovning, Hjemkørsel af Træ o. s. v. hørte med til Spanddage.

Ved en Gangdag forstaaes det Arbejde, som en Karl, Pige eller Dreng kunde udføre uden Heste og Vogne.

26) Videre skriver hun:

»Dog skal det aldrig være mine Bønder forment, at de jo maa ligesom ald min Tiid haver været brugeligt, naar Spanddags Arbejde tilsiges med en Vogn at forrettes for en heel Dag: at Mand og Karl møder med tvende Vogne og forretter det i $\frac{1}{2}$ Dag, hvilket er en stor Lettelse for Bonden; thi skeer saadan Spanddagsforretning om Formiddagen, da er Bønderne ey længere fra Gaarden, end de om Morgen kan spise deres Mad hjemme og komme hjem ved Middagstid, faa deres Mad ved eget Bord og deres Hviletiid, mens Bæsterne beder, og altsaa i Stand som samlet Folk daglig fra først til sidst at forrette deres Arbejde til Hove og hjemme. Skeer saadan Spanddagsarbejde om Eftermiddagen, er det jo ligeledes; thi saa haver Bonden og hans Folk været samlet ved deres Arbejde om Formiddagen, til Hove om Eftermiddagen; og hvilke af Delene det er, saa haver hand den Fordeel at han i den Forretning alle Maaltider kan spise ved sit Hjem. Hvad de mindre Gaarde angaar, $\frac{3}{4}$ Deels eller $\frac{1}{2}$ ve, da forretter de deres Hovning pr. avenant efter det hele.

For de ansatte ugentlige Hoveridage, nemlig $\frac{1}{2}$ Spanddag, som forrettes med een Karl, een Vogn med tvende Heste bespændt, $\frac{1}{2}$ Dags Karlsarbejde og 1 Dags saakaldt *Pladsarbejde*, som sker ved en Pige eller Dreng, skal ey bruges enten ugentlig eller aarlig til andet Arbejde end fornødent er, saasom Markedsreyser at kiøre, som ey maa være længere end $\frac{1}{2}$ Miil omtrent; fornøden Kiørsel og Arbejde ved Bygningsfjæl og Steenbroers Reparationer, Steendigers Opsættelse, nye Digers Opsættelse, Engene og Markerne at løse og føre Steen og Pinde derfra, Gaarden at skiøve og holde ren og føre Giødningen til nærmeste Mødding-Stæder i Gaarden, saa og at føre Giødningen ud af Faarestier og andre Huuse, hvor det behøves, og der ey kand holdes dygtig Karl til Creatureernes Opvartning med videre —, alt i alt hvad der kan hentydes til saadan Pladshovningsarbejde, hvad Navn haves eller gives kand.

De ansatte $\frac{1}{2}$ Spanddag, $\frac{1}{2}$ Karls Gierning og 1 Dags Pladsgierning er alene for Sommeren, thi om Vinteren skal ey blive æsket høyere end 1 Spanddag, 1 Karls og 1 Pladsfolks Arbejde ugentlig i allerhøyeste.

Skulde det falde for, at Fornødenhed udfordrer at her paa Gaarden skal bygges af Nytt, da maa og skal mine Bønder med Reyser og Arbejder dertil være behjælpelig: saa meget som muligt. Dog kand det i saa Fald ey behøves at dem paalægges mere Hovning end kristeligt, ret og billig kand være. Men Gud i Naade spar os fra overfaldendes Ulykke som Ilds eller Vands Nød og deslige. Skulde sligt falde ind som Gud naadigst afværge, da skal alle og enhver indtil Skaden, ved Guds Hjælp, bliver oprettet være forpligtet at udrætte alt, hvad muligt er.

Foruden foranførte Hovarbejde, som er alt det, der kan muligt fastsættes, bør og skal mine Bønder ligesom forhen uden Besværighed skeed er forrette efterfølgende aarligt Arbejde, saasom: aarlig at vedligeholde alle Markskielgjærder med Grøfter, paa selvsamme Maade som de ved min sal. Mand. Foranstaltning gaardvis er dem tildeelte, ligesom ogsaa Skjelgærderne mellem Markerne alt ifølge kongelig allernaadigste Lovs Forordningers Bydende. Angaaende Høslætten, da er og den ligesaa inddelt gaardvis, at naar der skal slaaes, hvad Engene angaar, saa maa det være enten i Mosen eller hvilke *2de* Marker, der er indtaget til Fred og Korn. Afgrøde, da ved hver Mand ligesaa vel sit Skifte eller Anpart hand skal slaa og forarbejde i Høe, som det var hans eget, og altsaa bør Bønderne sammen at slaa udgræsse, hverve, rive, stacke, kiøre det her til Gaarden, forke det ind udi Husene, hvor det dem forevises, og der packe det hen, saaledes som muligt og billigt er. — Angaaende Kornavlén her til Gaarden, da er den ligeledes inddelt saaledes: at enhver ved sit, dog saaledes, at hver Fald Jord, hvorudi bliver saat, bliver taxeret af 8 Bønder, hvad Slags Korn, Jorden skal besaaes med, og siden Godset er inddelt udi *2de* Roder, *4re* Hovedlodder, bliver der kastet Lod om, hvilken af Hovedlodderne, der skal tages først, siden ved enhver Beboere, hvilke Ager hand skal tage til og i sit Hovarbejde forarbejde og besaa med videre, altsaa er mine Bønder forpligtede til lige som de nu efter saa mange Aars Forløb haver drevet mit Kornavl, samme samtlig, fremdeles at fuldføre saaledes som det hidindtil sædvanlig haver været nemlig, at Jorden til Rug, Ærter og Havre plouges kun een gang, men naar gammel Jord brydes til Havre eller anden Sæd, da maa der nødvendigvis plouges *2de* Gange, mens i Almindelighed til Byg skal Jorden plouges trende Gange og forud til Sæden være harvet og behandlet efter Egnens Maade og lige saa got som Bondens egen Jord..

Derefter skal Bonden være forpligtet efter Tilsigelse at høste Kornet, hvad Slags det end er, binde det op i Neeger, røgte og behandle det ligesom sit eget, indtil det bliver tørt og uden Fare kan føres til Huuse køre det i min Lade eller andre Huuse, hvor mine Huusfolk staar og tager det fra, og »giølver« det hen. Udi Avls- og Høslættens Tiid skal som sædvanlig mine Bønder blive lindret, udi de fastsatte Dages Hovning saa meget som muligt; men i Særdeleshed i Høstens Tiid, ligesom i ald min Tiid skeed er, om ikke aldt, saa dog det allerbeste muligt er.

Foruden alt hvad som nævnt er skal mine Bønder være forpligtet til at kiøre og skove mig min fornødne Ildebrændsel hjem, hugge og sauge mig det i Stykker efter Sædvane, som dog ingen Hovedsag er; thi det Arbejde kand for den største Del gøres udi de fastsatte Dage.

Hvad angaar at føre mit Korn og Fødevarer til Kiøbstæderne Horsens eller Aarhus, saa og andre Kiøbstadsreyser, saasom med kongelige Skatter quartaliter eller maanedlig at hente Tømmer, Salt, Tjære, Jern fra Kiøbstæderne med videre som ey kand speciel anføres, da kand saadant ey fastsættes anderledes end hver hel Gaard paa Godset, det ene Aar at ligne mod det andet, bør kiøre 10 a 12 Kiøbstadsreyser aarlig og de mindre skyldende pr. avenante der efter. Her kiøres ingen Reyser længere end til Horsens eller Aarhus til begge Stæder reignes herfra 3de Miile og det anses frem og tilbage for een Dagsreyse, hvad enten Veyen er ond eller god; længere Reyser kiører mine Bønder aldrig. En Vogn tager til Læs af Rug og Byg 3 Td., af Ærter 2½ Td. og Havre 4 Td.

Ligesaa skal mine Bønder kiøre Giødningen ud om Efteraaret til Rug, og noget lidet om Foraaret til Byg, sprede det og handle det til Sæden paa Agrene ligesom deres eget. Ifølge den Allernaadigste Forordning 6. Post, da melder det, at een Ploug bespændes med 4 Hæste og dermed følger 2de Folk, en Harve bespændes med 2de Hæste og dermed følger gemenlig 1 Karl eller Dreng.

Hvad de øvrige Bestemmelser angaar, da kand der til intet svares, da ingen Markarbeyder her som meldt forrettes dagviis og i alt Markarbejde veed enhver Bondes sit og følgelig er det hans egen Sag, hvor længe de er om deres Arbejde. Det haver og ald sin Tid været brugeligt og endnu er her at skifte ald anden Hovning om Morgenven ved Arbejdets Tiltrædelse, saa vidt som muligt, saa jeg kand ey anse andet, end jeg bør trøste mig til selv at skrive: det jeg fornemmer, at den kgl. Allernaadigste Forordnings Bydende i alle Maader er opfyldt af min salig Mand og mig udi nu sidste 30re Aar.

Rodsteens Eye 6 Augusty 1770.

Sl. Malthe Sehesteds
S. A. Rantzau.

Ovennævnte Hoveribestemmelser for Rodtenseje findes i Rigsarkivet. I disse Bestemmelser meddeles desuden:

Den frie Hovedgaardstaxt	42 Td.	7 Skp.	2 Fdk.	0 Alb.
Skovskyld	1 Td.	6 Skp.	0 Fdk.	0 Alb.
Mølleskyld intet.				
Kongetienden, som til deels er overladt Beboerne ...	39 Td.	0 Skp.	0 Fdk.	0 Alb.
Kirketienden ligeledes	51 Td.	1 Skp.	0 Fdk.	0 Alb.
Hartkorn af Tvenstrup Eng		4 Skp.	1 Fdk.	0 Alb.

Alt denne Gaards beliggende Sædeland i alle Marker, saavel de besaaede som ubesaaede og i Hvile eller Fællit liggende tilsammen anslaget til Rugsæd udgiør 200 Td. Rugland. Markerne er inddelt i 3 og deraf besaas aarlig de to og til Gaarden kan avles det ene Aar at ligne mod det andet 200 Læs Høe, men meste Parten meget slet Mosehøe.

Det underliggende Bøndergods bestaar af Hartkorn Ager og Eng: 260 Td. 4 Skp. 0 Fdk. 1½ Alb. Skovskyld: 6 Td. 1 Skp. 3 Fdk. 0 Alb. Mølleskyld: 11 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 0 Alb.

Hoveribestemmelserne 1770 findes i Rigsarkivet.

27) METTE SOPHIE SEHESTEDS OG PETER v. WEINIGELLS TESTAMENTE

AF 25 SEPTEMBER 1780

Det er skrevet af Justitsraad Niels Erich Behr, Byfoged i Grenaa, der stod Familien paa Rodtenseje nær gennem sit Ægteskab med Oberstløjtnant Weinigells Søster, Christiane Sophie Magdalene. Han var Familiens juridiske Konsulent og bistod ofte ved juridiske Afgørelser.

Testamentet lyder saaledes:

»Udi den hellige Trefoldigheds Navn have vi underskrevne Ægtefolk Peter von Weinigell, Deres kgl. Majestæts Bestalter Major af Infanteriet og Kapitaen ved det Holstenske Infanterie Regiment og Mette Sophie Sehested med frie Villie og enig af kierlig Omsorg for hverandres Tarv og bedste nu og i Fremtiden fuldkommen besluttet herved at oprette mellem os efter flg. Resiproque Testamente, hvorved vi fastsætte, at naar det behager Gud ved Døden at ophæve vores Ægteforening, da skal den efterlevende af os, i hvem det bliver, eene nyde og beholde alle vore Efterladenskaber af løse og faste Ejendomme, reede Midler og Gods med hvad Navn nævnes kan, som vi enten maatte have i Eje eller kommer tilgode og have nogen Lod eller Part udi, naar Skilsmisse skeer, intet i nogen optænkelig Maader undtagen, hvilket alt sammen den bemeldt af os længstlevende skal have fuldkommen Frihed at disponere over og skalte og valte med som sin egen Arv og Ejendom uden nogen Slags Skiftebehandling, Forseigling, Registrering og Vurdering eller Skifte og Deeling nogensinde med den afdødes Arvinger, saafremt vi os ingen Livsarvinger efterlader, hvorimod den samme af os som længstlevende, alleene skal være forbunden at besøge og bekoste den afdødes sømmelige Begravelse, samt betale vores fælleds retmæssige Gield. I allerunderdanigste Haab at nyde, hvorpaa Deres kgl.

Majestæts allernaadigste Confirmation efter nærmere Allernaadigste Ansøgning enten fra begge eller den ene af os have vi denne vores testamentariske Disposition egenhændig underskrevet og forsejlet, samt derhos formaaet vores Svoger S. T. Kammeraad og Byfoged Niels Erich Behr og Sognepræsten S. T. Hr. Johan Risom her i Grenaae at underskrive og forsejle med os til Witterlighed.

Skrevet i Grenaae 25 Septbr. 1780

P. v. Weinigell, Mette Sofie Sehestedt.

At ovenmeldte S. T. Hr. Major Weinigell og Frue begge ved sund Fornuft og got Helbred har egenhændig udi voris Overværelse underskrevet og forsejlet dette Testamente og udi vores Overværelse ligeledes tilkiendegivet at Indeholden var deres utvungne Villie; det bliver herved attesteret og af os til Witterlighed underskrevet og forsejlet.

Datum ut supra.

N. E. Behr — I. Risom.

Dette Testamente findes i Skifteprotokollen for Aakier og Skanderborg Amter No. 41 Folio 336 a.

Hvor var der stor Forskel paa ovennævnte Testamente og saa det, som den gamle Sophie Amalie Rantzau oprettede i 1767. Hendes var fuldt af Omsorg for det Gods, hun fra sine Fædre havde arvet, og som det var en Livssag for hende at bevare for Efterslægten.

Anderledes med Oberstløjtnant v. Weinigells og Hustrus Testamente. Her nævnes ikke et Ord om, at Gaarden skal blive i Slægtens Eje; med den kan man »skalte og valte«, som man finder for godt.

Men naturligvis: ved Sophie Amalias Rantzaus Død i 1790 er vi inde i en skelsættende Tid for dansk Landbrug. Det bærer hen mod nye Tider; nye Ideer og Tanker, der bare venter paa at blive realiseret.

28) Skødet til Mette Sophie Sehested og hendes Mand blev først udstedt Aaret efter Sophie Amalie Rantzaus Død, og det lyder i al sin Højtidelighed saaledes:

»Hans Løvenhielm Bülow, Ridder! Kongelig Majestæts Kammerherre og Amtmand over Skanderborg og Aakier Amter Gjør witterlig! at afgangne Frue Oberstinde Sehested f. Rantzau til Rodstenseje ved hendes oprettede Testamentariske Disposition af 21 Septbr. 1767 af Hans kongelige Majestæt allernaadigst confirmeret af den 20 November næstefter, iblandt andet, har anordnet og fastsadt, at hendes yngste daværende Frøken-Daatter: Mette Sophie Sehested skulde efter hendes Frue Oberstindens dødelige Afgang til Arv og Ejendom beholde Rodstenseje Hovedgaard og underliggende Bøndergods med Gaardens Besætning og videre efter Testamentets Indhold imod derefter at betale 34000 Rgd. og et Aars Rente deraf 4re procentum, da Frøken Sehested, nu Fru Weinigell derefter i Følge senere kgl. allernaadigst Befaling af 29. October 1779 maa gives lovformelig og uclausuleret Skiøde paa fornævnte Rodstenseje Gaard og Gods, Tinder og alt tilhørende med fuld Ejendomsret til fri Disposition.

Da nu S. T. Hr. Oberstløjtnant Peter von Weinigell, som har ægtet før bemeldte Frk. Mette Sophie Sehestedt paa samme sin Frues Vegne har opfyldt hans salig Frue-Sviger-Moders benævnte testamentariske Disposition af 21 Septbr. 1767, samt senere af hende ansøgte og erhvervede kgl. allernaadigste Befaling af 29 Octbr. 1779 og nu udi dette indeværende, som næste Aars Wiborg Snapstings Termin efter Fru Oberstindens Død, haver givet fuldkommen Valuta og Betaling til hans respective Medarvinger, under Skiftet efter hende for disse Arvingers Andeel af bemeldte Kiøbe-Summa Tredive og fiire Tusinde Rigsdaler og et Aars Rente deraf fire Procentum, saa bliver, som en Følge deraf, af mig, som Stedets Skifteforvalter paa Forlangende og da alle den salig Afdødes respective Arvinger ikke hertil ere bemyndigede, forbemeldte Hr. Oberstlieutenant Peter von Weinigell og hans kiere Frue, Mette Sophie f. Sehested herved meddelt lovformelig og uclausureret Skiøde, i Kraft af hvilket paa de ergangne kongelige allernaadigste ommeldte Befalinger grundene Skiøde; meerbemeldte Hr. Oberstlieutenant Weinigell og Frue, samt deres Arvinger, skal herefter nyde og beholde, som deres Ejendom, uden nogen videre Pretention af de øvrige salig Frue Oberstinde Sehesteds Arvinger under hvad Navn nævnes kan.

Foranførte Rodstens Eye udi Aakier Amt, Hads Herred af fri Hovedgaards Taxt, Hartkorn Agger og Eng 41 Td. 7 Skp. 2 Fdk., og Skovskyld 1 Td. 6 Skp. 2 Alb., saa og dertil hørende underliggende Randlev Kirke med sammes Korn og Quægtiende, Odder Sogns Kirke med Jus Patronatus & Vncandi og Kirkekorn og Quægtiende, tilligemed bemeldte Odder Sogns Kongekorn og Quægtiende, Bøndergods af Møllere, Gaarde og Huuse bedragende sig til Hartkorn Agger og Eng: 260 Td. 3 Skp. 2 Fdk. 1½ Alb. og Skov og Mølleskyld 18 Td. siger Agger og Eng Hartkorn to Hundrede og tredsindstyve Tønder, tre Skiepper, tre Fjerdingskar og et og et halvt Album, og Skov og Mølleskyld atten Tønder efter derover forfattede Jordebogs nærmere Formelding, Hovedgaarden Rodstenseje med Bygninger, Skov, Mark og Eng, Kiergang og Tørveskiær, vaadt og tørt, og Bøndergodset med ald sin tilliggende Ejendom i Mark og By, og deraf

Landgilde, Huuspenge og anden Afgift, in Summa. Gaard og Gods med ald dertil liggende Ejendom, Herlighed og Rettighed, saaledes og med den samme Ejendomsret som afgangne Frue Oberstinde Sehestedt f. Rantzau det altsammen til hendes Dødsdag, ejet haft haver, intet derfra i nogen Slags Maader undtagen.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl.

Skanderborg 14. Juni 1791.

H. L. Bülow.

Fremlagt og læst paa Nørrejylland's Landsting, Onsdag d. 22 Juni 1791 under No. 10.

Protocollet af Hauch.

Til ovennævnte Skøde findes en righoldig Jordebog over alt Bøndergods til Rodstenseje, samt Navne paa baade Gaardmænd og Husmænd med Angivelse af deres Hartkorn, Landgilde og Huspenge. Jordebogen er skrevet pertentligt og let overskueligt af Fuldmægtig ved Godset Hans Schou.

29) Samtlige Tilstedeværende begærede, at den salig afdødes Boe maatte dem uden videre Behandling blive overleveret og Forseiglingen frtaget, hvilket og strax skeede paa deres Forlangende med Anmodning om, at de respective enige Arvinger til sin Tiid ville behage at følge Forordningen af 12 Septbr. at opgive, hvad den endelige Arv efter den afdøde for enhver især eller samlet kand beløbe, for deraf at erlægge og beregne til Hr. Majestæts Casse den paabudte Procento.

Hans Lauridsen.

Ovennævnte Skifteforretning findes i Amtsprotokollen for Aakier Amt No. 41 Folio 72.

30) Denne af Kommissionen forfattede Hoveribestemmelse for Rodstensejes Gods af 4. August 1796 er et meget interessant Stykke Bondehistorie fra Hads Herred, hvorfor den medtages her i hele sin Længde. Den er bevaret i Viborg Landsarkiv blandt Dokumenterne fra Rodstenseje.

»Den 29 May 1796 var Commissionen forsamlet paa Rodstensejes Hovedgaard i Aakjær Amt og havde for sig kaldet dette Godsdes Ejere Hr. Oberstleutenant Weinigell og samtlige hoverigørende Bønder.

Først blev med dem gennemgaaet det af Godsejeren forhen forfattede og af 10 Hovbønder vedtagne samt underskrevne Forslag til Hoveriforening for Godset. Men da dette befandtes i de fleste Poster ubestemt og ufuldstændig, saa foretog Kommissionen sig efter forjæves at have prøvet at tilvejebringe Forlig om Hoveriets Ophævelse imod en aarlig Pengeafgifts-Erlægelse en nærmere Mægling over de forskellige Deele af Hoveriet som af Parterne blev samtykket og mundtlig vedtaget, efter at dette foreløbige Udkast dem paany inden Mødets Hævelse blev forelæst og forklaret.«

Med dette Arbejde hævdes Mødet den første Dag.

Næste Dag d. 30 Maj var de atter samlede, og hvad der Dagen før mundtlig var vedtaget, var nu af Kommissionen indført i en Protokol. Den indførte Hoveriforening blev atter forelæst og forklaret og lyder saaledes:

GODSETS INDELING

Til Rodstensejes Hovedgaard er for nærværende Tid 56 hoverigørende Bønder nemlig.

1) Tvenstrup By	9 Helgaarde	
2) Odder By	22 Helgaarde	4 Halvgaarde
3) Randlev By	5 Helgaarde	3 Halvgaarde
4) Morsholt By	3 Helgaarde	2 Halvgaarde
5) Ondrup By	4 Helgaarde	0 Halvgaarde
samt 2 Trefjerdedelsgaarde =	1 Helgaard	1 Halvgaard
	Ialt	45 Helgaarde 11 Halvgaarde eller

50½ hele hoverigørende Gaarde, som ere inddelte i 2. Roder nemlig: Den 1. Rode bestaar af

Tvenstrup Bys	9 heele Gaarde	
og af Odder Bys østre Ende	16 heele Gaarde	
	er	25 heele Gaarde

Den anden Rode bestaar af

Odder Bys øvrige	8	heele	Gaarde
Randlev Bys	8	heele	Gaarde
Morsholdt Bys	4	heele	Gaarde
Ondrup Bys	5½	heele	Gaarde

Disse Byers samtlige Hartkorn er 250 Td., 4 Skp., 1 Fdk., 2 Alb.

Saavel som Beboernes Antal som Bøndergodsets Hartkorn befindes overensstemmende med det ældre Reglement efter Forordningen af 12 Aug. 1773. — 4 Td. Htk. regnes for en heel Gaard, af det mere Htk. end 4 Td., hvorfor en Gaard staa, betales aarlig af hver Skieppe Htk. 12 Sk., og for det som mangler i 4 Td. faar Gaardens Besidder aarlig Gotgiørelse 24 Sk. pr. Skieppe Hartkorn, det samme har ogsaa Sted med de halve og trefjerdedels Gaarde.

PLØJNING OG KORNHØST

Hovedgaardens Agerland er ialt 315 Td. a 14000 □ Al., samme ere i 7 Vange, hver paa 45 Td. Land store, af disse bruges aarligen 3 til Sæd, 1 fredes til Høe og 3 ligger til Græsning. Enhver af Sædemarkerne bliver for 1 Helgaard 12,475 □ Al. til hvilket Kvadrat Maal at pløje, saa og harve fastsættes for:

1. Havremarken som brydes i grøn Jord om Efteraaret, derefter i Foraaret pløjes og harves eengang, samt opharves eengang, ialt 4 Pløjedage. 2. For Rugmarken, hvilken pløjes og harves eengang i Efteraaret, ialt 2 Pløjedage. 3. For Bygmarken, hvilken pløjes trede Gange og harves 2 Gange samt opharves eengang, 6 Pløjedage. Er 12 Pløjedage af hver Heelgaard; i hvilke 12 Pløjedage de trede Marker forsvarligen bør være besaaede, harvede og opharvede efter hidindtil brugte Maade, da Dagene forinden ikke bliver godtgjorte som aftiente.

Til at meje og binde, sammensætte, rive, rygte, paalæsse og hiemage Kornet til Gaarden, samt til at afstikke det i Laden, skulle Bønderne fremdeles være pligtige og dertil aarligen afgive efter Tilsigelse 1½ Spænd og 7½ Gangdage.

Husmændene maa fremdeles, som Skik og Brug haver været, modtage og hensætte Kornet i Gulvene. Bønderne besørger de til Kornets Opbinding fornødne Baand, snoede af den Halm, dennem dertil ved Hovedgaarden leveres.

HØEBIERRINGEN

Gaardens aarlige Engslet er: 1. Hovmosen 41 Td. Land a 14000 □ Al. 2. Den fredede Mark 45 Td. Land. 3. Paa Engpletterne i de aarlige Sædemarker omtrent 15 Td. Land. Er i alt 101 Td. Land aarlig for Hovbønderne at slaa, holme, hverve, rive, staksætte, rygte, paalæsse, hiemage og Høet deraf at modtage i Gaardens Hoegulve, til hvilket Arbejde hver Heelgaard aarlig efter Tilsigelse bør udrede 1 Spænddag og 7½ Gangdag.

I vanskeligt Vejrlig skal Bønderne saavel i Korn som Høhøsten efter Fornødenhed røgte det Korn og Høe som avles i de trede aarlige Sædemarker, samt Høet paa Engene nøje passes, at ikke fleere Vogne ad Gangen tilsiges end der med Laderne kan fratages uden betydelig Op- hold, da den Bonde, der saaledes opholdes og følgelig ikke kunde indtage det for een Dag fast- satte Antal Læs bør regnes for en aftjent Spænddag.

Saavel i Korn som i Høhøsten skal de til Gangdagsarbejdet tilsagte Folk sammenrive og den sidste Vogn indkiøre det med Dagsarbejdet spildte Korn eller Høe. Til at sammensætte Høet nogen Tid efter Indkiørslen udreeder hver Heelgaard ½ Gangdag.

Med Hensyn til Tærskningen findes med dette Gods følgende Indretning:

Bønderne forretter ikke Tærskningen selv men erlægger i dets Sted Maanedes Korn og Penge, som til 6 bestandige Tærskere, er for hver Tærskekarl 2 Skp. Rug, 2 Skp. Byg og 4 Mark i Penge maanedlig, saa leverer og Bønderne Sengeklæder til Tærskerne, hvilken Udgift fordeles paa samtlige 52 Gaarde.

MØGAGNING

Hovbønderne skal fremdeles være pligtige efter Tilsigelse at paalæsse og udage paa dertil anviste Steder i Gaardens Marker den aarlige ved Gaarden faldende Giødske, og samme der for- svarligen at udsprede, hvortil de aarligen afgiver fra hver Heelgaard 2½ Spænd- og 3 Gang- dage. Vognene hvorpaa Giødningen udages bør være 11 Tommer brede i Bunden, oventil 1 Alen og 3 Tommer brede og Møgfjælene 4 Alen lange og 17 Tommer høje.

HEGNET

Hver Gaard skal vedligeholde 26 Favn af Hegnene omkring Gaardens Marker, samt rense 24 Favn Aa eller Bæk.

PLIGTSARBEJDERNE	Spænddage	Gangdage
Til at rense Enge		1
Hugge og hiemføre Gavntræ	¼	½
Kornægterne	7	
Sædekorn at hente	½	
Gaardens Bygninger at reparere, hvorunder tillige indbefattes Materialers Hentning	2	1

Kornets Rensning og Opbærelse	1/4	8
Kornhesses Fløtning og gammel Halm at udsætte	1/4	1/2
Vandstedernes Rensning	1/2	1
Humleavl		1/4
Hovvejen at reparere	1/2	1
Folder af flytte, samt hen og hiemføre 2 Vogne aarl. af heele Godset og af hver Heelgaard		1
Stænger at hugge, hiemføre og oplægge	1/4	1/2
er	11 1/2	13 3/4

SKOVNING

Hver Helgaard fælder, saver og storkløver paa anviste Steder i Gaardens Skove 2 Favne Brændetræ aarl., hvilke 2 Favne Træ de tillige hiemkiøre og aflevere ved Hovedgaarden, den ene Favn om Efteraaret og den anden om Foraaret.

ALMINDELIGE BESTEMMELSER

Ugentlig maa af en Heelgaard i det høyeste kunde fordres i Pløjetiden 2 Pløjedage.

I Korn og Høhøsten kan de dertil bestemte Arbejdsdage aftienes i en Uge i Møgagningstiden 1 1/2 Spd. og 2 Gangdage. I Hegningstiden 1 Spd. og 4 Gangdage. I den øvrige Tid af Aaret 1 Spd. og 2 Gangdage.

For Spænddagsarbejde antages følgende Bestemmelser. En Vogn skal i en Dag i Kornhøsten indage fra de Gaarden nærmeste Agre 8 Læs, og fra de længst bortliggende 6 Læs, Læsset beregnet til 1 1/2 Trave Rug og 2 Traver Byg eller Havre. Af Høe indages 6 Læs i en Dag, Læsset beregnes til 50 Lispund. Af Giødning udages til de Møddingen nærmeste Agre 14 Læs i en Dag og til de længst bortliggende 11 Læs. Til et Læs Korn at føre til Kiøbstæderne bør tages 3 Td. Rug eller Byg eller 4 Td. Havre eller 20 Skp. Erter. Ved Vandstedernes Rensning skal en Vogn daglig bortkiøre 14 forsvarlige Læs, dog ikke over 1000 Al. fra Stedet, og maa Ejeren selv lade Vandstedet udtørre forinden dets Oprensning kan fordres.

GANGDAGSARBEJDE

Et Bud skal i Kornhøsten meje en Dag 12.475 □ Alen eller det een Heelgaard har at pløje i en Sædemark. Et Bud opbinder det som en Karl mejer i en Dag. Et Bud skal i en Dag paalæsse 8 Læs Korn. Et Bud skal i December og Januar rense i een Dag 3 Td. Rug eller Byg eller 4 Td. Havre, i November og Februar een Tønde mere og i den øvrige Tiid 2 Td. mere af hver Slags. En Karl skal i en Dag slaa i Enge 6 Skp. Land eller 10.500 □ Al. Et Bud udgræsser eller holmer daglig det som 2 Karle slaar i en Dag. Et Bud paalæsser 20 Læs Gødning og et andet Bud spreeder 28 Læs i en Dag.

Hoveriet er beregnet og lignet efter heele Gaarde, hvoraf en Halvgaard forretter det halve Arbejde og 3/4 Gaarde 3/4 deraf.

Ved en Spænddag forstaas een med 2 Bæster bespændt Vogn med behørig Kiøresvend, ligesom een Gangdag udreedes med et ledigt Bud, Karl eller Pige med fornødne Arbejdsredskaber. Hverken Kornrejserne eller andet Spænddagsarbejde maa tilsiges, naar Vejene er ufremkommelige eller i stærk Snefog, og skulde Bønderne, naar dem gives Retourlæs derfor gotgiøre efter Vejens Længde, en halv Spænddag. For enhver Rejse, Bønderne gjør over 2 indtil 3 Miile hen og tre Miile tilbage, Kornrejserne undtagen, gotgiøres dem derfor 1 1/2 Spænddag. Er Rejsen over 3—4 Miile gotgiøres dem derfor 2 Spænddage, længere Rejser kunde ikke fordres af Hovbønderne. De Broe-, Bom- og Prampenge, som Bønderne paa saadanne Rejser maatte udbetale bliver end af Godsejeren gotgiort. Skulde en eller anden af de hoverigjørende Bøndergaarde blive bortsolgte, da maa det hannem paaliggende Hoveri besørjes af Ejeren selv, og ingenlunde falde de tilbageblivende Hovbønder til Byrde.

Af Spænd- eller Gangdagsarbejde maa tilligemed Hovmaals-Arbejdet ikke fordres mere end at samme udgiør det for 1 Uge bestemte høyeste Antal af Spænd- og Gangdage. Protokollerne forevises Bønderne så ofte de det forlanger, paa det enhver af dem kan erfare, at han ey mere end de andre Godsets Bønder er blevet bebyrdet med Hoveri og at med samme er holdet rigtig Omgang. Intet af det her anførte Arbejde maa anvendes til andet Brug end det hvortil det her er bestemt.

Hoveriaaret begynder med hvert Aars 1. May, og alt det Arbejde, som da maatte staa tilbage, ansees som aftjent og maa ikke skrives til Restance.

Denne Hoveriforening tager sin Begyndelse til 1. May 1797, indtil hvilken Tid Hoveriet forbliver i sin nærværende Orden og Indretning.

Foreningen er underskrevet af Godsejeren P. v. Weinigell, samt af alle de 56 hoverigørende Bønder, de fleste med paaholden Pen.

Sluttelig har Kommissionen underskrevet Foreningen:

Bülow, Hellfried, Ferslew, Arentz, Selmer.

Ovennævnte Hoveriforening findes i »Diverse Dokumenter 1678—1857« under Rodstensejes Arkiv, der nu beror paa Landsarkivet i Viborg.

31) Mette Sophie Sehested maa i 1801 have anmodet Kongen om Tilladelse til at afhænde Rodstensejes Bøndergods uden derved at tabe den Skattefrihed og andre Rettigheder, som i Følge Loven og fra Alders Tid har tilhørt Hovedgaarden. Paa denne Anmodning meddeler det kgl. Rentekammer til Amtmanden over Aarhus Stift saaledes:

PRO MEMORIA!

»Under 10de i denne Maaned har det allernaadigst behaget Hans kongelige Majestæt at resolve saaledes:

»Vi tillader allernaadigst, at Ejeren af Rodstenseje under Aarhus Amt, Oberstlieutenantinde Mette Sophie Weinigell maa Tid efter anden med fuldkommen Ejendomsret afhænde enten alt eller en Del af Bøndergodset til Beboerne selv eller andre Lysthavende, uden at Hovedgaardstaxten med saadan Afhændelse skal tabe den Skattefrihed og andre Rettigheder, som i Følge Loven og fra Alders Tid haver tilhørt den, samt uden at Hovedgaarden eller hun som Ejer deraf, skal staa i nogen videre Forbindelse med det afhændede Bøndergods eller i mindste Maade hefte eller være ansvarlig til Skatten og Kontributioner af samme, under de i Vore Resolutioner af 8 December 1784, 13 Juli 1785 og 9 Marti 1791 indeholdte og ved Circulairer til Amtmanden i Vort Rige Danmark af 21 Dec. 1784, 2 August 1785 og 19 Marts 1791 bekendtgjorte Vilkaar, samt dette særdeles, at de under Godset tilbageblivende Bønder ikke paalægges i Anledning af denne Forandring større Hoveri, end det, de efter den om Hoveriet trufne Forening, maatte være pligtig at forrette, ligesom og det hele Hoveri bør forrettes efter rigtig og nøjagtig Omgang og Ligning, hvori Hovedgaardsejeren altid tager Deel i de fra Hoveriet udgaende Bønders Sted. Og ville vi derhos allernaadigst forunde Sælgeren og Kjøberen af Rodstensejes Bøndergods, forsaavidt Salget skeer til Beboerne selv, saadan Moderation i Henseende til det stemplede Papiers Taxt: at til Kiøbekontrakterne og Skiøderne til hver enkelt Fæster, ved denne første Afhændelse allene bruges stemplet Papir til $\frac{1}{4}$ Rdl. Hvilken allerhøieste Resolution herved meddenniceres Hr. Kammerherren til behagelig Efterretning og Bekendtgørelse for Vedkommende.

Hvad angaar den af Oberstlieutenantinde Weinigell ansøgte Tilladelse til at udparcellere Hovedgaardens Jorder, da vilde Hr. Kammerherren bekendtgjøre hende til Efterretning, at naar hun lader de Parceller, i hvilke Hovedgaardens Jorder agtes afhændede, ved en Landinspektør i Overensstemmelsen med Placaten af 2 August 1786 og Forordningen af 15 Juli 1792 ansætte til Hartkorn og Forretningen derover med Hr. Kammerherrens Erklæring: at intet imod Udstykningen vides at erindre, hertil indkomme, kan den ansøgte Afhændelse nærmere ventes beviliget, dog at Hovedparcellen bliver af en saadan Størrelse, at den kan være ansvarlig til den befalede Rytterhestes Holdelse, samt andre Hovedgaardstaxten paaliggende og i det mindre udelelige Byrders Udredelse, imod derfor at nyde Gotgiørelse af de mindre Parcellers Besiddere i Forhold til deres Hartkorn.

Hvilket Deres højædle og Velbaarenhed herved kommuniseres til behagelig Efterretning». Aarhus d. 23 Juni 1801.

I Hr. Kammerherre og Amtmand Morgenstiernes Fraværelse efter Ordre.
I. L. Mørch.

Ovennævnte kgl. Tilladelse findes i Rodstensejes Arkiv paa Landsarkivet i Viborg.

32)

TAKSERINGEN

Hovedgaarden Rodstenseje tilhører Oberstløjtnantinde Fru de Weinigell.

BORGEGAARDEN

a. Stuehuset, sønden i Gaarden i Øster og Vester med Enderne, bestaar af 31 Fag, 18 Alen dyb, 2 Etage høi, foruden en Taarnbygning midt paa Huset og Overkamre. Den underste Etage opført af Kampesteens-Muur, den anden af Muursteen og Egebindingsværk, Overdelen af Fyhr og Steentag, indrettet i nederste Etage til Kiøkken, Spisekammer, Kiølder og Domestikværelser. Den øverste Etage indrettet til Herskabets Værelser, deraf er 6 gibsede og 7 betrukne med

Loft, Vinduer og Dørre, forsynet med 4 Skorstene, forhen takseret for 12.400 Rdl., nu for 14.880 Rdl. D. C., Omskrivningssum 13.090 Rdl. Sølv. Den fulde Sum Sølv 10.230.

	Taxations- sum D.c. Rdl.	Omskriv- ningssum Sølv Rdl.	Den ful- de Sum Sølv Rdl.
Altsaa: a) Stuehuset	14.880	13.090	10.230
b) Det østre Fløjhus 5 Fag, 12 Al. dyb, samme Bygningsmateriale som Stuehusets, den underste Etage indrettet til Bryggers den øverste Etage til Kamre med 2 Skorstene, Loft, Vinduer og Dørre, taxeret før for 1000 Rdl., men nu for	1.250	1.100	750
c) Det vestre Fløjhus 7 Fag, 12 Al. dyb, samme Bygningsmaterialer som forrige, indrettet til Melkestue i nederste Etage og til Kornloft i øverste Etage i samme Længde 2 Skorstene før taxeret for 1.050, nu for	1.260	1.110	2.100
d) Et Hus vesten for Borggaarden, bestaaende af 10 Fag, 8½ Al. dyb, Ege Under- og Fyrre Overtømmer, murede Vægge og deraf 6 med Tagsten, de øvrige 4 Fag med Straatag indrettet til Kiernehus og Bødkerstue, før taxeret for 120 Rdl., nu for	500	440	400
e) Et dito Huus vesten for Borggaarden, 9 Fag, 8 Al. dyb, samme Bygningsmateriale som d., indrettet til Svinehus, før taxeret til 180 Rdl. nu	360	320	320
f) Et dito Huus best. af 9 Fag, 8 Al. dyb, Materialer som i e, indrettet til Træhus, før taxeret for 180 Rdl., nu	360	320	330
g) Et Huus nordvest for Borggaarden best. af 6 Fag, 9½ Al. dyb, samme Materialer som f, indrettet til 4 Kamre med Loft, Vinduer og Dørre, før 240 Rdl., nu	500	440	360

LADEGAARDEN

h) Et hus Vesten i Gaarden 57 Fag, 11 Al. dyb, Ege Under- og Fyrre Overtømmer, murede Vægge og Straatag, indrettet til Stald og Fæhuus, før taxeret for 1.710 Rdl., nu for	3.150	2.770	2.400
i) Et dito Huus 10 Fag, 12 Al. dyb Bygningsmat. som h, indrettet til Faaresti og Vognport, før tax. for 150 Rdl., nu for	300	260	260
k) Et dito Hus 12 Fag, 9 Al. dyb, dito Materialer som i, indrettet til Faarehus og Kalvehus, før tax. for 180 Rdl., nu for	360	320	320
l) En Kornlade 36 Fag, 24 Al. dyb, samme Bygningsmaterialer som de øvrige med Giennemkiørsel og tvende dobbelte Ladedøre, før taxeret for 2.880 Rdl., nu for	5.040	4.430	6.120
m) Et Huus østen i Gaarden, 36 Fag, 11¼ Al. dyb, samme Materialer som l, indrettet til Fæhuus. Før taxeret til 720 Rdl., nu for	1.440	1.270	1.820
n) Ved østre Side af dette Huus er tvende Udbygninger, hver paa 3 Fag, er 6 Fag og 8 Al. dyb, samme Mat. som m, før taxeret for 90 Rdl., nu	150	130	200
o) Et Hus ved søndre Ende af Fæhuuset, 5 Fag, 8 Al. dyb, Mat. som de øvrige, indrettet til Materialhus, før tax. for 100 Rdl., nu for	150	130	130
p) Et Gartnerhus i Haugen 7 Fag, 8 Al. dyb, Ege Under- og Fyrre Overtømmer, murede Vægge og Steentag, før taxeret for 280 Rdl., nu for	350	310	300
q) Et Blegehus østen for Gaarden 2 Fag, 5½ Al. dyb	50	40	50
r) Et Smedehus østen for Gaarden 3 Fag, 8 Alen dyb, dito Bygningsmaterialer som de øvrige, med sit Tilbehør taxeret for	100	90	80
Ialt	30.200	25.570	26.170

I 1809 er Rodstenseje altsaa brandassureret for 26.570 Rdl. i Sølv.

I 1856 takseres Gaarden for 39.250 Rbd. Sølv.

Findes i Viborg Landsarkiv i Diverse Dokumenter for Rodstenseje, 1 Pakke 1678—1857.

33) Da St. St. Blicher i Spentrup gennem Bladene erfarede sin trofaste Vens Død, greb det ham meget dybt. Han skrev et Mindedigt, der hører til det smukkeste, han har skrevet. Det hedder blandt andet deri:

»Farvel Hans Christian! ogsaa Du gaar bort!
Du, som de andre, lader mig tilbage.
Nu tykkes mig først ret vort liv er kort,
Det hele kun en liden Slump af Dage.

— — —
Det er ej længe siden, tykkes mig,
Vi begge vare raske Ungersvende.

Mig tykkes hartad som det var i Gaar
Vi svang Hadsherredspigerne i Dansen
Med friske Roser i de lyse Haar
Og kælnøje under Blomsterkransen«.

Han slutter vemodigt sit Digt saaledes:

»Farvel Hans Christian! fra Din Grav igien
Jeg atter ud i Livets Tummel iler!
Sov vel! Jeg kommer efter Dig, min Ven!
Naar Dødens Engel ogsaa mig tilsmiler«.

34) Skødet findes indført i Hads-Ning Herreders Skøde- og Pantebog Folio 515 d. 18 Jan. 1817.

Skødet siger ikke saa meget, kun oplyses det, at Hovedgaarden Rodstenseje sælges og skødes med et Hartkorn i Ager og Eng af 41 Td. 7 Skp. 2 Fdk. Skovskyld 1 Td. 6 Skp. 2 Alb. Bøndergods: Ager og Eng: 16 Td. 5 Skp. 3 Fdk. og ^{27/34} Alb. og Skovskyld 1 Skp. 3 Fdk. ^{210/19} Alb. Desuden Tiender: Odder Sogns Kirke med Jus patronatus et proponendi og Korn og Kvægtiende, hvorunder baade Tvenstrup og Svorbæk er indbefattet i alt for 33 Td. 7 Skp. Ligeledes Odder Sogns Konge, Korn og Kvægtiende staaende for Hartkorn 21 Td. 6 Skp., samt Randlev Sogns Kirke og dets Korn og Kvægtiende: 17 Td. og 2 Skp. og samme Sogns Kongetiende ogsaa 17 Td. 2 Skp. Tiender ialt: 90 Td. og 1 Skp.

Den akkorderede Købesum for al Rodstensejes Gods var 20.000 Rdl. N. V., som »Kammerjunker Chr. Magnus v. Voss har gjort mig Fyldest for, og som den gamle Frue har givet fuldkommen Quitting for«. — Skødet underskrevet 8 Jan. 1817 af

Mette Sophie Sehestedt, Enke af P. Weinigell.

Hendes Laugværgje var Hans Chr. Møller.

Sammen med Skødet findes en Jordebog over det tiloversblevne Bøndergods i 1817.

Den summariske Oversigt af Indtægten af dette Gods siger følgende:

Landgildepenge	19 Rgbdl. 2 Mark 12 Sk.
Huspenge	109 Rgbdl. 4 Mark 8 Sk.
Naturalier	4 Td. 4 Skp. Rug
Naturalier	33 Td. 1/2 Skp. Byg
Naturalier	4 Td. 6 Skp. Havre

Der var nu kun 1 Helgaard, 3 Halvgaarde og 27 Huse tilbage, hvilket siger os, at Hovedgaarden nu blev drevet ved Husmændenes Hjælp.

35) Søren Møller kalder sin Vise »et Par Tacter paa vor simple landlig Havrestraa«, men der er meget Vid og megen Satire i den lange Vise. Han kalder sig en »beskeden Skiald af anden Rang«, der »nøjes med for sit Parnas et venligt Smil, et muntert Glas«. Tredie Vers lyder saaledes:

Endnu i Dag et fæstligt Quad
os undes at fremføre,
Alfader om det Liv vi bad,
mildt vilde os bønføre;
og glad for Fødselsdag i Fior
vi seer endnu vor gæstfri Mo'er.

Aaret før har han nok ogsaa været med til hendes Fødselsdag, og hvem ved, maaske har han da ogsaa skrevet en Vise.

Om Kammerjunkeren og Fruen og deres Søn skriver han:

O! de Lyksalige blandt os,
som Skoen ikke trykker!
Som blide Sehestedt, virksom Voss
i Deres fede Lykke,
Som kun for een at sørge har:
en rask og haabefuld Skolar.

Med Hensyn til den »fede Lykke« mellem v. Voss og Hustru var det som før nævnt saa som saa. De kom ikke hinanden meget ved. Om Fremtiden for den »haabefulde Skolar« siger Digteren:

Den Ager har sin fulde Værd,
som Junkeren skal arve,
Han ligefuldt, om Han blev lærd,
kan pløie, saae og harve;
men den Ham er til Brud udseet
et Sted Hun er paa vor Planet.

Men ingen sminket Dalila,
men deilig maa hun være,
og riig — og giøre Grandmama
og hele Slægten Ære
og neje dybt i hvert et Spor
af ældre og af yngre Mo'r.

Desværre gik det ikke saadan for den unge Junker, som Digteren haabede, men derom senere. Ogsaa de trange Tider hentyder han til i fjerdesidste Vers:

O mangel grundfast Herregaard
i Fundamentet synker,
og Eieren i bedste Aar
paa Panden trykker Rynker.
O, styr Alfader! denne Trang,
opliv den slumrend' Landbo-Sang!

Og saa slutter han:

Hurra, hurra! Fru Weinigell,
Enhver som Dyden hylder,
for Hendes og for Gaardens Vel
Sit Glas til Randen fylder;
af Aar endnu en Snes hun faae,
en Laps, som der fortryder paa.

Og naar man paa de gamles Grav
udhænger Mindekrandse,
skal Ungdom, skønsom, glad og brav
i disse Skygger dandse,
og Kierlighed i Fremtids Old
næst Gud, ei let skal blive kold.

Hvor maa det have været festligt omkring Bordene med al den Farvepragt i Blomster og Dragter, med perlende Vin i de høje Glas og Hr. Søren Vise sunget af glade, feststemte Gæster. — Digtet i sin Helhed findes i Afskrift hos Direktør A. W. Nielsen, Carlsberg.

36) I Aarhus Stiftstidende No. 74, d. 4. Juni 1824 findes optaget følgende Bekendtgørelse om Dødsfaldet:

»Med sorgfulde Hjerter tilkjendegive vi herved Slægtninge, Venner og Bekjendte, Tabet af vores uforglemmelige Velgørerinde og Tante, Frue Mette Sophie von Weinigell født von Sehestedt, som efter mange Aars Lidelser sov hen i Dag i hendes 85 Aar. At tolke vore Følelser, dertil ere vi for bedrøvede, dertil mangle vi, i denne Sorgens smertelige Stund, Ord; men det er os en Trøst at mange, ja mange Ædle med os vil begræde hendes Tab.«

Rodtenseje d. 2 Juni 1824.

Sophia Amalia Voss.
født. Sehestedt.

Voss.
Kammerjunkeren.

Udtrykket »vores uforglemmelige Velgørerinde« karakteriserer paa en smuk Maade den gamle Frue. Men vi faar et endnu fyldigere og rigere Indtryk af hende gennem et lille Digt, der er undertegnet med Bogstaverne N. B., og hvem kan det være andre end Præsten Niels Blicher, der kendte hende saa godt fra sine Præstear i Randlev. I 1822 havde han taget sin Afsked og tog Ophold foreløbig hos en syg Broder, der var Præst i Vorning, og hjalp ham med Præstegerningen.

Det lille Digt vidner om stort Kendskab til den gamle Frue:

Fru Oberstleutenantinde

Mette Sophie Weinigells Minde

»Den Retfærdiges Ihukommelse er til Velsignelse« (Salomon).

»Elske Mennesker — kun Laster hade —
Seen til Vrede; men til at forlade snar —
At see rundt omkring sig idel Glade:
Det den hedengangnes Himmelglæde var.
Barnløs selv. Hun var de Fleres Moder,
Var de flere Armes Tillid, Hielp og Trøst.
Længe nød hun Livets mange Goder —
Blev af Livet mæt, fra haarde Smerter løst.
Siget skal da Hendes Minde være
Længe tale skal den salig' Frues Daad
Evig skal hun Sejerskrandsen bære —
Evig juble: »Død og Grav, hvor er din Braad«!

N. B.

Hvis Digtet er af Niels Blicher, hvad det uden Tvivl er, er det ukendt og findes ikke, i hvad der er opbevaret efter ham. Det staar i Aarhus Stiftstidende for Juni Maaned 1824.

37) I Anledning af Fru Oberstløjtnantinde Fru v. Weinigells Død d. 2 Juni 1824 er Skifteretten sat. Kammerjunker v. Voss var tilstede og fremviste et Testamente, som Oberstløjtnantinden havde oprettet 18 April 1821 med paategnet Tillæg. Da Hr. Kammerjunkeren, i følge bemeldte Dokumenters udtrykkelige Indhold, er indsat som universel Arving, saa begærede han sig Boet extraderet til fri Raadighed mod at udbetale til de forskellige i Testamentet nævnte Personer de dem skjænkede Summer til Beløb af 2700 Rdl. Sedler, hvorfra dog afgaar 300 Rdl. Sedler, som den ene af Legatarierne skylder til Boet. Da samtlige testamentariske Arvinger er myndig og den universelle Arving eragter at være fuldkommen vederheftig til at præstere de omtalte Summer, som i følge Testamentet først skal udbetales i Juni Termin 1826, saa vidste Skifteretten intet der kunde være imod Kammerjunkeren Begjæring at erindre. I Henseende til Værdien af det som Comparenten arver efter Testamentet, erklærede han, at de Summer han efter samme skal udbetale til Legatarierne langt overstiger Værdien af det Løsøre, han arver efter den Afdøde, som intet efterlader sig i rede Penge eller Obligationer til Indtægt for Boet, og som i sin Tid har tilskødet Comparenten Rodtenseje og Gods, hvorimod hun nød sin Underholdning paa Gaarden. Men uagtet der saaledes intet bliver at arve for den universelle Arving, vilde han dog udbetale Legatarierne det dem tillagte til erkjendtlig Erindring af den salig Enkefrue, som stedse har udvist ham meget godt, og vilde han saaledes herved ved denne Opofrelse ogsaa efterkomme hendes Bestemmelse i saa Henseende.«

Actum ut supra. — Voss.

Lanng.
Herredsfoged.

Skiftet findes i Hads Herreds Skifteprotokol 1822—1828 Folio 94 b.

38) Den Bekendtgørelse, som Forældrene satte i Aarhus Stiftstidende d. 30 Oktbr. 1834 om Sønnens Død, fortæller mere end mange Ord, hvor langt de var nede i dyb Sorg:

»Med dybeste Vemod maa vi herved bekendtgjøre fraværende Familie og Venner, at vor eneste Søn, vort Haab og vor Glæde her paa Jorden, Frederik Ditlev v. Voss, Kammerjunker og Capitain i Kongens Livkorps blev os ved Døden berøvet i Kjøbenhavn d. 26 i d. M. efter faa Dages Sygdom, i hans Alders 31 Aar. Herren tog, hvad han med kjærlig Haand havde skjænket, han give os Kraft til at bære vort smertelige Tab, indtil vi hisset samles med vor uforglemmelige Ven.«

Rodtenseje d. 30 Oktbr. 1834.

S. A. Voss Chr. M. Voss.
f. Sehested.

Sorgen maa have taget saa stærkt paa deres Kræfter, at de ikke magtede at foretage en anstrengende Rejse til Begravelsen i København, tilmed var Sophie Amalie nu omtrent blind.

I »Københavnsposten« Nr. 220 d. 1 Nov. 1834 stod følgende Digt om den unge afdøde Frederik Ditlev v. Voss:

»Naar træet af Livets mange haarde Trængsler
En Olding lukker Øjelaaget i
Hvad eller den som varig Sygdom fængsler
Fra Støvets trange Lænker slipper fri —
Da er ej billig Grund til Klage;
Thi Døden ender mildt jo Smertens Dage.

Men naar den unge ranke Eeg, som kraftfuld stander
Paa engang famler, synker hen,
Og Dødens Orm sig med dens Rødder blander,
Og suger Marven af dens grønne Green —
O, da maa Taaren gennem Hjertet bryde,
Og smertelige Klagetoner lyde!

Du stod i Kraftens modne Vaar og rede
Du stod til Fædrelandets Gavn!
Og, skønne Daad! Din allerbedste Glæde,
Var den at lindre Armods bittre Savn!
Thi knæler Sorgens Muse ved Din Baare
Og væder den med Smertens tunge Taare!

Dit Liv var kort; men herligt er det Minde,
Du rejste Dig paa Livets Kyst;
En Krands Taknemlighedens Hjerter binde,
Og lægge paa Dit evigt tause Bryst!
Og mens den spirer mellem os hernelde
Din Aand tilsmiler os fra Evigheden.

C. S.

Hvem denne »C. S.« er, ved man ikke, men det har været en, der har kendt ham godt og holdt af ham.

39) Testamentet meddeler, at den længstlevende skulde arve Fællesboet, men hvis Fru Voss overlevede sine Ægtefælle, skulde Rødstenseje sælges snarest muligt; $\frac{3}{4}$ af Salgssummen skulde blive staaende i Gaarden, Resten af Formuen anbringes mod Pant i anden fast Ejendom. Fruen skulde nyde Renterne af Obligationerne, saa længe hun levede. Efter hendes Død skulde hele Arven tilfalde Kammerjunkerens Slægt med Udelukkelse af Fruens Arvinger. Odder Kirke og Kongetienden skulde særskilt arves af Major J. L. Voss' eneste Datter, den 12-aarige Augusta i København, medens Randlev Kirke og Tienden af Randlev Sogn testamenteredes til en Søsterdatter af Kammerjunkerens, Sophie Schultz.

Kun 4 Maaneder efter Sønnens Død døde ogsaa Kammerjunker Chr. M. v. Voss. Om Morgen, samme Dag som han døde, den 28 Febr. 1835, føjede han til Testamentet en særlig Disposition, »min sidste Vilje og Ønske«, hvori det hedder: »Jeg ønsker at vorde i Stilhed begravet, ingen Tale holdes, kuns min Svoger Møller (Krigsraaden) og Cancelliraad Lanng følger. 4 af Gaardens Karle bærer mit Lig fra Vognen til Graven, hvor Kisten nedsænkes der, hvor den antagne Orden paa Kirkegaarden byder det og ej paa en særskilt Plads; et støbt Jernkors af Jernstøberens i Horsens kan sættes paa Gravhøjen med mit Navn, naar født, naar død.« Videre følger han omstændelig til: »Jeg beder ret meget, at naar jeg er død, man da ganske rolig lader mig ligge i Sengen i 24 Timer, dernæst forblive i det samme Linned og Trøje, jeg dør i, derefter naar det afsjælede Legeme lægges paa et Bord, svøbe i et rent Lagen, siden sy den brugelige Kappe, og uden videre Pynt eller unødvendig Berørelse siden lægge Legemet i sin sidste Bolig.«

Han skænker ogsaa sin stakkels Hustru en sidste Tanke. Baron Ove Güldenchrone paa Wilhelmsborg skal anmodes om at være Lavværge for »den svage gamle, næsten blinde og beklagelige Kone« og sørge for, at hendes faa Levedage henglider i største Ro. Han efterlader nok til, at hun kan have sit Udkomme; »men min stakkels Kone behøver stor Hjælp; denne Tanke ene gør, at jeg ser min Død lidt med Ængstelighed i Møde, men ske Guds Vilje, han sørger jo faderlig for de fader- og moderløse.«

En Kopi af ovennævnte Testamente findes i Slægten Wulffs Eje.

40) Skiftet er langt, idet det store Dødsbo blev opført og vurderet i alle dets Enkeltheder. Det skal altsammen tilhøre Enkefruen, men i en Optegnelse, som den afdøde Kammerjunker har efterladt sig, har han fremsat nogle Ønsker om, at hans Gangklæder samt Støvler, Hatte o. s. v. maatte udleveres til Forvalter Jørgensen, hvem han havde særdeles Tillid til. Denne skulde deraf give Christian Magnus Hansen, der er i Gartnerlære, en komplet Klædning med en Overkjole, et Par Støvler og en »Casquet«. Da Enkefruen ikke havde noget derimod at erindre, blev Gangklæderne forbigaaede ved Registrering og udleveret til Jørgensen, efter at derfra dog var udtaget nogle af de finere Stykker, som Fruen ønskede at tildele hendes salig Mands Familie, hvorimod hun vilde erstatte Jørgensen deres rimelige Værdi, som blev fastsat til 9 Rdl. Sedler, der siden skulde godtgøres ham.

Et i Optegnelsen anført Sølv-Lommeur, som skulle gives til Jørgensens Søn, blev Faderen udleveret.

Desuden fik Jørgensen udbetalt 200 Rdl. til Bestridelsen af Begravelsen og fik Anmodning om at besøge Bedriften af Rodstenseje indtil videre.

Hele Skiftet er paa 22 tætfyldte Foliosider og findes i Hads-Ning Herreders Skifteprotokol Nr. 1 1828—1835. Folio 435 b.

Der var mange værdifulde Ting i det store Dødsbo, men det vil føre vidt at nedskrive det store omfattende Skifte. Der findes pragtfulde Mahognimøbler i baade Fruens og Herrens Kabinet, i Salen, Dagligstuen og Sovekammerne, ogsaa den unge Kammerjunker havde et Par smukt møblerede Værelser. Meget Sølv og Guld fandtes i de forskellige Skabe, og en Overdaadighed af Sengeklæder og Dragter til Brug ved forskellige Lejligheder.

I Herskabets Hestestald fandtes der 2 brune Stanghopper, 2 brune Forløbere, 2 brune Ridehopper, en brun Følhoppe med et Føl. Desuden i Selekkammeret 1 sølvpletteret Tøj til 4 Heste, Tøj med Messing til 4 Heste, sølvpletteret Tøj til 2 Heste, en ny engelsk Sadel, en sølvpletteret Sadel, og en med Saffian og Dækken, en blaamalet Kane med Bjælder.

I Karetporten: 1 Wiernervogn, en holstensk vidsporet og en smalsporet Postvogn.

I Arbejdshestestalden fandtes i alt 16 Heste i forskellige Aldre med komplet Arbejdstøj.

I Studehuset stod 52 Stude a 50 Rdl. I det store Kohus fandtes 48 Kreaturer, der alle havde de mærkværdigste Navne: Skrивer, Skræderen, Vinhøje, Kukker, Vibe-Ane, Knolden, Sypigen, Solsorten, Hjertefrue, Sommerfuglen, Dyrtid, Lille Mops, Vibeungen o. s. v.

I Skiftet omtales »Salen«, formodentlig er det den store Stue, som forhen er kaldet for Riddersalen, der gaar helt igennem Bygningens Bredde og har Vinduer baade til Gaard og Have. Ved Skifteforretningens Registrering og Vurdering efter Kammerjunkerenes Død fandtes der i denne Sal følgende Møbler:

1 stor aflang rund Mahognibord	20 Rdl.
1 stor Mahogni Sopha med 18 Stole	100 Rdl.
2 store Spejle i forgyldt Ramme	50 Rdl.
2 Borde med Marmorplader	10 Rdl.
4 Hjørneborde med Marmorplader	10 Rdl.
2 Gibsbuster	3 Mk.
1 Lampe med malet Glas	5 Rdl.
1 3 Etage Kakkellovn	40 Rdl.
2 malede Rullegardiner	5 Rdl.
1 Lysekrone	10 Rdl.
4 Fag Sørgegardiner med Kapper	2 Rdl.

41) Dette skete i Aarhus Stiftstidende d. 7 Maj 1835. Nr. 72.

Bekendtgørelsen lyder saaledes:

ANMELDELSE AF AUCTION OVER RODSTENSEJE

»Det bekendtgøres herved foreløbig, at Hovedgaarden Rodstenseje, beliggende i en af de frugtbareste og smukkeste Egne i Hads Herred, Aarhus Amt, 3 Mile fra Aarhus, 3½ fra Horsens og 1½ fra Ladestedet Norsminde, vil, i Septbr. Maaned d. A. efter Vedkommendes sidste Vilje og efter Foranstaltning af undertegnede Executores testamenti i Stervboet efter den afdøde Ejer Hr. Kammerjunker Major v. Voss, blive stillet til Auction. Bemeldte Hovedgaards Jorder, hvis Hartkorn er fri Hovedgaards Taxt Ager og Eng 41 Td. 7 Skp. 2 Fdk. og Skovskyld 1 Td. 6 Skp. 2 Alb. ere blandt de fortrinlige gode i Hads Herred, tjenlige til deri at dyrke ethvert Slags Sæd til riig Afgrøde. Det sædvanlige Antal Kreaturer, som græsses paa Gaardens Mark er 100; derimod vinterfodres omtrent 160 Stk. Foruden 22 Huuse og 1 Boelsted med Jord og 10 jordløse Huuse hører og til Gaarden et Skovskifte, der er indtaget til Fred paa Tvenstrup Mark, og et Tørveskifte i Morsholt Mose.

Lysthavende ville ved at tage Ejendommen i Øjesyn bedst kunne overbevise sig om sammes Fortrinlighed.

Aarhus 5 Maj 1835.

Lanng. C. Rasmussen.

42) I Aarhus Stiftstidende for 19 Feb. findes Dødsannoncen:

»At det i Gaar har behaget Livets og Dødens Herre at bortkalde til et bedre Liv Sophia Amalia fød Sehested, Enke efter fh. afdøde Kammerjunker Major v. Voss til Rodtenseje, henvend 74 Aar gl. Dette undlader jeg, som hendes Laugværg, ikke herved sørgeligst at meddele fraværende Slægt og Venner.

Som hun i Livet var from, god og gudhengiven, saa var hendes Bortgang fra denne Verden let, blid og rolig.

Aarhus 19/2 1838.

Nielsen.

43) Blandt det meget, som Skifteretten, ved Cancelliraad og Raadmand Engelsted, registrerede, skal kun nævnes enkelte Ting:

I Salen: et stort ovalt Spejl i forgyldt Ramme, Sofa, 12 Stole med sort Hestehaarsbetræk, et stort rundt Mahognibord.

I Entreen: et lille Bord og et Dag Stueuhr.

I Dagligstuen: 2 Spejle, 2 Mahognikomoder, hvori fandtes en Del Bøger, et Taffeluhr med Glas paa en Piedestal, 2 Lænestole, en mahognifineret Sofa, 6 Stole; 3 Fag Gardiner og Rullegardiner, 1 Fortepiano, 2 Skilderier, 1 lidet Slagbord, 1 Mahogniskab, deri 6 Sølvspiseskeer, 1 Potageske, 12 Par Sølvknive og Gaffler, 1 Sølvsukkerskaal, 1 Plat de Menage, 12 Sølv Theskeer m. m.

I den afdødes Sovekammer: 2 Senge med Dynen og Puder, 1 Klædeskab, 1 lille Skab, et rundt Spejl, 1 Kakkellovnsskærm, 1 Sekretær.

I det store Gæstekammer: 2 Mahognisenge med Omhæng, 1 Bord og 2 Stole.

I Fruens Garderobekammer: 1 Fodpose, 1 Slængkappe, 1 Voksdugskappe, 1 liden og en stor Kuffert med større og mindre Pengesummer, der var indpakket.

I Køkkenet: 28 Tallerkener og 16 dito, 3 Tinfade, 4 Kobberkasseroller, 2de Kobberpotter, 3 Kageformer, 1 Kobberkedel, 1 Kobber Thekedel, 2de Bouillonkedler, 1 stor Malmmorter, 8 Lystemager af Bronze og Kobber, 7 Terriner o. s. v.

I Stalden: 1 sortbroget Kø, den afdøde havde endnu 2 Køer hos Krigsraad Møller paa Merselisborg for at overfodres om Vinteren.

Hele Indtægten af Dødsboet udgjorde 80,478 Rdl. og efter at Gælden var trukket fra, blev der tilbage 43,060 Rdl. til Deling mellem Arvingerne. Opgørelsen findes i Slægten Wulffs Eje

44) Auktionsskødet til Hagemann er udstedt 12 Nov. 1836 og findes i Hads Herreds Skøde- og Panteprotokol Folio 34.

I dette Skøde nævnes Rodtensejes frie Hovedgaardstakst, Ager og Eng: 41 Td., 2 Skp., 2 Fdk. og 0 Alb. Skovskyld 1 Td., 6 Skp., 0 Fdk. og 2 Alb. Af Bøndergods er der tilbage kun 6 Td., 7 Skp., 3 Fdk. og 2^{65/68} Alb., samt jordløse Huse, alt efter den paa Auktionen fremlagte Jordebog.

Hagemann blev skyldig til Enkefru Kammerjunkerinde v. Voss, der nu er boende i Aarhus, i alt 37000 Rdl. Sølv, som han tilbagebetaler Kammerjunkerinden eller hendes Arvinger med et halvt Aars Opsigelse til enten 11 Juni eller 11 Dec. Termin. Men saalænge de staar hos Ejeren, svarer han 4 % p. A. som erlægges med Halvdelen i hver af de nævnte Terminer paa hendes Bopæl. »Som Sikkerhed for Betalingen af Kapitalen med Renter pantsættes næstefter den anordnede Bankheftelse med første Prioritet den mig efter Skøde af Dags Dato tilhørende Hovedgaard Rodtenseje med alt dens Tilliggende.«

45) Det lyder saaledes: »For at Ejeren af Rodtenseje og Rathlousdals Fæstere bedre kunde afbenytte Vandet i den Aa, som løber igennem de saakaldte Svendenge og udgør Skjellet mellem Rathlousdals, dens Fæsteres og Rodtensejes Enge er man blevet enige om, at Vandet afbenyttes vekselvis af begge Parter, saa at Rathlousdal og dens Fæstere afbenytter alt Vandet først i 8 Dage og derefter Rodtensejes Hovedgaard alt Vandet i de følgende 8 Dage.

For at kunne iværksætte dette, anlægges en Sluse paa Stamhusbesidderens og Rodstensejes Ejers Bekostning der hvor Rodstensejes Enge begynder og en anden Sluse paa dennes egne Enge.

Disse Sluser indrettes saaledes, at Rathlousdal og dens Fæstere i 8 Dage kan faa alt Vandet, og Rodstenseje ligeledes alt Vandet i næste 8 Dage.»

Der blev givet en Overenskomst og et Overslag, der gav til Resultat, at Sluserne vilde koste 70 Rdl. og 4 Mk.

Men om Sluserne er blevet bygget, og om Overenskomsten nogensinde er traadt i Kraft, kan ikke ses, da denne helt mangler Underskrivere.

Forslaget er dateret 9 Februar 1845, altsaa har det været en Overenskomst mellem Major Rosenkrantz v. Holstein-Rathlou og Godsejer O. W. Hagemann.

46) Skødet til de to Herrer findes i Hads Herreds Skøde- og Panteprotokol 1857 Folio 303.

Det foreløbige Skøde er vedtaget i Kiel 12 December 1857. Men det egentlige Skøde meddeles ved Hads Herreds Ret 21 December 1857. Heri meddeles det »at Hovedgaarden Rodstenseje med alle dens Bygninger, Jorder, Skove, Moser, Marker tillige med det under Gaarden hørende Bøndergods, Huse, Teglværk m. v. saaledes som jeg (Hagemann) har ejet samme efter Skøde tinglæst 12 Nov. 1836 med Paategning noteret i Panteprotokollen 21 August 1841 tilligemed de Ejendomme, jeg har tilkøbt og underlagt samme navnlig efter Skøder læst 7 Jan. 1837, 9 Juli 1842 og 12 Januar 1853.

Samtlige Ejendomme med Tiender, Herligheder og Rettigheder som jeg saaledes ejer i Odder og Randlev Sogne, hvis samlede Hartkorn udgør 56 Td., 7 Skp., 2 Fjdk., $\frac{1}{4}$ Alb. og 2 Td. $\frac{1}{4}$ Alb. Skovskylld overdrages saaledes Køberne uden nogen som helst Reservation fra min Side.

I Købet medfølger 16 Folkesenge hver med 2 Par Lagener til hver, Mejerskens Seng med Sengeklæder og Forvalterens dito. Fremdeles erholder Køberne de Møbler, som staar i Forvalterens og Mejerskens Værelser, for saa vidt de tilhører Sælgeren. Desuden den store Sopha med Hjørnebordene som staar i Salen, Sopha med Bord, et andet lille Bord og 12 Birketræs Stole, henhørende til Dagligstuen. Derimod undtager Sælgeren alene fra Salget hele sit Møblement og Indbo, deriblandt ogsaa af Køkkenet alt, hvad der hører til den finere Husholdning. Fire Køreheste, en lille færøisk Hest og alt til disse Heste hørende Sele og Ridetøj, Dækken og Grimer, samt 3 Kørevogne og en Møllevogn. Ved Teglværket reserverer Sælgeren sig alle derværende brændte Sten og Rør, samt Beholdningen af Kul og Brænde, et Svin er Sælgeren berettiget til at udtage til Slagtning, ligesom han medtager en Del Høns og Ænder, nogle Planter af Drivhuset, samt alle forædlede Æbletræer i Planteskolen.

Købesummen 190,000 Rdl. Rigsmønt, hvoraf ansees 20,000 Rdl. som Købesum for de rørlige Ejendele som medfølger.

Købesummen berigtiges saaledes: a) 60,000 Rdl. Rigsmønt indestaar imod første Prioritet i Ejendommen Rodstenseje med Underliggende til Københavns Overformynderi, som Køberne overtager og indfrier ved ny Forskrivning eller contant, saaledes som de derom selv med Creditor forenes.

b) 10,000 Rdl. Rigsmønt betales skadesløs af Køberne til Sælgeren ved Tiltrædelsen 1 Maj dette Aar.

c) 20,000 Rdl. R. betales skadesløs af Køberne til Sælgeren 11 December Termin dette Aar, god Betalingstid.

d) 30,000 Rdl. R. ligeledes skadesløs af Køberne til Sælgeren 11 December Termin dette Aar, god Betalingstid.

For Resten, 70,000 Rdl. R. skal der udstedes Obligationer med Sikkerhed næst efter de 60,000 Rdl. i Københavns Overformynderi og af disse svares 4 % pr. A.»

47) Det hedder i Købekontrakten, at Rodstenseje har et samlet Jordskyldshartkorn af 54 Td., 1 Skp., 0 Fdk., 2 Alb., samt i Skovskylld 2 Td., 0 Skp., 0 Fdk., $\frac{1}{4}$ Alb. Deraf er Hovedgaardstaksten 49 Td., 6 Skp., 1 Fdk., 0 Alb. Altsaa lidt mindre end i 1857.

Alt medfølger i Købet: mur- og nagelfaste Ting, hele Besætningen af Kreaturer af ethvert Slags, alle Avlsredskaber og Inventarium, Maskiner, m. m., samtlige Gaard-, Mejeri-, Brygger- og Bagerredskaber, Teglværksinventarium og Skovrekvisitter. Fremdeles erholder Køberen de os tilhørende Møbler som henstaar i Forvalterens og Mejerskens Værelser, samt endvidere 2 Sophaer, 1 Bord og 6 Stole.

Fra Salget er alene undtaget hele vort øvrige Møblement og Indbo, samt Køkkenting, endvidere 2 nærmere betegnede Heste, samtlige Stude, en Frøsaamaskine, en Hakkelsesmaskine, en lukket Vogn, et Badekar, en Del Planter af Haven, samt hvad der findes i de tvende Planteculturer. Desuden Beholdningen af Sten, Rør og Kul ved Teglværket.

»Købesummen er accorderet til 211,000 Rdl. Rigsmønt, hvoraf de 190,000 Rdl. er for de faste Ejendomme, 21,000 for det medfulgte Løsøre.

Denne Købesum berigtiges paa følgende Maade:

60,000 Rdl., indestaaende i 1. Prioritet i Hovedgaarden med Underliggende til Københavns Overformynderi, overtager og indfriar Køberen ved ny Forskrivning eller kontant, som han derom med Creditor kan forenes.

30,000 bliver indestaaende med Prioritet næst efter de 60,000 Rdl. i Hovedgaarden med Skove og Underliggende mod Forskrivning til Sælgerne og med 4 % aarlig Rente.

10,000 Rdl. kontant ved Tiltrædelsen i Afdrag paa Købesummen for Løsøret.

20,000 Rdl. betales kontant til 11 Juni Termin.

91,000 Rdl. ved aarligt Afdrag paa 15,000 Rdl. i hver 11 Juni Termin 1870, 71, 72, 73, 74, samt 16,000 i Juni Termin 1875, alt i god Betalingstid.

Samtidig med Restkøbesummens Betaling i 1875 meddeler vi Køberen Skøde paa den solgte Ejendom.«

Det varede kun et halvt Aarstid før Skødet blev udstedt. Det hedder deri:

SKØDE

»Da den i foranstaaende Kjøbekontrakt ommeldte Købesum 211,000 Rdl., nemlig 190,000 Rdl. for de faste Ejendomme og 21,000 Rdl. for medfulgt Løsøre nu er berigtiget, dels ved kontant Betaling og dels ved Forskrivningers Udstedelse, samt endelig ved at Kjøberen har overtaget til Forrentning og Indfrielse Prioritetssgæld til Københavns Overformynderi, saa skøder og overdrager vi herved til Kjøberen Hr. Stamhusbesidder Christian Frederik Emil von Holstein-Rathlouw Hovedgaarden Rodstenseje med alle sine Bygninger, Jorder, Skove, Moser og Marker, tillige med det under samme hørende Bøndergods, Huse og Teglværk m. v.«

Tilbage af Rodstensejes Bøndergods er der kun i Hartkorn 3 Td., 6 Skp., 0 Fdk., 2 $\frac{3}{4}$ Alb.

Holstein-Rathlouw forpligter sig til at udbetale 51,000 Rdl. Rigmønt til Proprietær Møller med 5000 Rdl. i Juni Termin 1870, 15,000 Rdl. i Juni Termin 1873, 15,000 Rdl. i samme Termin 1874 og Resten 16,000 i Juni Termin 1875.

Skødet er underskrevet d. 18 Juni 1869 af H. C. L. Møller og af T. Chr. Dahl p. T. Københavns 3 Juli 1869.

Skødet er læst paa Hads Herreds Ting 5 Juli 1869.

48) Inden han overtog Forpagtningen af Rodstenseje, skrev han et interessant Brev til Høj-skoleforstander Dr. phil. Jens Nørregaard, Testrup Højskole, et Brev, hvori han levende meddeler, hvad han har i Sinde med de unge paa Rodstenseje:

»Jeg har tænkt som Forpagter af Rodstenseje at faa alt mit Folkehold fra Folkehøjskolen, helst tre fra hver af de tre Skoler i Testrup, Gjedved og Saksild, ialt 9 Karle. Viby Højskole henvender jeg mig ej til, da jeg kun med Bedrøvelse ser Bjørnbaks Aand indblæst i Befolkningen.

Det er formodentlig ogsaa Dem bekendt, at Herregaardene gennemgaaende ikke er de Steder, hvor det bedste Tyende søger hen. Med dette for Øje har jeg tænkt mig at sikre hver enkelt godt Medtjenerskab ved at søge Folkeholdet paa Folkehøjskolerne, saa at det gamle Ordsprog ogsaa her kan finde Anvendelse: Hvor Godtfolk er, kommer Godtfolk til.

Dette er en af de Fordele, jeg venter at kunne byde Vedkommende, der mulig har Lyst til at træde i min Tjeneste.

Dernæst har jeg tænkt mig at gennemføre et tidssvarende, fremadskridende Avlsbrug med Rodfrugtdyrkning o. s. v. og hermed mener jeg, at Karlene skulde have Lejlighed til at gøre sig bekendt. Endelig har jeg tænkt mig, at naar man paa den Maade kunde faa flinke Folk fra forskellige Egne, kunde disses daglige Omgang ventelig have gensidig vækkende og belærende Indflydelse, og om Vinteraftnerne kunde nyttig Læsning nok skaffes Indpas fra Egnens Skytteforening.

Dette var nu de Fordele, jeg kan give eller i alt Fald stille i Udsigt, men forøvrigt maa Karlene gaa ind paa at leve under samme Betingelser, som er almindelige for Tjenestekarle. Jeg vil naturligvis skaffe dem den humaneste Behandling, som Forholdene tillader. Jeg har tænkt mig at ville give 30 Rdl. i Sommerløn og 15 Rdl. om Vinteren; men det skal staa enhver frit for at rejse til November, om han enten ej er tilfreds med Forholdene eller maaske vilde paa Højskole igen. Jeg kan kun bruge arbejdsvoksne Karle af den ligefremme Landbostand.«

Sluttelig beder han Dr. Nørregaard virke for sin Plans Fremme; men selvfølgelig kun paa Betingelse af, »at De, som jeg anser Sagen for at være til Gavn for Folkeoplysningen og Landbrugets Fremme.«

I det Svar, Dr. Nørregaard sendte Forpagter Jensen, skriver han, at det var ham en Glæde at modtage Brevet, »og straks, da jeg havde set, hvormed det handlede, læste jeg det højt for mine Elever, og en stærk Bifaldsmumlen fulgte efter, saaledes slog straks den smukke Tanke dem. Jeg har længe med Sorg set, hvorledes man for det meste paa Herregaardene ved at betragte

Tyendet som Arbejdsmaskiner har opnaaet at gøre Tjeneste paa en saadan næsten berygtet, og den Plan, De nu agter at sætte i Værk, anser jeg for yderst heldig og vil bidrage alt, hvad jeg formaar, til at fremme.»

49) Om Foraarsarbejdet i 1885 beretter Manden, at 8 Husmandskoner er ude at samle Sten paa Marken. (Det maa have været svært for disse Koner at slæbe tunge Sten til et eller andet Opsamlingssted). Videre siger han, at den 25 April er Tilsaaningen overstaet. Seks Koner har lagt Kartoffler og skuffer nu i Haven. — Sidst i Maj er Køerne kommet ud.

I Juni Maaned 1885 hjælper 7 Koner til med at stakke Tørv i Randlev og Morsholt Moser, samt med at køre Hø.

Den 5 August begynder Høsten, og der har i Dag været anbragt 62 Folk, 38 Mandfolk og 24 Kvindfolk. Rugen mejes af 27 Jern og opstilles i lange Hobe.

Den 6 August er 25 Mejere og 25 Optagere i Gang, og 6 Koner »sætter sammen«. Ialt 56 Folk.

Rugen blev opmejet d. 7 August.

Den 10 August begyndte man paa Havren. 12 Læs Rug kørt ind med 4 Heste. Ialt er 10 Husmænd, 37 Karle og Daglejere og 23 Koner i Arbejde.

Den 11 August er hele Styrken, 72 ialt, ude at meje Hvede. (Det har nok været strengt, eftersom Lægen maatte hentes til en af Pigerne).

Den 14 August mejes med 31 Jern, 68 Folk i Arbejde.

Den 15 Aug. er 37 Folk i Arbejde. Den 16 Aug. mejes med 31 Jern fra Kl. 8½ Formiddag til 6½ Eftermiddag. Folkene blev trakteret med Kaffe ved Mellemmadstid. — Den 4 Septbr. er alt indhøstet.

I Oktbr. er intet indført i Dagbogen, men i November køres der Korn ind fra Stakken, og 5 Husmænd og 5 Karle gaar i Lag med at plejltærsk Kornet. — Fra Otto Mønsted i Aarhus hentes 3000 Pund Linkager, 6000 Pund Kokuskager og 3000 Pund Klid.

5 Husmandskoner luger og renser Gaardspladsen. Hver Dag udvejes 324 Pund Havre til Hestene; men hen paa Foraaret, naar de begynder at arbejde, udvejes 400 Pund daglig, samt Hvede.

Den 18 December slagtes der 5 Svin til Brug i Juletiden. — (Det havde været fornøjeligt, om der var optegnet noget om hvad der foregik i Julen, men derom tier Dagbogen). Først 10 Jan. 1886 nævnes ganske kort, at Lægen og Jordemoderen hentes til Bryggerspigen. — Forøvrigt hugges der Træ i Skovene i Januar, og det køres hjem af Husmændene og Karlene. I Februar er 15 Mand beskæftiget med at køre Is hjem og tildække det i Isbatteriet. Desuden er 8 Husmænd ude at kaste Sne i 3 Dage efter en stærk Snestorm.

Sidst i Marts køres Gødningen ud, og 6 Husmænd er sat til at sprede den.

Hermed ender Optegnelserne for 1885—86. Men for Aaret 1893 meddeler samme Mand i Dagbogen, at der er indkørt 200 Læs Hø, og at Høstarbejdet er begyndt 7 August med Selvbindermaskinen. Høsten dette Aar afsluttes 2 Septbr. og Resultatet af Høsten var 1185 Traver Hvede = 505 Læs. 975 Traver Byg = 244 Læs. 832 Traver Havre = 208 Læs. 1060 Traver Blandsød = 265 Læs. — Rivning ialt 126 Læs. — Roeoptagning begyndt 9 Oktbr. med Runkelroer, hvilket Arbejde udførtes paa Akkord til 8 Kr. pr. Td. Land. 3½ Td. Land Roer af forsk. Slagt, ialt 12,292 Td.

50) I Hads Herreds Skøde- og Panteprotokol fra 1889—1892, Folio 437, findes en meget stor Forpagtningskontrakt, der blev oprettet mellem Hofjærgermester Chr. Fr. Emil v. Holstein-Rathlou og R. Helms. Den meddeler bl. a., at Rodstensejes Hartkorn udgør 50 Td., 2 Skp., 1 Fdk. og 2 Alb. Skovskylt 2 Td. og ¼ Alb. Jorden er inddelt i 8 Marker, hver på 43 Td. Land. — Besætningen overleveres Forpagteren ved Tiltrædelsen d. 1 Maj 1891. Der forefindes 180 Køer, tillige med Avlsredskaber og Inventar af faste Genstande. 1 af hver 10 Stk. Køer af de ældste og svageste udleveres Forpagteren til Ejendom, men han er pligtig at indsætte et lige Antal Kvier. Forpagteren maa ikke drive Handel med Kvægbesætningen med Undtagelse af de udsatte Køer. — Der maa aabenbart ikke have været Heste, Svin eller Tyre paa Gaarden, for det tilføjes i Kontrakten: »Til Indkøb af Heste og Svinebesætning, samt Tyre vil der blive udbetalt Forpagteren henholdsvis 3130 Kr., 1910 Kr. og 320 Kr.« — Veje og Broer tilhørende Rodstens-eje paahviler det Forpagteren at holde vedlige. — Jagten tilhører Ejeren, og løsgaaende Hunde maa kun forefindes paa Gaardspladsen. Forpagteren betaler alle Hartkornsskatter og de til Ejendommen hørende Tiender, samt Offer til Præst og Degn m. v.

»Den aarlige Forpagtningsafgift var 500 Kr. i rede Penge, desuden 180 Td. Rug, 180 Td. Byg, 180 Td. Havre efter Aarhus Stifts Kapitelstakst og endelig 5000 Pund Smør efter Grosserer-societetets ugentlige Topnoterings Gennemsnit regnet fra April til April, altsaa første Gang d.

1 April 1891 — 1 April 1892. Denne Afgift erlægges saaledes: 7500 Kr. kontant og skadesløst til Godsforvalteren paa Rathlousdal. Resten saaledes som denne bliver efter den nævnte Kapitelstakst og Topnotering og som erlægges hver 1 April. Første Indbetaling sker 11 Juni 1891, den næste 1 April 1892.

Dersom Forpagteren udebliver med Afgiftsbetalingen 8 Dage over Forfaldstiden, da er han pligtig til, saafremt Ejeren fordrer det, at fratræde Forpagtningen til den Tid, Ejeren kræver det.»

Som Sikkerhed for Afgiftens Betaling indsættes 1. Prioritet i den forpagtede Ejendoms Afgrøde.

Beregning i Penge:

Kontant Pengebeløb	5000 Kr. 00 Øre
180 Td. Rug a 10 Kr. 14 Øre	1825 Kr. 20 Øre
180 Td. Byg a 9 Kr. 57 Øre	1722 Kr. 60 Øre
180 Td. Havre a 6 Kr. 74 Øre	1213 Kr. 20 Øre
5000 Pund Smør efter Topnotering i 1890, 91 ^{3/10} Kr. pr. 100 Pund	4565 Kr. 00 Øre
	14,326 Kr. 00 Øre

Da Forpagtningen gjaldt for en Tidsperiode af 8 Aar, blev Afgiften for denne i alt 114,608 Kr.

Denne Kontrakt, der er dateret 30 Maj 1891, er uforandret i alle dens Ord og Punkter vedtaget 8 Aar efter fra 1 Maj 1899 til 1 Maj 1907 og underskrevet af Chr. Fr. Emil v. Holstein-Rathlou og Rudolf Helms.

51) »Det tør ikke være for dristigt at hævde, at de ældste af vore nustaaende Landsbykirker gaar tilbage til omkring 1100. Kirkebygningsbevægelsen maa have bredt sig hurtigt, takket være to Faktorer: den til alle Tider raadende menneskelige Forfængelighed parret med den for Middelalderen stærke Trang til at give sin Tro synligt Udslag. At rejse en Kirke var fremfor alt en Gud velbehagelig Gerning, og man kunde da ikke godt være bekendt at tjene Herren i et gammeldags Bjælkehus, naar Naboerne havde faaet en ny kostelig Stenkirke.«

»Aldrig nogensinde er der i Danmark bygget saa meget, saa betydningsfuldt og værdifuldt som i Valdemarstiden. Af Danmarks middelalderlige Kirker er over 90 % fra før 1250 og bygget efter enkel romansk Stil: Skibet med et lavere og smallere Kor i Øst, med eller uden Apsis. Resten, knap 10 %, er fra Tiden efter 1250 og næsten alle af Teglsten og efter gotisk Plan. I 1400-Aarene ombygges en stor Del af de romanske Kirker, især i Østdanmark, i gotisk Præg, som de har bevaret til vore Dage.«

52) Nedenstaaende er en Udskrift af Kirkens Regnskab fra 1637 og fremefter til 1648. — Man faar derigennem et ret godt Billede af, at Kirkebygningen har trængt til Reparation.

KIERKENS INDTÆGT FOR 1637

»Annammit Kierkens Korntiende:

Rug 7 Ørter = 70 Skp. Biug 7 Ørter = 84 Skp. Hafre 2 Ørter = 40 Skp. I alt 194 Skp. = 47 Rdl. og 1½ Mk.

Til Jordskyld annammit:

Rug 1½ Ørter = 15 Skp. Biug 5 Ørter = 60 Skp. Hafre 1 Ørte = 20 Skp. I alt 95 Skp. = 23 Rdl. og 14 Mk.

Formeret til Jordskyld for tuende Aar af noget Jordegods, som nogle Aarstid hafuer værît fra Kierken:

Biug: = 2 Ørter = 24 Skp. = 4 Rdl.

Annammit til Kvægtiende i Penge 4 Rdl. og 2 Mk.

Summa summarum i Indtægt: 78 Rdl. og 18 Mk.

UDGIFT FOR 1637

Til Vognleje af siuf Wogne til Aars at hente Kalck og Steen. For hver Wogn 1 Daler.

Fortinget med Jens Nielsen, Murmand i Odder for et stœcke af Kierkegaardsmuren at opsætte, som wahr nederfalden ved den nordre Side af Kierkegaarden och for en peel at opmure ved den nordre Hjørne af Kierkegaardsmuren, som fornøden giøres, saa och det Søndre Hjørne forbedrith af samme Muur och peel meth Lægsteen forfærdiget. Sampt Vaabenhuset med Tagsteen forbedrith och schallet och dønnichet.

Desligeste Kierchegulfuit i Brixdøren (i Mellemvæggen, Skillemmuren) och funden (Døbefonten), som waar optroden (snarere nedtraadt), forfærdiget och igien forhøyet och nederlagt,

hvorfor samme paa sin egen Kost och med egen folch er gifuit som med hannem var fortinget: 21 Rdl.

Gifuen til Wiin och Brød = 12 Daler.

For Klocken at ringe, Kierchen at reenholde, saa ock for Messeklæderne at touff (vaske) = 2 Daler.

Kjøft 44 Mk. Vox til taa par Kiercheliu 14 Skilling støcket, ialt $9\frac{1}{2}$ Daler 8 Sk. (1 Daler = 4 Mk. og 1 Mk. = 16 Sk.).

Gifuit for et Hampereb til Klockestreg = $1\frac{1}{2}$ Mk.

Kjøfft 3 Snese Muursteen, som bleff nederlagt i Kierckegulfuit, for 3 Mark. (Kirkegulvet maa paa dette Tidspunkt have været belagt med Tegsten).

Summa summarum: 86 Daler och 15 Skilling.

Desuden er Kierken sine Værger skyldig forgangen Aar i Penge 30 Daler og 7 Skilling.

ODDER KIRKES REGNSKAB 1640

Kierkeværger Niels Fracker i Odder og Søfren Andersen i Ondrup.

INDTÆGT FOR 1640

Annammit forgangen Aars Beholdning i Penge	35 Daler	0	Mk.	13 Sk.
Annammit Kierkens Korntiende	50 Daler	0	Mk.	48 Sk.
Annammit til Jordskyld	26 Daler	$1\frac{1}{2}$	Mk.	0 Sk.
Annammit til Kvægtiende	4 Daler	0	Mk.	4 Sk.
	115 Daler	$1\frac{1}{2}$	Mk.	5 Sk.

UDGIFT I 1640

Gifuit til Wiin och Brød	$9\frac{1}{2}$ Daler	0	Mk.	0 Sk.
For Bedeklocken at ringe, Kierken at regenholde och Messeklæderne at tiuffe (vaske) i Penge	0 Daler	5	Mk.	0 Sk.
Kjøfft 46 Mk. Vox til 2 Par Kierckeliu	10 Daler	0	Mk.	4 Sk.
Kjøfft Egestolper til Kierckens Behof	0 Daler	3	Mk.	0 Sk.
2 andre Stolper	0 Daler	2	Mk.	0 Sk.
For to Hammer med Baand og andet Tilbehøring	0 Daler	2	Mk.	0 Sk.
Gifuen for 2 lange Bielcker 12 Alen lange	2 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Til Vognleje, af 4 Vogne, som førde Tømmer af Skoufen och til Kierken	1 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Desligeste kjøfft 4 Egeleder	0 Daler	3	Mk.	0 Sk.
For 6 Egefjeller och nogle Opstandere med Rækker og Bielcker derfor	3 Daler	0	Mk.	0 Sk.
For et Løsholt	0 Daler	1	Mk.	0 Sk.
Saa och 4 nye Dieller til Forklædning ialt	0 Daler	3	Mk.	0 Sk.
Kjøfft i Aarhus 2 Tylft Sagedieller	15 Daler	0	Mk.	0 Sk.
For dennem at hente i Aarhus	5 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Fortinget med Rasmus Nielsen Snedker af Assendrup for hand paa sin egen Kost och med sine egne folck hafuer gifuit af nye 6 Stolle paa Poppelturet. (Pulpitur = Galleri med Plads til Stolestader, ofte (fra Renaissance-tiden) i Kirker til Orgler, sangkor, eller for at forøge Pladsen, ogsaa brugt til lukkede Stole for Adelen).				
Lofet forlænged med Dieller. Hannem er gifuit eftersom med hannem fortinget	11 Daler	1	Mk.	0 Sk.
Fortinget med Peder Jensen, Billedsnider af Kolding, for hand paa sin egen Kost och med sine egne folck hafuer gjort af nye en udskaaen Altertaufle med Billedværk och ald sin Tilbehøring, hvorfor hannem och giffuen eptersom med hannem er fortinget	150 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Gifuit hans Svende til Drikkepenge som dennem i Fortingningen bleff loffuit i Penge	3 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Kjøfft Egetømmer och Fjelle til fornævnte Arbejde	22 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Kjøfft i Aarhus 2 Td. Kalck og for det at hente	0 Daler	3	Mk.	0 Sk.
Betalt Jens Murmand for det gamle Stenalter at nedtage och siden igien opmuret under den nye Altertaufle och ved Siderne	50 Daler	0	Mk.	0 Sk.
For Lier och Saaen (Sand) at hente	0 Daler	$\frac{1}{2}$	Mk.	0 Sk.
Kjøfft Spiger och Søm, som Altertauflen bleff fast med ...	0 Daler	1	Mk.	0 Sk.

Summa summarum: 252 $\frac{1}{2}$ Daler

Kiercken blefuer Værgerne skyldig i Penge 134 Daler og 54 Skilling.

UDGIFTER FOR 1643

Et nyt Hampetaul til at ringe Klocken med. Udgift til Kierchens Renholdelse, Bedeklocken at ringe og Messeklæderne at tou	0 Daler	5	Mk.	0 Sk.
Gifuen en Glarmester for 2 store Vinduer i det søndre Vindue i tornet	1 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Betalt Jens Murmand for de store Vinduer udi Tornet at dønniche, for Kalck och andet Tilbehør	0 Daler	3	Mk.	0 Sk.

REGNSKAB 1646

Har til Indtægt for Sl. Barbara Hironimusdatter af Morsholt hendes Ligsteen i Kierchen	6 Daler	0	Mk.	0 Sk.
(Kirkeværgen er Niels Fracker i Odder).				
Har i dette Aar annammet for dend gamle Altertaufle, som blef soldt til Tuenstrup Kierche och blev vorderet for Penge	10 Daler	0	Mk.	0 Sk.

UDGIFTER 1648

Kiøfft 3 Pd. Stangjern i Aarhus til at lade sla et stort speger til Hanbielkerne over Kierchens Huellinger (Hvælvinger) och til Lægter.				
Item tou Pd. ny jern at slaa i och giøre af ny till Kierkeporten, derfor gifuer i Penge	0 Daler	10	Mk.	0 Sk.
Betalt en Tømmermand for hans Bielcker offuer Huellingen at indlægge, Lægte og fæste Lægter af andet af det forfærdigede. Hannem giffuen	1½ Daler	0	Mk.	0 Sk.
Kiøfft i Aarhus 7 Læs Kalck til Kierchens Behoff	21 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Vogn'eje af hver Vogn ½ Dl. ialt	14 Daler	0	Mk.	0 Sk.
Fortinget 1648 med Niels Lauridsen ved Skanderborg for hand med sin egne folck och paa sin egen Kost haffuer Kierchen och Kierchegaardsmuren arbejdet, som var meget brøstfældigt, repareret och forfærdiget med skalling, mønden och anden fornødenhed, hannem derfor gifue i Penge	55 Daler	0	Mk.	0 Sk.

53) Listen findes i Hads Herredsbogen 1660 og er opbevaret i Aarhus Bispearkiv, Viborg Landsarkiv:

»Kierchens Inventarium: 1 Kalk oc Disk af Sølf, indeni forgyldt, Alterklæde oc Messehagel aff Tabletta, som Admiral Jens Rodsten hafuer gifuit med Baldyring oc Frynser af Sølf oc Silcke, nok en anden Messehagel aff grønt Koff med Sølf oc Guldknipling. Et røt Alterklæde oc Dug, som Jesper Rasmussen udi Fillerup hafuer forærit Kierchen. 2 Tinflascher, 1 liden Tinflasche paa en Pæll, 1 Alterbog, 1 Ritual, 1 fuldkommen Psalmebog forærit Kierchen af Niels Møller i Schiægs Mølle. 1 gammel Gradual, 1 Ildkar, 2 store Liusstager af Malm forærit af Schourider Melchersen. 1 Schab paa Væggen, 1 gammel Ligbaare udi Tornet. 2 Klocher og 1 Seyerværk.«

Man lægger Mærke til i denne Liste, at baade Admiral Rodsten og et Par andre Velhavere har skænket Gaver til Kirken, formentlig Ting, som den før har ejet, men som maaske er ranet af Fjenderne (Svenskere, Polakker o. s. v.). Kirken er ellers vel forsynet med kostbart Inventar. Anderledes smaat saa det ud i Tvenstrup Kirke:

»1 Kalk oc Disk af Tin, 2 Liusestager aff Træ, 1 gammel Munkeliusestage af Jern oc 1 liden af Messing, Alterbog, Ritual, Ildkar, 1 gammel beslagen Egekiste, 1 gammel Messesærk.«

54) Vaabenskjoldene er forklaret af Arkivar Knud Prange, Viborg Landsarkiv.

Vaabnene til venstre for Epitafiet (set fra Beskueren) er Jens Rodstens Ahnevaaben, de til højre er Sophie Amalie Gersdorffs.

Fra oven og nedad er følgende Slægter repræsenteret i Skjoldene: Ved F. forstaas *Far*, ved M. *Mor*.

1. Rodsten: F.
2. v. Mehlen: F. M. (Skjoldets Felter er ombyttet).
3. Bille: F. F. M.
4. Knob: F. M. M.
5. Vognsen: F. F. F. M. (Slægten fra Stenshede).

6. Ulfeldt: F. M. F. M.
7. Rønnov: F. F. M. M.
8. Walkendorff: F. M. M. M.
9. Urne: M.
10. Kaas (Sparre-K.): M. M.
11. Grubbe: M. F. M.
12. Galt: M. M. M. (Paa Epitafiet viser Skjoldet en Skraabjælke fra (heraldisk) venstre, det skulde være 3 Gange skraadelt (fra højre).
13. Ribbing: M. F. F. M.
14. Bjørn: M. M. F. M.
15. Ulfeldt: M. F. M. M.
16. Drefeldt: M. M. M. M.

Frægængsmaaden ved Grupperingen er systematisk nok. Nr. 1—8 er Jens Rodstens fædre Ahner, Nr. 9—16 de mødrene, begge Hold kommer i nøjagtig samme Rækkefølge, og de mandlige Ahner gaar hele Tiden forud for de kvindelige.

Vaabnene til højre for Epitafiet er Sophie Amalie Gersdorffs Ahnevaaben. Om disse meddeler Arkivar Knud Prange:

»Man skulle have ventet, at de var opstillet paa samme Maade som hendes Mands — eller eventuelt spejlvendte, men det er ikke Tilfældet. Det har været besværligt at finde Grupperingen, dels fordi to af Vaabnene ikke kan identificeres (Peter v. Gersdorffs og Anna v. Minkwitz Mødre er tyske, og jeg har ikke kunnet finde dem i nogen Ahnetavle her) og dels fordi navnlig højre Side af Fotografiet er ret utydeligt.«

Nedenstaaende Række giver Skjoldene Numre (de samme som paa Ahnetavlen) og fra oven og nedad er det følgende Slægter:

1. Gerstorff: F.
2. Huitfeldt: M.
3. Munk: F. M.
4. Rosenkrantz: M. M.
5. Gyldenstjerne: F. M. M.
6. Friis: M. F. M. (Slægten fra Hesselager).
7. Minkwitz: F. F. M.
8. Grubbe: M. M. M.
9. Spend: F. M. F. M.
10. Trolle: M. F. F. M.
11. Eventuelt: F. F. F. M.
12. Ulfstand: M. M. F. M.
13. Sparre: F. M. M. M.
14. Bild: M. F. M. M.
15. Bille: F. F. M. M.
16. Hardenberg: M. M. M. M.

Om sidstnævnte Gersdorffske Skjolderække siger Arkivar Knud Prange, at Identifikationen er efter hans Overbevisning rigtig, men selve Ordningen er oplagt urimelig, bl. a. gaar Mødrenes Ahner mange Gange forud for Fædrenes (Nr. 6 og 7), hvad der er usædvanligt. Han mener, den mest nærliggende Forklaring er, at Skjoldene 5 og 7 er blevet ombyttet. Det kan enten skyldes et Tilfælde, eller at man har byttet om paa Sophie Amalie Gersdorffs to Oldemødre Minkwitz og Gyldenstjerne. Hvis man antager, at en saadan Ombytning har fundet Sted, faar man en smuk Ordning af Skjoldene. I nedenstaaende Figur er Skjoldene anbragt i den Rækkefølge, de fremmede Skjolde figurerer paa Ahnetavlen, men med Fortrin for de mandlige Ahner.

	9		13		11		15		10		14		12		16
			5				7				6				8
							3								4
							1								2

ANETAVLE FOR ADMIRAL JENS RODSTEN OG Hustru SOPHIE ANALIE GERSDORFF TIL RODSTENSELSE

Tidtp- oldeforældre		32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63	Markor Jensen Sophie Voguesen af Steushede. 5. Knud Bille + 1555. 7. Birthe Pommor 6. Hans v. Mohlen Ellen Ulfelt. Laurids Knob + 1545 8 Lidsel Walkendorff. + 1541. Lage Urne + 1533 Sidsel Ribbing 13. Sivert Frøbe + 1559 Mette Ulfelt. + 1562. 15 Niels Kaas + 1535. Anne Bygorn + 1540 14. Peder Gall + 1548 Ingeborg Drosfeld. + 1552. 16 41. 15. Hans Mørst + 1535 Maren Spand 9 Magni Gjesenskovne 1481 - 1569. Anna Sparre + 1564. 13 Christophers Hvithelt + 1559. 10 Pilegård Trolle 1513 - 48. Henni's Friis 14 Erik Rosenbrantz 1516 - 91. Margrethe Ulfstans + 1582 Palle Frøbe + 1561 Margrethe Hardeburg + 1610. 16	16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Jens Markorsen + senest 1581. Lisbeth Bille f. 1524 - 1601 Arbej. 1890 S. 55. Palle v. Metlen + 1576. Anne Knob 1531 - 80. Arbej. 1899 S. 240. Claus Urne + 1561 Anne Frøbe Arbej. 1895, S. 143. Erik Kaas. + 1578. Kirsten Gall f. 1536 + 1616. Arbej. 1893 f. 171. Peter v. Jarödorff. lii Kriseke. Anna v. Minkwitz Arbej. 1895 f. 171. Christen Mørst Dorthe Gjesenskovne + 1585 Jacob Hvithelt. f. 1547 - 83. Lisbeth Friis (Hasselager) Arbej. 1893 f. 171. Aril Rosenbrantz + 1630 Mette Frøbe + 1640 8	8 9 10 11 12 13 14 15	Markor Jansen + 1598 Agathe van Mehlen 1904 g. 282. Claus Urne + 1629. Ingeborg Kaas (Sparre) 10. Christophers Jarödorff. ca 1575 - + 1634 & 1635. Elses Mørst 3 Jacob Hvithelt 1583 - 1652. Margrethe Rosen- brantz f. 1593 - + 1644. 4	4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63	Steen Rodsteen + 1664. Margrethe Urne + 1664 Arbej. 1899, f. 195. Jacobine Jarödorff. f. 1611 - + 1661 Sophie Annelie Jarödorff f. 1649 + 1706. Arbej. 1943 S. 37. 1 11 Arbej. 1904 f. 423. Arbej. 1949 S. 37. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63	Forældre Bedste- forældre Oldeforældre Tip- oldeforældre Forældre	Jens Rodsteen f. 1633 + 1707 Arbej. 1949 S. 37. 1 11 Arbej. 1904 f. 423. Arbej. 1949 S. 37. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63
------------------------	--	--	--	--	---	--	---	--	---	---	---

Denne Ordning er dog ikke den samme som for Jens Rodstens Ahner, hvor Faderens gaar helt forud for Moderens.

Af de Vaabenskjolde, der findes omkring det Rodstenske Epitafium i Odder Sognekirke, ser man ret, hvor stor og mægtig og indflydelsesrig en Adel, Jens Rodsten og Sophie Amalie Gersdorff har været i Slægt med; adskillige af disse Adelsslægter har haft vidtrækkende Betydning for Danmark.

Fra Adelsaarbogen er hentet Oplysninger om nogle af de Adelsslægter, Vaabenskjoldene hentyder til:

Jens Rodstens Mor, Margrethe Urne, var Datter af Lave Urne og Ingeborg Kaas til Selleberg.

Lave Urne kom i Herlufsholms Skole 1571, studerede ved Universiteterne i Wittenberg, Padua og Leipzig. Fik Brev paa et Kannikendømme i Lund, døde 1629 i den største Fattigdom. Datteren Margrethe blev gift med Steen Rodsten til Lerbæk, der døde 1664 og begravdes i Sæby Kirke. (Se Aarbog 1899 S. 195).

GALT

Kirsten Galt, f. 1536, død 1616, gift med Erik Kaas. Hun var Datter af Peder Ebbesen Galt til Tyrrestrup, Palsgaard, Skumstrup og Birke'se. Han førte Forsvaret af Randers mod Skipper Clement. Blev Lensmand paa Aarhusgaard og Rigsraad 1536. Han har kun efterladt sig et daarligt Navn og Rygte, sine Befalinger gennemførte han med megen Strengthed. Han døde paa Palsgaard 1548 og ligger begravet i Søvind Kirke, hvor der findes et stort Gravmæle af Granit. Han var gift med Ingeborg Gjorisdatter Drefeldt til Ingelstad. Hun døde paa Tyrrestrup 1552. (Se Aarbog 1893 S. 171).

GRUBBE

Anne Grubbe var Dronning Dorotheas Kammerjomfru, gift 28.2.1556 paa Københavns Slot med Claus Urne til Beltebjerg, Rigsraad, hans første Hustru var Margrethe Trolle, f. 22.9. 1511, død 1551. Anne Grubbe var Datter af Sivert Grubbe og Mette Ulfeldt Pallesdatter til Lystrup. Hendes Brodersønnedatter var den berømte Marie Grubbe (J. P. Jacobsen). (Se Aarbog 1895 S. 143).

KAAS

Erik Kaas til Støvringgaard og Lindbjerggaard (Ø. Horne Herred) var Lensmand paa Børglum, død 31.12 1578, begr. i Viborg Domkirke. Gift med ovennævnte Kirsten Galt. — Deres Datter var Ingeborg Kaas, død 4.11. 1634 paa Lerbæk, gift 1601 paa Selleberg med Lave Urne, der døde 1629. Han var første Gang gift med Margrethe Ulfeldt, død 1591.

URNE

Lage Urne til Boserup blev efter sin Mors Død skaaren ud af hendes Side og mistede derved sit ene Øje. Rejste 1500 med sin Hustru, sine Børn, sin Hustrus Moder og dennes Brødre og mange andre Danske i en Pilgrimsrejse til Rom, hvor de 3.12. blev indskrevne i den Helligaands Broderskab. Han var Landsdommer i Skaane og døde 1530, begravet i Roskilde Domkirke. Gift med Sidsel Jensdatter Ribbing til Boserup.

Sønnen Mag. Claus Urne til Bellebjerg studerede ved Universitetet i Wittenberg, blev 1526 Domprovst i Lund, 1529 Rektor ved Københavns Universitet, opholdt sig 1532 i Paris. Han berømmes for sin store Lærdom, døde 1561 og blev begravet i Ottarp Kirke. Gift anden Gang med Anne Sivertsdatter Grubbe.

Claus Urnes Søn Lage Urne studerede ligesom Faderen paa forskellige udenlandske Universiteter; men efter i rigt Maal at have prøvet Lykkens Ugunst døde han 1629 i stor Fattigdom. Han var gift 2. Gang med Ingeborg Kaas; det var deres Datter Margrethe Urne, der blev gift med Steen Rodsten til Lerbæk. (Se Aarbog 1899 S. 195).

VAN MEHLEN

Hans van Mehlen var i 1510 Hofsinde, Lensmand paa Nyborg Slot fra 1517 til 1521. Havde Lundsgaard i Forlening, men som han vistnok købte. Døde 1539, siges at være blevet dræbt af sig egen Tjener. Hans van Mehlen var gift med Ellen Pallesdatter Ulfeldt til Lundsgaard.

Søn: Palle van Mehlen til Lundsgaard blev gift med Anne Knob, født 1531 paa Gedser, død 5.12. 1580 paa Lundsgaard og ligger begravet i Kerteminde. Deres Datter Agathe van Mehlen til Lundsgaard blev gift 1586 paa Lengsholm med Markor Jensen Rodsten. 2. Gang med Mogens Kaas (Sparre) til Aas. (Se Aarbog 1904 S. 282).

KNOB

Anne Knob, f. 1531, død 1580, født paa Gedser, opdraget hos sin Moster Fru Karen, Anders Gøyes i Preetz Kloster og siden 8 Aar hos Fru Inger Oxe. Hun var gift med Palle van Mehlen til Lundsgaard. Anna Knob var Datter af Laurids Knob til Gyllebo, der i 1523 var Høvedsmand paa Nykøbing, som han kort efter overgav til Frederik den Første, af hvem han fik Gedsergaard i Forlening. Gift 1. Gang med Sidsel Walkendorff Henningsdatter. Død 1541 paa Gyllebo. (Se Aarbog 1899 S. 240).

GERSDORFFSLÆGTEN

Den ældstkendte af Gersdorfferne nævnes i Quedlingburg-Gehardisburg. Slægtens Vaaben-skjold er tværdelt 1 Felt rødt, 2 delt af Sølv og sort. På den kronede Hjelme en rød Hue med Sølvopslag, besat med 6 vekselvis sølv og sorte Strudsfjer.

Som et Eksempel paa Ættens store Udbredelse allerede mod Slutningen af det 16. Aarh. omtales, at der ved en Familiesammenkomst i 1572 i Zittau mødte 200 Mandspersoner af Slægten med 500 Heste.

Af Linien Krischa indkom i Slutningen af det 16. Aarh. Christopher Gersdorff til Søbygaard o. fl. a. Gaarde. Han var Far til Rigshofmester og Rigsraad Joachim Gersdorff (død 1661), som i Skaane ejede Tunbyholm i Jerrestads Herred til 1658 og Smidstorp i Ingelstads Herred til 1658.

Joachim Gersdorff studerede i Sorø, Leipzig, Leyden, Oxford og Padua. Blev 1638 Hofjunker hos Prins Christian, 1639 Kammerjunker hos Prinsesse Magdalene Sibylle, deltog i 1644 i Forsvaret af Landskrona. I 1646 blev han skaansk Landkommissær. 1648 Rigsraad og Ridder. 1649 Statholder i København. 1651 forlenet med Bornholm. 1652 Rigets Hofmester. Udsendt sammen med Christen Skeel for at møde Kong Carl Gustav for at søge Fred og satte sit Navn under de haarde Fredsbetingelser i Roskilde 1658. Var i Stormnatten 11 Febr. 1659 ved Kongens Side. 1660 Rigsraad og Drost, samt Præsident i Statskollegiet. Død 19 April 1661 i København, bisat i Nikolaj Kirke.

Gift 3 Oktbr. 1641 i Kbhvn. med Øllegaard Huitfeldt til Berridsgaard og Tunbyholm (Skaane). Hendes Forældre var Henrik Huitfeldt til Berridsgaard, Hagededgaard og Lillø og Hustru Margrethe Rosenkrantz, f. 16.5. 1622 paa Lillø, d. 11.3. 1655. Henrik Huitfeldt blev opdraget hos sin Morbror Kansleren Christian Friis, Hofjunker hos Christian IV, deltog som Ritmester baade i Kalmarkrigen og Trediveaarskrigen. Gift 1611 i Kbhvn. med Margrethe Rosenkrantz, hvis Forældre var Axel Rosenkrantz til Glimminge og Mette Pallesdatter Grubbe. Børn: 4 Døtre: Øllegaard, f. 16.5. 1622 paa Lillø, d. sammesteds 11.5. 1655.

Joachims Gersdorffs og Øllegaard Huitfeldts 10 Børn:

1) *Magdalene Sybille*, f. 1643 i Landskrona, gift 1661 med Generallojtnant, Statholder paa Sjælland, Rigsraad Jørgen Bielke til Birkende, Trudsholm og Gimsø Kloster. Død 1697.

2) *Christian Gersdorff* til Aakær, mageskiftet med Isgaard. Blev sammen med sine Brødre undervist af Ole Borch, der ledsagede dem paa Rejser. Amtmand over Kalø Amt. Gift med Sophie Nansen.

3) *Henrik Gersdorff* til Tostруп, f. 1645. Rejsepas til Udlandet. Faldt i Slaget ved Lund 4.12. 1676.

4) *Caspar Christopher Gersdorff*, f. 1647, død 1665 i Paris.

5) *Margrethe*, død kort efter Fødselen.

6) *Sophie Amalie* til Hovedstrup (Rødstenseje), f. 1649, død 2.2. 1706 paa Rødstenseje, begr. i Odder Kirke, gift 12.1. 1668 i Kbhvn. med Admiral Jens Rødsten, f. 1633, død 31.3. 1707, begr. i Odder Kirke.

7) *Frederik Gersdorff* til Aakær (1661—1675) og Dybvad til 1665. Hofjunker, Kammerjunker, studerede i Oxford, hvid Ridder og Overceremonimester 1684, ledsagede Kongen 1685 paa Rejse til Norge.

8) *Else Gersdorff*, ugift.

9) *Margrethe* til Rathlousdal og Gersdorffslund, levede endnu i 1698. Var fra 1661 i Huset hos Fru Mette Erik Rosenkrantz til Rosenholm, blev i 1671 gift med Kammerherre Gregorius Rathlous til Rathlousdal og Gersdorffslund (f. 1636, død 1681, begr. i Gosmer Kirke). Se Aarbog 1911 S. 365.

10) *Dorthe Gersdorff*, f. 18.4. 1654 i Kbhvn., død 1680 i Hannover, begr. i Roskilde Domkirke, gift 27.12. 1671 i Kbhvn. med Geheimeraad i Conseillet, Stiftamtmand Otto Krabbe til Holmegaard, Broksø, Aakær o. s. v., f. 1. Jan. 1641 i Christianopol, død 13.7.1719 paa Egholm, begr. i Roskilde Domkirke.

ELSE MUNK

til Taabdrup levede 1627, gift 25.4. 1602 i Kbhvn. med Christopher Gersdorff. Hendes Forældre var:

Christen Munk til Taabdrup (Tystrup Herred), var 1556—72 Statholder i Norge. Ledede Krigen mod Sverige. Maatte udholde en 18 Ugers Belejring paa Akershus 1567. Forlenet med Aakær 1572—79, død 5. Juli 1579 paa Aakær, begravet i Aarhus Domkirke. Gift 1. med Else Truidsdatter Ulfstand, død 1565. 2. med Dorthe Mogensdatter Gyldenstjerne, død 1583 paa Gudumlund, begravet i Aalborg.

Barn af 2. Ægteskab var Else Munk til Taabdrup.

55) Besikkelsen lyder saaledes:

»Jeg Sophie Amalie Rantzau, salig Maltha Sehesteds til Rodtenseje tilstaar herved at have antaget og beskikket Maltha Laursen i Odder Skov-Mølle til at være Organist i Odder Kirke, naar hans endnu levende Fader, Organist Laurs Nicolaysen Rye ved Døden afgaar eller han Tjenesten fratræder og overlader denne til Sønnen, saa skal da fornævnte Maltha Laursen nyde og beholde samme Tjeneste saa længe han lever og forretter den saaledes som han bør, samt for Alderdom og Svaghed Tjenesten kan forrette. Aarlig nyder han for saadan Tjeneste af mig og Efterkommere 4 Td. Byg, 2 Td. Havre og 10 Læs Bøgebrænde, som betales ham hvert Aars Paaskehøjtid«.

Dette til Bekræftelse under min Haand og Segl.

Rodtenseje 30 Aug. 1779.

Sl. Maltha Sehested Rantzau.

Læst ved Hads-Ning Herreders Ret 3.5. 1813.

56) Kongen skriver derom til sin »Mand og Tiener, Christen Vind« saaledes:

»Vor synderlige Gunst tilforn. Vider at vort Slot, Aakjær, udi vort Land, Nørrejylland, er et Sogn, Odder kaldet, ledigt efter Sognepræstens Død og Afgang. Og efterdi samme Sted og Egn er saaledes beliggende, at Vi undertiden kommer did hen, naar Vi kommer der udi vort Lehn. Vi vil derfor gerne til samme Kald have en saadan Persohn, der er vellærd og skikkelig og kan prædike og gøre Tieneste for Os selv, naar Vi kunde hænde did at komme. Efterdi at samme Kalds og Sogns Lejlighed desforuden er saadan, at det er en duelig og skikkelig Mand værdig, da have vi derfor befalet Os elskelige Christen Vind, Vor Mand og Tiener at skulle paa Vore Vegne Eder for melde, at I ville forskaffe Os en dygtig Persohn, Vi udi samme Kald kunne bruge. Det Vi i lige Maade hermed hos Eder naadigst ville belanget haver.

Bedendes, naadigst og begiærindes, at I med Flid vil Eder besørge, forhøre og forfare om en god, kristelig, skikkelig og vellærd Persohn, som Vi kunne bruge og forordne til samme Kald og Sogn.

Og I hannem til Os forskikke, at Vi om hans Lejlighed (Dygtighed) videre kunde forfare, og derefter ydermere herom forordne.

Vi ville Os forse, at han med samme Kald vel skal blive benøjet, saa han skal have sig den at betakke.

Skrevet paa Vort Slot Fridericksborg 3 Martii 1585.«

57) Derom skriver han saaledes i Odder Sogns gamle Kirkebog:

»Der Gud haffde ladet di onde oc forskyelige Tiider komme offuer disse lande ved fiendernis de Svendskes Indfald haffuer jeg til Guds Vredes og straffes forbedelse raadsomt eracted (besluttet) at holde en Morgenbøn her udi Kierchen dagligen, hvilcken jeg haffuer holt vedlige, oc uden behindring oc forsømmelse haffuer offuerlat samme Tieniste til Degnen, som Sangen oc Bønnerne ere foreschreffene. Oc paa det Degnen desto flictigere uden fortrydelse schal sig det antage haffuer jeg effter plictig anmodning tilforn erlanget hos voris forrige Slodtzsherre Hr. Heinrich Rantzau til Schönweide saavel som hos nu regerende Slodtzsherre Hr. Niels Banner til Tybierregaard, at han aarligen for sin umage schall haffue en Ørte Rug af Kierchens Korn, naar det ydes. Oc hvis Kierchens Korn formedelst andre Tilfald icke gaar fast, da anloffuer jeg at giffue hannem det af mit eget, saa han igjen forplicter sig uden forsømmelse samme tieniste at erwarte. Hermed er samme hellige tieniste til Guds Ære med hans egen naadige hielp perpetuerit ævig at forbliffue for os oc Vore efterkommere, oc huem som den forsømmer straffis effter Kierckeloffuen oc Landsloffuen enten det er Gaardmænd eller andre.«

Det vi med egne hender bekiender pro tempore

Christen Nielssøn Degn

Datum 1 May 1660.

Egen Handt.

Christen Hansøn Blichfeldt, Past. loci.

58) I den gamle Odder Kirkebog, som han begyndte at føre, skriver han følgende om sit Hospital:

IN NOMINE JESU CHRISTI

Anno 1655 haffuer jeg i Jesu Naffn til Guds Ære oc fattige Nødtørffthigheds Tieneste ladet opbygge et Hospital og Fattighus ved Kierchen, hvilket jeg hermed for mig oc mine Effterkommere til samme fattiges Brug oc Tienniste destiner oc besidde som ere udi Sognet oc ey til anden ulovlig Brug at fraraades dennem under den Straff oc forbandelse, som Gud selff haffuer afsagt ofuer dem, som Gud og hans Lemmer bedrøffuer oc dennem derved berøffuis.

Hos dette haffuer jeg oc beloved for Gud at forsørge tvende eller trende, ligesom effter Nødtørffthighed forefindes kan af husarme i denne Hospital med Føde oc Klæde oc anden Nødtørffth så længe det bifalder Gud at jeg må leffue oc nyde Brødet selff, hvilchet ligesom af et enfoldigt oc velment Hierte os . . . (ulæseligt).

Januari Anno 1655.

Christen Hansen Blichfeldt.

59) Om dette skriver han ligeledes i den gamle Kirkebog fra 1655:

Anno 1656 haffuer jeg anholdt hos vores gunstige Slotszherre, Hr. Henrich Rantzau til Schönweide, om et Sejerverck til vores Kiercke, dertil at maatte forundres af Kierckens Beholdning oc haffuer erlanget efter Hs. Velbaarenhed en Bevilling af Kierchen paa 36 Rdl., for hvilke Penge jeg haffuer indkjøbt et Sejerværk, hvilket oc samme er oprettet oc fuldfærdigt nu til den glædelige Paaskefest. Gud giffue ellers Naade til, at vi maa beholde oc føre det til Guds Ære oc vort Lefnets oc Dages gode flictig Efterregning. Herhos er af Hr. Slodtszherren os forundt til hannem som Værket skal stille af Kiercken aarligen 1 Ørte Biug, oc af os her i Byen boende er iligemaade udlofuit 1 Ørte Biug, hvilcke 2 Ørter Biug, Degnen maa nyde, hvis hand sig det med Flid vil antage eller hvis dertil saadan duelig eractes.

Datum ut supra.

Christen Hansen Blichfeldt.

60) I Aarhus Stiftstidendes Dødsannonce skriver Pastor Gottschalck bl. a.: »Med kristelig Standhaftighed og usædvanlig Sjæls Munterhed bar hun sine langvarige Lidelser og lige til det sidste Øjeblik var hun den ømme blide kjærlige Kone og Moder.«

Under Bogstaverne C. B. skrives senere i samme Blad om Palene Gottschalck:

»Fjernet var jeg fra Dit Sygeleje, ikke var jeg Vidne til Dine sidste Lidelser og sidste Kamp. Men mine Tanker var hos Dig, og inderlig rørt slog mit Hjerte ved Budskabet om Din Død. Thi ømt og deltagende slog engang Dit Hjerte for mig i min Lidelses Stund, og med ædelt Sind bidrog Du til at lette den Kummerbyrde, der da nedbøjede mig.«

Mon ikke denne C. B., er Christine Behr, Palenes Svigerinde, der i 1793 blev viet i Odder Sognekirke til Premierløjtnant Albert de Thura, ham, der 8 Aar efter fandt Heltedøden i Slaget paa Rheden?

61) I Aarhus Stiftstidende d. 30.3. 1865 findes et Digt om Christian la Cour, skrevet af hans Slægtning, Digterinden Pauline Worm. Her skal blot anføres et Vers af dette skønne Digt, der burde kendes i sin Helhed af Befolkningen i Odder og Omegn:

»Et Hjerte rigt, en Aand af Gud benaadet:
For Ret og Sandhed det ham fremad drev.
Han havde været med i Folkeraadet
Og sat sit Navn paa Danmarks Frihedsbrev.
— Et fremmed Navn. Mod Nord var Slægten draget,
Da Frankrigs Børn blev Pavens Trællekuld;
Men alt i Mødrearv den havde taget
Et Sind, der var saa dansk som Agrens Guld.«

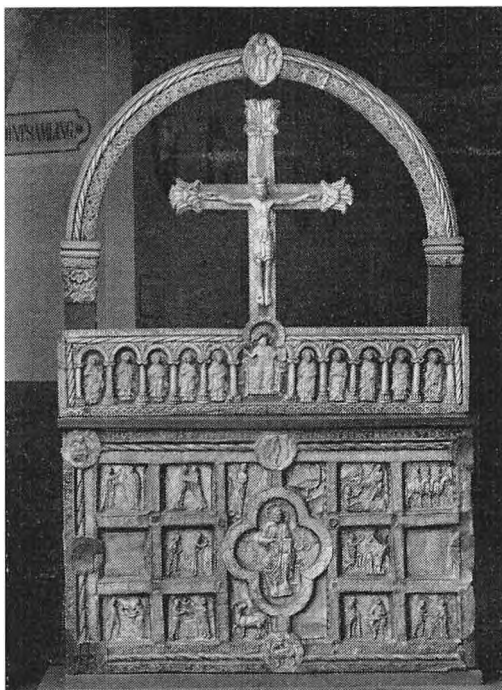
62) Paa Alrø syntes Provst Christensen at rette sig rent helbredsmæssigt. Her fik han Tid til at skrive om baade Fortid og Nutid, skrev ogsaa adskillige smukke Digte, hvoraf særlig et er blevet kendt. Her blot et Vers:

»Jeg ved et Land, som uden Fjeld
er skønt med Bakker bløde,
med Engdrag og Bakkevæld
og rige Vanges Grøde,
med Sus og Sang i Bøgelund
og Klokkeklang ved Aftenstund,
naar Sol gaar ned i Danmark.«

I disse skønne Linier er det vist Hads Herred, han har tænkt paa.

Sangen har to melodier, komponeret af Harald Andersen og Thorvald Madsen.

Provst Christensen døde paa Alrø 4. December 1932.

Det gyldne alter fra Odde i Nationalmuseet.
(Se side 73—74).

EFTERSKRIFT OG RESUME

Når jeg nu slutter mit arbejde med at skrive om Rodstensejes og Odder sognekirkes historie, vil jeg først og fremmest takke hr. og fru direktør A. W. Nielsen, fordi de tillidsfuldt overlod mig at udarbejde den gamle gårds historie, skønt jeg er mig fuldt bevidst, at stoffet har fået en noget usammenhængende form.

Jeg har følt det som min opgave at finde og nedskrive de oplysninger, der kunne give størst klarhed og viden dels om det gamle Hovedstrup, dels om det nye Rodstenseje, der opbyggedes 1680—81. Hovedstrupgård og by forsvandt, men jorderne blev lagt ind under den nye gård oppe på bakken.

Desuden har jeg gennem skødeprotokoller villet give et billede af admiral Jens Rodsten som den personlighed og store godssamler han var. Han skabte to sædegårde, Rodstenseje og Kanne (Rantzausgave) med tilsammen ca. 450 td. hartkorn og var dermed omtrent på lige linie med sin familie på Gersdorffslund og Rathlousdal.

Hans datterdatter, Sophie Amalie Rantzau, »den gode frue«, fortsatte hans værk med at samle gods og navnlig med at konservere det. Hendes broder, løjtnant Frantz Rantzau, arvede efter sine forældre Kanne, men ugift som han var, testamenterede han sin gård til sin søsterdatter, frk. Øllegaard Sehested, gift med stiftamtmand Ditlev v. Pentz. Disse solgte ret hurtigt gården, hvorved den gik ud af slægten Rodstens eje.

Med rette kan man kalde Jens Rodsten for »Samleren«, men man kan med lige så god ret kalde hans datterdatters datter, Mette Sophie Sehested, gift med v. Weinigell, for »Sælgeren«. Hun levede i den store reformtid, da der blev givet adgang for bønderne til at erhverve deres fæstegårde til selveje.

For Rodstensejes vedkommende skete dette i tidsperioden fra 1802 til 1816.

Fra 1674 til 1816 har Rodstenseje og Odder by fælles historie; men fra 1817 ophørte dette tilhørsforhold mellem gods og by, dog med undtagelse af Odder kirke, der endnu i mange år tilhørte slægten v. Voss. Kammerjunker Magnus v. Voss, gift med admiralens datterdatters sønnebatter Sophie Amalie Rantzau-Sehested, ejede Rodstenseje fra 1817 til 1835. Ved deres død efterlod de sig ingen arvinger, hvorfor Rodstenseje blev solgt ved auktion, og dermed afsluttedes det godt 160-årige tidsrum, hvori slægten Rodsten ejede den gamle gård.

Endnu vil jeg gerne tilføje, at jeg skylder landsarkivar, nu rigsarkivar J. Hvidtfeldt og hans medhjælpere ved Viborg landsarkiv en stor tak, fordi de forstod mit arbejde, og fordi de så ofte hjalp mig på spor efter hengemt stof om Rodstenseje. Desværre er gårdens arkiv, der findes på landsarkivet, ikke så fyldigt, som man kunne ønske det, der er mange lakuner, men disse har jeg tit kunnet få udfyldt ved studier på rigsarkivet og matrikelskontoret i København, ligesom også håndskriftsamlingen på Det kgl. bibliotek og Århus statsbiblioteks righoldige ældre litteratur har været fortrinlige kilder.

Så atter min bedste tak, fordi jeg fik lov at skrive Rodstensejes historie, det er i virkeligheden en gammel drøm, som derved er gået i opfyldelse. Da jeg i 1914 bosatte mig i Odder, vakte min interesse for Odder sogns to gamle herregårde: Rodstenseje og Rathlousdal, to gårde opbygget på samme tid af to svogre. Jeg ønskede den gang at få tid og lejlighed til at granske deres historie og skrive den. Det er først sket nu på mine gamle dage, og det er endda kun den halve drøm, der er gået i opfyldelse. Jeg mangler Rathlousdal. Men Rodstenseje var den vigtigste, fordi den også omfattede Odder by.

Odder, i juli 1963.

Thorvald Madsen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	3
Hads herred som krongods	5
Admiral Jens Rodsten til Rodstenseje	5
De tre gårde i Morsholt	9
Anna Jacobsdatters skøde	10
Matriklen 1688	10
Af Odder sogns markbog	10
Skovmøllen i Tuges enemærke	11
Jens Rodsten og Tvenstrup kirke	12
Kannegård og dens gods	13
Jens Rodstens personlighed	14
Jens Rodstens og hustrus sidste år	15
Jens Rodstens og Sophie Amalie Gersdorffs børn	15
Oberst Rantzau og Øllegaard Rodsten	16
Forbindelsen mellem Kannegård og Rodstenseje løses	18
Fæsteprotokollen for Rodstenseje	19
Sophie Amalie Rantzau og Malte Sehested	19
»Den gode frue«	22
Landbruget og kvægpesten	24
Fæstebreve	26
Hoveriets indrettelse på Rodstenseje	26
»Den gode frues« død	26
Mette Sophie Sehested og oberstløjtnant Peter Weinigell	27
Trevangsbruget på Rodstenseje udvides til 7 vange	27
Hofjunker Iver Christian Sehesteds dødsfald	29
Sophie Amalie Rantzau-Sehested	30
Om selskabslivet på Rodstenseje i slutningen af 1700-tallet	31
En hoveriforening oprettes for Rodstensejes gods	33
Mette Sophie Sehested sal. Weinigells	34
Salget af Rodstensejes bøndergods	34
Rodstensejes brandtaksation 1809	35
Christian Magnus v. Voss	35
Hans Chr. Møller	37
Kammerjunker v. Voss som ejer af Rodstenseje	39
Fru Mette Sophie Sehesteds sidste år	39
Den Rodstenske slægts sidste åringer på Rodstenseje	40
Rodstenseje solgt ved auktion	41
Sophie Amalie	42
Otto Waldemar Hagemann	44
Matriklen 1844	47
Et påtænkt overrislingsanlæg	48

	Side
En kirkestolestrid	48
O. W. Hagemann sælger Rodstenseje	51
Rodstenseje under T. C. Dahl og H. C. L. R. Møller	52
Christian Frederik Emil v. Holstein-Rathlou	54
Christian Frederik Jensen	55
Forpagter Rudolf Helms	59
Aksel Høyers godsejertid på Rodstenseje	62
E. Schmiegelow	67
A. W. Nielsen	68
Odder sognekirke	71
Kvaderstenskirkernes tilblivelse	72
Inventar	75
Epitafier	76
Det store Rodstenske epitafium eller gravmæle	76
Orgelet i Odder kirke	79
Nogle nye oplysninger om Odder kirke	80
Om Odder kirkes præster	81
Christen Hansen Blichfeldt	81
Christian Justesen Schiønning	82
Jørgen Davidsen	82
Jens Andersen Kragballe	84
Anders Kragballe	84
Otto Christopher Behr	84
Chr. Frederik Temler Gottschalck	84
Christian la Cour	87
Peter Joachim Boesen	89
Jens Boie Gad Thygesen	90
Jens Christian Christensen	91
Utrykt kildemateriale til Rodstensejes historie	92
Noter	93
Efterskrift og resumé	141